АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА

ЕНЦИКЛОПЕДИКА

Компендиум
за библиотеките

4. издание

София
Авангард Прима
2025

Посвещава се на
1600-годишнина от основаването на Константинополския университет (425)**, наречен по-късно **Магнаура (855)**, и неговата **Библиотека

Посвящается
1600-летию основания Константинопольского университета (425)**, позже названного **Магнаурским (855)** и его **Библиотеки

Dedicated to
1600-anniversary of the Constantinople university (425)** known later as **Magnaura (855)** and its **Library

Юбилейното издание е посветено на
75-годишнината от създаването на Държавния библиотекарски институт –** днес: **Университет по библиотекознание и информационни технологии – 1 ноември 1950 г. и 20-годишнината на Студентското научно общество при УниБИТ

Юбилейное издание посвящается
75-летию со дня создания Государственного библиотечного института –** сегодня: **Университет библиотековедения и информационных технологий – 1 ноября 1950 г. и 20-летию Студенческого научного общества при УниБИТ

This Jubilee edition is dedicated to
75-th anniversary of the establishing of the State Library Institute** – today: **University of Library Studies and Information Technologies – 1 November 1950 and 20-th anniversary of the Student Scientific Society at ULSIT

Първите две издания на компендиума „Енциклопедика" (2023; 2024) – са базирани върху последното незавършено изследване „Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)" – ПБ (КИЕ) на проф. Милен Куманов (1942-2021) като Книга I. от диптиха по информационно моделиране (Книга II. „Българика: Академик Никола Михов"):

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия"** – ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., нехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на проф. М. Куманов.

ISBN 978-619-185-672-5; E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* и *наст. изд.* са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *българика* и е-публ. на тр.

Третото издание на труда (2025) е:

Куманова, Александра. Енциклопедика: Учебник – компендиум по планетарния свод от общи универсални енциклопедии / Александра Куманова – авт.; Отг. ред.: Руджеро Гиляревский; Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред.; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново 3. доп. изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2025. – 288 с.: със 120 ил. – Библиогр.: 1 274 назв.: 1 054 ном. и 220 неном. библиогр. записа на *16 езика (англ., бълг., гр., исп., ит., кит., лат., нем., пол., рум., рус., старогр., унг., фарси, фр. и хинди)*. – (Факлоносци ; XXXVIII)

Юбил. изд., посв. на 75-год. от създаването на Държавния библиотекарски институт – днес: Университет по библиотекознание и информационни технологии – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентското научно общество при УниБИТ.

Посв. на Милен Куманов.

База на *е*-библиотека UNIVERSALICA.

E ISBN 978-619-185-731-9

1. изд. – 2023.

2. изд. – 2024.

© Александра Куманова – автор
© Руджеро Гиляревский – отговорна редакция
© Николай Василев – дейксис, графическа и библиографска редакция
© Никола Казански – дейксис и библиографска редакция
© Стоян Денчев – рецензент
© Ирина Линден – рецензент

© Авангард Прима

4. издание

ISBN 978-619-279-108-7
E ISBN 978-619-279-109-4

АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА

ЕНЦИКЛОПЕДИКА

Компендиум
за библиотеките

4. издание

Автор:
Акад. проф. д.п.н. Александра Куманова

Отговорна редакция:
Проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревский

Дейксис, графическа и библиографска редакция:
Д-р Николай Василев

Дейксис и библиографска редакция:
Доц. д-р Никола Казански

Рецензенти:
Акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев
Проф. д-р Ирина Линден

ALEXANDRA KUMANOVA

ENCYCLOPAEDICA

Compendium
for librarians

4th edition

Author:
Acad. Prof. DSc Alexandra Kumanova

Editor-in-chief:
Prof. DSc Ruggero Gilyarevsky

Deixis, graphical and bibliographical edition:
Dr. Nikolay Vasilev, PhD

Deixis and bibliographical edition:
Assoc. Prof. Dr. Nikola Kazanski, PhD

Reviewers:
Acad. Prof. DSc Stoyan Denchev
Prof. Dr. Irina Linden, PhD

*На **Милен Куманов**,*
пронесъл Духа на енциклопедизма
от своите учители към признателните му ученици...

„Човек вижда толкова, колкото знае.”
Йохан Волфганг фон Гьоте

ПРЕДГОВОР

I. Общ план

Компендиумът *за библиотеките „Енциклопедика”* е първият по рода си **когнитивен труд в изследваната комплексна научно-приложна сфера**, преподавана от 2003 г. за първи път в рамките на учебния процес по ядрото от библиотечно-информационни дисциплини в катедра „Библиотечни науки” (*в годините – и други названия*) на Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ): в *бакалавърски програми* (дисциплини: „Библиографски модел на знанието”, „Инфосфера: Когнитология”, „Методика на научните изследвания”, „Анотиране и реферираме на документи”, „Културна антропология”), както и в *магистърски програми* (дисциплини: „Основи на информационното моделиране”, „Библиографски интеграл”, „Историографски модел на електронна библиотека”).

По темата на *този* компендиум е и **първата библиографска и историографска серия от справочно-енциклопедични издания у нас – „Факлоносци”** – продукция на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ”:

> **Факлоносци** / **За буквите – О писменехъ**; ред. кол.: С. **Денчев** – отг. ред.; А. **Куманова** – глав. ред. и състав.; Н. **Василев** – зам.-глав. ред., обща, ез. и граф. ред., съст.; [М. **Куманов**,] Н. **Казански** ... [и др.] – науч. ред.; М. **Максимова**, Д. **Ралева** ... [и др.] – библиогр. ред.; В. **Велев** ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2010)- . – София: За буквите – О писменехъ, 2010- .
> Парал. загл. на сер. в отд. кн.: **Torchbearers**; **Факлоносцы** [881-916]
> ISSN C633-8747

Този компендиум е **книга по планетарния свод от общи универсални *енциклопедии***.

И *енциклопедиката*, и *екстериориката* (появяващата се в чужбина литература за която и да е държава) на всяка страна са проява на изкуството на формиране на **хипертекст** (от *гр.:* hyper – свръх; *лат.:* hypertext).

Главна особеност на *такъв* текст са неговите ***хиперпрепратки***, по които от *един аспект*, *една тема*, един *проблем* е възможно безпрепятствено преминаване към *друг аспект*, *друга тема*, *друг проблем*...

Класически – ***традиционни*** **образци на хипертекстове** са **книгите на книгите** – ***Св. Писания***: *Св. Авеста*, *Св. Упанишади*, *Св. Библия*, *Св. Коран*.

В самите Св. текстове **хиперпрепратките** са ***скрити*** – необходимо е интелектуално усилие и време, за да се открие *къде още е казано **за едно или друго***, и

Богословието посочва тези връзки в различни *ризомно-ретикуларни построения*.

В **научните *енциклопедични* и *екстериориорни* трудове хиперпрепратките на познанието са създадени – като компас – за *справочно-информационни цели* – от виртуозни учени – енциклопедисти – първопроходци, по които поколенията изследователи разкриват страните на познанието в качеството му на клъстер** – *букв.:* грозд (*от англ.:* cluster) – **хиперструктура**, на която се посочват не само **частите**, но и **цялостния й план – гещалтплана – на построение**.

При това именно по двете **справочно-информационни кардинали** – ***енциклопедика*** и ***екстериорика*** – **най-уплътнената в когнитивно отношение *справочно-библиографска* и *историографска* информация** – се наблюдават проявите на ***библиографския и историографския системологичен дух* на културата на съответната страна**, генерирала подобни хипертекстове като **ментални съоръжения**.

Съвременен – електронен образ на хипертекст – е *интернет*, в който е възможно с едно кликване – по правилно формулиран въпрос – да се установи **по ключови думи *ветрилото* от разработените в информационно-търсещата му система *препратки* във вид на *линкове***...

Поради хипертекстовата екзистенциална природа на енциклопедизма компендиумът *„Енциклопедика"* се публикува първоначално в качеството му на **Книга I**. от ***диптиха* по информационно моделиране на хипертекст** (1. изд. – 2023[1]; Ново изд. – 2024[2]) (*вж: текста на Бел. 1-2. на с. 30-37*):

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. А. **Куманова**: *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.;3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: В. **Велев**, Д. **Костадинова**, М. **Максимова**, Д. **Ралева**.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. ***Куманов***.

ISBN 978-619-185-672-5; E ISBN 978-619-185-673-2
1. изд. 2023.

Книга II. на *този* ***диптих*** е трудът (2023[3]) (*вж: текста на Бел. 3. на с. 37-38*):

Куманова, А. Булгарика: *Академик* ***Никола Михов*** – Духът на *булгарика*: Диптих по информационно моделиране на хипертекст: Кн. II. Учебник по структуриране на *булгарика* / А. **Куманова** (авт., предг., биобиблиогр., науч. ред.), Н. **Казански** (авт., предг., терминолог., науч. ред.); Дейксис, науч. ред. Н. **Василев**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София: За буквите – О писменехъ, 2023. – 256 с.: с 16 ил.; 62 факсим. – (Факлоносци ; XXXIV)

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия и 145-год. от рожд. на акад. Н. ***Михов*** *; Посв. на проф. М.* ***Куманов***.

ISBN 978-619-185-598-8; E ISBN 978-619-185-599-5

Цит. диптих се реализира в рамките на проект на тема *„Световни топоси на информатизацията в България: Енциклопедика – Булгарика (Генериране на справочно-библиографски образователни информационни ресурси на Научноизследователския център за стимулиране на студентската академична активност при УниБИТ)"* – по Договор N НИП-2023-01 от 16.02.2023 г. по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН, с ръководител проф. д.п.н. Александра Куманова.

Стоящата в центъра на *тази* продукция ***нравствена светлина на творци на науката*** – **създатели на хипертекстове** е причината диптихът от учебни издания по информационно моделиране на хипертекст да бъде свързан с широко отбелязваната през 2023 г. ***70-годишнина от възстановяването на Българската патриаршия***.

И двете *цит.* книги на диптиха *са посветени и на светлата памет на* ***проф. Милен Куманов***, който пронася **духа на енциклопедизма и булгарика** през XX-XXI в., бидейки най-изявеният и последователен ученик и пряк продължител на делото на първопроходците – **акад. Никола Михов**, **проф. Тодор Боров**, **д-р Николай Николаев**...

Воден от идеята на автора – компендиумът *„Енциклопедика"* да получи **самостоятелна публикация** – е замисълът на *наст.* издание на труда, което, бидейки осъществено първоначално по линията на проект на тема *„Проучване и структуриране на когнитивен мегамодел на универсални енциклопедични ресурси от ново поколение, предназначени за университетите, библиотеките, музеите, галериите в условията на изграждането на информационното – знаниевото общество"* – по Договор N ПЧФНП-2025-07 от 21.03.2025 г. по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН, с ръководител проф. д.п.н. Александра Куманова (*вж: библиогр. запис на 3. доп. изд. на едноим. тр., цит. на с 2 на наст. изд.*), *тук* получава своя подобрен **автономен** вид.

II. Персонален биобиблиографски дискурс на *енциклопедизма*

Енциклопедиите – **нашите знаниеви спътници, които, изучавани, стават инструменти за преосмисляне на битието и съзнанието**, – са и **модели за интерпретирането на цели сфери на познанието и практиката**...

Ако не смятаме **рецепцията на византийския модел на Християнството по нашите земи в енциклопедизма през втората половина на IX в.** – ***старобългарският*** **енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник"* (IX-X в.), който заема междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.) и е протограф на *„Светославов изборник"* (XI в.)**, през периода, чийто хронотоп е обозначен **от първата четвърт на XIX в. до към началото на последната четвърт на *това* столетие се разгръща уникалното панепистемично** (*букв.:* всенаучно) **дело на човешкия дух в справочно-енциклопедичните книги на д-р Петър Берон** (*вж: по-долу*) **като *класически* знаниев модел на вселената**.

С класическия XIX в. триумфът на енциклопедизма става абсолютен по земното кълбо – и чрез делото на д-р Петър Берон (*вж: по-долу*) той понася на крилете си и България...

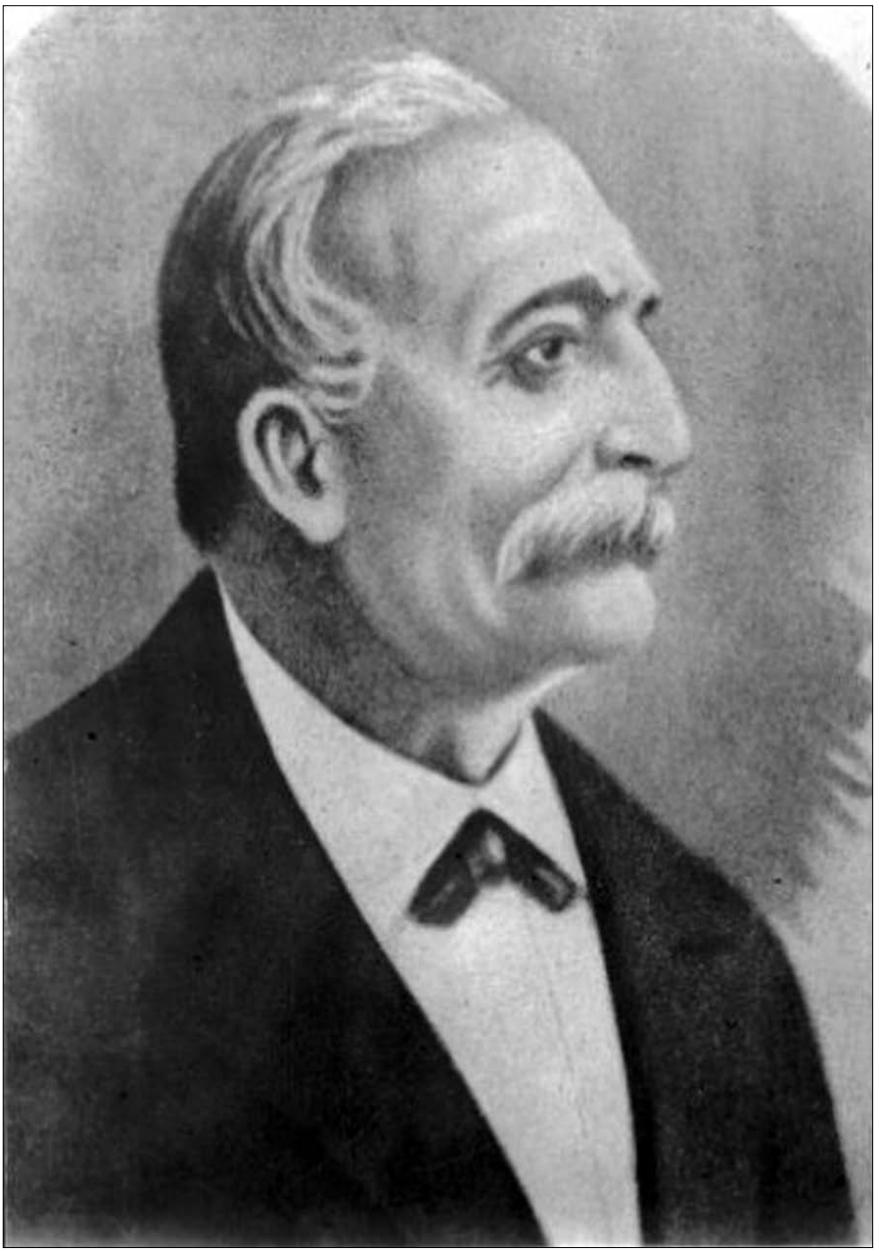

1. **Д-р Петър Берон**
(фотография)

II. 1. Д-Р ПЕТЪР ХАДЖИ БЕРОВИЧ – БЕРОН

(1799, Котел – 21.03.1871, Крайова) е български лекар – енциклопедист, стопански и просветен деец и дарител (*Ил. 1 – вж: с. 10*).

Учен-енциклопедист в мащабите на планетарния XIX в., педагог, философ и естественик, д-р Петър Берон е автор на ***„Буквар с различни поучения или Рибен буквар"*** (Брашов, 1824) – **първият новобългарски учебник**.

Уникалният труд е съставен по модела на гръцкия *„Еклогар"* (Виена, 1804) на Димитриос Дарварис (Dimitrios Darvaris, 1757-1823).

„Рибният буквар" се състои от предисловие, 8 раздела, обръщение към читателя и приложение от 12 рисунки на животни.

Названието *„Рибен буквар"* идва от рисунката на кит в края на учебника и с това название той става изключително популярен.

Поради големия интерес към *този* учебник той претърпява 6 прижизнени издания (1. Брашов, 1824; 2. Букурещ, 1841; 3. Букурещ, 1846; 4. Букурещ, 1847; 5. Цариград, 1856; 6. Цариград, 1862), а авторът му – се радва напълно заслужено на възможно най-високото признание и уважение не само у нас, но и по света.

Според панагюрския възрожденец Петър Карапетров (1845-1903) букварът на д-р Петър Берон в онези времена *„е бил последната книга за учение; които го изучвали от кора до кора, минували вече за учени"*.

Д-р Петър Берон владее девет езика и живее в Париж, Берлин, Лондон, Виена, Прага, Букурещ и Атина... Той е дипломиран лекар. Отдава се и на сериозни научни занимания, пронизани от провежданите и постоянно обобщаваните от него системни експерименти.

Той постоянно дарява средства за подкрепа на много български училища. Учи и работи активно в **Сорбоната** – **la Sorbonne** (най-старият френски университет, основан в Париж през 1257 г.), активно допринасяйки за вниманието на Запада към народа ни.

Като учен – енциклопедист д-р Петър Берон в своя знаменит, но по-малко известен в България, труд, написан на френски – ***„Панепистемия"*** (**Béron, Pierre**. **Panépistème**. **T. 1-8**. – **Paris**: **Mallet-Bachelier**; **Gauthier-Villars**; **T. Hazzifilo, 1861-1868**) (10 неном. т.: 8 осн. ном. и 2 доп. неном. към 7 т., отпеч. в Париж в 3 фр. изд-ва), обхваща всички области на човешкото знание: медицина, философия, педагогика, астрономия, география и др.

Освен *„Рибния буквар"* и *„Панепистемия"* на перото му принадлежат и други съчинения, написани на гръцки, латински, френски и немски език, като най-обемистата част от трудовете му е излязла на френски език и представлява сериозен принос в научното познание[4] (*вж: текста на Бел. 4. на с. 38*).

Именно на този език д-р Петър Берон създава и два атласа – *„Космобиографичен атлас"* (Париж, 1859) и *„Метеорологичен атлас"* (Париж, 1860).

Цяла **епоха в когнитологията** бележи **енциклопедизмът на д-р Петър Берон**, която условно именуваме ***СИНТАГМА НА ОТРАСЛОВА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ в енциклопедичното познание***, ***характерна за етапа на наваксването*** *на историческото ни изоставане*, ***в която цялостната философско-научна картина на света е до голяма степен*** **индуктивна** – ***формирана от части на изследваните от автора научно-приложни сфери, които се конструират в обща системна научно-информационна картина (цяло на познанието – всезнание: панепистемия)***.

СИНТАГМАТА НА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА ХУМАНИТАРНА **СИНЕРГИЯ в енциклопедизма**, *свързана с ерата на глобалната информатизация без географски, административни и институционални демаркационни линии* – с **дедуктивното мислене**, базирано от ***световната универсална библиография***, – по нашите земи категорично влиза в обръщение чрез безаналоговия научен подвиг на библиографа – ерудит – **първия български енциклопедист на XX в.** системолога и статистика с необичайно широка обща култура акад. Никола Михов (*вж: по-долу*).

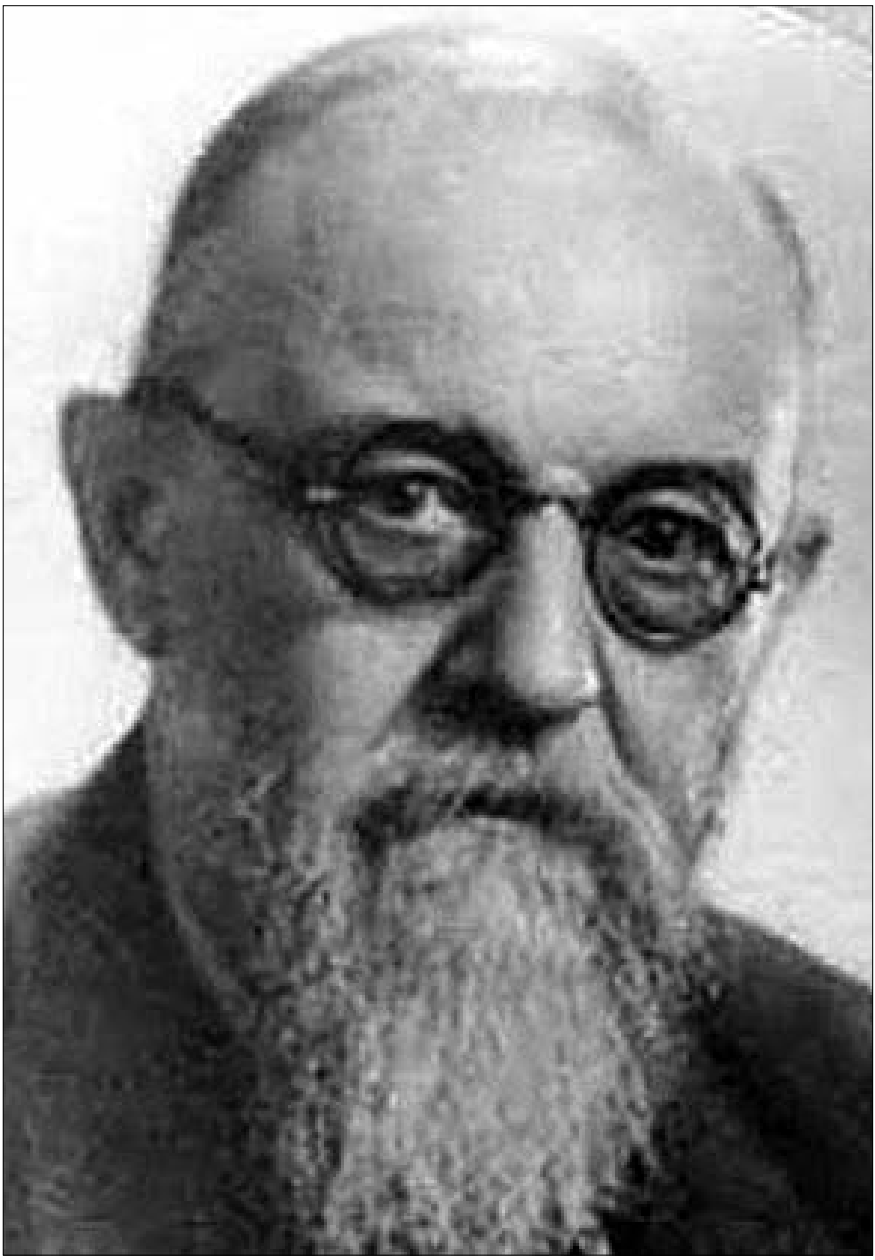

2. **Акад. Никола Михов**
(фотография)

II. 2. АКАД. НИКОЛА ВАСИЛЕВ МИХОВ (6.03.1877, Габрово – 5.04.1962, София) е библиограф – енциклопедист в областта на **екстериориката** (**българика** – литературата по България, публикувана в чуждестранни издания) по история, икономика и статистика (*Ил. 2 – вж: с. 12*).

Акад. Никола Михов е действителен член на Българската академия на науките (БАН) (1947).

Роден е в Габрово в семейството на свещеника Васил Михов (1842-1895) – дългогодишен учител в Априловската гимназия. Н. Михов учи в Женева и се дипломира с докторат по статистика в Брюксел (1900). Поддиректор е на Народната библиотека (1908) – *днес:* Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий".

В продължение на 12 години ученият работи в библиотеките на Мюнхен, Берлин, Брюксел, Виена, Париж, Лондон, Марсилия, Женева...

Владеенето на няколко езика, самодисциплината и изключителното му трудолюбие му дават възможност да прегледа около 80 000 тома книги, справочници, периодични издания и собственоръчно да опише около 15 000 от тях. Той събира данни за икономиката, демографската и културната история на България до Освобождението (1878) и за историята на Турция.

Н. Михов е преподавател във Висшия финансово-стопански институт в Свищов (1938-1957).

Той е директор на Библиотеката на БАН (1945-1946) – *днес:* Централна библиотека на БАН.

Акад. Н. Михов олицетворява библиографията у нас като **основоположник на *научното* й изграждане и изследване с определени *обект* и *метод* на проучване в съответствие със световната парадигма на познание и библиографското му осигуряване**.

Като фундаментални трудове в областта на **библиографската ексериорика** са оценени в ***световната библиография и историография*** **първопроходните му екстериорни за България и Балканския полуостров трудове – първата екстериорна българска библиография на библиографиите**.

Много преди началото на информационния бум на планетата от 40-те години на XX в. и в хода на тази модерна парадигма, която определя природата и на информационното, и на знаниевото общество, акад. Н. Михов – като предтеча на Новото време – създава в **пет обемни библиографско-енциклопедични поредици в общо 17 огромни тома**

Петокнижието на ретроспективната библиографска българика – трудовете за България, публикувани в чуждестранния печат:

1. ***Библиографски източници за историята на Турция и България*** = ***Sources bibliographiques sur l'histoire de la Turquie et de la Bulgarie***: [Т. 1]-4 (София: БАН, 1914-1934);

2. ***Населението на Турция и България през XVIII и XIX в.: Библиогр.-статист. изследвания*** = ***La population de la Turquie et de la Bulgarie au XVIII-e et XIX-e s.: recherches bibliographico-statistiques***: [Т. 1]-4 (София: БАН, 1915-1935);

3. ***La Bulgarie et son peuple d'après les témoignages étrangers (Extraits des publications françaises)***: 1- (Lausanne: Librairie centrale des Nationalités, 1918-); *Bulgarien und die Bulgaren im Urteil des Auslandes (Werke in Deutscher Sprache)*: [2: Pt] 1-2 (Lausanne; Sofia, 1929)];

4. ***Bibliographie des articles de périodiques allemands, anglais, français et italiens sur la Turquie et la Bulgarie*** (Sofia: Imprimerie de la Cour, 1938)];

5. ***Contribution à l'histoire du commerce bulgare: documents officiels et rapports consulaires***: Vol. 5 [6] 1-5 [+ 1] (Svichtov: Ecole d`Hautes études commerciales D. A. Tzenov, 1941-1953; [Vol.] 6, *Auteurs français, allemands et anglais, 1664-1911* (София: БАН, 1971).

Петокнижието на акад. Н. Михов представлява грандиозен **полилингвен хипертекст на ретроспективната библиографска булгарика**.

Внушителното енциклопедично мироздание на издирените, установените, описаните и систематизираните от учения **чуждестранни документални източници *по България* и *българския народ***, **публикувани в *чужбина*** и достъпни в **чуждестранните библиотечни и архивни книгохранилища**, се обозначават чрез **научния обобщаващ библиографски международен термин *екстериорика*** (*лат.: **Exteriorica***) или ***патриотика*** (*лат.: **Patriotica***) **на една страна**.

За България конкретният **научен термин** е ***Булгарика*** (*лат.: **Bulgarica***)...

Идеолог и създател – родоначалник на ***ретроспективната*** **библиографска *Булгарика***, **акад. Н. Михов *отваря* чрез труда си по Булгарика *пътя***:

- и на ***универсалната ретроспективна международна*** **библиография на България – *„Пътя към книгите"* (София: Бълг. библиогр. инст., 1942) на своя ученик – последният български енциклопедист на XX в., създателят на знаменития и с непреходна слава Български библиографски институт (1941-1963) проф. Тодор Боров** (*вж: по-долу*) (*1*);

- и на ***текущата*** **библиографска *Булгарика* (1964-)** (трагично спряла да излиза през 2005 г. и чакаща настойчиво своето възраждане, съживяваща се днес) (*2*);

- и на ***библиографознанието*** – **научно-спомагателната библиографоведска сфера, изучаваща в единство историята, теорията, практиката и организацията на библиографската дейност** (*3*);

- и на ***енциклопедиката*** (*вж: по-долу:* **разд. I**), фундирана от ***библиографията*** и ***библиографознанието***, чиято еманация е ***линията в енциклопедизма***: **акад. Никола Михов – проф. Тодор Боров – д-р Николай Н. Николаев – проф. Милен Куманов** (*вж: по-долу*) (*4*)...

И ***ретроспективната*, и *текущата*** **библиографска *Булгарика*** (акад. Н. Михов), както и ***универсалната ретроспективна международна*** **библиография на България** (проф. Т. Боров), и ***библиографознанието*** **като аванпост на библиотечно-информационната *наука – практика – образование*** (проф. Т. Боров), и ***енциклопедиката*** (акад. Н. Михов – проф. Т. Боров – д-р Н. Н. Николаев – проф. М. Куманов) са *крусиалният* **modus vivendi на осмислената, осъзнатата, разбраната и *библиографски* и *историографски* наблюдаемата философска справочно-информационна научна картина на България не само като *съпоставима и съотносима с аналогични когнитивни картини на други страни от просветения цивилизационен свят*, но и като *неразделен онтологичен компонент на този свят – ипостас не само на науката, но и на обществения живот без граници***.

На **клъстерната проблематика на Булгарика** е посветена **макроструктурата** на учебника ***„Булгарика: Академик Никола Михов"***, който е **Книга II.** на **диптиха от издания по информационно моделиране на *хипертекст* – учебник по структуриране на *булгарика*** (*с. 1500*). С **феномена на *Петокнижието* на акад. Н. Михов** е свързана **микроструктурата** на изложението на *това* издание – Книга XXXIV на серия „Факлоносци".

Замислен като **научен теоретико-приложен компендиум по структуриране**

на *Булгарика*, учебникът ***„Булгарика: Академик Никола Михов”*** дава не само **историческа, теоретична и практическа синтезирана панорама на осветяваната материя**. Анализът е направен **на фона** на ***световния планетарен библиографски процес***. При това третираното носи и ***педагогическо intentio***, **насочено към формирането на *библиографска култура от най-висок разряд – сърцевина на всяко стойностно научно проучване*, завещана ни като императив от апостолите – библиографи със световна слава – акад. Н. Михов и проф. Т. Боров** (*вж: по-долу*).

II. 3. ПРОФ. ТОДОР БОРОВ

(псевдоним на **Тодор Цветанов Тодоров**, 30.01.1901, Лом – 27.05.1993, София) е роден в семейство с богати културни традиции, в чиито родствени връзки се преплитат имената на такива българи като Стефан Стамболов, Димитър Маринов, Кръстьо Пишурка. Баща му Цветан Тодоров е магистър по фармация, завършил в Австрия (*Ил. 3 – вж: с. 16*).

Т. Боров завършва Втора мъжка гимназия в София, а след това – Славянска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Задълженията му на **студент – библиотекар** поставят младия Т. Боров в непосредсвена близост с професорите Михаил Арнаудов, Иван Шишманов, Боян Пенев, д-р Кръстьо Кръстев и Александър Балабанов. Още тогава проф. Михаил Арнаудов му възлага да състави библиография с публикациите на професор Иван Шишманов. Студентът издирва, описва, уточнява и съставя списък с над 250 заглавия, с което удивява и персоналията, и научната общност.

Едновременно с това Т. Боров е привлечен от проф. Боян Пенев да уреди личната библиотека на Пенчо Славейков...

От 1924 до 1927 г. Т. Боров специализира история, библиография и журналистика в Хумболтовия университет в Берлин. Работи като библиотекар-пазител в Библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1929-1931) и шеф-уредник на библиотеката при Българската земеделска и кооперативна банка (1931-1944).

Т. Боров е организатор и директор на Българския библиографски институт (ББИ, 1941-1964) и е директор на Народната библиотека в София (1944-1949) – *днес:* Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”.

От 1943 г. Т. Боров е доцент, професор и ръководител на катедра „Библиотекознание и библиография” при Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1952-1969).

Неговите визионерски трудове са *„Книги, библиотеки, библиография”* (1941) и **пътеводителят по световна универсална библиография *„Пътя към книгите: Увод в библиографията”*** (1942) (*вж: по-горе*).

Т. Боров ръководи изработвнето на капиталните библиографски справочници като *„Български книгопис”* (София, 1929-), *„Български периодичен печат”* (София, 1844-1969) и *„Български книги 1878-1944”* (София, 1978-2012), редактира съчиненията на Елин Пелин (В 5 т. – София, 1949), Христо Смирненски (В 4 т. – София, 1958-1960) и Александър Балабанов (В 1 т. – София, 1973), както и периодични издания като известния в. *„Развигор”* (София, 1921-1927), първото библиографско списание *„Българска книга”* (София, 1930) и емблематичния и без аналог у нас

3. **Проф. Тодор Боров**
(фотография)

„Годишник на Българския библиографски институт" (В 9 т. – София, 1948-1963), който има **културологичен аналог само със *съвременните библиографски и историографски периодични издания по семиотика* – върхове на планетарната интердисциплинарна хуманитаристика**:

- **Труды по знаковым системам**: **ученые записки Тартуск. гос. унив.** / ред. кол. **Юрий Михайлович Лотман** – отв. ред. (1964-1992)... [и др.]. – 1 (1964)- 25 (1992). – Тарту: Тартуский гос. унив., 1964-1992. – 25 вып. – (Учён. записки Тартуск. гос. унив., ISSN 0494–7304 = Tartu riikliku ülikooli toimetised = Transactions of the Tartu State University)

От 1964-1992 годишно изд. – От. вып. 2 (1965) –7 (1975) парал. загл.: Tööd semiootika alalt = Works on semiotics; От вып. 8 (1977) загл. обл. кор: Σημειωτικη. – Другие ред.: Б. Ф. Егоров, Л. О. Вальт, Вяч. Всевол. Иванов, И. Г. Кулль, Х. К. Рятсеп, И. А. Чернов – секретар; От вып. 4 (1969) други ред.: Л. О. Вальт, Б. М. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Всевол. Иванов, Х. Рятсеп, И. Г. Кулль, И. А. Чернов – секретарь; От. вып. 7 (1975) другие ред.: Б. Ф. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Всевол. Иванов, И. Г. Кулль, Х. К. Рятсеп, И. А. Чернов – секретарь; От вып. 10 (1978) другие ред.: Б. М. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Всевол. Иванов, И. Г. Кулль, Яак Рудольфович Пыльдмяэ, Х. К. Рятсеп, И. А. Чернов – секретарь; От вып. 16 (1983) другие ред.: Михаил Леонович Гаспаров, Вяч. Вс. Иванов, И. Г. Кулль, Х. К. Рятсеп, Пеэтер Х. Тороп, И. Чернов – секретарь; От вып. 17 (1984) другие ред.: Сергей Г. Барсуков – секретарь, М. Л. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Всевол. Иванов, Зара Григорьевна Минц, Мария Борисовна Плюханова, П. Х. Тороп, Х. К. Рятсеп, Борис Андреевич Успенский, И. А. Чернов; От вып. 20 (1987) другие ред.: С. Г. Барсуков – секретарь, М. Л. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Вевол. Иванов, З. Г. Минц, Линнарт Эдуардович Мялль, М. Б. Плюханова, П. Х. Тороп, Б. А. Успенский, И. А. Чернов; От вып. 21 (1987) другие ред.: С. Г. Барсуков – секретарь, М. Л. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Вевол. Иванов, Херберт Мадисович Лиги, З. Г. Минц, Л. Э. Мялль, М. Б. Плюханова, П. Х. Тороп, Б. А. Успенский, И. А. Чернов ; От вып. 24 (1992) другие ред.: С. Г. Барсуков – секретарь, М. Л. Гаспаров, Б. Ф. Егоров, Вяч. Вевол. Иванов, З. Г. Минц, Л. Э. Мялль, М. Б. Плюханова, П. Х. Тороп, Б. А. Успенский, И. А. Чернов; От. вып. 25 (1992) другие ред.: М. Л. Гаспаров, З. Г. Минц, Л. Э. Мялль, М. Б. Плюханова, Вера Ивановна Столович – секретарь, П. Х. Тороп, Б. А. Успенский, И. А. Чернов. – От вып. 5 (1971) сер. загл.: Учёные записки Тартуского государственного университета = Tartu riikliku ülikooli toimetised = Acta et commentationes Universitatis Tartuensis.

ISSN 1406–4243 (print);

- ***Semiotica: journal of the International Association for Semiotic Studies*** = Semiotica: revue de l'Association Internationale de Sémiotique / ред. кол.: **Thomas A. Sebeok** – глав. ред. (1969-2000). – Vol. 1. Issue 1 (1969) – 132 (2000). – La Haye, The Hague: De Gruyter Mouton, 1969–2000. – 132 т., 528 бр.

От 1969-1970 г. излиза в 1 т. (4 кн.) годишно; От 1971-1972 г. излиза в 2 т. (8 кн.) годишно; От 1973-1978 г. излиза в 3 т. (12 кн.) годишно; От 1979-1980 г. излиза в 4 т. (16 кн.) годишно; От 1981-2000 г. излиза в 5 т. (20 кн.) годишно. Ред.: Jean Umiker-Sebeok (2001), Kalevi Kull (2001), Stephanie Walsh Matthews – глав. ред. (2001-), Ali Aird, Myrdene Anderson, Prisca Augustyn, Paolo Balboni, Marcello Barbieri, Arthur Asa Berger, Mohamed Bernoussi, Mariana Bockarova, Per Aage Brandt, Thomas Broden, Patrizia Calefato, Caterina Clivio, Paul Cobley, Vanessa Compagnone, Stacy Costa, Didier Tsala Effa, Robbie B. H. Goh, Claudio Guerri, Louis Hébert, André Helbo, Kim Sung-do, Kalevi Kull, Le Cheng, Dragana Martinovic, Nakia Lee-Foon, Frank Nuessel, Jamin Pelkey, Susan Petrilli, Roland Posner, Eddo Rigotti, Andrea Rocci, Shi-xu, Frederik Stjernfelt, Eero Tarasti, Bill Thompson, Massimo Vedovelli, Yiheng Zhao, Hongbing Yu, Giovanna Zaganelli.

- ***Versus:quaderni di studi semiotici*** / director **Umberto Eco**. – 1 (1971) – . – Bologna: Bompiani, 1971- . – 122 т.

От 1971-2009 излиза три пъти годишно. – От 2011 излиза два пъти годишно. – От 1971-2016 ред.: **Umberto Eco** – глав. ред., Daniele Barbieri, Andrea Bernardelli, Giulio Blasi, Massimo A. Bonfantini, Stefania Bonfiglioli, Julian Boyd, Cristina Cacciari, Claudia Caffi, Omar Calabrese, Cosimo Caputo, Sandra Cavicchioli, Lucia Corrain, Giovanna Cosenza, Marcel Danesi, Cristina Demaria, Michela Deni, Nicola Dusi, Paolo Fabbri, Alessandro Ferrara, Mauro Ferraresi, Guido Ferraro, Giovanna Franci, Riccardo Fusaroli, Tommaso Granelli, Klaus Hölker, Christian J. W. Kloesel, Rob van der Laarse, Anna Maria

Lorusso, Patrizia Magli, Giovanni Manetti, Francesco La Mantia, Marco De Marinis, Francesco Mazzucchelli, Aldo Nemesio, Siri Nergaard, Claudio Paolucci, Roberto Pellerey, Janós S. Petöfi, Isabella Pezzini, Franco Lo Piparo, Valentina Pisanty, Maria Pia Pozzato, Giampaolo Proni, Paola Pugliatti, Fabio Rambelli, Carlos Reijnen, Marco Santambrogio, Stefano Traini, TraMe, Andrea Tramontana, Patrizia Violi, Luciano Vitacolonna, Ugo Volli, Alessandro Zinna. – От 2016 ред.: Patrizia Violi – глав. ред., Mike Bal, Denis Bertrand, Giovanna Cosenza, Cristina Demaria, Philippe Descola, Paolo Fabbri, Jacques Fontanille, Shaun Gallagher, Anne Beyaert Geslin, Julia Kristeva, George Lakoff, Anna Maria Lorusso, Jorge Lozano, Patrizia Magli, Giovanni Manetti, Costantino Marmo, Gianfranco Marrone, Claudio Paolucci, Hermann Parret, Jean Petitot, Isabella Pezzini, Maria Pia Pozzato, Carlo Sini, Victor Stoichita, Ugo Volli.

В изключително неблагоприятни условия Т. Боров успява да постигне нещо грандиозно – изгражда **модела на националната библиография на България** като **част от световната универсална библиография**. Той **издига българската библиография и националната библиотека на европейско и световно ниво**.

Основите за подобно широкомащабно културно начинание са поставени още преди края на Втората световна война със създаването на **Българския библиографски институт (ББИ)**, основан през 1941 г.

Това става възможно поради щедро дарение на родолюбива българка, влюбена в учителя на българските библиографи **акад. Никола В. Михов** (1877-1962).

Акад. Н. Михов постъпва изключително мъдро и предоставя инициативата за създаване на ББИ на своя талантлив ученик и верен следовник Т. Боров.

Т. Боров успява да изгради **единствената българска институция, която остава извън влиянието на екстремните политически сили**.

Нейни членове са такива **изтъкнати учени и интелектуалци като Александър Теодор-Балан, Никола Михов, Александър Балабанов, Елин Пелин, Николай Лилиев, Симеон Радев, Иван Дуйчев, Христо Вакарелски, Иван Велков, Гаврил Кацаров, Никола Трайков, Маргарита Димчевска, Петър Динеков, Христо Тренков и други от това особено високо ниво на менталност**.

След 1944 г., по политически причини, изключително способни специалисти, завършили в Европа и владеещи няколко чужди езика, остават без работа. Проф. Т. Боров взима най-изявените от тях в ББИ и създава един истински „*дрийм тийм*", какъвто имат само най-напредналите държави тогава. Именно тези специалисти стават реактивът на **невероятното чудо в българската библиографска и библиотечна наука**, което е сравнимо с „чудото" на Българското Възраждане, със Златния век на цар Симеон Велики...

Още в първите години ББИ пристъпва към изработване на **репертоара на българските книги и на българския периодичен печат**.

ББИ се изгражда и като **документален център**.

Поставя се **началото на текущата национална библиография с редовна периодичност и информационен интервал**, **научния международен книгообмен**, **изработват се методични помагала за библиотекари** – **за библиографско описание на книги и други книжни и некнижни материали**.

ББИ отговаря за **депозита**, започва **аналитична разработка на периодичния печат**.

ББИ се превръща в **център за регистрационна библиография** – **отразява цялата текуща книжна продукция** и води **архив на българската книжнина** – изработва **сводни ретроспективни библиотечни каталози и библиграфии**.

Това обаче създава и много противници и на ББИ, и на Т. Боров, които на

прикриват зад политическата и идеологическа целесъобразност най-обикновена завист и некадърност.

ББИ е закрит.

Но кадрите на ББИ работят дълги години в различни библиотечни и културни институции.

Сред **плеядата ученици на Т. Боров** са такива **имена на българската култура като Блага Димитрова, Илия Волен, Светлозар Игов, Петър Караангов, Любомир Левчев, Светослав Минков, Милен Куманов, Здравко Попов, Йордан Русков, Атанас Свиленов и много други**.

Т. Боров е член на множество национални и международни организации и съюзи, сред които: Съюзът на българските писатели, Върховният читалищен съюз, Съветът за работа с книгата, Американското библиографско дружество в Чикаго, Международният консултативен комитет по библиография на ЮНЕСКО, Комисията по библиография на Международния комитет на славистите и много други.

II. 4. Д-Р НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ НИКОЛАЕВ

(22.09.1912, София – 19.06.1975, София) – библиограф – историк на библиографията и енциклопедист, полиглот, преводач (*Ил. 4 – вж: с. 20*).

Завършва Първа мъжка класическа гимназия в София (1930), право – в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1935) и финанси с докторат по философия – в Германия в Deutshe Academische Austauschdienst E. V. (1939).

Ученият владее френски, немски, английски, испански, руски и украински език.

Той е старши асистент в **Българския библиографски институт** (ББИ, 1945-1958), където работи върху **библиография на библиографията** и поддържа рубриките „Културна хроника", „България пред чужденците", „Преглед на чуждестранния печат" и „Вести от чужбина" на ***„Годишника на Българския библиографски институт"*** (В 9 т. – София, 1948-1963)[5] (*вж: текста на Бел. 5. на с. 39*).

Н. Н. Николаев е **редактор-библиограф** в служба „Българска енциклопедия" при БАН (1958-1972), където взима ключово участие в създаването на ***„Кратка българска енциклопедия"*** (В 5 т. – София, 1963-1969) и ***„Българска енциклопедия А-Я"*** (В 1 т. – София, 1974).

Библиографът – учен е автор на приносните с огромна евристична и научна стойност: ***„Български книгопис" на К. Иречек"*** (*Год. ББИ, т. 4, 1954*), ***„Към историята на българската библиография преди Освобождението"*** (*Изв. НБКМ и Библ. при СУ за 1959, т. 1 (7), 1961*)…

Н. Н. Николаев превежда емблематичната книга *„Мисия на библиотекаря"* на Хосе Ортега-и-Гасет (София, 1948).

II. 5. ПРОФ. МИЛЕН КУМАНОВ

(13.02.1942, с. Пищигово, Пазарджишка обл. – 22.11.2021, София) е историк – енциклопедист, библиограф, архивист, биограф и филантроп (*Ил. 5 – с. 23*).

М. Куманов получава основно образование в родното си село (1956) и гимназиално – в Пазарджик (1960), като особено силно влияние върху формирането

4. **Д-р Николай Н. Николаев**
(фотография)

личността му оказват не само неговият първи учител по български език и история Александър Димитров, но основно и главно – духовният му наставник – неговият **кръстник Николай Лвович Самохин (1880, Руска империя – 1965, София) – граф, офицер, галлиполиец, който е в България от 1921 г., и от 1947 до 1960 г. е свещеслужител в селото – о. Николай**, който – на смъртния си одър – го моли да продължи образованието си при **ерудита Владимир Дмитриевич Пришляк** (13.02.1888, Киев – 13.05.1985, София) – преподавател по древногръцки и латински, в семейството на когото М. Куманов среща бъдещата си съпруга и съратница Александра Куманова (13.02.1956, София –) – библиограф, философ, когнитолог, с която имат 50-годишен щастлив семеен живот, и тя става негов пръв библиограф и биограф.

М. Куманов следва в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1960-1965) по широк хуманитарен профил – I-ва специалност „история"; II-ра специалност „български език и литература"; факултативни специалности „библиотекознание, библиография и книгознание" и „архивистика" (и самостоятелно не спира да изучава задълбочено, интензивно и в сравнение френски /на който общува от малък с о. Николай/, немски, английски, сръбски, полски, чешки, румънски, италиански език). **Негови учители** са: **библиографът** – **енциклопедист със световна известност и литературният критик проф. Тодор Боров**; историците акад. Димитър Ангелов, акад. Димитър Косев, акад. Николай Тодоров, акад. Васил Гюзелев, акад. Христо Христов, проф. Туше Влахов; журналистът акад. Владимир Топенчаров; специалистът по български език и литература проф. Желъо Авджиев; езиковедът проф. Стоян Стоянов; преподавателят по политикономия проф. Янко Атанасов; познавачите – виртуози на латинския – Зорка Попова и руски език – Лиляна Дончева.

Определяйки изцяло нагласата си към **научноизследователска работа** като своя естествена природа – призвание, М. Куманов избира за тема на дипломната си работа творчеството на историка акад. В. Н. Златарски *„Професор Васил Николов Златарски като историк на Първата българска държава"* (науч. рък.: проф. Петър Хр. Петров; рец.: акад. – *тогава:* ас. Васил Гюзелев) (1965), която и тогава, и днес се оценява като първия и единствен биобиблиографски и историографски принос по темата. За особено високото ниво на труда съдейства обстоятелството, че М. Куманов още като студент работи системно и с личния архив на акад. В. Н. Златарски, и продължително време е в тесен контакт с издирената от него дъщеря на В. З. – Креса (Възкреса) Златарска.

През 1965-1967 г. М. Куманов е назначен за библиограф в Окръжна библиотека „Георги Кирков" в Сливен (*днес:* Регионална библиотека „Сава Доброплодни"), където **завежда и справочно-библиографския отдел**, **и междубиблиотечната заемна служба**, като ефективно и максималистично отговаря на удовлетворяването с научна литература на повишеното ниво на търсене на специализирани издания от основния читателски контингент на библиотеката – лекарите от Военно-медицинска болница (щаба на Трета армия) – постоянно и системно изписва за своите читатели **медицинска научна литература от Франция, Великобритания, Германия, Италия, Белгия и други страни на модерния свят**.

От 19.XI.1966 г. М. Куманов е назначен за инспектор в отдел „Култура" на Окръжния народен съвет в Сливен, където, като **отговорен за библиотеките, музеите и паметниците на културата**, участва в **създаването на Музикалното училище в гр. Котел** и е сред инициаторите и организаторите на **литературния празник „Сливенски**

огньове”. Пряко наблюдава и стимулира – с провеждането на изложби – работата на сливенската група художници – Евгени Вълев (ръководител), Иван Кънев, скулптора Димитър Гаджанов и др. С техни творби той обогатява фондовете на художествената галерия в Сливен „Димитър Добрович”. Съдейства за придобиването от страна на галерията на картини на Цено Тодоров, Бенчо Обрешков, Кирил Кръстев и др.

Още през 1965 г. М. Куманов кандидатства за докторантура (*тогава*: аспирантура) по „архивистика” за специализация в Русия (*тогава:* Съветски съюз), но конкурсът се проваля по административни причини. През 1966 г. Сливенският окръжен народен съвет (отдел „Култура”) възпрепятства участието му в конкурс за докторантура, за да го задържи.

През 1967 г. М. Куманов кандидатства за две докторантури. Печели конкурса и за двете, където между петима кандидати е номиниран на първо място, и е определен за докторант по „нова българска история” в Института за история при Българската академия на науките (БАН). Тема на дисертационния му труд става *„Балканската политика на първото сговористко правителство на България (1923-1926 г.)”* (науч. рък.: ст.н.с. Елена Диловска; рец.: проф. Войн Божинов и ст.н.с. Ярослав Йоцов.). В обсъждането на труда участва проф. Мито Исусов, който обобщава: *„Тази дисертация е резултат на големи търсения. Събраните източници са от „девет дерета”*. Дисертацията е защитена на 27.I.1972 г.

Още преди защитата – на 9.VI.1971 г. – М. Куманов е назначен за научен сътрудник в Института за история при БАН – секция „Нова българска история”. Оформят се основните му **научни интереси** – **системният кръг от вкоренените във Възраждането и цялостния историко-културен процес на страната проблеми на следосвобожденска България**: **политическите партии, външната политика, националният въпрос**. В продължение на 14 години М. Куманов е научен секретар на секция „Нова българска история” в Института за история при БАН (ръководител – проф. Войн Божинов).

През 1972-1974 г. М. Куманов е и асистент по нова история в Медицинска академия, където е поканен за ръководител на катедра по нова история, но отказва поста, избирайки за пореден път научноизследователското поприще. Междувременно е поканен и за научен сътрудник в Института по военна история към Генералния щаб на Българската народна армия, но също отказва, давайки предпочитание отново на научноизследователската си работа в Института за история при БАН, където през 1981 г. е избран за ст.н.с. II степен (доцент).

От този момент М. Куманов започва да е титулуван от колегите си у нас и в чужбина „професор”. Многократно, особено след 1989 г., му е предлагано (от акад. Христо Христов, акад. Константин Косев и др.) да бъде открита за него процедура за избора му за „професор”, но той отклонява, **отдавайки цялото си внимание на научните си проучвания**. До края на живота си представя публикациите си само с името си – без титли и звания. Когато се изисква изрично, пред името си посочва „ст.н.с.” – „доцент”, но в академичните и издателските среди, в кореспонденцията на М. Куманов се закрепя в общественото пространство обръщението към него – „професор”, въпреки че сам упорито и настоятелно се противопоставя на подобно титулуване.

М. Куманов е **автор на 222 справочно-енциклопедични издания** (212 прижизнени и 10 посмъртни; 2 Festschrift книги са публ. *за него – срв.: 8. изд. на неговата биобиблиогр.*[6] */вж: текста на Бел. 6. на с. 39-43/*). ***Енциклопедията „Православието в България”*** е подготвена от своя автор в ръкопис на 3600 стр. в компютърен набор.

5. **Милен Куманов**
(фотография)

Негови енциклопедични издания са: ***„Кратък исторически справочник на България"*** (Т. I. – София, 1980); ***„Политическите партии, организации и движения в България и техните лидери 1879-1949"*** (София, 1991; Ново изд. София, 1999; 2 осн. прераб. и доп. изд. София, 2007); ***„Македония"*** (София, 1993); ***„Историческа енциклопедия „България"*** (София, 2003); ***„История на България: Електронна енциклопедия"*** (София, 2003) [CD-ROM]; ***„Трето българско царство 1879-1946: историческа енциклопедия"*** (В. Търново, 2003); ***„България: Хроника на XX в.: история, политика, икономика, култура, дипломация, спорт"*** (София, 2004); ***„Първа българска република 1946-1991"*** (София, 2010); ***„Кооперативното движение в България: Енциклопедия А-Я"*** (Т. 1. – София, 2012); ***„България в Първата световна война 1914-1918: Кратка историческа енциклопедия"*** (Силистра, 2015); ***„Дипломатическа енциклопедия България"*** (София, 2015); ***„България във Втората световна война 1941-1945: Кратка историческа енциклопедия"*** (В 2 т. – В. Търново, 2019)...

Органична част от този **справочно-информационен комплексен ресурс** са създадените от М. Куманов **краеведски енциклопедии**: ***„Енциклопедия Пазарджик и Пазарджишка община"*** (Пазарджик, 2011); ***„Шуменска област: Енциклопедия"*** (София, 2011)...

Изданията, на които М. Куманов е **научен консултант**, са цяло море. Ще ги илюстрирам чрез споменаването на ***„Дипломатическа енциклопедия"*** (В 4 т.: София, Т. 1-2. – 2014; Т. 3. – 2016; Т. 4. – 2018)...

Следва да се споменат и **енциклопедиите**, над които той работи усилено и неуморно буквално до последния си дъх, които са предвидени да бъдат финализирани от него през **2021 г.**: ***„Дипломатическа енциклопедия България"*** (Ново доп. издание); ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** (посмъртно 1. изд. – С., 2023; Ново изд. – С., 2024)...

Филантроп по натура, както и в останалите свои мащабни енциклопедични трудове – дело на цели научноизследователски центрове по света! – и в *„Православието в България"* М. Куманов кани за свои съавтори въвлечените от него в **създаденото от самия него *енциклопедично движение на България* представители на по-младата генерация от учени**.

В **разгърналото се под началото на М. Куманов истинско *национално енциклопедично движение по белите полета на системното и кумулативно справочно-информационно когнитивно осигуряване на библиотеките, архивите и музеите* – по *методологичния възел: биографика, библиография, архивистика, история, историография* – движение**, което той **инициира, вълнъщава и обозначава чрез себе си** (!), – **взимат участие *библиотекари, архивисти, музейни работници, историци, учители, журналисти*... – все млади и ентусиазирани колеги, но и представители на всички поколения изследователи, вдъхновени от неговия самоотвержен апостолат на историческата справочно-енциклопедична нива**...

III. Структура на компендиума *„Енциклопедика"*

Компендиумът е *триединство* от хипермагистралите на информационно моделиране, очертаващи ОБЕКТА на ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА – ЕЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ в неговата ПРЕДМЕТНА

КОМПЛЕКСНОСТ – СЕМИОЛОГИЧНО ЦЯЛО, наблюдавано чрез МЕТОДОЛОГИЯТА на КОГНИТИВНАТА КОМПАРАТИВИСТИКА на:

I. КАДАСТРАЛНОТО ДЪРВО НА ПЛАНЕТАРНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ

(I. I. Въведение; **I. II. Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес**; **I. III. Хронологичен дискурс на енциклопедизма**;
I. IV. Картографиране на енциклопедизма по топоними на изданията;
I. IV. I. Ключ на топонимите на изданията на универсалните енциклопедии (*по местоиздаване на публикациите*); **I. IV. I. I. ... по *градове* (*държави*)**;
I. IV. I. II. ... **по *държави* (*градове*)**; **I. IV. I. III.** ... **по *страни***, *посочени в издателските данни с* ***колективен автор*** *(без град)* **(*издателства и други учреждения и организации*)**; **I. V. Сводове на енциклопедиите по томове**;
I. V. I. Многотомни енциклопедии; **I. V. II. Еднотомни енциклопедии**;
I. VI. Културологично обобщение: **разгледани са** универсалните енциклопедиии, които са плод на **холистичното мислене** за **цялостна философско-информационна картина на света**, което е родствено на **целеполагането** и в **теологията**, и в **световната универсална библиография** – и чрез последната – и в **образованието**. **Теологията**, **библиографията** и **образованието** са „трите кита”, на които израства **енциклопедиката**. На база на **компаративистичния анализ** на **84 енциклопедии** в общо **1 523 типографски единици** – **тома** (**т.**) **/ части (ч.) / книги (кн.) / випуски (вип.)** на **различни издания**, които са написани на ***16 езика*** (***английски, български, гръцки, испански, италиански, китайски, латински, немски, полски, руски, румънски, старогръцки, унгарски, фарси, френски и хинди***), на които принадлежат **29 линка** за свободен достъп до *е*-версиите им в интернет, е базиран предлаганият *тук* компаративистичен анализ**) (**: **разд. I)**;

II. ТОПОСИТЕ НА УНИВЕРСАЛНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ

(II. I. ЧУЖДЕСТРАННИ НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ;
II. I. I. ПЕРСИЙСКА (ИРАНСКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; **II. I. II. ЛАТИНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**; **II. I. III. КИТАЙСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**;
II. I. IV. ВИЗАНТИЙСКА (ГРЪЦКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; **II. I. V. ФРЕНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**; **II. I. VI. БРИТАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**;
II. I. VII. НЕМСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; **II. I. VIII. АМЕРИКАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**; **II. I. IX. ИСПАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**;
II. I. X. ИТАЛИАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; **II. I. XI. РУСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**;
II. I. XII. УНГАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; **II. I. XIII. ПОЛСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**; **II. I. XIV. РУМЪНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ**;
II. II. ЧУЖДЕСТРАННИ *ПРАВОСЛАВНИ* ЕНЦИКЛОПЕДИИ И ИЗДАТЕЛСКИТЕ ИМ ТРАДИЦИИ В БЪЛГАРИЯ (*хронологично*);
II. III. ЧУЖДЕСТРАННИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*);
II. IV. БЪЛГАРСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*);
II. IV. I. ... **ОТ ТЯХ – ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*)**;
II. IV. II. ... **ОТ ТЯХ – ЕНЦИКЛОПЕДИИ ЗА *ПРАВОСЛАВИЕТО***;
II. V. БИБЛИОГРАФИ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА;
II. V. I. Руска школа; **II. V. II. Английска школа**; **II. VI. Феноменологично обобщение**: **през локосите на отделни топоси е фокусирано раждането на естествената мозаечна картина на енциклопедизма на планетарната,**

структурирана в енциклопедиите – исторически библиографски и историографски стъпки във формирането на енциклопедичното мислене. Тази информация в онтологичен дискурс посочва принципното многообразие на енциклопедичното мислене – проекция на националните системологични културни и научни традиции. Констатираното многообразие на енциклопедичните форми на познанието – като черта на геокосмогенична вариативна жизненост на енциклопедизма – представлява рудиментаризиран в обозримо множество от хипертекстове на интерпретационни интелектуални модели на отсъстващата и справочно-информационно фиксираната от множество – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр. – части философско-информационна картина на света, чието познанаване и използване е ефективно в сравнение) (: разд. II);

III. ГЕНЕЗИСЪТ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ: ГЕНОМ

(III. I. Енциклопедия на учебното знание – същностнохуманитарна проблематика на Ранното средновековие. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.); III. I. I. Паметникът от VI в. на хуманитарната библиография и енциклопедизма *„Наставления за духовното и светското четене”* на Касиодор Сенатор; III. I. II. Роля на препоръчителната литература на хуманитарната универсална библиография на Касиодор Сенатор *„Наставления ...”* (VI в.) през VIII-XIV в.; III. II. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.); III. II. I. Проекции на енциклопедизма в Средните векове в източната традиция и славянската духовност и славянските литератури (IX-XI в.); III. II. I. I. Универсални енциклопедии, *написани на гръцки език*, в които *библиографският* елемент е водещ; III. II. I. II. Универсални енциклопедии, *написани на латински език*, в които *философският* елемент е водещ; III. II. II. Рецепция на византийския модел на християнството в енциклопедизма през втората половина на IX в.; III. II. III. *Старобългарският* енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.) – междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.) и протограф на *„Светославов изборник”* (XI в.); III. II. III. I. Преписи на старобългарския енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.) – българският културен модел на единство на философско-библиографската концептуална платформа (XI-XIV в.); III. II. III. II. Разпространение в славянския свят през XIV и XV в. на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в., съставен от Всеруския митрополит от български произход Св. Киприан, принадлежащ към Търновската книжовна школа като резултат от нормативизма на правописно-езиковата реформа на Св. Патриарх Евтимий; III. II. III. III. Исихазмът – проява на философската платформа на високите предренесансови художествено-естетически образци на стила „плетение словес” (XIV-XV в.); III. II. III. IV. Нова сръбско-българска редакция на индекса на позволените и забранените книги в дамаскините от XVIII в. – отблясък на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в.; III. II. IV. Проекции на енциклопедизма в

Средните векове (Арабския ренесанс); **III. II. IV. I. Хронотоп; III. II. IV. II. Класификационна схема; III. II. IV. III. Инструментариум. Философска принадлежност; III. III. Историографско обобщение**: **разкриването на генеалогичното културолого-феноменологично коренище на планетарното енциклопедично мислене е с общ гео-космичен ценностен геном и то посочва дифузна трансмисия на отделните явления – енциклопедиите, която проявява естественото родство на формите на енциклопедизма като интелектуална проекция – следствие на човешката менталност. Енциклопедичното когнитивно движение като порождение от заложената в него менталност като онтологична потребност да установява информация като индикация за връзки между нещата, привежда в хипертекстови многовариантни системи – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр. – тези системи, които служат за когнитивно компаративистично градиво за добиването на енциклопедично знание – многовариантно хиперцяло от връзки) (**: **разд. III)**.

Това **грандиозно** *ментално* **енциклопедично съоръжение** (: **разд. I-III**) е **интелектуален** (*лат.:* **intellectus** – **разбиране, разум**)[7] (*вж: текста на Бел. 7. на с. 43*) **калейдоскоп на познанието**.

Компендиумът *„Енциклопедика”* е създаван в *две фази – първа:* по *структуриране на* ***енциклопедия*** (2023, 2024), която **показва образец на изграждане на общ универсален енциклопедичен справочник (*„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”*)** и *втора: наст.* (2025) *и предх.* (2025) *изд*.

Настоящият **компендиум** – *по планетарния свод от общи универсални* ***енциклопедии*** – ново 4. изд. на ***„Енциклопедика”*** (2025) – **формира цялостна завършена представа за структурирането на**:

- ***родословното дърво на енциклопедичните издания*** (: **разд. I**);
- ***топосите на енциклопедизма – националните школи*** (: **разд. II**);
- ***генезиса на планетарното енциклопедично движение*** (: **разд. III**).

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО на *наст. изд.* **дава синтезирана когнитивна философско-информационна картина на цялото изложение на учебника**.

Цитираната литература към компендиума, представена във вид на *систематизирана препоръчителна* библиография по *енциклопедика*, е свод от 1 054 ном. назв. на библиографските записи на типографски единици и техните *е*-еквиваленти, групирани в *единадесет фрамента* – осем (I-VIII) основни взаимосвързани и преплитащи се **разд.**, като **разд. VII** вътрешно е структуриран от три (**VII. I. – VII. III.) подразд.**: **I. Енциклопедии** (**NN 1-871**: 871 ном. назв.); **II. Библиографски и историографски базирани универсални пътеводители по книгата** (**NN 872-880**: 9 ном. назв.); **III. Библиографска и историографска справочно-енциклопедична серия „Факлоносци” на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ”** (**NN 881-916**: 36 ном. назв.); **IV. Библиографско и историографско периодично издание на Университета по библиотекознание и информационни технологии *„Трудовете на Студентското научно общество при УниБИТ”*** (**NN 917-934**: 18 ном. назв.); **V. *Е*-библиотеки на Студентското научно общество при УниБИТ** (**NN 935-965**: 31 ном. назв. на **50 ез.**); **VI. Библиографски**

указатели, метабиблиографоведски трудове и антологии (**NN 966-990**: 27 ном. назв.); **VII. Научни изследвания** (**NN 991-1051**: 59 ном. назв.): **VII. I. Учебна литература и енциклопедични статии, посветени на енциклопедизма** (**NN 991-994**: 4 ном. назв.); **VII. II. Изследователи на енциклопедии и антологии; публикации на основополагащи за енциклопедизма текстове и техни преводи** (**NN 995-1042**: 46 ном. назв.); **VII. III. Публикации, посветени на универсални когнитивни принципи на информационно моделиране и програми, свързани с тях** (**NN 1043-1051**: 9 ном. назв.); **VIII. Литературно-художествени текстове, декодиращи онтологията на философската натовареност на информацията** (**NN 1052-1054**: 3 ном. назв.) **на 84 енциклопедии** в общо **1 523 типографски единици**, написани на ***16 езика*** (***английски, български, гръцки, испански, италиански, китайски, латински, немски, полски, румънски, руски, старогръцки, унгарски, фарси, френски и хинди***).

Този библиографски свод е снабден с **Именен показалец**.

Допълнително в **Предговора** (с. 7-44) и в **Заключението** (с. 218-227) са посочени още – *съответно 199 и 21* – библиографски записа на документи, свързани с методологията на информационно моделиране на *този* компендиум – общо: 220 на брой, с което **върховото число** на **цитираната в изданието литература по енциклопедизма** е **1 274 единици**.

Списъкът на илюстрациите към компендиума поднася съпътстващи изложението 120 изображения (с. 225-260), **които го визуализират**.

Компендиумът *„Енциклопедика”* и самата **предхождаща го *Енциклопедия*** (*„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”* на М. Куманов), както и **диптиха от издания по информационно моделиране на *хипертекст*** (2023, 2024), е предназначен **за библиотеките**.

Той е адресиран до **библиотечните и информационните работници**, до **изследователите**, **провеждещи научна работа**, до **широката общественост**,защото – **за да сме в *знаниевия поток на информатизацията*** – в ***информационното – знаниевото – общество***, – следва да познаваме **общите универсални енциклопедии на Homo sapiens**, които, бидейки **строго библиографски фундирани от *световната универсална библиография***, представляват най-уплътнените текстове, системологично интерпретиращи информацията в пространни знаниеви платна.

Не само за осъществяването на **справочно-информационна дейност** служи **компендиумът *„Енциклопедика”***...

Като **модел на планетарния енциклопедизъм** компендиумът е и **атлас при самообразованието** и **удовлетворяването на любознателността**...

Компендиумът *„Енциклопедика”* дава **системологична цялостна метасправочно-информационна библиографска картина на актуалните общи универсални енциклопедии по планетарния ареал**, преодолявайки **наратива** на съществуващите статии по феномена на енциклопедията, традиционно фокусирани върху ***единични* особености**:

- **фрагментарност** (напр.: сведенията за римския учен Варон, чийто труд *„Дисциплини” – „Disciplinae”*, 116-27 г. пр. Хр., смятан за най-ранния европейски образец на енциклопедия; за отделни енциклопедични издателства (често превеждани

неправилно на български език) – например: за *Ф. А. Брокхауз – Brockhaus* и *Й. Майер – J. Meyer* в Германия; *П. Ларус – P. Larousse* във Франция през XIX в.; *Ф. А. Брокхауз – Brockhaus*, *Майер-Бертелсман – Meyer-Bertelsmann*, *Улщайн – Ullstein*, *С. Фишер – S. Fischer*, *К. Дуден – K. Duden* в Германия; *П. Ларус – P. Larousse*, *Ашет – Hachette*, *Борда – Bordas*, *Плеяд – Pleiades*, *Кид – Quid* във Франция; *Лонгман – Longman – Кесел – Cassell* във Великобритания; *Рендъм хауз – Random House* в САЩ през XX и XXI в.);

- **обобщеност** (напр.: енциклопедиите в *Древен Египет* от края на Средното царство – първ. пол. на 2000 г. пр. Хр.; разпространението на „огледалата" – „speculum", „компендиумите" – „compendium", „сводовете" – „summae" в Западноевропейското средновековие, съставени от доминиканския монах Винцент от Бове – Vincent of Beauvais, написал *Speculum maius* (Paris, 1244)...

Книгата преодолява *европоцентричното* и *американоцентричното* мислене за *енциклопедизма*, картографирайки без демаркационни линии актуалните енциклопедични издания от гледна точка на тяхната справочно-информационна тежест.

Компендиумът преодолява и *изолираното разглеждане* на *чуждестранния* и *българския енциклопедизъм*, показвайки **хомеостаза**[8] (*вж: текста на Бел. 8. на с. 43-44*) **на познанието и посоките на неговото формиране в справочно-информационните когнитивни архитектури на планетата**.

„Енциклопедика" е **база на *е*-библиотека UNIVERSALICA**.

Компендиумът е плод на дара в живота на автора – на срещата ми с творци от най-висока класа – рицари на *ЕТИКАТА* В ПОЗНАНИЕТО КАТО *СМИСЪЛ* И *ДЕЙСТВИЕ*: *НЕГОВИТЕ* РЕДАКТОРИ (проф. Р. С. Гиряревский, доц. Н. Казански, д-р Н. Василев) И РЕЦЕНЗЕНТИ (акад. С. Денчев, проф. И. Линден), чиито *естествено* съпътстващи ме *когнитивни, волеви и естетически ценности* са вдъхновяващия за мен императив – източник на прорастващия чрез изданието *модел на планетарния хипертекстов енциклопедизъм*.

Съвместната ми работа с *тези* учени за мен има същото значение – каквато е ролята за осъществяваните от мен сравнителни проучвания на *историите на световната универсална библиография* (Г. Шнайдер, Л.-Н. Малклес, К. Р. Симон) *и международната библиография от втора степен* (А. Тейлър и И. В. Гудовшчикова), както и на *историографската традиция в универсалната хуматитарна библиография* (акад. Н. Михов, проф. Т. Боров, акад. И. Дуйчев, проф. В. Велчев, проф. К. Куев, проф. Б. Ангелов, акад. П. Динеков), представляваща ядрото на *Българската научна школа по библио-инфо-ноосфера*, разработваща и съпътстваща планетарната информатизация, от която българската следа е неотделима...

Зад наст. компендиум стоят 50 години системна библиографска и сравнителна текстологична работа de visu в най-големите библиотеки на света, разположени на четири континента: Европа, Азия, Америка, Африка.

... Вие
кои енциклопедии
познавате...

Бележки

[1] *Публ.:* <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/33-ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2023.pdf>.

Публ. и в е-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2023/11/%D0%95%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B2-%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F.pdf>; УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; ЦБ на БАН <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> и Стол. библ. – София: <https://serdica.libsofia.bg/items/show/97975>.

Ново изд. – 2024. – *вж*[2].

На форуме Всерос. науч.-практ. конф. с межд. участием „Моргенштерновские чтения – 2024. Современная библиография в социокультурных реалиях: преемственность и векторы развития ” – Челябинск, 23-24 окт. 2024 г. А. К. и Государтв. унив. библиотековед. и информ. технолог. – София, Болгария – победитель Всерос. конкурса за лучшую библиогр. и библиографоведч. работу для библиотек за вклад в развитие междунар. библиогр. сотрудничества – за кн. *ЕНЦИКЛОПЕДИКА*: *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”* – изд. – *вж*[2]. Получен Специальн. диплом за вклад в развитие междунар. библиогр. сотрудничества.

Публ. по: **1. Григорова**, Д. Ключ с библиометрични данни към 9 216 информационни реалии, моделирани в гещалтплана на *„Православието в българ ия (Кратка ист. енциклопед.)”* на *проф. Милен* ***Куманов*** по Приложенията на изданието / с. 959-1112 – *вж* NN 82-83) – Последно незавършено енциклопедично изследване на Милен Куманов – публ. на А. **Куманова** на *е*-библиотека „ПРАВОСЛАВИЕ” („ORTHODOXY”): Православието в България: Кратка ист. енциклопед. / авт., науч. ред., анотация, предг., упътване, по-важни съкр. М. **Куманов** – публ., посв. на знаменателните през 2023 г. 1990-год. от разпятието и Възкресението на ***Иисус Христос*** в 33 г. и 1710-год. от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на римския *император* ***Константин I Велики***, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии: ***Константин*** е почитан като светец и равноапостол от Православната църква: Кн. III-та от текстолог. моногр. петокнижие на М. **Куманов** – *е*-библиотека „CIVILIANA”: Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на А. **Куманова** – *вж* N 78 / Науч. ред. А. **Куманова** (N 4287). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 19, 2024, с. 676-681: с ил.; **2. Куманова**, А. За *е*-библиотека ORTHODOXY на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (Кратката ист. енциклопед. на Милен **Куманов** *„Православието в България”* – OPUS ARDUUS като част от трикнижие) (N 4663). // *Пак там*. – Т. 20, 2025, с. 1273-1281. <http://www.unibit.sno.bg>; **3. Иванова**, Т. Книги, посветени на персоналии в биобиблиографията на *проф. Милен* ***Куманов*** (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио” – вж* N 80): Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки”; Науч. рък. А. **Куманова**; Рец. Н. **Василев**. – София, 2024. – 394 с. : с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO. <http://www.sno.unibit>.

Библиогр. информ.: **1-5.** [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света: В УниБИТ: Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие[: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Анонс]. // *Труд* (София). – 88 (11.05. 2024), с. 18 : с 3 ил. – *Публ. и в:* **1.** Сайта на „Труд нюз”: <https://trud.bg/%D0%B2-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D1%82-%D1%8E%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D

0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B1%D0%B0-%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B5/>; **2.** Сайта на Trud news – Telegram: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b2-%d1%83%d0%bd%d0%b8%d0%b1%d0%b8%d1%82-%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba/>. *Публ. на прев. на А. К.: „Какво да правя аз – певецът и поетът / С тази безмерност в измеримия свят.”* – Марина **Цветаева**; **3.** Сайта на Съюза на българските писатели: <https://sbp.bg/%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd/>. – Марина **Цветаева**; **4.** Социална мрежа Facebook SofiaPress: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=953588046771750&set=a.501490261981533>; **5-6. Георгиев**, А. УниБИТ: Комюнике [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] – Ден на Отворените врати на Университета / **А. Георгиев**, Б. **Катърска**. // <https://docs.google.com/ment/d/1ZwaXhGRXVD9JWdH8Zi5m23CvHGlmBDM1/edit> <https://sno.unibit.bg/files/9.%20%D0%9A%D0%9C%D0%AE%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%95-20-05-2022.pdf>. – 17.05.2024 [23 h]. – 12 с. с 60 ил.; **7-9.** [**Димчева**, А.] Държавата на *Духа* в модерната наука В УниБИТ Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие : XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Постинформ. – репортаж]. // *SofiaPress:* <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b4%d1%8a%d1%80%d0%b6%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%b4%d1%83%d1%85%d0%b0-%d0%b2-%d0%bc%d0%be%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0-%d1%85%d1%85/>. – 19.05. 2024. – с 27 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* **1.** Sofia Ars Net: <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=SofiaArsNet&set=a.986456189518097>; **2.** Информационния сайт „Епицентър”: <https://epicenter.bg/article/Anzhela-Dimcheva--Svetlinata-na-universiteta---za-Balgariya-i-sveta/350275/11/0>; **3-5.** [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света : В УниБИТ: Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Постинформ. – репортаж]. // *Труд* (София). – Год. 88 (19.05. 2024), с. 18 : с 7 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* **1.** Сайта на „Труд нюз”: <https://trud.bg/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/> ; 2. Сайта на Trud news – Telegram: <https://trud.bg/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/>; **6. Маринов**, М. Пълен запис на Първо Пленарно заседание на 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **7-11. Маринов**, М. Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка : Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ: Видеозапис[: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: 1-5 ном. видеофалове]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **12. Маринов**, М. *Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка*: Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ: Видеозапис[: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива Розалина Касабова]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **13-16. Василев**, Н. УниБИТ – 24.05.2024 – Ден на Отворените врати[: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива *Розалина* ***Касабова***]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8> <https://sno.unibit.bg/files/https://drive.google.com/le/d/1clswJWTwMBewJFCIxK3xV0t45D31PWB0/view?usp=drive_link>. – 17.05.2024; **17-20.**

Гоцев, Л. XX Anniversary International Student Science Conference and Exhibition „Information, Reason, Wisdom”. // *GLOBAL DIPLOMATIC* <https://youtu.be/K3aM8RXQ6Mk?si=CNawEF3ydQAIBznX> <https://www.youtube.com/watch?v=K3aM8RXQ6Mk>; **21. Георгиев**, А. Културната вечност на България (IX-XXI в.) – епицентър на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] / А. **Георгиев**, Б. **Катърска**. // *Учит. дело* (София). – CXXIX, N 21, 27 май 2024, с. 7: с ил. – *Публ.* на фотогр. от Плен. заседание на форума / П. **Петров**. <http://www.unibit.sno.bg>; **22. Георгиев**, А. Мъдростта и знанието – фокус на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] / А. **Георгиев**, Л. **Йовинска**. // Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН (София). – 2024, N 6 (166), с. 2: с 2 ил.; **23. Георгиев**, А. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с межд. участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. **Георгиев**, М. **Матова**. // *Библиотека* (София). – 2024, N 3, с. 75-105: с ил., сх. – Рез. на англ. ез.; **24.** *„НОМО LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни **Иван Рилски Чудотворец**: Трималата братя и златната ябълка”*: Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев** [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума]. // *SofiaPress:* <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 11 с.: с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. **Василев**. – Предв. публ.; **25-26.** *„НОМО LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни **Иван Рилски Чудотворец**: Трималата братя и златната ябълка”*: Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината – наслов: ПОЗНАНИЕТО КАТО НРАВСТВЕНО ДЕЙСТВИЕ - Съюз на Българските Писатели (sbp.bg) / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев**[: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Водеща продукция на форума]. // [*Съюз на българските писатели* : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 18 с.: с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. **Василев**. – Разшир. публ.; **27-30. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие[: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Водеща продукция на форума – *„НОМО LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Трималата братя и златната ябълка”*: Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев**]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [Съюз на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; **31. Правдомирова**, Д. Моят професионален път: Има такава професия – библиограф: Автобиобиблиогр. – София, 2024, с. 154-155.

Отз.: **1. Куманова**, А. На върха на времената[: Първа премиера на изд. в Музей-галерия „Анел” – 5.03.2024 г.]. // *За буквите – О писменехъ*: Кирило-Методиевски вестник (София). – N 76, 24 май 2024, с. 9: с ил.; **2-4. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие[: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май

2024 г.: Водеща продукция на форума – *„HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни **Иван Рилски Чудотворец**: Тримата братя и златната ябълка”*: Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев**]. // *SofiaPress:* <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; **5.** [Съюз на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; **6. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. **Георгиев**, М. **Матова**. // *Библиотека*. – 2024, N 3, с. 75-105: с ил., сх. – Рез. на англ. ез. – Осн. публ. – Прил.: *Ил. 1.* Сцена от Акад. интеракция в УниБИТ – жива икона *„HOMO LUCIS (Човекът на светлината) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка”* / Фотогр. на Ивана **Николова** – студентка на УниБИТ; *Ил. 2.* Ансамб. за нар. танци „От извора” с худож. рък. Милев **Младенов** беше сред поздравилите – с китка хора – форума / Фотогр. на Ивана **Николова** – студентка на УниБИТ; *Сх. 1.* Сх. на основн. видове библиогр., историогр. и енциклопед. информ. ресурси на СНО при УниБИТ: 19 тома на *„Тр. на СНО при УниБИТ”*, 34 кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци”, 33 *е*-библ. / Авт.: студентът на УниБИТ Петър **Петров**; *Сх. 2. Сх. – I.* Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци” в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. **Куманова**[, д-р Н. **Василев**]; *Сх. 3. Сх. – II.* Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци” в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. **Куманова**[, д-р Н. **Василев**]; *Гр. 1.* Динамич. ред на бр. на докл., публ. по форумите на СНО в *„Тр. ...”* на науч. формация / Авт: [проф. д.п.н. А. **Куманова**,] гл. ас. д-р Светла **Шапкалова**; *Гр. 2.* Разпред. на студентите (по спец.) и докторантите (по докт. прогр.) на УниБИТ, дали опред. на феномена „Мъдрост” / Авт.: [проф. д.п.н. А. **Куманова**,] гл. ас. д-р Тина **Петрова**. Интервюиране на проф. А. **Куманова** по феноменолог. на форума; **7. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. **Георгиев**, М. **Матова**. // *Науч. тр. на УниБИТ*. – Т. 21, 2023 / 2024, с. 227-256: с 2 ил., 2 сх., 2 гр. – *Рез. на англ. ез. – Редуц. публ.*; **8. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Галапремиера – представ. на диптиха: *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)”* (С., 2023) – дело на проф. Милен **Куманов** (1942-2021) и *„Академик Никола **Михов** – Духът на Булгарика”* (С., 2023) – с автори: проф. А. **Куманова** и доц. Н. **Казански**, и т. 19 на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* (С., 2024): Комюнике / А. **Георгиев**, М. **Матова**, Богдана **Катърска**. // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 20, 2025, с. 523-539. – Разшир. публ. <http://www.unibit.sno.bg>; **9. Груева**, А. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. *Преподобен **Иван Рилски*** (876 – 18.VIII.946) – светец и отшелник. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4673). // *Пак там*, 2025, с. 1282-1283. <http://www.sno.unibit>; **10. Габерова**, С. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. ***Раковски,***

Георги Стойков (1821-1867) – национален революционер, журналист и публицист. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4674). // *Пак там*, с. 1284. <http://www.sno.unibit>; **11. Иванова**, Т. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. *Христо **Ботев*** (*Хр. Б. **Петков***) (25.XII.1847 – 20.V. / 2.VI.1876) – поет и революционер. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4675). // *Пак там*, с. 1285. <http://www.sno.unibit>; **12. Петрова**, П. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. *Дякон **Игнатий*** – духовното име на *Васил **Левски***. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4676). // *Пак там*, с. 1286-1287. <http://www.sno.unibit>; **13. Боянова**, Д. Индикативен реферат на: Раздел „Персонален биобиблиографски дискурс на енциклопедизма" от учебника: **Куманова**, А. Енциклопедика: Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова: *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ)* / авт. и науч. ред. Милен **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4677). // *Пак там*, с. 1288-1289. <http://www.sno.unibit>; **14. Манева**, В. Индикативен реферат на: Фрагмент от раздела „I. I. Въведение" от учебника: **Куманова**, А. Енциклопедика: Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра **Куманова**: *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4678). // *Пак там*, с. 1290-1291. <http://www.sno.unibit>; **15. Кирилов**, Н. Фрагмент от раздела „Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес": енциклопедиите на *Жан **Гролие***, *Ефраим **Чеймбърс***, *Дени **Дидро*** от учебника: **Куманова**, А. Енциклопедика: Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра **Куманова**: *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4679). // *Пак там*, с. 1292. <http://www.sno.unibit>.

Рец.: **1. Муканова**, П. Юбилейният сборник *„LICHT, MEHR LICHT!"* – компендиум на универсума. // *Издател* (София). – 2023, N 1, с. 68-72. – *Рез. на англ. ез.* – *Редуц. публ.*; **2. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!". // *Библиотека* (София). – 2023, N 1, с. 98-112: с ил. – *Рез. на англ. ез.*; **3. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!" (N 4282). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 19, 2024, с. 641-652. – *Осн. публ.*; **4. Муканова**, П. Юбилейният сборник *„LICHT, MEHR LICHT!"* – компендиум на универсума (N 4281). // *Пак там*, с. 636-640. – *Осн. публ.*; **5. Казански**, Н. *„LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен **Куманов**: Юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения"* – емблематично Festschrift издание на УниБИТ (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624; **6. Модева**, М. LICHT, MEHR LICHT! (N 4271). // *Пак там*, с. 590-594 : с ил.; **7. Здравкова**, Е. Като отзив за „LICHT, MEHR LICHT!", изтръгнат от дълбините на сърцето (Онтологичен дискурс: Пътят към по-добрия свят) (N 4279). // *Пак там*, с. 628-631; **8. Назърска**, Ж. Мащабният проект на *проф. Милен **Куманов** „Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624. – *Редуц. публ.*; **9. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на *проф. Милен **Куманов** „Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4280). // *Пак там*, с. 632-635. – *Редуц. публ.*; **10. Илиева**, С. Festschrift сборникът *„LICHT, MEHR LICHT!"*, посветен на 80-годишнината от рождението на историка – енциклопедист и филантропа – хуманист *проф. Милен **Куманов*** (13.02.1942 – 22.11.2021) (N 4283). // *Пак там*, с. 653-655; **11. Йорданов**, Ю. Як темел в българската историческа наука

(Предизвикани размисли, породени от сборника *„LICHT, MEHR LICHT!"*, посветен на *професор Милен* ***Куманов***) (N 4284). // *Пак там*, с. 656-660; **12. Тошев**, Т. Международното енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* – невероятна кулминация на неуморния труд на блестящия учен и историк *професор Милен* **Куманов** (N 4285). // *Пак там*, с. 661-665; **13. Йовчева**, Ц. *„LICHT, MEHR LICHT!"* – уникален труд за неуморния учен, неговата човечност и неудържимия му стремеж към познание (Апология за *професор Милен* ***Куманов*** на неговия последен интервюер) (N 4286). // *Пак там*, с. 666-675; **13. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 20, 2025, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **14. Месуд Ахмади Афзади**. Енциклопедията като свещено хранилище на знания и мъдрост (N 4643-2). // *Пак там*, с. 1173-1175. <http://www.unibit.sno.bg>; **15. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Пак там*, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **16. Lynden**, I. Foundations of the Bulgarian encyclopedics – and the acme of paragon in the Encyclopedia Orthodoxy in Bulgaria (N 4645-1). // *Пак там*, с. 1186-1187. <http://www.unibit.sno.bg>; **17. Линден**, И. (N 4645-2). // *Пак там*, с. 1188-1189. <http://www.unibit.sno.bg>; **18. Гридковець**, Л. Енциклопедика *„Православіє в Болгарії: коротка історична енциклопедія"* (N 4647). // *Пак там*, с. 1192. <http://www.unibit.sno.bg>; **19. Палагнюк**, О. Національна еклезіологічна ідентичність християнства в Болгарії (N 4648). // *Пак там*, с. 1194-1196. <http://www.unibit.sno.bg>; **20. Денчев**, С. Енциклопедичното мислене в рамките на световната справочно-информационна парадигма и българският принос (N 4649). // *Пак там*, с. 1197-1198. <http://www.unibit.sno.bg>; **21. Добрева**, В. Да запалиш факлата на националното самочувствие (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200 (N 4650). <http://www.unibit.sno.bg>; **22. Данчева-Василева**, А. Първи фундаментален труд върху православието в България (N 4651). // *Пак там*, с. 1201-1208. <http://www.unibit.sno.bg>; **23. Модева**, М. Православието в България. Енциклопедика (N 4652). // *Пак там*, с. 1209-1210. <http://www.unibit.sno.bg>; **24. Петров**, И. Достойно есть! За книгата на *проф. Милен* ***Куманов*** *„Православието в България. Историческа енциклопедия"* (София, 2023) (N 4653). // *Пак там*, с. 1211-1213. <http://www.unibit.sno.bg>; **25. Вранчева**, С. Проблеми на архитектурата в единствената Православна енциклопедия в България (N 4654). // *Пак там*, с. 1214-1216. <http://www.unibit.sno.bg>; **26. Правдомирова**, Д. Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) – с ново уникално издание-триптих на хипертекст в двукнижие: *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* на *проф. Милен* ***Куманов*** и учебниците *„Енциклопедика"* и *„Българика: Академик Никола* ***Михов****"* на *проф. Александра* ***Куманова*** (N 4655). // *Пак там*, с. 1217-1229. <http://www.unibit.sno.bg>; **27. Назърска**, Ж. Мащабният проект на *проф. Милен* ***Куманов*** *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"*: По изд.: LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов ... . – София, 2022. (N 4656). // *Пак там*, с. 1230-1231. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **28. Бужашка**, Б. За *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"*, посветена на 70 г. от възстановяването на Българската патриаршия (N 4657). // *Пак там*, с. 1232-1233. <http://www.unibit.sno.bg>; **29. Велев**, В. Православието в България – кратка историческа енциклопедия (N 4658). // *Пак там*, с. 1234-1235. <http://www.unibit.sno.bg>; **30. Спасов**, Р. *„Енциклопедика: Православието в България (кратка историческа енциклопедия)"* на *професор Милен* ***Куманов*** (N 4659). // *Пак там*, с. 1236-1237. <http://www.unibit.sno.bg>; **31. Казански**, Н. Дейксис на научния редактор (Възраждането на енциклопедизма в България: Делото на *Милен* и *Александра* ***Куманови***) (N 4660). // *Пак там*, с. 1238-1239. <http://www.unibit.sno.bg>; **32. Атанасов**, Х. Последното дело на последния български енциклопедист? (N 4661). // *Пак там*, с. 1240-1244. <http://www.unibit.sno.bg>; **33. Манчев**, В. *„Енциклопедика: „Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* на *професор Милен* ***Куманов*** (N 4662). // *Пак там*, с. 1245-1246. <http://www.unibit.sno.bg>; **34. Ралева**, Д. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4663). // *Пак там*, с. 1247-1252. <http://www.unibit.sno.bg>; **35. Здравкова**, Е. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4664). // *Пак там*, с. 1253-1254. <http://www.unibit.sno.bg>; **36. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на *проф. Милен* ***Куманов*** *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* (N 4665). // *Пак там*, с. 1255-1257. – *Разшир. изд.* <http://www.unibit.sno.bg>; **37. Муканова**, П. Уникалното в първата българска енциклопедия по православието у нас (N

4666). // *Пак там*, с. 1258-1259. <http://www.unibit.sno.bg>; **38. Василев**, Н. Дейксис на научния редактор (Атлас на планетарния енциклопедизъм. *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”* – практически модел на енциклопедизма) (N 4667). // *Пак там*, с. 1260-1261. <http://www.unibit.sno.bg>; **39. Димчева**, А. Първа енциклопедия за православието в България (N 4668). // *Пак там*, с. 1262-1263. – *Осн. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **40. Велкова**, Т. Мащабен и трудоемък подвиг, на който *проф. Милен* ***Куманов*** е посветил 20 години от своя живот (N 4669). // *Пак там*, с. 1264-1265. <http://www.unibit.sno.bg>; **41. Писанов**, В. Л. Энциклопедия „*Православие в Болгарии”*: Автор-составитель Милен **Куманов** (N 4669-1). // *Пак там*, с. 1266-1267. <http://www.unibit.sno.bg>; **42. Йорданов**, Ю. Енциклопедично издание *„Православието в България”* на *професор Милен* ***Куманов*** – нравствен ипостас (N 4670). // *Пак там*, с. 1268-1270. <http://www.unibit.sno.bg>; **43. Добрев**, Д. „Енциклопедика – *„Православието в България”* на *проф. Милен* ***Куманов*** и *проф. Александра* ***Куманова*** (Универсален компедиум за изследователи от целия спектър на познанието и за фондовете на институциите на информатизацията по света и у нас) (N 4671). // *Пак там*, с. 1271-1272. <http://www.unibit.sno.bg>

Премиери: **1-3.** На всеки от ежегодните Студентски научни форуми на УниБИТ, започвайки от III-ия, се експонира изложба от излезлите към момента публикации на студентите на УниБИТ по *е*-библиотека *ENZYCLOPEADICA*, томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и ръкоп. на подготвяните за печ. ст.: XVIII: 20.05.2022 г.; XIX: 19.05.2023 г.; XX: 17.05.2024 г. …; **4.** По време на Ханука – празникът на Светлината в Централната софийската синагога (14.12.2023); **5-8.** По време на Шаб-е Ялда – празникът на Светлината (21.12.2023) и Ноуруз – Иранската Нова година (21.03.2024) в Културното представителство към посолството на Ислямска Р. Иран в България и Бъдник (18.12.2023) в Университета по библиотекознание и информационни технологии; По време на Първата кръгла маса „Ролята на жената в семейството в съвременния свят” – Ирански културен център с участието на УниБИТ и СБЖ – София, 23.02.2024; **9.** Първа специална премиера на изданието в Музей-галерия „Анел” – 5.03.2024 г. – поднасяне на сигналните екземпляри от тома на Президента на Р. България *г-н Румен* ***Радев*** и на *Н. В.* ***Симеон Сакскобурготски*** – цар на българите: екз. поднасят А. К. и С. Д. – в присъствието на министри и представители на научната и художествено-творческа интелигенция у нас; **10.** В Мраморната зала на Руския културно-информационен център в София – по време на галавечерта на оперната прима Розалина Касабова, презентирана с изданието – в присъствието на преподаватели и студенти от УниБИТ и от вузовете в страната и представители на художествено-творческата интелигенция, чуждестранните дипломатически мисии и гражданското общество – 27.03.2024; 11. В най-голямата зала на емблематичния Дворец Пинятели – Център на Кралския артистичен клуб в Барселона, Испания – в присъствието на учени, общественици, бизнесмени, дипломати – на научния форум и изложбата на УниБИТ „Непознатият „Рибен буквар”, открити от И. П. – Ректор на Университета и С. Д. – Председател на Съвета на настоятелите на вуза с официални гости – вицепремиерът на Р. България Илияна Йотова и Н. П. Алексей Андреев – посланик на Р. България в Испания) – 6.09.2024.

Вж: осн. текст – на с. 8.

[2] *Публ.:* <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/36-ORTHODOXY-BULG-compend->.

Публ. и във вид на е-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2024/12/ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2024.pdf>; Столична библиотека <https://serdica.libsofia.bg/items/show/99635>; УниБИТ: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20-%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be%20%d0%b2%20%d0%91%d1%8a%d0%bb%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%8f%20(%d0%9a%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%b0%20%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b0%20%d0%b5%d0

%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d1%8f)%20
%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%84%d0%b5%d1%81%d0%be%d1%80%20
%d0%9c%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%bd%20%d0%9a%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0
%be%d0%b2%20(1942-2021).pdf> <https://drive.google.com/drive/folders/1fU0o13cSVyelLArKQ_jxa92S1_1-fnHa?usp=sharing>.

Публ. по: **1.** Списък на цитираната и контекстовата литература в енциклопедията „Православието в България": Библиометричен модел на хипертекста (по с. 1132-1340 в намиращото се под печ. изд.: ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) ... . – Ново изд. – София, 2024. / Под науч. ред. на А. **Куманова** (NN 4680-4692). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 20, 2025, с. 1293-1296; **2. Иванова**, Т. Книги, посветени на персоналии в биобиблиографията на проф. Милен Куманов (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио"*): Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки"; Науч. рък. А. **Куманова**; Рец. Н. **Василев**. – София, 2024. – 394 с.: с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, 2025, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO <http://www.sno.unibit>.

Вж: осн. текст – на с. 8.

[3] *Публ.:* <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/34-Al-Kumanova-Acad-Nikola-Mihov.pdf>.

Публ. и във вид на е-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> и УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; УниБИТ: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-1022/%d0%91%d1%83%d0%bb%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20-%20%d0%90%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d0%ba%20%d0%9d%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%20%d0%9c%d0%b8%d1%85%d0%be%d0%b2.pdf>.

Публ. по: **1. Куманова**, А. За *е*-библиотека *ORTHODOXY* на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (Кратката ист. енциклопед. на *Милен* ***Куманов*** *„Православието в България"* – OPUS ARDUUS като част от трикнижие) (N 4663). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 20, 2025, с. 1273-1281. <http://www.unibit.sno.bg>

Библиогр. информ.: **Правдомирова**, Д. Моят професионален път: Има такава професия – библиограф: Автобиобиблиогр. – София, 2024, с. 154-155.

Отз: **1. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г.: Галапремиера – представ. на диптиха: *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (С., 2023) – дело на *проф. Милен* ***Куманов*** (1942-2021) и *„Академик Никола* ***Михов*** *– Духът на Булгарика"* (С., 2023) – с автори: *проф. А.* ***Куманова*** и *доц. Н.* ***Казански***, и т. 19 на ***„Тр. на СНО при УниБИТ"*** (С., 2024) : Комюнике / А. **Георгиев**, М. **Матова**, Богдана **Катърска**. // *Тр. на СНО при УниБИТ*). – Т. 20, 2025, с. 523-539. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>.

Рец.: **1. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 20, 2025, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **2. Месуд Ахмади Афзади**. Енциклопедията като свещено хранилище на знания и мъдрост (N 4643-2). // *Пак там*, с. 1173-1175. <http://www.unibit.sno.bg>; **3. Lynden**, I. Foundations of the Bulgarian encyclopedics – and the acme of paragon in the Encyclopedia Orthodoxy in Bulgaria (N 4645-1). // *Пак там*, с. 1186-1187. <http://www.unibit.sno.bg>; **4. Линден**, И. (N 4645-2). // *Пак там*, с. 1188-1189. <http://www.unibit.sno.bg>; **5. Cannon**, A. First encyclopaedia of the Orthodoxy in Bulgaria, manuals in Encyclopaedism and Bulgarian Studies (N 4646-1). // *Пак там*, с. 1190. <http://www.unibit.sno.bg>; **6. Кенън**, А. Първа

енциклопедия за Православието в България, учебници по енциклопедизъм и българистика (N 4646-2). // *Пак там*, с. 1191. <http://www.unibit.sno.bg>; **7. Денчев**, С. Енциклопедичното мислене в рамките на световната справочно-информационна парадигма и българският принос (N 4649). // *Пак там*, с. 1197-1198. <http://www.unibit.sno.bg>; **8. Добрева**, В. Да запалиш факлата на националното самочувствие (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200 (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200. <http://www.unibit.sno.bg>; **9. Правдомирова**, Д. Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) – с ново уникално издание-триптих на хипертекст в двукнижие: *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)”* на *проф. Милен* ***Куманов*** и учебниците *„Енциклопедика”* и *„Българика: Академик Никола* ***Михов****”* на *проф. Александра* ***Куманова*** (N 4655). // *Пак там*, с. 1217-1229. <http://www.unibit.sno.bg>; **10. Ралева**, Д. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4663). // *Пак там*, с. 1247-1252. <http://www.unibit.sno.bg>

Премиери: 1) XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: **1-3. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие[: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.: Водеща продукция на форума – *„HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни* ***Иван Рилски Чудотворец****: Тримата братя и златната ябълка”*: Акад. интеракция – ораторня-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев**]. // *SofiaPress:* <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **4.** [Съюз на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с.: с ил. – Снимката – на авт.; **5-6.** На всеки от ежегодните Студентски научни форуми на УниБИТ, започвайки от III-ия, се експонира изложба от излезлите към момента публикации на студентите на УниБИТ по е-библиотека PAISIADA, томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и ръкоп. на подготвяните за печ. ст.: XIX: 19.05.2023 г.; XX: 17.05.2024 г. …; **7.** Първа премиера на изд. в Музей-галерия „Анел” – 5.03.2024 г. – поднасяне на сигналните екземпляри на Президента на Р. България и *Н. В.* ***Симеон Сакскобургготски*** – цар на българите: екз. поднасят А. К. и С. Д.

Вж: осн. текст – на с. 8.

[4] *Вж:* **Куманова**, А. *Д-р Петър* ***Берон*** – начало на парадигмалния модел на българския енциклопедизъм като част от световния (*„Рибен буквар” – „Панепистемия” – енциклопедика – екстериорика*: Генериране на вторично-докум. ресурс): Плен. докл. // *Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век* / 200 г. от изд. на *„Рибния буквар”* на *д-р П.* ***Берон***: Сб. с науч. докл. от XXII Нац. науч. конф. с межд. уч. – 1 ноември 2024, София. – ISSN 2683-0094. – 2024, с. 29-38. – Библиогр.: 10 ном. назв. – Рез. на англ. ез. – Автобиобиблиогр. бел.

Вж: осн. текст – на с. 11.

[5] Прелиствайки архива на създателя и ръководителя на ББИ (1941-1963) – **проф. Тодор**

Боров (**Опис** N 1 на документите от фонд 849, Фондообразувател Тодор Боров (Тодор Цветанов Тодоров) на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" / съст. Камелия **Божилова** и др. ; Науч. ред. Милкана **Бошнакова**, Руслан **Иванов**. – София : Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий", 2019. – 457 с. – ISBN 978-954-523-163-6. – Достъпен онлайн <nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2019/01/Т.Боров-23.01.pdf>), наблюдаваме **личния план за дейността в ББИ през 1951 г. д-р Николай Н. Николаев** (**а.е. 2539, л. 36**).

От документа разбираме за подготовката в ББИ на **БЪЛГАРСКИ БИОБИБЛИОГРАФСКИ РЕЧНИК**, базиран от знаменитата **Картотека на ББИ**...

От а**.е. 2561, л. 1-4** „Тренков, Хр., Вместо програмна статия / ***На библиографска вахта***: **Месечен бюлетин – писмо до Н. В. Михов**, год. I, бр. 1 от 29 ян. 1955 (София)" узнаваме, че – като резултат от „размразяването" на десталинизацията се появява нещо нечувано дотогава, а именно – по думите на **д-р Христо Тренков** (3.08.1912 – 26.10.1971) разбираме също, че **проф. Т. Боров работи върху *теоретичната основа* на бъдещия БЪЛГАРСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК** – **основата на основите за развитието на ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА**.

Но самото това начинание не се осъществява поради закриването на ББИ...

Вж: осн. текст – на с. 19.

[6] **Куманова**, А. *Милен **Куманов***: Биобиблиогр. (301 ном. назв. на моногр. справочно-енциклопед. тр. на авт. и лит. за него): I. Curriculum vitae / Н. **Василев** (с. 282-300 ; 301-318); II. Биобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 319-413); III. Структуриране на справочен апарат към първоизточника / А. **Куманова**: Именен показалец (с. 414-417) / *Епигр.: „Когато разказваме история, Ние живеем Памет."* – **Аманда Горман**. – Ново 8. изд. на биобиблиогр. на М. К. // *Куманова*, А. Персонална биобиблиография : Учебник – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст : практикум по общо библиографознание = Personal biobibliography: Manual – model of an encyclopaedic secondary-documental hypertext : practical course of general bibliography (с. 1-97; 1640-1675; 1676-1813): *Александър **Теодоров-Балан***: Автобиобиблиогр. (1954); Дигитализация / А. **Куманова**; Справ. апарат: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**; Науч. комент. / А. **Куманова**; под ред. на М. **Куманов** (2021) (с. 98-277); *Милен **Куманов***: Биобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 278-417); А. **Куманова**: Автобиобиблиогр. (с. 418-1639); Обща ред. С. **Денчев** – послесловие (с. 1814-18); Отг. ред. Д. **Стоянова**; Науч. ред. Н. **Василев** – преамбюли (с. 102-106 ; 282-318 ; 422-433), дейксис (с. 1837-1838); Библиогр. ред.: К. **Александрова** – послесловие (с. 1819-1822) и др.; Рец.: И. **Петева** (с. 1827-1828), Н. **Казански** (с. 1829-1836). – София, 2024. – ISBN 978-619-185-683-1; E ISBN 978-619-185-684-8. – с. 278-417: с портр.

Посв. на 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.; Посв. на славния 75-год. юбилей на УниБИТ; Посв. на светлата памет на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963), вълнтил под началото на проф. Тодор Боров истинния дух на библиогр. култура.

Публ. в: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%2c%20%d0%90%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%b0%d0%bd%d0%b4%d1%80%d0%b0%20-%20%d0%9f%d0%b5%d1%80%d1%81%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b0%20%d0%b1%d0%b8%d0%be%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d0%b8%d1%8f.pd> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2025/03/A-Kumanova-Personal-biobibliogr-2024.pdf> <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8-2373/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://serdica.libsofia.bg/items/show/99638>

База на *е*-б-ки *AUTOBIOBIBLIOGRAPHICA, BULGARICA, GLORICA, UNIVERSALICA*.
Епигр.: „Так Древо тайное растет душой одной / Из влажной Вечности глубокой, /

Одетое миров всечувственной весной, Вселенской ли́ствой звездноокой: / Се, Древо Жизни так цветет душой одной… / И корни – свет ветвей, и ветви – сон корней, / И все одержит ствол великий / Одна душа горит душами всех огней.” – **Вяч. Иванов**; *„Le tronc explique les branches qui expliquent les euilles”* – **E. Zola**; „В отличие от естествознания, в культуре то, что было, не умерло.” – **Юрий Лотман**.

Съдържа и:

1) С. 9-97: Учебник: модели на библиогр. описания (с. 1640-1675) и показалци (с. 1676-1813) / А. **Куманова**;

2) Информационната решетка на автобиобиблиографията и биобиблиографията: Холист. виждане на света (Рационално представяне) / С. **Денчев** (с. 1814-1818);

3) Аксиология на библиографския труд в действие – Автобиобиблиогр. и биобиблиогр. (Енциклопед. модел) / К. **Александрова** (с. 1819-1822);

4) Highly professional treatment in the unity of the styles, standards and rules for personal bibliography (First mega-model of a hypertext encyclopaed. production in personal biobibliogr.) / I. **Lynden** (с. 1823-1824);

5) Високопрофесионално третиране в единство на стиловете, стандартите и правилата за персоналната биобиблиография (Първи мегамодел на хипертекстова енциклопед. продукция по персонална биобиблиогр.) / И. **Линден** (с. 1825-1826);

6) Необходимо пособие – компас в библиографската теория и практика (Инст. аспекти.) / И. **Петева** (с. 1827-1828);

7) Автобиобиблиографията и биобиблиографията – посвещение в рицарство (Библиографоведска проскопия) / Н. **Казански** (с. 1829-1836);

8) Духът на автобиобиблиографията и биобиблиографията (Дейксис на науч. ред.) / Н. **Василев** (с. 1837-1838).

[1. публ.] – 2008: **Куманова**, А. *Милен **Куманов***: Системат.-хронолог. библиогр. сп. на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. **Куманова**; Науч. ред. Н. **Казански**; Библиогр. ред. Д. **Ралева** ... [и др.]. // <https://www.researchgate.net/>. – 11.03.2008. – 42 с. – Други библиогр. ред.: М. **Гаврилова**, М. **Максимова**, Е. **Недева**. – *Предв. публ.*

А. К. е съпруга на М. К.

Първа прижизнено базирана биобиблиогр. на М. К. – дело на А. К.

[2. публ.] – 2008: **Куманова**, А. *Милен **Куманов***: Системат.-хронолог. библиогр. сп. на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. Н. **Казански**; Библиогр. ред. Д. **Ралева** ... [и др.]. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … *Милен **Куманов***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 779-800: 136 ном. загл. – Други библиогр. ред.: М. **Гаврилова**, М. **Максимова**, Е. **Недева**. – *Рез. на рус. и англ. ез. – Продълж. и доп.*: 2014 г.

Първа прижизнено базирана биобиблиогр. на М. К. – дело на А. К.

Библиогр. информ.: **1-2. Гълъбова**, Лиана. [*Милен К.* **Куманов**:] Четиридесет г. в служба на ***Клио***: *Милен **Куманов*** като човек и историк.= L&B. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … *Милен **Куманов***. – София, 2008, с. 13-33. <https://independent.academia.edu/LGalabova> <https://www.academia.edu/44238427/40_години_в_служба_на_Клио_Милен_Куманов_като_човек_и_историк_Интервю_Milen_Kumanov_as_Person_and_Historian_40_years_in_Service_of_Cleo_Interview>; **3.** Klio : sbornik v cest na 65-godisninata na st. n. s. Milen Kumanov. // *OCLC – WorldCa*t <http://worldcat.org/identities/lccn- no2013059149/>. – 10.10.2017. – 1 p.; **4.** Клио : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <https://knizhen- pazar.net/index.php?option=add_book&id=1012698&title>. – 11.11.2017. – 1 с.; **5.** Централна библиотека на БАН New Catalog. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **6.** БАН. Институт за литература. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **7.** Софийски университет – Университетска библиотека. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **8.** „Ivan Vazov” Public Library – Plovdiv. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **9.** Регионална библиотека – Благоевград КНИГИ. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **10.** Регионална библиотека „П. Р. Славейков” – В. Търново. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **11.** Клио : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <https://knizhen-pazar.net/products/books/1012698-klio-sbornik-v-chest-na-65-

godishninata-na-st-n-s-milen-kumanov>. – 27.02.2018. – 2 с.; **12.** Клио: сб. в чест на 65-год. на … *Милен **Куманов***. // <http://ruc.ilib.primasoft.bg/bg/bool- simp.php?bool=(%C0%C2=%D8%EE%EF%EE%E2,%20%C0%F2%E0%ED%E0%F1%20%CF%E5%F2%F0%EE%E2)&page=2>. – 23.03.2018. – 2 с.; 11; **13-19. Гълъбова**, Л. В служба на ***Клио***: Беседа на … от 13.02.2007 г. с *Милен **Куманов***. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор Милен **Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor Milen **Kumanov***: Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / А. **Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев** ; ил. К. **Константинова**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022, с. 1190-1177. <https://sno.unibit.bg/old/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%-D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf> <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.libsofia.bg/> <https://sno.unibit.bg/news.html> <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%-D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf> <https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>.

Отз.: **Raleva**, D. Пътят „през тръни към звездите!”. // *Библиотека* (София). – 2023, N 1, с. 98-112.

Рец.: **1-2. Иванова**, С. Сборник, посветен на човека, отдал целия си живот на изследването на историята (N 413). // Тр. Студенческото науч. об-во при Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1313-4566. – Т. V, 2010, с. 435-438 : с ил.

<http://www.unibit.sno.bg>

[3. публ.] – 2014: **Куманова**, А. *Милен **Куманов*** : Системат.-хронолог. библиогр. сп. на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) (*Продълж. и доп. I*) / Състав. А. **Куманова**; Науч. ред. Н. **Казански**, В. **Велев**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева** ... [и др.]; Ез. ред.: Н. **Василев**; *Епигр.: „Творец на книгата е авторът, творец на нейната съдба – обществото.”* – **В. Юго**. // *Науч. тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог.* (София). – ISSN 1314-2623. – Т. 12, 2014, с. 545-565 : с ил. – Други библиогр. ред.: С. **Филипова**, М. **Максимова**. – Библиогр. сп.: 164 ном. загл. в разд.: Многотомни публ.; Еднотомни изд. – Именен показалец. – Рез. на рус. и англ. ез. – *Начало:* 2008 г.

Първо прижизнено базирано продължж. и доп. на биобиблиогр. на М. К. – дело на А. К.

[4. публ.] – 2022: **Куманова**, А. *Милен **Куманов***: Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography: Прижизнено базирана биобиблиог.): 221 ном. назв.; Именен показалец / Състав. А. **Куманова**; библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**; *Епигр.: „Когато разказваме история, ние живеем Памет.”* – **Аманда Горман**. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор Милен **Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor Milen **Kumanov***: Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. А. **Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев** ; ил. К. **Константинова** ; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 1219-1244. – *Редуц. публ.*

На с. 1244: [Дедуктивен] Именен показалец.

Първа посмъртна прижизнено базирана биобиблиогр. на М. К. – дело на А. К.

Публ.: <https://sno.unibit.bg/old/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%-D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf> <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b

5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.libsofia.bg/> <https://sno.unibit.bg/news.html> <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf> <https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>.

Отз.: **Цветкова**, В. Индикативна анотация на: *Милен К.* ***Куманов***. Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography). // *LICHT, MEHR LICHT! ...* . – София, 2022, с. 1219-1244. – *Редуц. публ. – вж и* N 80 (N 4291). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 19, 2024, с. 688-689.

Рец.: **1. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!". // *Библиотека* (София). – 2023, N 1, с. 98-112: с ил. – *Рез. на англ. ез.*; **2. Муканова**, П. Юбилейният сборник *„LICHT, MEHR LICHT!"* – компендиум на универсума. // *Издател* (София). – 2023, N 1, с. 68-72; **3. Здравкова**, Е. Като отзив за *„LICHT, MEHR LICHT!"*, изтръгнат от дълбините на сърцето (Онтолог. дискурс: Пътят към по-добрия свят) (N 4279). // *Тр. на СНО при УниБИТ*. – Т. 19, 2024, с. 628-631; **4. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!" (N 4282). // *Пак там*, с. 641-652. – *Осн. публ.*; **5. Муканова**, П. Юбилейният сборник *„LICHT, MEHR LICHT!"* – компендиум на универсума (N 4281). // *Пак там*, с. 636-640. – *Осн. публ.*

[5. публ.] – 2023: **Куманова**, А. *Милен* ***Куманов***: Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography: Прижизнено базирана биобиблиогр.): 284 ном. назв. ; Именен показалец / Състав. А. **Куманова**; библиогр. ред. Н. **Казански**, Д. **Ралева**, Н. **Василев**; *Епигр.: „Когато разказваме история, ние живеем Памет."* – **Аманда Горман** (N 3953). // *Тр. на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог.* (София). – ISSN 1314-2526. – Т. 18, 2023, с. 510-579 : с портр.

[6. публ.] – 2023: **Куманова**, А. *Милен* ***Куманов*** / *Milen* ***Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae: На бълг. / с. 1418-1422; рус. / с. 1423-1428; англ. / с. 1429-1434; Систематика на справочно-енциклопедичните монографични издания с авторството на М. Куманов: 289 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography: Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 80-год. на учения – към 2023 г.) / с. 1435-1486; 1487-1490 / А. **Куманова**; библиогр. ред. Н. **Казански**, Д. **Ралева**, Н. **Василев**; *Епигр.: „Когато разказваме история, ние живеем Памет."* – **Аманда Горман**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: *„Православието в България: Кратка ист. енциклопед."* – *ПБ (КИЕ*) (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ*); Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – [1. изд.]. – София, 2023. – ISBN 978-619-185-596-4; E ISBN 978-619-185-597-1. – с. 1418-1422; 1423-1428; 1429-1434; 1435-1486; 1487-1490: с портр.

[7. публ.] – 2024: **Куманова**, А. *Милен* ***Куманов*** / *Milen* ***Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae: На бълг. / с. 1418-1422; рус. / с. 1423-1428; англ. / с. 1429-1434; Систематика на справочно-енциклопедичните монографични издания с авторството на М. Куманов: 292 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography: Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 80-год. на учения – към 2024 г.) / с. 1435-1486; 1487-1490 / А. **Куманова**; библиогр. ред. Н. **Казански**, Д. **Ралева**, Н. **Василев**; *Епигр.: „Когато разказваме история, ние живеем Памет.*" – **Аманда Горман**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1804) / авт. А. **Куманова**: *„Православието в България: Кратка ист. енциклопед." – ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – Ново

изд. – София, 2024. – ISBN 978-619-185-672-5; E ISBN 978-619-185-673-2. – с. 1418-1422; 1423-1428; 1429-1434; 1435-1486; 1487-1490: с портр.

Този биобиблиографски списък стъпва на *7 чисти* (= съдържат библиографска информация във вид на пълни библиографски описания) биобиблиографски списъка на персоналията и *11 вторично-документални публикации*, направени от автора на тези редове в академичния печат със *скрита библиография* (= съдържа историографски систематизирана обобщена библиографска информация).

Вж: осн. текст – на с. 22.

[7] **Субстантивирано причастие** (приема формата и значението на **съществително**).

Intellectus произлиза от глагола **intellego** – **разбирам, зная**.

Вж: осн. текст – на с. 27.

[8] **Хомеостаз** (*др.-гр.:* ὁμοιοστάσις от ὅμοιος – еднакъв, подобен + στάσις – стоене) – **саморегулация** – *в случая:* на **откритата енциклопедичната система**, – способност **да съхранява постоянството на своето вътрешно състояние посредством координация, насочена към поддържането на динамично равновесие**.

Вж: **Kumanova**, A. GENERATIO SPONTANEA: Synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c.: An atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-infonoosphere) : compendium of General Bibliography = Синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в.: Атлас – электронная библиотека „Universalica" (Модель вторично-документального контура библио-инфо-ноосферы планеты) : справочник по общ. библиографоведению = Синоптична таблица на световната универсална библиография III в. пр. н.е. – XXI в.: Атлас – електронна библиотека „Univ ersalica" (Модел на вторично-документалния контур на библио-инфо-ноосферата на планетата) : справочник по общо библиографознание / [comp., bibliogr., preface A. **Kumanova**]; [sci. ed. S. **Denchev**]; [gen. ed. Nikolay Vasilev]; [expert and terminolog. ed. N. **Kazanski**; [reference-inform. ed. A. **Cannon**, M. **Sokolova**]; [bibliogr. ed. K. **Alexandrova**, S. **Filipova**, M. **Maximova**]; [rev. A. **Subetto** ... et al.]. – New ed. – Sofia: St. St. Cyril and Methodius National Library, 2018. – 230 p.: with 51 ill., 44 portr., 3 facsim., 4 sh.

Other rev.: L. **Djakhaia**, A. **Sokolov**, N. **Yaramov**, V. **Klyuev**, R. **Gilyarevsky**, V. **Leonov**, I. **Peteva**, I. **Lynden**, M. **Kumanov**. – Index of titles, index of names. – Contents. – Curriculum vitae.

Suppl. I: Information rose of the World (international) universal bibliography (3rd c. BC – 21st c.).

Suppl. II: Author information – publ. in Engl., Rus. and Bulg.

Jubilee ed., dedicated to the 140th anniversary of the St. St. Cyril and Methodius National Library.

ISBN 978-619-239-034-1

E ISBN 978-619-239-035-8

База на *е*-б-ка *UNIVERSALICA*.

Публ.: <http://www.nationallibrary.bg/wp/?page_id=11524&lang=bg> <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://vk.com/bif_club_1?w=wall-17854653_4163> <https://vk.com/album-17854653_222619546> <http://elibrary.spbguki.ru/649038735/details> <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/wp-

content/uploads/2024/12/25-a-Al-Kumanova-Synoptic-Tabl-World-Bibliogr-NBKM-2018.pdf>.

Epigr.: „Unlike the natural science, in the culture, what w a s in the past is not dead"; „В отличие от естествознания, в культуре то, что б ы л о в прошлом, не умерло."; „За разлика от естествознанието, в културата това, което е б и л о в миналото, не е умряло." – **Y. M. Lotman** (**Ю. М. Лотман**).

1. изд. – 2018. – (Torchbearers ; XXV)
Jubil. ed. dedicated to: the 65th anniversary of S. ***Denchev*** *; the bright memory of G.* ***Schneider****, L.-N.* ***Malclès****, K. R.* ***Simon****, A.* ***Taylor****, I. V.* ***Gudovshchikova****, A. V.* ***Mamontov*** *; to the bright memory of Bulgarian Bibliographic Institute, which incarnated under the guidance of T. Borov the genuine spirit of the bibliographic culture.*
ISBN 978-619-185-321-2
ISBN 978-619-185-322-9
E ISBN 978-619-185-323-6

Публ.: <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://vk.com/bif_club_1?w=wall-17854653_4163> <https://vk.com/album- 17854653_222619546> <http://www.ilit.bas.bg/bg/> <http://www.ilit.bas.bg/bg/structure/library.html> <http://www.ilit.bas.bg/bg/mission/kontakti.html> <https://www.academia.edu/37220885.pdf> <https://www.researchgate.net/publication/326983409_GENERATIO_SPONTANEA> <https://wetransfer.com/downloads/30355da19b5d04f4439f1379006674bc20181004200213/11e5a2cdee2c136db4e4c09eeb5d27742018100420 0213/0fcde4> <https://www.academia.edu/37220885/AK-Syn-Tabl-World-Universal-Bibliogr-2018.pdf> <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <http:// cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> <https://www.academia.edu/35942772/%D0%9F%D0%98%D0%A4_2_2017_net_pdf?email_work_card=view-paper> <https://www.academia.edu/37220885/AK_Syn_Tabl_World_Universal_Bibliogr_2018_pdf?email_work_card=view-paper><https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/25-Al-Kumanova-Synoptic-Tabl-World-Bibliogr-UniBIT-2018.pdf>.

New ed. – 2018 / Sofia: Sofia City Library.
ISBN 978-619-239-032-7
E ISBN 978-619-239-033-4
Jubilee ed., dedicated to the 90th anniversary of the Sofi a City Library.

Публ.: <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://vk.com/bif_club_1?w=wall-17854653_4163> <https://vk.com/album- 17854653_222619546> <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/25-b-Al-Kumanova-Synoptic-World-Bibliogr-Stol-B-ka-2018.pdf>.

На форуме Всерос. науч.-практ. конф. с межд. участием „Моргенштерновские чтения – 2020. Информационно-библиографическая деятельность библиотек : тенденции, современные проекты и инициативы" – Челябинск, 27-28 окт. 2020 г. А. К. – победитель Всерос. конкурса за лучшую библиогр. работу для библиотек – за кн. *GENERATIO SPONANEA* – изд. Нац. библ. им. Св. Кирилла и Мефодия.
Получен диплом за вклад в развитие библиографической деятельности.

Вж: осн. текст – на с. 29.

I. ОПИТ ЗА ПОСТРОЯВАНЕ НА КАДАСТРАЛНО ДЪРВО НА ПЛАНЕТАРНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ

I. I. Въведение

Енциклопедията е вид справочник, съдържащ обобщение на цялата системна информация от всички области на знанието или от дадена негова област.

Енциклопедиите включват набор от тематични статии, които обикновено са подредени по **азбучен ред на заглавията**.

Най-общо казано, за разлика от **речниковите дефиниции**, които се концентрират върху **лингвистичната информация за съответния термин**, енциклопедичните статии наблягат на **фактологичната информация за обекта**, обозначаван от **термина**, **понятието** или **името**...

Енциклопедии съществуват от около две хилядолетия, като най-старата запазена е от I в. – ***„Естествена история”*** (***„Naturalis Historia”***) на **Плиний Стари** (**Gaius Plinius Secundus**, 23-79) [465].

Съвременните енциклопедии водят началото си от XVIII в.

Терминът „енциклопедия” (*лат.:* encyclopedia, encyclopedia) идва от *гръцките* думи: *enkyklios* + *paideia*, означаващи **„общо образование”** или **„цялостно (пълно) знание”**.

Думата „енциклопедия” се използва за пръв път на **старогръцки** във формата (*старогр.:* ἐγκυκλοπαιδεία), която от своя страна произлиза от **класическия елински** – ἐγκύκλιος παιδεία. Тази фраза се превежда като **„образование в пълен кръг”** или **„общо познание”** – „ἐγκύκλιος” – *букв.* означава: **„кръгъл”**, а „παιδεία” – **„образование, отглеждане на дете”**.

Енциклопедизъм е **цялостна системна осведоменост** в различни области на знанието.

С **понятието „енциклопедика”** се обозначава ***образователния*** **научен комплекс** от:

1) предназначените за **справочно-информационни цели енциклопедии**;

2) разкриването на феномена на **енциклопедичното мислене** – **фундираност от световната универсална библиография** (**А. Куманова** [905]);

3) **когнитивната платформа на човечеството по целия му културен планетарен ареал** (**С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев** [1049]).

По този начин под **енциклопедика** се разбира третираните като ***образователна справочно-информационна цялост***:

- **енциклопедични издания** (I);
- **енциклопедична информация** (II);
- **енциклопедични данни** (III).

Това обобщено понятие (**енциклопедика**) е сбита и съкратена форма, обозначаваща изброените компоненти като системно диалектическо единство (**енциклопедични издания** – **енциклопедична информация** – **енциклопедични данни**: I-III).

... Наблюдението на Й. В. фон Гьоте като че ли най-точно описва установяваната от **историографията и когнитологията *ризоматична* феноменология на свързаност в енциклопедизма между явленията на културата не само в посока, проследявани *от миналото към настоящето*, но и** – ***от настоящето към миналото***:

„Началото и Краят завинаги едно са,
и туй, което се таи в Средата,
е Краят на Начало и Началото на Края.”[1]
(*вж: Бел. 1 на с. 114*) –

Й. В. фон Гьоте.
Западно-източен диван / Прев. *Н. К.* [1052]…

В основата на енциклопедиката и енциклопедизма, такива каквито ги различаваме и познаваме днес, е **Обществото на Иисус** (Societas Iesu, 1534-).

По-голямата част от първите енциклопедисти и съставители на

енциклопедията във Франция по времето на **класицизма** и **Просвещението** (**Д. Дидро /Denis Diderot**, 1713-1784/, **Ф.-М. А. Волтер /F. M. A Voltaire**, 1694-1778/ и **Ш. Л. дьо Монтескьо /Ch.-L. de Montesquieu**, 1689-1755/) са получили образованието си именно от **йезуитите**.

Особен тласък на енциклопедията и енциклопедизма дава основаването на **Френската академия на науките** (1666), както и **френските държавници** – **кардинал Ришельо** (**Richelieu**, 1585-1642), **кардинал Мазарини** (**Mazarin**, 1602-1661) и **Жан-Батист Колбер** (**Jean-Baptiste Colbert**, 1619-1683).

Най-общо **енциклопедиите** могат да се разделят на:

1. Общи *или* универсални:
- *Уикипедия*
[Уикипедия]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki> [871]

- ***Енциклопедия Британика*** (*вж: по-долу*);

- ***Голяма руска енциклопедия*** (*вж: по-долу*) и т.н. (*вж: по-долу*)...

2. Предметни *или* отраслови – за медицина, философия, право и т.н.:
- *Малка медицинска енциклопедия за всеки* / П. **Арнаудова**. – София: Изток-Запад, 2013. – 416 с. [820]
ISBN 978-619-152-296-5

3. Регионални – например за държава, култура, историко-географска област и т.н.:
- *Енциклопедия „Пазарджик и Пазарджишка община”* / Ред. кол. А. **Арнаудов**, М. **Куманов** и др. – Пазарджик: Беллопринт, 2011. – 736 с. [703]
ISBN 978-954-684-308-1

4. Тематични – например за риболов, гъби, билки и т.н.:
- *Българска риболовна енциклопедия* / М. **Богоев**. – София: Труд, 1999. – 208 с. [657]
ISBN 978-954-398-605-7

- *Сфрагистика: енциклопедия* / Х. **Харитонов**. – В. Търново: Фабер, 2019. – 288 с. [866]
ISBN 978-619-00-1097-5

5. Проблемни – например за идеология, етика и т.н.:

- *Етика: малка енциклопедия* / М. **Томпсън**; прев. от англ. М. **Василева**. – София: Хомо футурус, 2018. – 342 с. [791]
ISBN 978-619-223-033-3

Ориг. загл.: **Thompson**, Mel (1946-). *Understanding ethics*. – London: Teach Yourself, 2010. – 304 p. [792]
ISBN 978-1444103519

- *Българска книга: Енциклопедия* / Съст. А. **Гергова** и др. – София: Пенсофт, 2004. – 506 с. [655]
ISBN 954-642-210-X

6. Персонални – например за личности и т.н.:

- *Български светци. Имени. Народен календар: енциклопедия първа* / Съст. Н. **Делева**. – София: Книгоизд. к-ща Труд, 2020. – 398 с. [658]
ISBN 978-954-398-652-1

По **способ на организацията на материала** енциклопедиите са:

- азбучни – статиите и/или темите са подредени по азбучен ред;

- йерархични *или* тематични – информацията е подредена по логическо-тематична систематика, разделена по дялове на познанието;

- азбучно-тематични.

Според **субекта или читателската аудитория, за която са предназначени**, енциклопедиите биват:

- за специалисти;

- за широк кръг читатели;

- за определена категория читатели, например родилки и т.н.

Енциклопедиите могат да бъдат **оригинални** и **преводни**...

Когато енциклопедичните статии са кратки по обем и предлагат само тълкуване на понятията, изданията се наричат **енциклопедични речници**.

Библиотечно-библиографски, **справочно-информационно погледнато**, енциклопедиите от типа на ***„Encyclopedia Americana”***, ***„Encyclopedia Britannica”***, ***„Encyclopedia Iranica”***, ***„Encyclopedia of Islam”***, ***„Encyclopaedia Universalis”***, ***„Grande encyclopédie Larousse”***, ***„Meyers Grosses Universal Lexicon”***, ***„The New Caxton Encyclopedia”***, ***„Большая советская энциклопедия”***, ***„Большая российская энциклопедия”***... (ще цитираме и някои трудове, създадени в служба „Българска енциклопедия” /*днес:* Научноинформационен център „Българска енциклопедия”/ на Българската академия на науките (1955-): изд. под ред. на библиографа – историк на библиографията, полиглот и преводач **Николай Н. Николаев** /1912-1975/, сътрудник на Българския библиографски институт /1945-1958/): ***„Кратка българска енциклопедия”*** (В 5 т. – София, 1963-1969) [800-804], ***„Българска енциклопедия А-Я”*** (В 1 т. – София, 1974) [654]…) се намират на разположение и на БИБЛИОТЕКАРЯ, и на ЧИТАТЕЛЯ на БИБЛИОТЕКАТА – физически или виртуално, – но, ТРЕТИРАНИ КАТО **РИЗОМАТИЧНА** (*древногр., старолат., фр., ит., англ.; букв.: общо коренище*) **ИСТОРИОГРАФСКА СИСТЕМА ОТ ВРЪЗКИ И ЗАВИСИМОСТИ** (!), са ОБРАЗИ на космогоничната – планетарна – РЕАЛНА ИДЕАЛНА МЕТАФИЗИЧНА библио-инфо-ноосфера – информацията по земното кълбо…

В *тук цит.* издания са МАРШРУТИТЕ, **КАРТОГРАФИРАЩИ**[2] (*вж: Бел. 2 на с. 114*), фиксируеми чрез **историографията** – **когнитологията** – **ризомата**, ПОСОКИТЕ – МАГИСТРАЛИТЕ на установяването на факти, документи, метасистеми и философски картини на връзки между нещата…

Към НАУЧНОТО ПОЗНАНИЕ на феноменологията и на БИБЛИОТЕКАРЯ, и на БИБЛИОТЕКАТА, и на АДРЕСАТА на информация в постмодерното ни съвремие е насочена и **ГЛОБАЛНАТА СТРАТЕГИЯ на ЮНЕСКО за НАУКАТА към 2030 г.**, ориентирана към **парадигмалните зависимости**: повишаване на НАУЧНАТА и ТЕОРЕТИКО-ПРИЛОЖНАТА тежест – на МЕТОДОЛОГИЯТА (ФИЛОСОФИЯТА) на ПОЗНАНИЕТО[3] (*вж: Бел. 3 на с. 114*).

МЕТОДОЛОГИЯТА (ФИЛОСОФИЯТА) на познанието е тази, която прави РАЦИОНАЛНО – не само библиометрично, но и ХУМАНИТАРНО (!!!) ИЗМЕРИМО – наблюдението на НЕВИДИМАТА ОНТОЛОГИЯ на света, структурираща и позиционираща физическите реалии.

МЕТОДОЛОГИЯТА на познанието е ИДЕАЛЕН, МЕНТАЛЕН (конфигуриран *от, чрез, в* ПСИХИКАТА !!!) РЕАЛЕН системно-структурен израз – КЛЪСТЕР – на БИБЛИО-ИНФО-НООСФЕРАТА …

За самата **методология на представяне на енциклопедизма**, отседнал във феномена на книгата, е съществено кристализиралото към края на **първото десетилетие на XXI в. движение**, **осъществено от поредица от забележителни изследователски и педагогически проекти**, **ориентирани към възможността ЕНЦИКЛОПЕДИЧНО – БИБЛИОГРАФСКИ и ИСТОРИОГРАФСКИ – да се обхване ЗНАНИЕТО ЗА КНИГАТА**.

Вниманието ни е привлечено от ***„Оксфордския пътеводител по книгата"*** (2010) [880] – образец на глобално обединяване на 300 изследователи от 27 страни по система от много равнища по най-високи художествено-полиграфски стандарти.

Точно тази книга – дело на **отец Майкъл Суарец** (**Michael F. Suarez**, 1963-) – Йезуитски пастор – преподобен, завършил Оксфордския университет, професор по английска литература, директор на Училището за редки книги и Почетен куратор на специалните колекции в Университета на Вирджиния, САЩ) и **Хенри Удхюйзен** (**Henry Ruxton Woudhuysen**, 1954-), завършил Оксфордския университет, професор по средновековна английска литература, Ректор на колежа Линкълн в Оксфордския университет) – вдъхнови екипа на **библиографската и историографската серия „Факлоносци" на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ" на Университета по библиотекознание и информационни технологии – УниБИТ**, пристъпвайки към създаването на **справочно-енциклопедичната поредица от издания** [881-916] …

Именно фундаментът на *„Оксфордския пътеводител по книгата"* предопределя раждането на монументалния учебник ***„Книгата. Световна история"*** (2013) [872] с автори от 15 страни.

Точно този фундамент е отправната проекция и на появилия се конкурент на *„Оксфордския пътеводител …"* – ***„Кембриджския пътеводител по история на книгата"*** (2015) [873], който успява да преодолее и европоцентричния възглед за историята на книжното дело, и представата за живота на свързаните с процесите на производство и използване на книгите хора.

Трудът е дело на **Д-р Лесли Хаусам** (Leslie **Howsam** (1946-) – заслужила професорка по книгознание на Университета в Уиндзор, Онтарио, Канада, член на Кралското дружество /Академия на науките/ на Канада).

Сред чуждестранните книговедски проекти, предназначени за студенти и млади специалисти, следва да бъде изтъкнат особено учебникът от знаменитата серия на издателство Blackwell (*днес:* Wiley–Blackwell) ***„Пътеводител по история на книгата"*** (2007) [874] – дело на

40 изследователи, като вниманието е фокусирано не само върху Западна Европа и Северна Америка, но и върху Азия, както и върху еврейския печат и книжната традиция на мюсюлманите. В интелектуалните регистри на труда влиза не само историята на материализацията на текста от глинените плочки до цифровата ера на интернет, но и „Извън пределите на книгата" (раздел в учебника) – историята на периодичния печат, съвременните електронни списания и ефемерните текстове (брошури, рекламни материали, вирусни писма …)…

Второто двутомно разширено издание на този труд отразява книжната традиция и на арабски език (2020) [875-876]. Опусът е плод на творческия съюз на **Саймън Елиот** (Simon **Eliot**) – професор по книгознание в Лондонския университет) и **Джонатан Роуз** (Jonathan **Rose**, 1952-) – професор по история и книгознание в Университета Дрю, Медисън, НюДжърси, САЩ; преподава също и в Кембриджския, и Принстънския университет).

Полифункционалността на тези издания стимулира особено появата на **енциклопедичните библиографски и историографски Festschrift справочни книги по библио-инфо-ноосферата** на серия „Факлоносци" – **Кн. XVI. *„GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна)"*** (2016) [896], **Кн. XIX. *„Нишката на Ариадна (GLORIA BIBLIOSPHERAE)"*** (2017) [899] и **Кн. XXXII. *„LICHT, MEHR LICHT!"*** (2022) [914]…

Силно стимулиращ за учебната литература, създавана чрез серия „Факлоносци", – стана претърпелият две издания и издържан в комуникативно-медиалогичен ракурс ***„Увод в историята на книгата"*** (2005 [877], 2013) [878] на **Дейвид Финкелщейн** (David H. **Finkelstein**) – специалист по културология и книгознание в Единбург) и **Алистър Маклири** (Alistair **McCleery**, 1954-) – професор по литература и културология в Университета „Напиер", Единбург, Шотландия).

Пътеводителят – учебник по динамиката на развитие на интердисциплинарното знание (каквото е историята на книгата) ***„Увод в историята на книгата"*** (2017) [879] на **Мишел Леви** (Michelle **Levy**) – професорка по литература и книгознание в Университета „Саймън Фрейзър", Барнаби, Британска Колумбия, Канада) и **Том Моул** (Tom **Mole**) – професор по английска литуратура и книгознание, директор на Центъра по история на книгата в Единбургския университет, Шотландия) е компендиум по магистралата МАТЕРИАЛНОСТ – ТЕКСТУАЛНОСТ – ПЕЧАТ И ЧЕТЕНЕ – ИНТЕРМЕДИАЛНОСТ – РЕМЕДИАЦИЯ (определяне мястото на книгата в съвременната ЕКОСИСТЕМА).

Платформата на този труд е изоморфна за Западния свят на

универсалния възглед на **философското учение на космизма за библио-инфо-ноосферата**, резониращ в книгите на серия „Факлоносци” [881-916], в ***„Трудовете на Студентското научно общество при УниБИТ”*** [917-934] и съпътстващите ги ***е*-библиотеки на Студентското научно общество при УниБИТ** [935-965] …

I. II. Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес

Знаменитите и с непреходна слава **общи енциклопедии** на света, които имат **активна справочно-информационна тежест днес**, могат да бъдат представени в **две**, условно разделени, **поредици**:

I. *Енциклопедии*, създадени от *отделни автори*;

II. *Енциклопедии*, създадени от *обширни авторски колективи*.

Навсякъде в приведената тук **кадастрова структура на енциклопедиите** са разкрити **пълните имена на *авторите* и *издателите* на енциклопедичните издания**, когато **техните фамилии** присъстват в:

- *названието* на трудовете (*например: „**Chambers**'s encyclopaedia” – вж: по-долу*) *или*

- в техния намерил широко разпространение в справочно-информационната библиотечно-библиографска практика *еквивалент* (*например: „Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers” (**Diderot** – вж: по-долу*).

Проведената *тук* **относителна диференциация на енциклопедиите** показва **уникалната рядкост в историята на *авторските енциклопедии***...

Кадастровото дърво на енциклопедизма включва **84 енциклопедии и то съдържа общо 1 523 типографски единици – тома (т.) / части (ч.) / книги (кн.) / випуски (вип.)** на **различни издания**.

Във фокуса на внимание *тук* е **коренището на планетарното енциклопедично движение**, което в съвременния си вид на повсеместно разпространение по земното кълбо е надграждащо **библиографските и библиофилските традиции** във Франция от XVI в.

Съществено е значението на **издателско-търговското**

енциклопедично дружество „Гролиър” (***Grolier***), което е названо с името на **библиофилския клуб в Ню Йорк (САЩ)**, който пък от своя страна е кръстен на името на **известния френски библиофил и библиограф Жан Гролие дьо Сервиер, виконт д'Агизи** (Jean **Grolier** de Servières, viscount d'Aguisy, 1490-1565) (*Ил. 6 – вж: с. 54*), чиито книги имат прочути изключителни подвързии – първите в света такива.

Тази крусиална обвързаност на **енциклопедизма** с **библиографията** и **библиофилството** е изходна за компаративистичното модерно когнитивно съотнасяне на трите феномена в образователен дискурс.

Английският енциклопедист и **автор на една от първите енциклопедии Ефраим Чеймбърс** (Ephraim **Chambers**, 1680-1740) (*Ил. 7 – вж: с. 55*) заслужено заема историческото място да е сред първопроходците на съвременния енциклопедизъм с неговата ***„Циклопедия” / „Cyclopaedia”*** в 2 т. (London, 1728).

На знаменития **френски философ, просветител, писател, художествен критик Дени Дидро** (Denis **Diderot**, 1713-1784) (*Ил. 8 – вж: с. 56*) принадлежи за вечни времена уникалната роля на основател и редактор на ***„Енциклопедия или Тълковен речник на науките, изкуствата и занаятите” / „Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers”*** в 28 т. (Paris, 1751-1772) – *вж:* първ. компакто изд. на труда: в 5 т. (New York, 1969) [336-340].

Професорът по теология **Йохан Самуел Ерш** (Johann Samuel **Ersch**, 1766-1828) – **библиограф, основател на немската библиография** (*Ил. 9 – вж: с. 57*) и **литературоведът Йохан Готфрид Грубер** (Johann Gottfried **Gruber**, 1774-1851) (*Ил. 10 – вж: с. 58*) стават и автори, и издатели на великото първо широкомащабно енциклопедично издание ***„Обща енциклопедия на науките и изкуствата”*** / ***„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst”*** в 167 т. (Leipzig: F. A. Brockhaus, 1819-1889) [6-172], в което участват и редица други издатели – като **Фридрих Арнолд Брокхаус** (Friedrich Arnold **Brockhaus**, 1772-1823) (*Ил. 11 – вж: с. 59*), който в 1814 г. основава в Лайпциг известното издателство за енциклопедична литература **„Брокхаус”** (***Brockhaus***) и негови екзистенциални върхове стават: еднотомната енциклопедия ***„Малкият Брокхаус” / „Der kleine Brockhaus”*** (Leipzig, 1925) и 20-томната нциклопедия ***„Големият Брокхаус” / „Der Grosse Brockhaus”*** (В 20 т. – Leipzig, 1928-1939).

Немският издател и основател на издателство „Хердер” (***Herder***)

6. **„Алдо Мануцио показва своите книги на Жан Гролие" /**
Франсоа Фламенг (François Flameng, 1856-1923)
(платно)
(картината украсява хола на Клуба Гролиър в Ню Йорк)

7. **Ефраим Чеймбърс (Ephraim Chambers, 1680-1740) /**
Неизвестен автор
(платно)

8. **Дени Дидро (Denis Diderot, 1713-1784) /**
Луи-Мишел ван Ло (Louis-Michel van Loo, 1767)
(платно)

9. **Йохан Самуел Ерш (Johann Samuel Ersch, 1766-1828) /**
Неизвестен автор
(гравюра)

10. **Йохан Готфрид Грубер (Johann Gottfried Gruber, 1774-1851) /**
Неизвестен автор
(гравюра)

11. **Фридрих Брокхаус (Friedrich Arnold Brockhaus, 1772-1823) /**
Неизвестен автор
(гравюра)

12. **Бартоломеус Хердер (Bartholomäus Herder, 1774-1839) /**
Неизвестен автор
(гравюра)

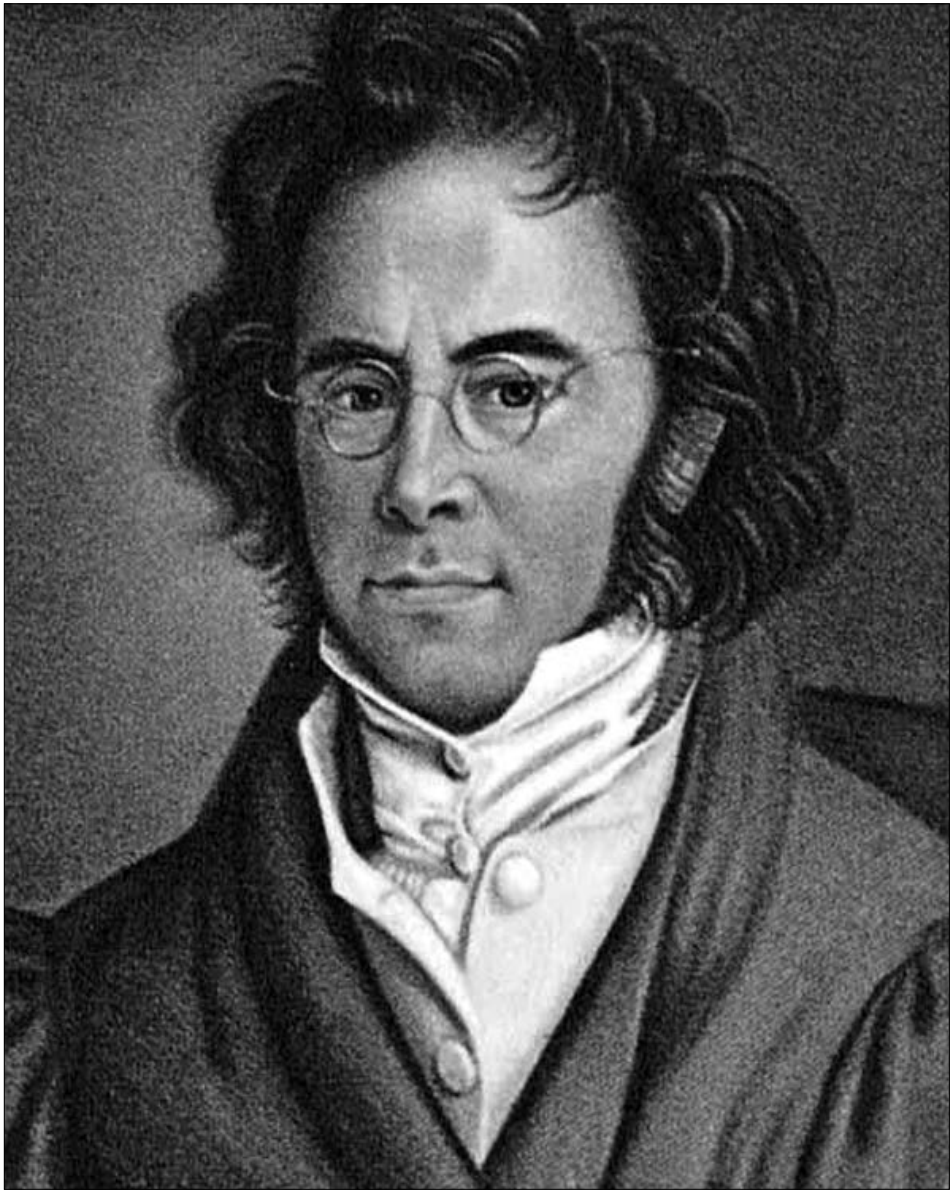

13. **Йозеф Майер (Joseph Meyer, 1796-1856) /**
Неизвестен автор
(платно)
(фрагмент)

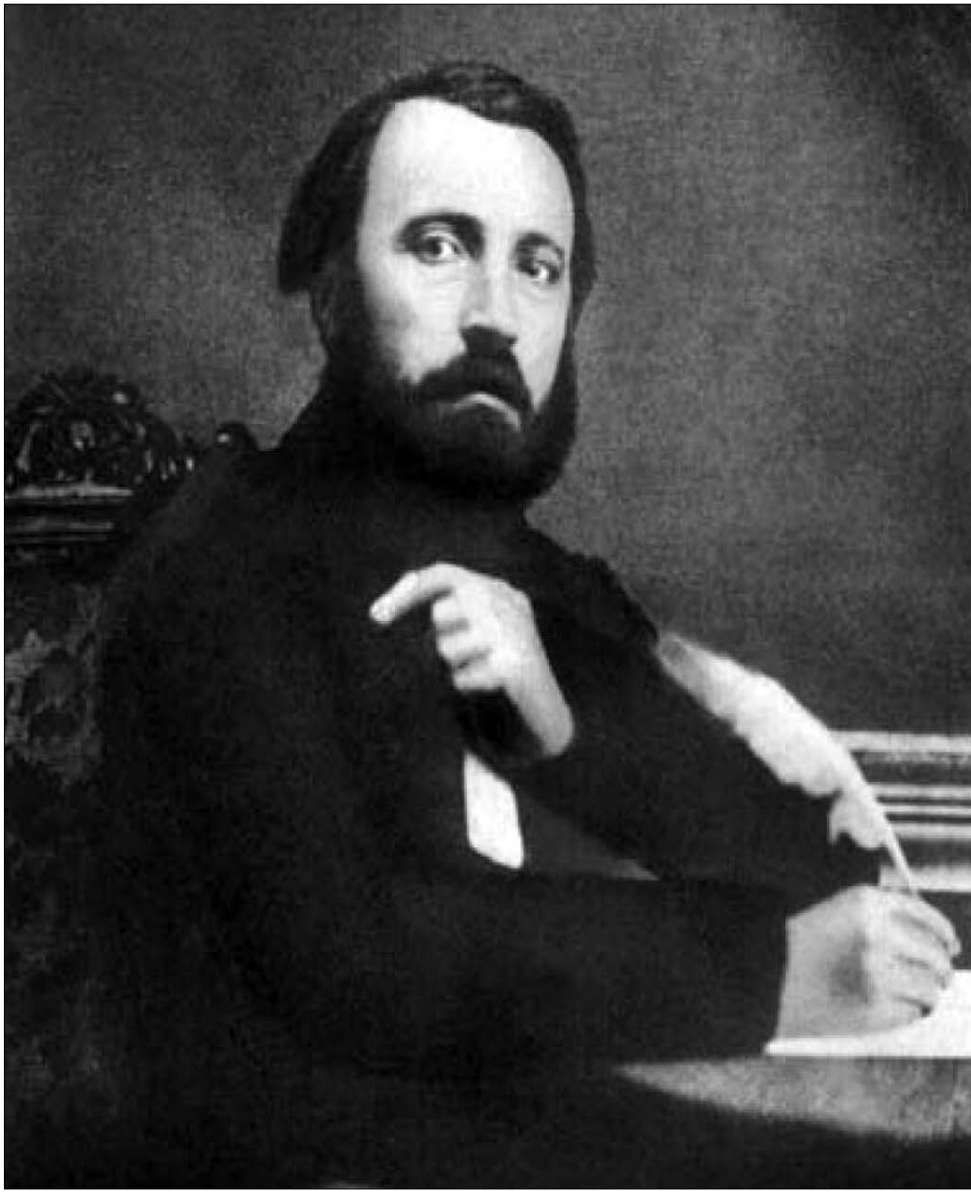

14. **Пиер Ларус (Pierre Athanase Larousse, 1817-1875)**
(фотография)

(1808) **Бартоломеус Хердер** (Bartholomäus **Herder**, 1774-1839) (*Ил. 12 – вж: с. 60*) (1808) ще продължи линията на Фр. Арн. Брокхаус и ще издаде не само известната енциклопедия ***„Herders Conversations-Lexikon"*** (Freiburg im Breisgau, 1854), но и ще издаде многократно преиздаваната 9-томна енциклопедия ***„Der Grosse Herder"*** (Freiburg, 1931).

Немският публицист и издател Йозеф Майер (Joseph **Meyer**, 1796-1856) (*Ил. 13 – вж: с. 61*) довежда до апотеоз библиографската първооснова на енциклопедизма, като основава издателство **„Библиографски институт"** (***Bibliographisches Institut***) (1826), в което публикува енциклопедични справочници с връх – също многократно преиздаваната 46-томна енциклопедия ***„Meyers Lexikon"*** (Leipzig, 1839) и 8-томната енциклопедия ***„Meyers neues Lexikon"*** (Leipzig, 1961-1964), претърпяващи множество издателски модификации – *вж:* ***„Meyers grosses Konversations-Lexikon"*** (Leipzig, 1909) [440-462].

Аналогично на английските и немските енциклопедични традиции се изгражда и **френската издателска къща „Ларус"** (***Larousse***) – един от най-значимите европейски издателски центрове, специализиран в справочна литература – речници, енциклопедии.

Основан е през 1854 г. от **френския филолог, педагог, езиковед, лексикограф и издател Пиер Ларус** (Pierre Athanase **Larousse**, 1817-1875) (*Ил. 14 – вж: с. 62*).

На него принадлежи огромен културологичен шлейф от принципно по-кавалетни енциклопедични издания в световната справочно-библиографска парадигма, който е постоянно преиздаван и в наши дни: 7-томното ***„Nouveau Larousse illustré"*** (Paris, 1897-1904), еднотомното ***„Petit Larousse illustré"*** (Paris, 1905), еднотомното ***„Larousse mensuel illustré"*** (Paris, 1907), 2-томното ***„Larousse pour tous"*** (Paris, 1907-1910), еднотомното ***„Nouveau petit Larousse illustré"*** (Paris, 1924), 2-томното ***„Grand memento encyclopédique Larousse"*** (Paris, 1941), прочути с базовото 15-томно издание – *вж:* ***„Grand Dictionnaire universel du XIX siècle"*** (Paris, 1866-1876)...

I. II. I. *Енциклопедии*, създадени от *отделни автори* (*по азбучен ред на заглавията*)

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst"
(Ersch – Gruber[4] */вж: Бел. 4 на с. 114/)* /
(автори и издатели: Johann Samuel **Ersch**, Johann Gottfried **Gruber**)
(В 167 т. – Leipzig: F. A. Brockhaus, 1819-1889);

„Cyclopaedia" /
Ephraim **Chambers**[5] (*вж: Бел. 5 на с. 114*)
(В 2 т. – London, 1728);

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească" /
Gheorghe **Adamescu**, Ion-Aurel **Candrea**
(В 2 т. – Bucureşti, 1926-1931);

„Enciclopedie Română" /
Corneliu **Diaconovici**
(В 3 т. – Sibiu, 1898-1904) [333-335];

„Encyclopaedia Cursus Philosophici" /
Johann Heinrich **Alstedius**
(В 7 т. – Herborn, 1620);

„Encyklopedia Powczechna" /
Samuel **Orgelbrand**
(В 16 т. – Warszawa, 1859-1868);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego" /
Władysława **Trzaski**, Ludwika Józefa **Evert**, Jana **Michalski**
(В 5 т. – Warszawa, 1924-1938);

„Uj Lexikon" /
(автори и издатели: László **Dormándi**, Vilmos **Juhász**)
(В 8 т. – Budapesta, 1936) ...

I. II. II. *Енциклопедии*, създадени от *обширни авторски колективи* (*по азбучен ред на заглавията*):

„American peoples encyclopedia”
(В 20 т. – USA, 1948-1976);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В 6 т. – Oslo, 1907-1913);

„Australian encyclopaedia”
(В 2 т. – Sydney, 1925-1926);

„Bonniers konversationslexikon”
(В 15 т. – Uppsala, 1922-1929);

„Chambers's encyclopaedia”
(издатели: братята William and Robert **Chambers**)
(В 10 т. – Edinburgh, 1859);

„Colliers encyclopedia”
(издател: Peter Fenelon **Collier**)
(В 20 т. – USA, 1949);

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В 9 т. – Madrid, 1957);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В 20 т. – Barcelona, 1935);

„Diccionario enciclopedico UTEHA”
(В 10 т. – Mexico, 1949);

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В 12 т. – El Salvador, 1946);

„Dictionnaire complet illustré”
(В 1 т. – Paris, 1889);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В 6 т. – Paris, 1934);

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В 10 т. – Amsterdam, 1952);

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis **Lieber**)
(В 13 т. – Boston, 1829-1833);

„Enciclopedia chilena”
(В 16 т. – Chile, 1948-1971);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico **Hoepli**)
(В 6 т. – Milano, 1955);

„Enciclopedia Italiana”
(В 36 т. – Roma, 1929-1936);

„Enciclopedia Labor”
(В 9 т. – Barcelona, 1955-1960);

„Enciclopedia României”
(В 6 т. – Bucureşti, 1938-1943);

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana”
(Espasa)
(издател: José **Espasa** Anguera)
(В 72 т. – Barcelona, 1908-1930);

„Enciclopedia universale illustrata”
(В 7 т. – Milano, 1887);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В 8 т. – Zagreb, 1955-1971);

„Encyclopaedia Britannica” (Britannica)
(В 32 т. – Edinburgh, 1768-1771);

„Encyclopaedia Hebraica”
(В 32 т. – Tel Aviv, 1944-1980);

„Encyclopaedia Indica”
(Hindi Vishvakosh)
(В 4 т. – India, 1969-1970);

„Encyclopædia Universalis”
(В 30 т. – Paris, 1968-1975);

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В 16 т. – New York, 1902);

„Encyclopedia Canadiana”
(В 3 т. – Ottawa, 1957);

„Encyclopedia of Canada”
(В 2 т. – Toronto, 1935-1937);

„Encyclopédie française”
(В 20 т. – Paris, 1935-1939);

„Encyclopédie méthodique”
(В 206 т. – Paris, 1782-1832);

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers”

(Diderot[6] */вж: Бел. 6 на с. 114/)*
(В 28 т. – Paris, 1751-1772);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В 12 т. – Warszawa, 1872-1877);

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В 6 т. – Lwow, 1905-1906);

„Encyklopedia polska”
(В 19 т. – Kraków, 1912-1919);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В 10 т. – Warszawa, 1927-1939);

„Ensiklopedia Indonesia”
(В 9 т. – Indonesia, 1954);

„Everymen's Encyclopedia”
(В 12 т. – London, 1913);

„Funk and Wagnalls New Standard Encyclopedia”
(издатели: Isaac Kaufmann **Funk**, Adam Willis **Wagnalls**)
(В 25 т. – USA, 1931);

„Gran enciclopedia Argentina”
(В 9 т. – Buenos Aires, 1959);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В 2 т. – Paris, 1941);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В 10 т. – Paris, 1960-1964);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В 28 т. – Roma, 1933-1939);

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В 40 т. – Lisboa, 1935);

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В 2 т. – Bruxelles, 1938);

„Grolier's[7] (*вж: Бел. 7 на с. 114-115*) ***Encyclopedia of Knowledge”***
(В 20 т. – USA, 1941);

„Der Grosse Brockhaus[8] (*вж: Бел. 8 на с. 115*)***”***
(В 20 т. – Leipzig, 1928-1939);

„Der Grosse Herder[9] (*вж: Бел. 9 на с. 115*)***”***
(издател: Bartholomäus **Herder**)
(В 9 т. – Freiburg, 1931);

„Hrvatska enciklopedija”
(В 3 т. – Zagreb, 1999-2009);

„Larousse[10] (*вж: Бел. 10 на с. 115*) ***mensuel illustré”***
(В 1 т. – Paris, 1907);

„Larousse pour tous”
(В 2 т. – Paris, 1907-1910);

„Der kleine Brockhaus”
(В 1 т. – Leipzig, 1925);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В 6 т. – Warszawa, 1970);

„Meyers[11] (*вж: Бел. 11 на с. 115*) ***Lexikon”***
(В 46 т. – Leipzig, 1839);

„Meyers neues Lexikon”
(В 8 т. – Leipzig, 1961-1964);

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В 4 т. – Zagreb, 1925-1929);

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В 18 т. – Athens, 1945-1960);

„New American Cyclopaedia”
(В 16 т. – New York, 1858-1863);

„Nordisk familjebok”
(В 6 т. – Stockholm, 1876-1899);

„Norsk Allkunnenbok”
(В 10 т. – Oslo, 1948);

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В 20 т. – Oslo, 1891);

„Nouveau Larousse illustré”
(В 7 т. – Paris, 1897-1904);

„Nouveau Larousse universel”
(В 17 т. – Paris, 1948-1949);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В 1 т. – Paris, 1924);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В 16 т. – Milano, 1952);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В 8 т. – Zagreb, 1977-1982);

„Petit Larousse illustré”
(В 1 т. – Paris, 1905);

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В 19 т. – København, 1891-1900);

„Schweizer Lexikon”
(В 12 т. – Basel, 1945-1948);

„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В 26 т. – København, 1916-1924);

„Svensk uppsiagsbok”
(В 30 т. – Malmö, 1929-1939);

„Telugu vishvakosh”
(В 22 т. – USA, 2003);

„Türk ansiklopedisi”
(В 33 т. – Istanbul, 1951);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В 22 т. – Warszawa, 1929-1938);

„The World Book Encyclopedia”
(В 22 т. – Chicago, 1917);

„World scope encyclopedia”
(В 20 т. – New York, 1945) ...

Вж и **разд. II-III**

I. III. Хронологичен дискурс на енциклопедизма
(*по години на публикациите*)

„Encyclopaedia Cursus Philosophici” /
Johann Heinrich **Alstedius**
(В 7 т. – Herborn, **1620**);

„Cyclopaedia” /
Ephraim **Chambers**
(В 2 т. – London, **1728**);

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers”
(Diderot)
(В 28 т. – Paris, **1751-1772**);

„Encyclopaedia Britannica” (Britannica)
(В 32 т. – Edinburgh, **1768-1771**);

„Encyclopédie méthodique”
(В 206 т. – Paris, **1782-1832**);

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst”
(Ersch – Gruber) /
(автори и издатели: Johann Samuel **Ersch**, Johann Gottfried **Gruber**)
(В 167 т. – Leipzig: F. A. Brockhaus, **1819-1889**);

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis **Lieber**)
(В 13 т. – Boston, **1829-1833**);

„Chambers's encyclopaedia”
(издатели: братята William and Robert **Chambers**)
(В 10 т. – Edinburgh, **1859**);

„Encyklopedia Powczechna” /
Samuel **Orgelbrand**
(В 16 т. – Warszawa, **1859-1868**);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В 12 т. – Warszawa, **1872-1877**);

„Nordisk familjebok”
(В 6 т. – Stockholm, **1876-1899**);

„Enciclopedia universale illustrata”
(В 7 т. – Milano, **1887**);

„Dictionnaire complet illustré”
(В 1 т. – Paris, **1889**);

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В 20 т. – Oslo, **1891**);

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В 19 т. – København, **1891-1900**);

„Nouveau Larousse illustré”
(В 7 т. – Paris, **1897-1904**);

„Enciclopedie Română” /
Corneliu **Diaconovici**
(В 3 т. – Sibiu, **1898-1904**);

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В 16 т. – New York, **1902**);

„Petit Larousse illustré”
(В 1 т. – Paris, **1905**);

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В 6 т. – Lwow, **1905-1906**);

„Larousse mensuel illustré”
(В 1 т. – Paris, **1907**);

„Larousse pour tous”
(В 2 т. – Paris, **1907-1910**);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В 6 т. – Oslo, **1907-1913**);

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana” (Espasa)
(издател: José **Espasa** Anguera)
(В 72 т. – Barcelona, **1908-1930**);

„Encyklopedia polska”
(В 19 т. – Kraków, **1912-1919**);

„Everymen's Encyclopedia”
(В 12 т. – London, **1913**);
„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В 26 т. – København, **1916-1924**);

„The World Book Encyclopedia”
(В 22 т. – Chicago, **1917**);

„Bonniers konversationslexikon”
(В 15 т. – Uppsala, **1922-1929**);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В 1 т. – Paris, **1924**);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” /
Władysława **Trzaski**, Ludwika Józefa **Evert**, Jana **Michalski**
(В 5 т. – Warszawa, **1924-1938**);

„Der kleine Brockhaus”
(В 1 т. – Leipzig, **1925**);

„Australian encyclopaedia”
(В 2 т. – Sydney, **1925-1926**);

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В 4 т. – Zagreb, **1925-1929**);

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească” /
Gheorghe **Adamescu**, Ion-Aurel **Candrea**
(В 2 т. – Bucureşti, **1926-1931**);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В 10 т. – Warszawa, **1927-1939**);

„Der Grosse Brockhaus”
(В 20 т. – Leipzig, **1928-1939**);

„Enciclopedia Italiana”
(В 36 т. – Roma, **1929-1936**);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В 22 т. – Warszawa, **1929-1938**);

„Svensk uppsiagsbok”
(В 30 т. – Malmö, **1929-1939**);

„Funk and Wagnalls New Standard Encyclopedia”
(издатели: Isaac Kaufmann **Funk**, Adam Willis **Wagnalls**)
(В 25 т. – USA, **1931**);

„Der Grosse Herder”
(издател: Bartholomäus **Herder**)
(В 9 т. – Freiburg, **1931**);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В 28 т. – Roma, **1933-1939**);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В 6 т. – Paris, **1934**);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В 20 т. – Barcelona, **1935**);

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В 40 т. – Lisboa, **1935**);

„Encyclopedia of Canada”
(В 2 т. – Toronto, **1935-1937**);

„Encyclopédie française”
(В 20 т. – Paris, **1935-1939**);

„Uj Lexikon” /
(автори и издатели: László **Dormándi**, Vilmos **Juhász**)
(В 8 т. – Budapesta, **1936**);

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В 2 т. – Bruxelles, **1938**);

„Enciclopedia României”
(В 6 т. – Bucureşti, **1938-1943**);

„Meyers Lexikon”
(В 46 т. – Leipzig, **1839**);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В 2 т. – Paris, **1941**);

„Grolier's Encyclopedia of Knowledge”
(В 20 т. – USA, **1941**);

„Encyclopaedia Hebraica”
(В 32 т. – Tel Aviv, **1944-1980**);

„World scope encyclopedia”
(В 20 т. – New York, **1945**);

„Schweizer Lexikon”
(В 12 т. – Basel, **1945-1948**);

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В 18 т. – Athens, **1945-1960**);

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В 12 т. – El Salvador, **1946**);

„Norsk Allkunnenbok”
(В 10 т. – Oslo, **1948**);

„Nouveau Larousse universel”
(В 17 т. – Paris, **1948-1949**);

„American peoples encyclopedia”
(В 20 т. – USA, **1948-1976**);

„Enciclopedia chilena”
(В 16 т. – Chile, **1948-1971**);

„Colliers encyclopedia”
(издател: Peter Fenelon **Collier**)
(В 20 т. – USA, **1949**);

„Diccionario enciclopedico UTEHA”
(В 10 т. – Mexico, **1949**);

„Türk ansiklopedisi”
(В 33 т. – Istanbul, **1951**);

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В 10 т. – Amsterdam, **1952**);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В 16 т. – Milano, **1952**);

„Ensiklopedia Indonesia”
(В 9 т. – Indonesia, **1954**);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico **Hoepli**)
(В 6 т. – Milano, **1955**);

„Enciclopedia Labor”
(В 9 т. – Barcelona, **1955-1960**);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В 8 т. – Zagreb, **1955-1971**);

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В 9 т. – Madrid, **1957**);

„Encyclopedia Canadiana”
(В 3 т. – Ottawa, **1957**);

„New American Cyclopaedia”
(В 16 т. – New York, **1858-1863**);

„Gran enciclopedia Argentina”
(В 9 т. – Buenos Aires, **1959**);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В 10 т. – Paris, **1960-1964**);

„Meyers neues Lexikon”
(В 8 т. – Leipzig, **1961-1964**);

„Encyclopædia Universalis”
(В 30 т. – Paris, **1968-1975**);

„Encyclopaedia Indica”
(Hindi Vishvakosh)
(В 4 т. – India, **1969-1970**);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В 6 т. – Warszawa, **1970**);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В 8 т. – Zagreb, **1977-1982**);

„Hrvatska enciklopedija”
(В 3 т. – Zagreb, **1999-2009**);

„Telugu vishvakosh”
(В 22 т. – USA, **2003**) ...

I. IV. Картографиране на енциклопедизма по топоними на изданията (*по местоиздаване на публикациите*)

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В 10 т. – **Amsterdam,** 1952);

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В 18 т. – **Athens**, 1945-1960);

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana”
(Espasa)
(издател: José Espasa Anguera)
(В 72 т. – **Barcelona**, 1908-1930);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В 20 т. – **Barcelona**, 1935);

„Enciclopedia Labor”
(В 9 т. – **Barcelona**, 1955-1960);

„Schweizer Lexikon”
(В 12 т. – **Basel**, 1945-1948);

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis Lieber)
(В 13 т. – **Boston**, 1829-1833);

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В 2 т. – **Bruxelles**, 1938);

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească” /
Gheorghe Adamescu, Ion-Aurel Candrea
(В 2 т. – **Bucureşti**, 1926-1931);

„Enciclopedia României”
(В 6 т. – **Bucureşti**, 1938-1943);

„Uj Lexikon” /
(автори и издатели: László Dormándi, Vilmos Juhász)
(В 8 т. – **Budapesta**, 1936);

„Gran enciclopedia Argentina”
(В 9 т. – **Buenos Aires**, 1959);

„The World Book Encyclopedia”
(В 22 т. – **Chicago**, 1917);

„Enciclopedia chilena”
(В 16 т. – **Chile**, 1948-1971);

„Encyclopaedia Britannica” (Britannica)
(В 32 т. – **Edinburgh**, 1768-1771);

„Chambers's encyclopaedia”
(издатели: братята William and Robert Chambers)
(В 10 т. – **Edinburgh**, 1859);

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В 12 т. – **El Salvador**, 1946);

„Der Grosse Herder”
(издател: Bartholomäus Herder)
(В 9 т. – **Freiburg**, 1931);

„Encyclopaedia Cursus Philosophici” /
Johann Heinrich Alstedius
(В 7 т. – **Herborn**, 1620);

„Encyclopaedia Indica”
(Hindi Vishvakosh)
(В 4 т. – **India**, 1969-1970);

„Ensiklopedia Indonesia”
(В 9 т. – **Indonesia**, 1954);

„Tiirk ansiklopedisi”
(В 33 т. – **Istanbul**, 1951);

„Encyklopedia polska”
(В 19 т. – **Kraków**, 1912-1919);

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В 19 т. – **København**, 1891-1900);

„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В 26 т. – **København**, 1916-1924);

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst”
(Ersch – Gruber) /
(автори и издатели: Johann Samuel Ersch, Johann Gottfried Gruber)
(В 167 т. – **Leipzig**: F. A. Brockhaus, 1819-1889);

„Der kleine Brockhaus”
(В 1 т. – **Leipzig**, 1925);

„Der Grosse Brockhaus”
(В 20 т. – **Leipzig**, 1928-1939);

„Meyers Lexikon”
(В 46 т. – **Leipzig**, 1839);

„Meyers neues Lexikon”
(В 8 т. – **Leipzig**, 1961-1964);

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В 40 т. – **Lisboa**, 1935);

„Cyclopaedia” /
Ephraim Chambers
(В 2 т. – **London**, 1728);

„Everymen's Encyclopedia”
(В 12 т. – **London**, 1913);

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В 6 т. – **Lwow**, 1905-1906);

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В 9 т. – **Madrid**, 1957);

„Svensk uppsiagsbok”
(В 30 т. – **Malmö**, 1929-1939);

„Enciclopedia universale illustrata”
(В 7 т. – **Milano**, 1887);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В 16 т. – **Milano**, 1952);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico Hoepli)
(В 6 т. – **Milano**, 1955);

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В 16 т. – **New York**, 1902);

„Diccionario enciclopedico UTEHA”
(В 10 т. – **Mexico**, 1949);

„World scope encyclopedia”
(В 20 т. – **New York**, 1945);

„New American Cyclopaedia”
(В 16 т. – **New York**, 1858-1863);

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В 20 т. – **Oslo**, 1891);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В 6 т. – **Oslo**, 1907-1913);

„Norsk Allkunnenbok”
(В 10 т. – **Oslo**, 1948);

„Encyclopedia Canadiana”
(В 3 т. – **Ottawa**, 1957);

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers”
(Diderot)
(В 28 т. – **Paris**, 1751-1772);

„Encyclopédie méthodique”
(В 206 т. – **Paris**, 1782-1832);

„Dictionnaire complet illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1889);

„Nouveau Larousse illustré”
(В 7 т. – **Paris**, 1897-1904);

„Petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1905);

„Larousse mensuel illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1907);

„Larousse pour tous”
(В 2 т. – **Paris**, 1907-1910);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1924);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В 6 т. – **Paris**, 1934);

„Encyclopédie française”
(В 20 т. – **Paris**, 1935-1939);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В 2 т. – **Paris**, 1941);

„Nouveau Larousse universel”
(В 17 т. – **Paris**, 1948-1949);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В 10 т. – **Paris**, 1960-1964);

„Encyclopædia Universalis”
(В 30 т. – **Paris**, 1968-1975);

„Enciclopedia Italiana”
(В 36 т. – **Roma**, 1929-1936);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В 28 т. – **Roma**, 1933-1939);

„Enciclopedie Română” /
Corneliu Diaconovici
(В 3 т. – **Sibiu**, 1898-1904);

„Nordisk familjebok”
(В 6 т. – **Stockholm**, 1876-1899);

„Australian encyclopaedia”
(В 2 т. – **Sydney**, 1925-1926);

„Encyclopaedia Hebraica”
(В 32 т. – **Tel Aviv**, 1944-1980);

„Encyclopedia of Canada”
(В 2 т. – **Toronto**, 1935-1937);

„Bonniers konversationslexikon”
(В 15 т. – **Uppsala**, 1922-1929);

„Funk and Wagnalls New Standard Encyclopedia”
(издатели: Isaac Kaufmann Funk, Adam Willis Wagnalls)
(В 25 т. – **USA**, 1931);

„Grolier's Encyclopedia of Knowledge”
(В 20 т. – **USA**, 1941);

„American peoples encyclopedia”
(В 20 т. – **USA**, 1948-1976);

„Colliers encyclopedia”
(издател: Peter Fenelon Collier)
(В 20 т. – **USA**, 1949);

„Telugu vishvakosh”
(В 22 т. – **USA**, 2003);

„Encyklopedia Powczechna” /
Samuel Orgelbrand
(В 16 т. – **Warszawa**, 1859-1868);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В 12 т. – **Warszawa**, 1872-1877);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” /
Władysława Trzaski, Ludwika Józefa Evert, Jana Michalski
(В 5 т. – **Warszawa**, 1924-1938);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В 10 т. – **Warszawa**, 1927-1939);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В 22 т. – **Warszawa**, 1929-1938);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В 6 т. – **Warszawa**, 1970);

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В 4 т. – **Zagreb**, 1925-1929);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1955-1971);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1977-1982);

„Hrvatska enciklopedija”
(В 3 т. – **Zagreb**, 1999-2009) ...

I. IV. I. Ключ на топонимите на изданията на универсалните енциклопедии (*по местоиздаване на публикациите*)

I. IV. I. I. ... по *градове* (*държави*)

Амстердам (***Холандия***)

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В 10 т. – **Amsterdam,** 1952);

Атина (***Гърция***)

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В 18 т. – **Athens**, 1945-1960);

Базел (***Швейцария***)

„Schweizer Lexikon”
(В 12 т. – **Basel**, 1945-1948);

Барцелона (***Испания***)

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana” (Espasa)
(издател: José Espasa Anguera)
(В 72 т. – **Barcelona**, 1908-1930);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В 20 т. – **Barcelona**, 1935);

„Enciclopedia Labor”
(В 9 т. – **Barcelona**, 1955-1960);

Бостън (*САЩ*)

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis Lieber)
(В 13 т. – **Boston**, 1829-1833);

Брюксел (*Белгия*)

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В 2 т. – **Bruxelles**, 1938);

Будапеща (*Унгария*)

„Uj Lexikon” /
(автори и издатели: László Dormándi, Vilmos Juhász)
(В 8 т. – **Budapesta**, 1936);

Букурещ (*Румъния*)

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească” /
Gheorghe Adamescu, Ion-Aurel Candrea
(В 2 т. – **Bucureşti**, 1926-1931);

„Enciclopedia României”
(В 6 т. – **Bucureşti**, 1938-1943);

Варшава (*Полша*)

„Encyklopedia Powczechna” /
Samuel Orgelbrand
(В 16 т. – **Warszawa**, 1859-1868);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В 12 т. – **Warszawa**, 1872-1877);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” /
Władysława Trzaski, Ludwika Józefa Evert, Jana Michalski
(В 5 т. – **Warszawa**, 1924-1938);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В 10 т. – **Warszawa**, 1927-1939);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В 22 т. – **Warszawa**, 1929-1938);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В 6 т. – **Warszawa**, 1970);

Единбург (*Шотландия*)

„Encyclopaedia Britannica” (Britannica)
(В 32 т. – **Edinburgh**, 1768-1771);

„Chambers's encyclopaedia”
(издатели: братята William and Robert Chambers)
(В 10 т. – **Edinburgh**, 1859);

Ел Салвадор (*Салвадор*)

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В 12 т. – **El Salvador**, 1946);

Загреб (*Хърватска*)

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В 4 т. – **Zagreb**, 1925-1929);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1955-1971);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1977-1982);

„Hrvatska enciklopedija”
(В 3 т. – **Zagreb**, 1999-2009)

Копенхаген (***Дания***)

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В 19 т. – **København**, 1891-1900);

„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В 26 т. – **København**, 1916-1924);

Краков (***Полша***)

„Encyklopedia polska”
(В 19 т. – **Kraków**, 1912-1919);

Лайпциг (***Германия***)

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst”
(Ersch – Gruber) /
(автори и издатели: Johann Samuel Ersch, Johann Gottfried Gruber)
(В 167 т. – **Leipzig**: F. A. Brockhaus, 1819-1889);

„Der kleine Brockhaus”
(В 1 т. – **Leipzig**, 1925);

„Der Grosse Brockhaus”
(В 20 т. – **Leipzig**, 1928-1939);

„Meyers Lexikon”
(В 46 т. – **Leipzig**, 1839);

„Meyers neues Lexikon”
(В 8 т. – **Leipzig**, 1961-1964);

Львов (*Полша*)

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В 6 т. – **Lwow**, 1905-1906);

Лисабон (*Португалия*)

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В 40 т. – **Lisboa**, 1935);

Лондон (*Англия*)
„Cyclopaedia” /
Ephraim Chambers
(В 2 т. – **London**, 1728);

„Everymen's Encyclopedia”
(В 12 т. – **London**, 1913);

Мадрид (*Испания*)

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В 9 т. – **Madrid**, 1957);

Малмьо (*Швеция*)

„Svensk uppsiagsbok”
(В 30 т. – **Malmö**, 1929-1939);

Милано (*Италия*)

„Enciclopedia universale illustrata”
(В 7 т. – **Milano**, 1887);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В 16 т. – **Milano**, 1952);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico Hoepli)
(В 6 т. – **Milano**, 1955);

Ню Йорк (*САЩ*)

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В 16 т. – **New York**, 1902);

„World scope encyclopedia”
(В 20 т. – **New York**, 1945);

„New American Cyclopaedia”
(В 16 т. – **New York**, 1858-1863);

Осло (*Норвегия*)

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В 20 т. – **Oslo**, 1891);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В 6 т. – **Oslo**, 1907-1913);

„Norsk Allkunnenbok”
(В 10 т. – **Oslo**, 1948);

Отава (*Канада*)

„Encyclopedia Canadiana”
(В 3 т. – **Ottawa**, 1957);

Париж (*Франция*)

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers” (Diderot)
(В 28 т. – **Paris**, 1751-1772);

„Encyclopédie méthodique”
(В 206 т. – **Paris**, 1782-1832);

„Dictionnaire complet illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1889);

„Nouveau Larousse illustré”
(В 7 т. – **Paris**, 1897-1904);

„Petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1905);

„Larousse mensuel illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1907);

„Larousse pour tous”
(В 2 т. – **Paris**, 1907-1910);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1924);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В 6 т. – **Paris**, 1934);

„Encyclopédie française”
(В 20 т. – **Paris**, 1935-1939);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В 2 т. – **Paris**, 1941);

„Nouveau Larousse universel”
(В 17 т. – **Paris**, 1948-1949);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В 10 т. – **Paris**, 1960-1964);

„Encyclopædia Universalis”
(В 30 т. – **Paris**, 1968-1975);

Рим (*Италия*)

„Enciclopedia Italiana”
(В 36 т. – **Roma**, 1929-1936);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В 28 т. – **Roma**, 1933-1939);

Сибиу (*Румъния*)

Corneliu Diaconovici
(В 3 т. – **Sibiu**, 1898-1904);

Сидни (*Австралия*)

„Australian encyclopaedia”
(В 2 т. – **Sydney**, 1925-1926);

Стокхолм (*Швеция*)

„Nordisk familjebok”
(В 6 т. – **Stockholm**, 1876-1899);

Тел Авив (*Израел*)

„Encyclopaedia Hebraica”
(В 32 т. – **Tel Aviv**, 1944-1980);

Торонто (*Канада*)

„Encyclopedia of Canada”
(В 2 т. – **Toronto**, 1935-1937);

Упсала (*Швеция*)

„Bonniers konversationslexikon”
(В 15 т. – **Uppsala**, 1922-1929);

Фрайбург (*Германия*)

„Der Grosse Herder”
(издател: Bartholomäus Herder)
(В 9 т. – **Freiburg**, 1931);

Херборн (*Германия*)

„Encyclopaedia Cursus Philosophici” /
Johann Heinrich Alstedius
(В 7 т. – **Herborn**, 1620);

Чикаго (*САЩ*)

„The World Book Encyclopedia”
(В 22 т. – **Chicago**, 1917)

I. IV. I. II. ... по *държави* (*градове*)

Австралия (***Сидни***)

„Australian encyclopaedia”
(В 2 т. – **Sydney**, 1925-1926);

Англия (***Лондон***)

„Cyclopaedia” /
Ephraim Chambers
(В 2 т. – **London**, 1728);

„Everymen's Encyclopedia”
(В 12 т. – **London**, 1913);

Белгия (***Брюксел***)

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В 2 т. – **Bruxelles**, 1938);

Германия (***Лайпциг***)

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst”
(Ersch – Gruber) /
(автори и издатели: Johann Samuel Ersch, Johann Gottfried Gruber)
(В 167 т. – **Leipzig**: F. A. Brockhaus, 1819-1889);

„Der kleine Brockhaus”
(В 1 т. – **Leipzig**, 1925);

„Der Grosse Brockhaus”
(В 20 т. – **Leipzig**, 1928-1939);

„Meyers Lexikon”
(В 46 т. – **Leipzig**, 1839);

„Meyers neues Lexikon”
(В 8 т. – **Leipzig**, 1961-1964);

Германия (***Фрайбург***)

„Der Grosse Herder”
(издател: Bartholomäus Herder)
(В 9 т. – **Freiburg**, 1931);

Германия (***Херборн***)

„Encyclopaedia Cursus Philosophici” /
Johann Heinrich Alstedius
(В 7 т. – **Herborn**, 1620);

Гърция (***Атина***)

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В 18 т. – **Athens**, 1945-1960);

Дания (***Копенхаген***)

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В 19 т. – **København**, 1891-1900);

„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В 26 т. – **København**, 1916-1924);

Израел (***Тел Авив***)

„Encyclopaedia Hebraica”
(В 32 т. – **Tel Aviv**, 1944-1980);

Испания (***Барцелона***)

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana”
(Espasa)
(издател: José Espasa Anguera)
(В 72 т. – **Barcelona**, 1908-1930);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В 20 т. – **Barcelona**, 1935);

„Enciclopedia Labor”
(В 9 т. – **Barcelona**, 1955-1960);

Испания (***Мадрид***)

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В 9 т. – **Madrid,** 1957);

Италия (***Милано***)

„Enciclopedia universale illustrata”
(В 7 т. – **Milano**, 1887);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В 16 т. – **Milano**, 1952);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico Hoepli)
(В 6 т. – **Milano**, 1955);

Италия (*Рим*)

„Enciclopedia Italiana”
(В 36 т. – **Roma**, 1929-1936);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В 28 т. – **Roma**, 1933-1939);

Канада (*Отава*)

„Encyclopedia Canadiana”
(В 3 т. – **Ottawa**, 1957);

Канада (*Торонто*)

„Encyclopedia of Canada”
(В 2 т. – **Toronto**, 1935-1937);

Норвегия (*Осло*)

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В 20 т. – **Oslo**, 1891);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В 6 т. – **Oslo**, 1907-1913);

„Norsk Allkunnenbok”
(В 10 т. – **Oslo**, 1948);

Полша (*Варшава*)

„Encyklopedia Powczechna” /
Samuel Orgelbrand
(В 16 т. – **Warszawa**, 1859-1868);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В 12 т. – **Warszawa**, 1872-1877);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” /
Władysława Trzaski, Ludwika Józefa Evert, Jana Michalski
(В 5 т. – **Warszawa**, 1924-1938);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В 10 т. – **Warszawa**, 1927-1939);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В 22 т. – **Warszawa**, 1929-1938);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В 6 т. – **Warszawa**, 1970);

Полша (*Краков*)

„Encyklopedia polska”
(В 19 т. – **Kraków**, 1912-1919);

Полша (*Лвов*)

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В 6 т. – **Lwow**, 1905-1906);

Португалия (***Лисабон***)

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В 40 т. – **Lisboa**, 1935);

Румъния (***Букурещ***)

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească” /
Gheorghe Adamescu, Ion-Aurel Candrea
(В 2 т. – **Bucureşti**, 1926-1931);

„Enciclopedia României”
(В 6 т. – **Bucureşti**, 1938-1943);

Румъния (***Сибиу***)

Corneliu Diaconovici
(В 3 т. – **Sibiu**, 1898-1904);

САЩ (***Бостън***)

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis Lieber)
(В 13 т. – **Boston**, 1829-1833);

САЩ (***Ню Йорк***)

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В 16 т. – **New York**, 1902);

„World scope encyclopedia”
(В 20 т. – **New York**, 1945);

„New American Cyclopaedia”
(В 16 т. – **New York**, 1858-1863);

САЩ (***Чикаго***)

„The World Book Encyclopedia”
(В 22 т. – **Chicago**, 1917)

Салвадор (***Ел Салвадор***)

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В 12 т. – **El Salvador**, 1946);

Унгария (***Будапеща***)

„Uj Lexikon” /
(автори и издатели: László Dormándi, Vilmos Juhász)
(В 8 т. – **Budapesta**, 1936);

Франция (***Париж***)

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers” (Diderot)
(В 28 т. – **Paris**, 1751-1772);

„Encyclopédie méthodique”
(В 206 т. – **Paris**, 1782-1832);

„Dictionnaire complet illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1889);

„Nouveau Larousse illustré”
(В 7 т. – **Paris**, 1897-1904);

„Petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1905);

„Larousse mensuel illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1907);

„Larousse pour tous”
(В 2 т. – **Paris**, 1907-1910);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В 1 т. – **Paris**, 1924);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В 6 т. – **Paris**, 1934);

„Encyclopédie française”
(В 20 т. – **Paris**, 1935-1939);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В 2 т. – **Paris**, 1941);

„Nouveau Larousse universel”
(В 17 т. – **Paris**, 1948-1949);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В 10 т. – **Paris**, 1960-1964);

„Encyclopædia Universalis”
(В 30 т. – **Paris**, 1968-1975);

Холандия (***Амстердам***)

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В 10 т. – **Amsterdam,** 1952);

Хърватска (***Загреб***)

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В 4 т. – **Zagreb**, 1925-1929);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1955-1971);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В 8 т. – **Zagreb**, 1977-1982);

„Hrvatska enciklopedija”
(В 3 т. – **Zagreb**, 1999-2009)

Швейцария (***Базел***)

„Schweizer Lexikon”
(В 12 т. – **Basel**, 1945-1948);

Швеция (***Малмьо***)

„Svensk uppsiagsbok”
(В 30 т. – **Malmö**, 1929-1939);

Швеция (***Стокхолм***)

„Nordisk familjebok”
(В 6 т. – **Stockholm**, 1876-1899);

Швеция (***Упсала***)

„Bonniers konversationslexikon”
(В 15 т. – **Uppsala**, 1922-1929);

Шотландия (***Единбург***)

„Encyclopaedia Britannica" (Britannica)
(В 32 т. – **Edinburgh**, 1768-1771);

„Chambers's encyclopaedia"
(издатели: братята William and Robert Chambers)
(В 10 т. – **Edinburgh**, 1859)

I. IV. I. III. ... по *страни, посочени в издателските данни с колективен автор (без град)* (*издателства и други учреждения и организации*)

Индия

„Encyclopaedia Indica"
(Hindi Vishvakosh)
(В 4 т. – India, 1969-1970)
Отсъстват данни за издателя. – Бел. А. К.

Индонезия

„Ensiklopedia Indonesia"
(В 9 т. – Indonesia, 1954);
Отсъстват данни за издателя. – Бел. – А. К.

Мексико
(**Испано-американски печатарско-издателски съюз**[12]
/*вж: Бел. 12 на с. 115*/)

„Diccionario enciclopedico UTEHA"
(издател: **Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana /UTEHA/**)
(В 10 т. – Mexico, 1949);

САЩ (***Гролиър*** */вж: Бел. 7 на с. 114-115/*)

„Grolier's Encyclopedia of Knowledge"
(В 20 т. – USA, 1941);

САЩ (***Колиър***[13] */вж: Бел. 13 на с. 115/*)

„American peoples encyclopedia"
(издател: Peter Fenelon **Collier**)
(В 20 т. – USA, 1948-1976);

„Colliers encyclopedia"
(издател: Peter Fenelon **Collier**)
(В 20 т. – USA, 1949);

САЩ (***Либер***[14] */вж: Бел. 14 на с. 115/*)

„Encyclopaedia Americana"
(Lieber)
(издател: Francis **Lieber**)
(В 13 т. – Boston, 1829-1833);

САЩ (***Фънк – Уогнолс***[15] */вж: Бел. 15 на с. 115/*)

„Funk and Wagnalls New Standard Encyclopedia"
(издатели: Isaac Kaufmann **Funk**, Adam Willis **Wagnalls**)
(В 25 т. – USA, **1931**);

Турция
(**Министерство на националното образование на Република Турция**[16]
/вж: Бел. 16 на с. 115/)

„Tiirk ansiklopedisi"
(организатор на изданието:
Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı)
(В 33 т. – Istanbul, 1951);

Чили
(**Чилийската парламентарна библиотека**[17]
/вж: Бел. 17 на с. 115/)

„Enciclopedia chilena”
(издател: **Biblioteca del Congreso Nacional**)
(В 16 т. – Chile, 1948-1971);
Отсъстват данни за издателя. – Бел. А. К.

<...>

I. V. Сводове на енциклопедиите по томове
(*по количество – в низходяща градация на **томовете**; вътрешна подредба на изданията: хронологично-азбучна*)

I. V. I. Многотомни енциклопедии

„Encyclopédie méthodique”
(В **206 т.** – Paris, 1782-1832);

„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften and Kunst” (Ersch – Gruber) /
(автори и издатели: Johann Samuel Ersch, Johann Gottfried Gruber)
(В **167 т.** – Leipzig, 1819-1889);

„Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana” (Espasa)
(издател: José Espasa Anguera)
(В **72 т.** – Barcelona, 1908-1930);

„Meyers Lexikon”
(В **46 т.** – Leipzig, 1839);

„Grande enciclopedia portuguesa e brasileira”
(В **40 т.** – Lisboa, 1935);

„Enciclopedia Italiana”
(В **36 т.** – Roma, 1929-1936);

„Tiirk ansiklopedisi”
(В **33 т.** – Istanbul, 1951);

„Encyclopaedia Britannica” (Britannica)
(В **32 т.** – Edinburgh, 1768-1771);

„Encyclopaedia Hebraica”
(В **32 т.** – Tel Aviv, 1944-1980);

„Svensk uppsiagsbok”
(В **30 т.** – Malmö, 1929-1939);

„Encyclopædia Universalis”
(В **30 т.** – Paris, 1968-1975);

„Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonne des sciences, des, arts et des métiers” (Diderot)
(В **28 т.** – Paris, 1751-1772);

„Grande dizionario enciclopedico”
(В **28 т.** – Roma, 1933-1939);

„Store Nordiske Konversations-Leksikon”
(В **26 т.** – København, 1916-1924);

„Funk and Wagnalls New Standard Encyclopedia”
(издатели: Isaac Kaufmann Funk, Adam Willis Wagnalls)
(В **25 т.** – USA, 1931);

„The World Book Encyclopedia”
(В **22 т.** – Chicago, 1917);

„Wielka encyklopedia powszechna”
(В **22 т.** – Warszawa, 1929-1938);

„Telugu vishvakosh”
(В **22 т.** – USA, 2003) ...

„Norsk Lomme-Konversations-Lexikon”
(В **20 т.** – Oslo, 1891);

„Der Grosse Brockhaus”
(В **20 т.** – Leipzig, 1928-1939);

„Diccionario enciclopedico Salvat”
(В **20 т.** – Barcelona, 1935);

„Encyclopédie française”
(В **20 т.** – Paris, 1935-1939);

„Grolier's Encyclopedia of Knowledge”
(В **20 т.** – USA, 1941);

„World scope encyclopedia”
(В **20 т.** – New York, 1945);

„American peoples encyclopedia”
(В **20 т.** – USA, 1948-1976);

„Colliers encyclopedia”
(издател: Peter Fenelon Collier)
(В **20 т.** – USA, 1949);

„Salmonsens Konversationsleksikon”
(В **19 т.** – København, 1891-1900);

„Encyklopedia polska”
(В **19 т.** – Kraków, 1912-1919);

„Neoteron enkyklopaidikon lexikon”
(В **18 т.** – Athens, 1945-1960);

„Nouveau Larousse universel”
(В **17 т.** – Paris, 1948-1949);

„Encyklopedia Powczechna” /
Samuel Orgelbrand
(В **16 т.** – Warszawa, 1859-1868);

„Encyclopedia Americana”
(Americana)
(В **16 т.** – New York, 1902);

„Enciclopedia chilena”
(В **16 т.** – Chile, 1948-1971);

„Nouvissima enciclopedia illustrata”
(В **16 т.** – Milano, 1952);

„New American Cyclopaedia”
(В **16 т.** – New York, 1858-1863);

„Bonniers konversationslexikon”
(В **15 т.** – Uppsala, 1922-1929);

„Encyclopaedia Americana”
(Lieber)
(издател: Francis Lieber)
(В **13 т.** – Boston, 1829-1833);

„Encyklopedia ogólna wiedzy ludzkiej”
(В **12 т.** – Warszawa, 1872-1877);

„Everymen's Encyclopedia”
(В **12 т.** – London, 1913);

„Schweizer Lexikon”
(В **12 т.** – Basel, 1945-1948);

„Diccionario historico-enciclopedico de la Republica de El Salvador”
(В **12 т.** – El Salvador, 1946);

„Chambers's encyclopaedia”
(издатели: братята William and Robert Chambers)
(В **10 т.** – Edinburgh, 1859);

„Encyklopedia Powczechna Ultima Thule”
(В **10 т.** – Warszawa, 1927-1939);

„Norsk Allkunnenbok”
(В **10 т.** – Oslo, 1948);

„Diccionario enciclopedico UTEHA”
(В **10 т.** – Mexico, 1949);

„Eerste nederlandsche systematiseh ingerichte encyclopaedia”
(В **10 т.** – Amsterdam, 1952);

„Grand Larousse encyclopédique en 10 volumes”
(В **10 т.** – Paris, 1960-1964);

„Der Grosse Herder”
(издател: Bartholomäus Herder)
(В **9 т.** – Freiburg, 1931);

„Ensiklopedia Indonesia”
(В **9 т.** – Indonesia, 1954);

„Enciclopedia Labor”
(В **9 т.** – Barcelona, 1955-1960);

„Diccionario enciclopedico abreviado”
(В **9 т.** – Madrid, 1957);

„Gran enciclopedia Argentina”
(В 9 т. – Buenos Aires, 1959);

„Uj Lexikon” /
(автори и издатели: László Dormándi, Vilmos Juhász)
(В **8 т.** – Budapesta, 1936);

„Encikiopedija Jugoslavije”
(В **8 т.** – Zagreb, 1955-1971);

„Meyers neues Lexikon”
(В **8 т.** – Leipzig, 1961-1964);

„Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda”
(В **8 т.** – Zagreb, 1977-1982);

„Encyclopaedia Cursus Philosophici” /
Johann Heinrich Alstedius
(В **7 т.** – Herborn, 1620);

„Enciclopedia universale illustrata”
(В **7 т.** – Milano, 1887);

„Nouveau Larousse illustré”
(В **7 т.** – Paris, 1897-1904);

„Nordisk familjebok”
(В **6 т.** – Stockholm, 1876-1899);

„Encyklopedia podręczna ilustrowana”
(В **6 т.** – Lwow, 1905-1906);

„Aschehougs konversasjonsleksikon”
(В **6 т.** – Oslo, 1907-1913);

„Dictionnaire encyclopédique Quillet”
(В **6 т.** – Paris, 1934);

„Enciclopedia României”
(В **6 т.** – Bucureşti, 1938-1943);

„Enciclopedia Hoepli”
(издател: Ulrico Hoepli)
(В **6 т.** – Milano, 1955);

„Mala encyklopedia powszechna”
(В **6 т.** – Warszawa, 1970);

„Ilustrowana encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” /
Władysława Trzaski, Ludwika Józefa Evert, Jana Michalski
(В **5 т.** – Warszawa, 1924-1938);

„Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenacka”
(В **4 т.** – Zagreb, 1925-1929);

„Encyclopaedia Indica”
(Hindi Vishvakosh)
(В **4 т.** – India, 1969-1970);

„Enciclopedie Română” /
Corneliu Diaconovici
(В **3 т.** – Sibiu, 1898-1904);

„Encyclopedia Canadiana”
(В **3 т.** – Ottawa, 1957);

„Hrvatska enciklopedija”
(В **3 т.** – Zagreb, 1999-2009);

„Cyclopaedia” /
Ephraim Chambers
(В **2 т.** – London, 1728);

„Larousse pour tous”
(В **2 т.** – Paris, 1907-1910);

„Australian encyclopaedia”
(В **2 т.** – Sydney, 1925-1926);

„Dicţionarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească” /
Gheorghe Adamescu, Ion-Aurel Candrea
(В **2 т.** – Bucureşti, 1926-1931);

„Encyclopedia of Canada”
(В **2 т.** – Toronto, 1935-1937);

„Grand memento encyclopédique Larousse”
(В **2 т.** – Paris, 1941);

„Grande encyclopédie de la Belgique et du Congo”
(В **2 т.** – Bruxelles, 1938)

I. V. II. Еднотомни енциклопедии

„Dictionnaire complet illustré”
(В **1 т.** – Paris, 1889);

„Petit Larousse illustré”
(В **1 т.** – Paris, 1905);

„Larousse mensuel illustré”
(В **1 т.** – Paris, 1907);

„Nouveau petit Larousse illustré”
(В **1 т.** – Paris, 1924);

„Der kleine Brockhaus”
(В **1 т.** – Leipzig, 1925) ...

I. VI. Културологично обобщение

КАДАСТРАЛНОТО ДЪРВО* НА ПЛАНЕТАРНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ (I. I. Въведение**; **I. II. Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес**; **I. III. Хронологичен дискурс на енциклопедизма**; **I. IV. Картографиране на енциклопедизма по топоними на изданията**; **I. IV. I. Ключ на топонимите на изданията на универсалните енциклопедии (по местоиздаване на публикациите); I. IV. I. I.** ... **по градове (държави)**; **I. IV. I. II.** ... **по държави (градове)**; **I. IV. I. III.** ... **по страни, посочени в издателските данни с колективен автор (без град) (издателства и други учреждения и организации)**; **I. V. Сводове на енциклопедиите по томове**; **I. V. I. Многотомни енциклопедии**; **I. V. II. Еднотомни енциклопедии) позволява *в единство* да бъдат разгледани** универсалните енциклопедиии, които са плод на ***холистичното мислене и са **ментални проекции** за **цялостна философско-информационна картина на света**, което е родствено на **целеполагането** и в **теологията**, и в **световната универсална библиография** – и чрез последната – и в **образованието**.

Теологията, **библиографията** и **образованието** са „трите кита”, на които израства **енциклопедиката**.

На база на **компаративистичния анализ** на **84 енциклопедии** в общо **1 523 типографски единици** – **тома (т.) / части (ч.) / книги (кн.) / випуски (вип.)** на **различни издания**, които са написани на ***16 езика*** (***английски, български, гръцки, испански, италиански, китайски, латински, немски, полски, румънски, руски, старогръцки, унгарски, фарси, френски и хинди***), на които принадлежат **29 линка** за свободен достъп до *е*-версиите им в интернет, е базиран предлаганият *тук* компаративистичен анализ.

Бележки

Приведените по-долу бел. (1-17) са специално извлечение по изложж. на наст. разд. с цел – да бъде акцентирано върху това съдържание.

[1] *Comp.: „Anfang und Ende immerfort dasselbe, / Und was die Mitte bringt, ist offenbar / Das, was zu Ende bleibt und anfangs war.”* – **J. W. von Goethe**. *Westöstlicher Divan* [1054].
Comp. and: [1052-1053]. – *вж: с. 46*.

[2] **Harrod**, L. M. *Cadastral map*. // [*Harrod*, L. M.] **Harrod**'s librarians glossary: 9,000 terms used in information management, library science, publishing, the book trades and archive management / [Libr. of Congr. Cataloging-in-Publ. Data]; Compil. by R. **Prytherch**. – 8th ed. – Aldershot, 1996, p. 101 [1046].

Taylor, A. *Map; Maps and the library user*. // *International* Encyclopedia of Information and Library Science / Ed. by J. Feather and P. **Sturges**. – London; New York, 2003, p. 406-407; 407 [1050]. – *вж: с. 49*.

[3] *Comp.: UNESCO Science Report*: towards 2030 – Executive Summary. – Paris: UNESCO, 2015. – 37 p. // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235407>.
Document code: SC.2015/WS/24 [1051].

Вж и: **Куманова**, А. *Ризома на инфосферата*. – Ново *е*-изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2017 [900].

Срв.: **Куманова**, А. *Novum paradigm infinitas*. – София: Нац. библ. Св. Св. Кирил и Методий, 2020 [981-982]. – *вж: с. 49.*

[4] **Йохан Самуел Ерш** (Johann Samuel **Ersch**, 1766-1828) е професор по теология и библиограф, основател на немската библиография.

Йохан Готфрид Грубер (Johann Gottfried **Gruber**, 1774-1851) е литературовед.

Във великото енциклопедично издание на ***Ersch*** – ***Gruber*** участват и други издатели – като Фридрих Арнолд **Брокхауз** – *вж: с. 64; срв и бел. 8* .

[5] **Ефраим Чеймбърс** (Ephraim **Chambers**, 1680-1740) е английски **енциклопедист** и **автор на една от първите енциклопедии**. – *вж: с. 64.*

[6] **Дени Дидро** (Denis **Diderot**, 1713-1784) е известен френски философ, просветител, писател, художествен критик. Основател и редактор на „*Енциклопедия или Тълковен речник на науките, изкуствата и занаятите”* (1751-1780). – *вж: с. 67.*

[7] ***Grolier*** е издателско-търговско енциклопедично дружество – **„Гролиър”**, което е названо с името на библиофилския клуб в Ню Йорк, който пък от своя страна е кръстен на името на известния **френски библиограф и библиофил Жан Гролие дьо Сервиер, виконт д'Агизи** (Jean **Grolier** de Servières, viscount d'Aguisy, 1490-1565), чиито книги имат

прочути изключителни подвързии – първите в света такива. – *вж: с. 68.*

[8] **Фридрих Брокхаус** (Friedrich Arnold **Brockhaus**, 1772-1823) в 1814 г. основава в Лайпциг известното издателство за енциклопедична литература ***Brockhaus*** – **„Брокхаус”**.

Първото му издание е *„Conversations Lexikon”* (1809). Води ожесточена борба с цензурата до края на живота си. – *вж: с. 68; срв. и бел. 1.*

[9] **Бартоломеус Хердер** (Bartholomäus **Herder**, 1774-1839) е немски издател, основател на издателство ***Herder*** – **„Хердер”** (1808).

То издава известната енциклопедия *„Herders Conversations-Lexikon”* (Фрайбург, 1854).– *вж: с. 68.*

[10] ***Larousse*** е френска издателска къща – **„Ларус”** – един от най-значимите европейски издателски центрове, специализиран в справочна литература – речници, енциклопедии.

Основан е през 1854 г. **от френския филолог, педагог, езиковед, лексикограф и издател Пиер Ларус** (Pierre Athanase **Larousse**, 1817-1875). – *вж: с. 69.*

[11] **Йозеф Майер** (Joseph **Meyer**, 1796-1856) е немски публицист и издател, който основава издателството „Библиографски институт” (Bibliographisches Institut) в 1826 г. и започва да публикува енциклопедични справочници. – *вж: с. 69.*

[12] **Издателството „Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana (UTEHA)”** е основано в град Мексико през 1937 г. от испански емигранти.

Съществува до 1977 г. – *вж: с. 103.*

[13] **Питър Колиър** (Peter Fenelon **Collier**, 1849-1909) е американски издател за католическа литература.

Той публикува и известни енциклопедии. – *вж: с. 104.*

[14] **Франсис Либер** (Francis **Lieber**, 1798-1872) е известен американски юрист и философ от немски произход.

Той издава *„Американската енциклопедия”* по подобие на немската *Енциклопедия „Брокхаус”* в 13 тома между 1829 и 1833 г. – *вж: с. 104.*

[15] **Исак Кауфман Фънк** (Isaac Kaufmann **Funk**, 1839-1912) и Адам Уилис **Уогнолс** (Adam Willis **Wagnalls**, 1843-1924) основават издателство в 1875 г. и издават своята *Енциклопедия* (1893, която е многократно преиздавана) по подобие на *„Chambers's encyclopaedia”* на братята Чеймбърс (Edinburgh, 1859).

Англо-американското произнасяне на фамилията на първия автор е: **Фънк**, но това е чисто **немско име**, което на **немски се произнася**: **Функ**. – *вж: с. 104.*

[16] Това не е издателство, а **Министерството на националното образование на Република Турция**, което организира изданието. – *вж: с. 104.*

[17] **Чилийската парламентарна библиотека** е основана в 1908 г. Тя поема изготвянето и издаването на *„Чилийска енциклопедия”*. – *вж: с. 105.*

II. ТОПОСИ НА УНИВЕРСАЛНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ

II. I. ЧУЖДЕСТРАННИ НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ

II. I. I. ПЕРСИЙСКА (ИРАНСКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

II. I. I. 1. ***Една от най-старите известни енциклопедии в света, за която са запазени само откъслечни сведения***, е ***„Осмокнижие”*** (***„Oktateuch”***) и един от авторите ѝ е легендарният персийски маг и учен **Останес** (**Хустана /Hustana**, V в. пр. Хр./).

Данни за нея намираме у **Хермодор Ефески** (**Hermodorus**, IV в. пр. н.е.), **Диодор Сицилийски** (**Diodorus Siculus**, 90-30 пр. Хр.), **Плиний Стари** (*вж: по-горе*), **Хередиос Филон от Библос** (**Herennius Philon**, 64-141), **Евсевий Кесарийски** (Eusebius Pamphili, 265-339) и други авторитетни антични автори.

Енциклопедията *„Осмокнижие”* е била широко използвана от най-известните древногръцки философи и учени в качеството ѝ на когнитивна магистрала.

II. I. I. 2. ***„Енциклопедията на Братята на Чистосърдечността”*** (***„Encyclopedia of the Brethren of Purity”***) е иранска енциклопедия на арабски език, създадена през втората половина на X в.

Авторите ѝ са шиити (исмаилити). За основен автор се счита **Деветият „скрит” имам Мухаммад ал-Таки** (**Muhammad at-Taqi**, 813-840). Използвани са много персийски думи и термини. Справочникът се състои от 4 раздела, включващи 52 глави и отделни статии по **математика**, **природни науки**, **хуманитарни науки** и **теология**.

Енциклопедията е издадена в наши дни:

Epistles of the Brethren of Purity. The Ikhwan al-Safa' and their Rasa'il. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2008. – 326 p. [341]

ISBN 9780199557240

15. **Колекцията от томовете на *„Encyclopædia Iranica”* (1985-2020) в Техеранската национална библиотека (фотография)**

II. I. I. 3. *„Иранска енциклопедия”* (***„Encyclopædia Iranica”***) (*Ил. 15*) е англоезична енциклопедия за историята, културата и цивилизацията на иранските народи през вековете.

От 1985 до 2020 г. са издадени 16 тома от 45 планирани.

Енциклопедията има и електронна версия:

Encyclopaedia Iranica: Vol. 1-16. – Leiden: Brill, 1985-2021. <https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopaedia-iranica-online> [208-223]
ISBN 978-90-04-47290-7

II. I. II. ЛАТИНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

II. I. II. 4. *„Естествена история”* (***„Naturalis historia”***) е труд, съставен около 77 г. от **Плиний Стари** (*вж: по-горе*) за император Тит (Titus Flavius Caesar, 39-81 пр. Хр.).

Приема се за начало на европейския енциклопедизъм. Тя не е исторически труд, а именно универсална енциклопедия за природни и създадени от човека предмети и явления.

Има 10 тома, съдържащи 37 книги (раздела) със списък с източниците и следните отрасли на знанието: **математика и физика**; **география и етнография**; **антропология и физиология**; **зоология**; **ботаника и градинарство**; **фармакология; минно дело**, **минералогия**, **изкуство**:

Енциклопедията е издадена в наши дни:

Pliny's encyclopedia: the reception of the *Natural history*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2010. – 204 p. [465]
ISBN 978-0-511-67707-6

16. **Страница от ръкописа на *„Institutiones divinarum et saecularium litterarum"* на Касиодор Сенатор (VI в.) (факсимиле)**

II. I. II. 5. *„Увод в духовните и светските науки"* (***„Institutiones divinarum et saecularium litterarum"***) (*Ил. 16*) е първата християнска енциклопедия на латински език, създадена от **Касиодор Сенатор** (**Cassiodorus Senator**, 485-580) – *вж:* **разд. III**.

Написана е от 552 до 562 г. в манастира Вивариум, Южна Италия. Тя е в 2 тома и 11 книги.

Енциклопедията е издадена в наши дни:

Cassiodorus Senator: Einführung in die geistlichen und weltlichen Wissenschaften (Institutiones divinarum et saecularium litterarum). – Hildesheim: Olms, 2014. – 354 p. [175]

ISBN 978-3-487-15207-3

17. **Страница от ръкописа на *„Etymologiae"* /*„Origines"* на епископ Исидор Севилски (VII в.) (факсимиле)**

II. I. II. 6. *„Етимологии"* (***„Etymologiae"*** /***„Origines"***/) (*Ил. 17*) е най-авторитетната християнска енциклопедия на латински език от епископ **Исидор Севилски** (**Isidorus Hispalensis**, 560-636).

Написана е в 20 книги от 600 до 625 г. в Испания. Това е най-преписваната и преиздавана книга в Европа през цялото Средновековие.

Оказва огромно влияние на развитието на науката, културата и изкуствата.

Енциклопедията е издадена в наши дни:

The *Etymologies* of **Isidore of Seville**. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2006. – 488 p. [342]

ISBN 978-0-511-21969-6

18. **Страница от ръкописа на „*Liber Floridus*" на Ламбер от Сент Омер (1120)**

II. I. II. 7. „Цветна книга" (**„*Liber Floridus*"**) (*Ил. 18*) е християнска енциклопедия на латински език с френски превод от духовника **Ламбер от Сент Омер** (**Lambertus a S. Audomaro**, 1061-1150), Франция през 1120 г.

Това е една от най-известните средновековни енциклопедии, съставена въз основа на над 200 източника.

Съдържа и първата известна карта на света (mappa mundi).

Енциклопедията има и електронна версия:

Liber Floridus. // <https://books.google.bg/books?id=OQ1-igA9LI4C&redir_esc=y>. – [Saint-Omer, 1121]. – [574 p.]. [439]

19. **Графична миниатюра от ръкописа на *„De proprietatibus rerum"* на францисканеца Бартоломео Англикус (1240)**

II. I. II. 8. *„За свойствата на нещата"* (***„De proprietatibus rerum"***) (*Ил. 19*) е християнска енциклопедия на латински език с френски превод от парижкия францисканец **Бартоломео Англикус** (**Bartholomaeus Anglicus**, 1203-1272) в 19 книги от 1240 г.

Това е най-цитираната енциклопедия през Средновековието.

Енциклопедията има и електронна версия:

De *proprietatibus rerum.* // <https://library.si.edu/digital-library/book/deproprietatibu00bart>. [– Strassburg: G. **Husner**, 1505]. – [158 p.] [466]

20. **Страница с миниатюра от ръкописа на *„Speculum maius”* на доминиканеца Венсан дьо Бове (1235-1264)**

II. I. II. 9. *„Голямото огледало”* (***„Speculum maius”***) (*Ил. 20*) е християнска енциклопедия на латински език с френски превод от доминиканеца **Венсан дьо Бове** (**Vincent de Beauvais /Vincentius Burgundus**, 1184-1264/) в 4 части, 80 книги с над 10 000 глави, писана в продължение на 30 години (1235-1264). Използва над 500 източника. Това е най-обемната средновековна енциклопедия и служи за пример на бъдещите енциклопедични компендиуми.

Енциклопедията има и електронна версия:

Speculum maius. // <https://roderic.uv.es/handle/10550/19449>. [Venetiis: Hermanni liechtenstein Coloniensis, 1494]. – [438 p.] [467]

21. **Страница с миниатюра от ръкописа на *„Omne Bonum”* на Джеймс ле Палмър (XIV в.) (публ. от 1996 по ръкописния фонд на Британския музей – факсимиле)**

II. I. II. 10. *„Всяко добро нещо”* (***„Omne Bonum”***) (*Ил. 21*) е енциклопедия на латински език от англичанина **Джеймс ле Палмър** (**James le Palmer**, 1327-1375). Тя е написана в Лондон на 1100 фолианта и

има 650 илюстрации.

Това е първата енциклопедия, в която статиите са в азбучен (речников) ред.

Енциклопедията е издадена в наши дни:

Omne Bonum: A Fourteenth-Century Encyclopedia of Universal Knowledge: British Library MSS Royal 6 E VI-6 E VII: 2 vol. – London: Brepols Publishers, 1996. – 490 p. [463-464]

ISBN 9781872501758

22. **Фронтиспис на *„Lexicon Universale"* на Йохан Якоб Хофман (1698) (факсимиле)**

II. I. II. 11. *„Универсален лексикон"* (***„Lexicon Universale"***) (*Ил. 22*) е първата съвременна хуманистична енциклопедия на латински от швейцареца **Йохан Якоб Хофман** (**Johann Jacob Hofmann**, 1635-1706), издадена през 1698 г. в Базел в 4 тома, всеки от които е по 1000 страници:

Lexicon universale: historiam sacram et profanan omnis aevi omniumque gentium, chronologiam ad haec usque tempora, geographiam et veteris et novi orbis ... praeterea animalium, plantarum metallorum nomina naturas, vires explanans: Vol. 1-4. – Lugduni: Batavorum apud Jacob. Hackium, 1698. – Vol. 1. – 1072 p.; Vol. 2. – 900 p.; Vol. 3. – 1008 p.; Vol. 4. – 878 p. [435-438]

II. I. III. КИТАЙСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

23. **Миниатюра на император Вей Венди (Цяо Цихуан) от *„Хуанглан"* (222)**

II. I. III. 12. *„Хуанглан"* (***„Императорско огледало или компендиум"***) (*Ил. 23*) е най-старата китайска енциклопедия или ***„лейшу"*** – тематичен речник, създаден в епохата на Троецарствието в 222 г. Целта е да се даде на императора и на администрацията му сбита информация за всички знания по света. Макар че не е достигнала до нас, именно тази енциклопедия се използва за модел на следващите китайски енциклопедии:

[*Huanglan*. – Cao Wei, 222.] [429]

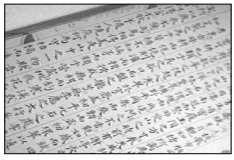

24. **Фрагмент от подвързан свитък от *„Yongle Dadian"* (1408) (фотография)**

II. I. III. 13. *„Енциклопедията Йонгле"* (***„Yongle Dadian"***) (*Ил. 24*) е най-голямата китайска енциклопедия, създадена в 1408 г. по заповед на император **Йонгле** (**Zhu Di**, 1360-1424) от династията **Минг** (**Ming**). Тя се е състояла от 22 937 статии. Понастоящем са запазени едва около 800 от тях. Това е била най-голямата универсална енциклопедия до модерната епоха. Изработена е от над 2200 учени от академията Ханлин

и Императорския колеж Гуодзиан. Лично императорът пише предговор към нея, в който изтъква значението на справочно-енциклопедическата литература за развитието на науката, образованието и обществото. Изданието е на специална хартия, с копринена подвързия и за заглавията се използва червеното императорско мастило.

Енциклопедията има и електронна версия:

Guo Bogong. ***Yongle*** dadian kao. – Shanghai: Commercial Press, 1937. [428]

<https://blogs.loc.gov/international-collections/2023/04/yongle-encyclopedia-volumes-fully-digitized/>

II. I. IV. ВИЗАНТИЙСКА (ГРЪЦКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

25. **Първа страница на първата публикация на *„Suidae Lexicon”* (1928-1938) (факсимиле)**

II. I. IV. 14. *„Суда”* (***Σοῦδα***) (*Ил. 25*), приписвана в миналото на автор, наречен *Свидас (Σούδας)* или *Суидас (Σουίδας)*, е обемиста византийска гръцка историческа енциклопедия на древния средиземноморски свят от X в. Има 30 000 статии, много от които черпят от антични източници, които по-късно са изгубени. *„Суда”* на средногръцки означава „крепост” или „укрепление”. Тя включва многобройни цитати от древни автори. Широко се използват и тълкувателите на **Аристофан** (Aristophanes, 446-385), **Омир** (**Homer**, VIII в. пр. Хр.), **Софокъл** (Sophocles, 497-405) и **Тукидид** (Thucydides, 460-400 г. пр. Хр.). Биографските бележки, както казва авторът, са съкратени от *„Ономатогион”* или *„Пинакс”* на **Исихий Милетски** (**Hesiqui de Milet /Hesychius of Miletus**, VI в.). Други източници са извадки от **Константин VII Багренородни (Порфирородни, Порфирогенет)** (**Constantinus VII Porphyrogenitus**, 905-959), хрониката на **Георги Монах** (**Georgios Monachos**, IX в.), биографиите на **Диоген Лаерций** (**Diogenes Laertius**, 180-240) и трудовете на **Атеней** (Athenaeus, II-III в. пр. Хр.)

и **Филострат** (Philostratus, 170-250).

Справочникът се занимава както с **библейски**, така и със **светски предмети**, от което може да се заключи, че писателят е бил християнин. Една уводна бележка дава списък на речниците, от които е съставена речниковата част, както и имената на техните автори. Въпреки че не е критична и че обемът на статиите е различен, тя съдържа много информация за древната история и живот. В българската историография книгата е известна със сведенията, които дава за Крумовите закони.

Енциклопедията е издадена в наши дни и има електронна версия:

Adler, Ada. *Suidae Lexicon*: Vol. 1-5. – Leipzig: Teubner, 1928-1938. – Vol. 1. – 1928 – 549 p.; Vol. 2. – 1931 – 740 p.; Vol. 3. – 1933 – 646 p.; Vol. 4. – 1935 – 310 p.; Vol. 5. – 1938 – 280 p. [1-5]

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110957921/html>

Ада Адлер (**Ada Sara Adler**, 1878-1946) е датска библиотекарка и специалист по класическото литературно наследство. Тя е роднина на световноизвестния физик Нилс Бор. Съставя каталог на гръцките ръкописи в Датската Кралска (национална) библиотека. Спасена е – като еврейка – от датчаните през Втората световна война в Швеция.

II. I. V. ФРЕНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

LE GRAND
TIONAIR
ISTORIQUE,
OU
MÊLANGE CURIEU
DE
ISTOIR
RÉE ET PROFANE,
CONTIENT EN ABREGÉ,
S ET LES ACTIONS REMARQUABL
TABLISSEMENT ET LE PROGRES
LES GENEALOGIES
L'HISTOIRE FABULEUSE
LA DESCRIPTION

26. **Титулна страница на „*Le Grand Dictionnaire historique*" на свещеника и теолога Луи Морери (1671) (факсимиле)**

II. I. V. 15. *„Голям исторически речник"* (***„Le Grand Dictionnaire historique"***) (*Ил. 26*) е енциклопедия от френския католически свещеник и теолог **Луи Морери** (**Louis Moréri**, 1643-1680). Издаден е през 1671 г. Поставя началото на съвременните тематични речникови енциклопедии

и е преведен на английски, немски, фламандски и испански.

Енциклопедията е издадена в наши дни и има електронна версия:

Le *grand dictionnaire historique*, ou Le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane. – Paris: Hachette, 2018. – 1066 p.

ISBN 978-2329047782 [344]

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5500775b.texteImage>

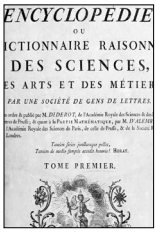
ENCYCLOPEDIE
OU
ICTIONNAIRE RAISONN
DES SCIENCES,
ES ARTS ET DES MÉTIER
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.
TOME PREMIER.

27. **Титулна страница на том I. на *„Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers”* на Д. Дидро, Ф.-М. А. Волтер и Ж.-Б. Даламбер (1751) (факсимиле)**

II. I. V. 16. *„Енциклопедия, или тълковен речник на науките, изкуствата и занаятите”* (***„Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers”***) (*Ил. 27*) е обща енциклопедия, публикувана във Франция в 35 тома между 1751 и 1780 г.

Целта на справочника, според бащата на първата съвременна енциклопедия **Дени Дидро** (*вж: по-горе*), е *„да събира знания, разпръснати по света, за да ги приведе в система, понятна за хората, които живеят, и до тези, които идват след нас така, че трудът през предишните векове да не остане безполезен за следващия век, и затова нашите потомци, обогатени със знания, да станат по-добри и по-щастливи, и затова ние да не потънем в забрава, не можейки да послужим на бъдещите поколения”*.

Изданието съдържа 71 818 статии и 3 129 илюстрации. Сред авторите са такива изтъкнати учени и просветители като **Ф.-М. А. Волтер** (*вж: по-горе*) – **история**, **литература**, **философия**, **Ж.-Б. Даламбер** (**J.-B. d'Alembert**, 1717-1783) – **математика**, **наука**, **философия**, **религия**, **Л. Добантон** (L. D'Aubenton, 1716-1800) – **история**, Д. Дидро (*вж: по-горе*) –

икономика, **механика**, **философия**, **политика**, **религия**, **Луи дьо Жокур** (**Louis de Jaucourt**, 1704-1779) (френски медик, учен и енциклопедист, който е е автор на повече от 17 000 статии в изданието) – **икономика**, **литература**, **медицина**, **политика**, **Фр. Кене** (Fr. Quesnay, 1694-1774), **Ет. дьо Кондияк** (Étienne de Condillac, 1715-1780) – **философия**, **Ш. Л. де Монтескьо** (*вж: по-горе*), **Ж.-Ж. Русо** (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778) – **музика**, **политическа теория**, **А. Тюрго** (Anne Robert Jacques Turgot, 1727-1781) – **икономика**, **етимология**, **философия**, **физика**, **П. Холбах** (Paul-Henri Thiry, Baron d'Holbach, 1723-1789) – **химия и минералогия**, **политика и религия**).

Френската енциклопедия е съставена под патронажа на влиятелни поддръжници, включително **мадам дьо Помпадур** (**Jeanne-Antoinette Poisson marquise de Pompadour**, 1721-1764), благодарение на които успешно е довършена колосалната работа по създаването ѝ.

Енциклопедията служи като справочник и своеобразно кратко ръководство по всички съществуващи към момента технологии, описвайки инструментариума и способите за тяхното прилагане в практиката.

От 1782 до 1832 г. *Френската енциклопедия* достига 166 тома под названието *„Encyclopédie méthodique”* с над 2250 автори на статии.

По този начин Енциклопедията добива вид на **сборник на човешкото познание**.

Класическата френска *Енциклопедия* е създадена през периода на т.нар. просветен абсолютизъм, разпространявайки делото на енциклопедизма сред всички водещи страни.

През 1772 г. започва да излиза и *Енциклопедия Британика* в Единбург, а от началото на XIX в. се появяват и *Енциклопедии* в Германия, Испания и Русия, където по времето на императрица **Екатерина Велика** (**Catherine the Great**, 1729-1796) излиза пълен и частичен превод на руски на статиите от оригиналната Френска версия на Енциклопедията. Благодарение на нея френският език става международен, като измества латинския.

Енциклопедията е издадена в наши дни и има електронна версия:

Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers: 5 vol. – [1. Compakt. ed.]. – New York: Pergamon Press, 1969. [336-340]

ISBN 0-08-090105-0

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k50533b.texteImage>

<https://www.biodiversitylibrary.org/bibliography/82225>

GRAND
DICTIONNAIRE
UNIVERSEL
DU XIX' SIÈCLE
PAR PIERRE LAROUSSE
PARIS

28. **Титулна страница на том VIII. на *„Grand Dictionnaire universel du XIX siècle”* (1872) (факсимиле)**

II. I. V. 17. *„Голям енциклопедически речник”* или ***„Голям Ларус”*** (***„Grand Dictionnaire universel du XIX siècle”***) (*Ил. 28*) е френска обща енциклопедия, публикуван от издателство „Ларус” в 15 тома между 1866 и 1876 г.

Авторският колектив е от почти 100 специалисти, а общият обем е над 24 000 страници. Това издание има огромен ефект в целия свят, защото демократизира и улеснява достъпа до енциклопедичното познание за най-широки слоеве от обществото.

Енциклопедията има електронна версия:

Grand Dictionnaire universel du XIX siècle: 15 vol. – Paris: Larousse, 1866-1876. [345-359]

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k205356p.image.f948.langEN>

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k205360r>

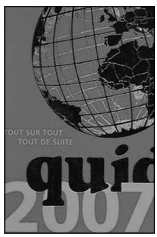

29. **Корица на тома на *„Quid”* за 2007 г. (факсимиле)**

II. I. V. 18. *„Какво”* (*лат.:* ***Quid***) (*Ил. 29*) е най-успешната еднотомна френска енциклопедия, която се издава от 1963 г. Излиза годишно до 2007 г. Мотото ѝ *„всичко за всичко – веднага”*. Съдържа изключително голямо

количество информация благодарение на максимални съкращения, по-дребен шрифт и подробен справочен апарат. Участват над 12 000 специалисти. Съдържа 2 500 000 ключови думи по 650 теми. Тиражът ѝ достига 500 000 броя.

Енциклопедията е издадена в наши дни и има електронна версия:

Frémy, Dominique et Michèle [**Darde**]. *Quid 2007*. – Paris: Robert Laffont, 2006. – 2 090 p. [343]

ISBN 978-2-22110677-8

<https://www.amazon.fr/Quid-2007-Dominique-Fr%C3%A9my/dp/2221106776>

Доминик Фреми (**Dominique Frémy**, 1931-2008) и неговата съпруга **Мишел Дард** (**Michèle Darde**, 1940-) са автори на енцклопедичния френскоезичен справочник *Quid* (1963). Той претърпява 44 издания в 14 милиона екземпляра.

II. I. VI. БРИТАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

30. **Колекцията от томовете на първото издание на *„Encyclopædia Britannica"* (1768-1771) в Британския музей в Лондон – Великобритания (фотография)**

II. I. VI. 19. *„Енциклопедия Британика"* (***„Encyclopædia Britannica"***) или ***Речник на изкуствата и науките*** (***A dictionary of arts and sciences, compiled upon a new plan***) (*Ил. 30*) е най-пълната обща англоезична енциклопедия. Нейното първо издание е отпечатано между 1768 и 1771 г. в Единбург, Шотландия.

И днес тя остава сред най-използваните източници на информация. От края на XVIII до началото на XX в. статиите на енциклопедията често се проверяват от най-авторитетните личности в разни дисциплини и дори включват изследвания, предназначени за научна аудитория. Това е периодът, през който ***Britannica*** печели днешния си авторитет в англоезичната, както и в световната култура. По-късно тя се издава в САЩ от Чикагския университет.

През 2012 г. най-старата англоезична енциклопедия се отказва от печатни издания и преминава напълно в мултимедиен формат.

Така 32-томното издание от 2010 г. става последното печатно издание на *Britannica*.

Енциклопедията има и електронна версия:

Encyclopædia Britannica: 32 vol. – 15th ed. – Chicago: Encyclopædia Britannica. – 2007. [176-207]

<https://www.britannica.com/topic/Britannica-Online>

II. I. VII. НЕМСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

31. **Титулна страница на том I. на *„Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschafften und Künste” – „Zedlersches Lexikon”* (1731) (факсимиле)**

II. I. VII. 20. *„Голям пълен универсален лексикон на всички науки и изкуства”* (***„Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschafften und Künste”***; ***„Zedlersches Lexikon”***) (*Ил. 31*) е немска енциклопедия в 68 тома, издадена от **Йохан Хайнрих Цедлер** (**Johann Heinrich Zedler**, 1706-1751) между 1731 и 1754 г. в Лайпциг.

Това е една от най-големите печатни енциклопедии (включва 284 000 статии!) и първата, която съдържа биографии на живи хора в систематичен ред. Тя е и първата, наречена на името на издателя си.

Енциклопедията има и електронна версия:

Grosses vollständiges Universal Lexicon Aller Wissenschafften und Künste, Welche bißhero durch menschlichen Verstand und Witz erfunden und verbessert worden, Darinnen so wohl die Geographisch-Politische Beschreibung des Erd-Creyses, nach allen Monarchien, Käyserthümern, Königreichen, Fürstenthümern, Republiquen, freyen Herrschafften, Ländern, Städten, See-Häfen, Vestungen, Schlössern, Flecken, Aemtern, Klöstern, Gebürgen, Pässen, Wäldern, Meeren, Seen, Inseln, Flüssen und Canälen; samt der natürlichen Abhandlung von dem Reich der Natur, nach allen himmlischen, lufftigen, feurigen, wässerigen und irrdischen Cörpern,

und allen hierinnen befindlichen Gestirnen, Planeten, Thieren, Pflantzen, Metallen, Mineralien, Saltzen und Steinen etc.: 68 Bd. – Halle und Leipzig: Verlegts **Johann Heinrich Zedler**, 1732-1754. [360-427]

<https://www.zedler-lexikon.de/>

Йохан-Хенрих Цедлер (Johann Heinrich Zedler, 1706-1751) – германски книготърговец и издател.

ALLGEMEINE
Encyclopädie
der
SENSCHAFTEN UND KÜN
in alphabetischer Folge
genannten Schriftstellern bearbe
und herausgegeben von
J. S. Ersch und J. G. Gruber
Professoren zu Halle.
Erster Theil
mit Kupfern und Karten.
A bis AÆTHUS.
Leipzig, bei Johann Friedrich Gleditsch. 1818

32. **Титулна страница на том I. на *„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste”* на Й. С. Ерш и Й. Г. Грубер (1818) (факсимиле)**

II. I. VII. 21. *„Обща енциклопедия на науките и изкуствата”* (***„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste”***) (*Ил. 32*) е универсална енциклопедия на немски език в 167 тома, издадена в Лайпциг от 1818 до 1889 г. Обхваща над 80 000 страници и се счита за най-пълната енциклопедия на XIX в.

Енциклопедията се издава от библиотекаря професор **Йохан Самуел Ерш** (**Johann Samuel Ersch**, 1766-1828) и учения-лексикограф **Йохан Готфрид Грубер** (**Johann Gottfried Gruber**, 1774-1851).

Енциклопедията има и електронна версия:

Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste: 167 Bd. – Leipzig: F. A. Brockhaus, 1819-1889. [6-172]

<https://de.wikisource.org/wiki/Allgemeine_Encyclop%C3%A4die_der_Wissenschaften_und_K%C3%BCnste_(Digitalisate)>

33. **Колекцията от томовете на *„Meyers Konversations-Lexikon”* по 6. издание (1909) в Баварската кралска библиотека в Мюнхен – Германия (фотография)**

II. I. VII. 22. *„Енциклопедическия речник на Майер”* (*„Meyers Konversations-Lexikon”*) (*Ил. 33*) е универсална енциклопедия на немски език в 52 тома, издадена от 1839 до 1855 г. Той се характеризира с изключителна пълнота и съдържа най-много илюстрации и карти в сравнение с други подобни издания по онова време.

Йозеф Майер (Joseph Meyer, 1796-1856) основава издателството „Библиографски институт” (Bibliographisches Institut) в 1826 г. и започва да публикува енциклопедични справочници.

Енциклопедията има и електронна версия на:

***Meyers** grosses Konversations-Lexikon*: ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens: 23 Bd. – 6. Aufl. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1909. [440-462] <https://www.retrobibliothek.de/retrobib/stoebern.html?werkid=100149>

II. I. VIII. АМЕРИКАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

34. **Колекцията от томовете на 6. издание на *„Encyclopedia Americana”* (1957-1963) в Конгресната библиотека във Вашингтон – Съединени американски щати (фотография)**

II. I. VIII. 23. *„Американска енциклопедия”* (***„Encyclopedia Americana”***) (*Ил. 34*) е първата универсална енциклопедия, написана на американски английски език. Издадена е в 13 тома от 1829 до 1833 г. в САЩ от **немския емигрант Франсис Либер** (**Francis /Franz/ Lieber**, 1798-1872). Последното – 6. – издание е в 30 тома и е публикувано в периода 1957-1963; обхваща над 45 000 статии със специално внимание към американската и канадската история.

Енциклопедията има и електронна версия:

The *Encyclopedia Americana*: The International Reference Work: 30 vol. – 6. ed. – Chicago: Rand McNally, 1957-1963. [224-252]

<https://catalog.hathitrust.org/Record/001461815>

II. I. IX. ИСПАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

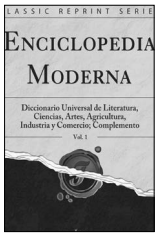

35. **Корица на том I. на *„Enciclopedia moderna”* (1929-1939) на Франсиско Меладо (1852) (факсимиле)**

II. I. IX. 24. *„Модерна енциклопедия”* (***„Enciclopedia moderna”***) (*Ил. 35*) е първата голяма испанска енциклопедия в 34 тома, издадена от **Франсиско Меладо** (**Francisco de Paula Mellado Salvador**, 1810-1876) от 1851 до 1854 г.

Енциклопедията има и електронна версия:

Enciclopedia moderna: Diccionario universal de literatura, ciencias, artes, agricultura, industria y comercio: 34 vol. – Madrid: Establecimiento Tipográfico de **Mellado**, 1852-1854. [299-332]

<https://catalog.hathitrust.org/Record/009345616>

II. I. X. ИТАЛИАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

36. **Колекцията от томовете на *„Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere e Arti"* (1929-1939; 1938-2000) в Библиотеката на Академията на науките в Рим – Италия (фотография)**

II. I. X. 25. *„Италианска енциклопедия на науката, литературата и изкуствата"* (***„Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere e Arti"***) (*Ил. 36*) е първата универсална енциклопедия на италиански език в 36 тома, издадена от 1929 до 1939 г. След последния том са публикувани още 10 тома добавки – като последният от тях се появява на бял свят през 2000 г. Съдържа над 60 000 статии и е една от най-авторитетните общи енциклопедии в света:

Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere e Arti: Vol. 1-36 + 1-10 Appendices. – Roma: Istituto **Giovanni Treccani**, 1929-1939; 1938-2000.

Appendice I: unico vol., 1938

Appendice II 1939-1948: due vol. (A-H, I-Z), 1948

Appendice III 1949-1960: due vol. (A-L, M-Z), 1961

Appendice IV 1961-1978: tre volumi (A-Ga, 1978; Ge-Pi, 1979; Pl-Z, 1981)

Appendice V 1979-1992: cinque vol. (A-D, 1991; E-Is, 1992; It-O, 1993; P-Sn, 1994; So-Z, 1995)

Appendice 2000: otto vol. (A-La, 2000; Le-Z, 2000; Indici 1929-2000 A-K, 2000; Indici 1929-2000 L-Z, 2000; Eredità del novecento, 2000; Eredità del novecento, 2001; Album, 2001; Album, 2001)

Appendice VII: cinque vol. (80 anni di cultura italiana, 2005; 80 anni di cultura italiana, 2005; XXI secolo A-E, 2006; XXI secolo F-Pa, 2007; XXI secolo Pe-Z, 2007), cofanetto dal titolo „Viaggio nell'Antica Roma" contenente quattro DVD

Appendice VIII: otto vol. (Lessico del XXI secolo A-K, 2012; Lessico del XXI secolo L-Z, 2013; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Diritto, 2012; Economia, 2012; Filosofia, 2012; Tecnica, 2013; Storia e politica, 2013; Scienze, 2013)

Appendice IX: quattro vol. (Appendice IX A-I, 2015; Appendice IX J-Z e Indici 1929-2015, 2015; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Letteratura, 2018; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Musica, 2018)

Appendice X: due vol. (Appendice X A-I, 2020; Appendice X L-Z, 2020; Parole del XXI secolo) [253-298]

Институтът на италианската енциклопедия (**Istituto della Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani**) е основан през 1925 г. от издателя и меценат **Джовани Тречани** (**Giovanni Treccani**, 1877-1961) и съществува до ден днешен.

II. I. XI. РУСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

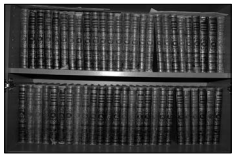

37. **Колекцията от томовете на 3. издание на „Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона" (2001) в Руската национална библиотека (Императорската библиотека на Русия) в Санкт Петербург – Русия (фотография)**

II. I. XI. 26. *„Енциклопедичен речник на Брокхауз и Ефрон"* (***„Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона" – ЭСБЕ***) (*Ил. 37*) е една от най-значимите руски общи енциклопедии.

Издадена е в два варианта – от 86 тома (82 основни и 4 допълнителни) и 43 тома (41 основни и 2 допълнителни) в Руската империя в периода от 1890 до 1907 г. в Петербург.

Универсалната руска енциклопедия съдържа 121 240 статии, 7 800 илюстрации и 235 карти.

Енциклопедията е препечатвана в наши дни и има електронна версия:

*Энциклопедический словарь **Брокгауза** и **Ефрона***: В 82 тт. и 4 доп. тт. – 3. изд. – Москва: Терра, 2001. – 40 726 с. [705-790]

<http://www.vehi.net/brokgauz/index.html>

Ф. А. Брокхауз (Лайпциг) и **И. А. Ефрон** (Санкт Петербург) са най-големите издатели на руска енциклопедична литература до 1917 г.

Фридрих Арнолд Брокхауз (**Friedrich Arnold Brockhaus**, 1772-1823) е немски издател на *Енциклопедията Брокхаус* (Brockhaus Enzyklopädie), която служи за основа на универсалната руска енциклопедия.

Илья Абрамович Ефрон (1847-1917) е известен руски печатар и книгоиздател.

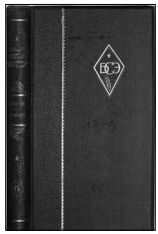

38. **Корица на том от *„Большая советская энциклопедия”* от Държавната библиотека на Русия в Москва – Русия (фотография)**

II. I. XI. 27. *„Голяма съветска енциклопедия”* (***„Большая советская энциклопедия”*** – ***БСЭ***) (*Ил. 38*) е най-известната и най-подробната универсална съветска енциклопедия. След настъпилата обществено-политическа, икономическа и културна промяна в бившето руско общество, транспонирано и трансформирано в съветско след 1917 г., настъпва необходимост за управляващите и от преоформяне на предходното знание в такова от нов съветски тип, особено в областта на хуманитарните и социалните науки.

Енциклопедията има три издания:

Большая советская энциклопедия. – 1. изд. (1926-1947): В 65 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1926-1947. [503-567]

Большая советская энциклопедия. – 2. изд. (1950-1958): В 49 т. и 3 т., доп. с индекси (1960). – Москва: Сов. энциклопедия, 1950-1958. [568-619]

Большая советская энциклопедия. – 3. изд. (1969-1978): В 30 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1969-1978. [620-649]

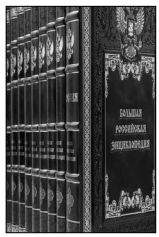

39. **Колекцията от томовете на *„Большая российская энциклопедия”* (2004-2017) в Библиотеката на Академията на науките на Русия в Санкт Петербург – Русия (фотография)**

II. I. XI. 28. *„Голяма руска енциклопедия”* (***„Большая российская энциклопедия”*** – ***БРЭ***) (*Ил. 39*) е универсална енциклопедия в 35 тома и съдържа над 80 хиляди статии, издадена от 2004 до 2017 г.

През 2016 г. започва създаването на всеобхватен *„Общонационален научно-образователен интерактивен енциклопедичен портал”* на базата на *БРЭ*, с привличането и на другите руски научни енциклопедии:

Енциклопедията има и електронна версия:

Большая российская энциклопедия: В 35 т. – Москва: Больш. Росс. энциклопедия, 2004-2017. [468-502]

ISBN 5-85270-320-6

<https://old.bigenc.ru/>

40. **Колекцията от томовете на *„Детская энциклопедия”* (1958-1962) в Руската национална библиотека (Императорската библиотека на Русия) в Санкт Петербург – Русия (фотография)**

II. I. XI. 29. *„Детска енциклопедия”* (*„Детская энциклопедия”*) (*Ил. 40*) е руска универсална енциклопедия в 10 тома, издадена от 1958 до 1962 г. Съставена е на тематичен принцип, като всеки том включва няколкото отрасли на знанието. Статиите са посветени на отделна тема, а не на понятие и са подредени не азбучно, а в логически (класификационен) ред.

Енциклопедията има и електронна версия:

Детская энциклопедия: В 10 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1958-1962. [680-689]

<http://bse.uaio.ru/DE/index.htm>

41. **Колекцията от томовете на *„Литературная энциклопедия”* (1929-1939) в Института за руска литература (Пушкински дом) в Санкт Петербург – Русия (фотография)**

II. I. XI. 30. *„Литературна енциклопедия”* (*„Литературная энциклопедия”*) (*Ил. 41*) излиза в 9 тома (от 12) в периода от 1929 до 1937 г. и е преустановена поради сталинските репресии. По-късно е допълнена с още два тома – тт. 10-11. Тя е изключително ценна, защото отразява състоянието на хуманитаристиката преди пълното установяване на тоталитарната цензура на съветската идеологема:

Литературная энциклопедия: В 11 т. – Москва: Изд-во Ком. Акад., 1929-1939. [809-819]

II. I. XII. УНГАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

42. **Титулна страница с фронтиспис на *„Magyar encyclopaediája”* на протестантския теолог и полиглот Янош Апачаи Цере (1653) (фотография)**

II. I. XII. 31. *„Унгарска енциклопедия”* (***„Magyar encyclopaediája”***) (*Ил. 42*) е първата енциклопедия (и изобщо книга!) на унгарски език от **Янош Апачаи Цере** (**János Apáczai Csere**, 1625-1659) – трансилвански протестантски теолог и полиглот, и е издадена в Утрехт, Холандия през 1653 г. Днес е канонизиран като национален герой на унгарската култура.

Енциклопедията е преиздадена в наши дни и има електронна версия:

Apáczai Csere, János. *Magyar encyclopaedia*. Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a magyarázó jegyzeteket írta **Szigeti József**. – Bukarest: Kriterion, 1977. – 526 p. [173]
<http://mek.oszk.hu/13800/13880/>

II. I. XIII. ПОЛСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

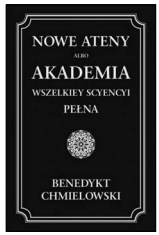

43. **Корица на том I. на *„Nowe Ateny”* на отец Бенедикт Йоаким Кмиеловски (1745) (фотография)**

II. I. XIII. 32. *„Нова Атина” („Nowe Ateny”)* (*Ил. 43*) е първата полска енциклопедия от отец **Бенедикт Йоаким Кмиеловски** (**Benedykt Joachim Chmielowski**, 1700-1763), издадена в 1745 в Лвов.

Енциклопедията има електронна версия:

Benedykt Chmielowski. Nowe Ateny albo Akademia Wszelkiey Scyencyi Pełna, Na Rozne Tytuły, iak na Classes Podzielona, Mądrym dla Memoryału, Idiotom dla Nauki, Politykom dla praktyki, Melancholikom dla rozrywki Erigowana [...]. – Lwów: Drukarnia **Pawła Józefa Golczewskiego**, 1745. – 896 p. [174]
<https://academica.edu.pl/reading/readSingle?page=88&uid=3515164>

44. **Титулна страница на том I. на *„Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetu ułożonych”* на архиепископ Игнаци Красицки (1781) (факсимиле)**

II. I. XIII. 33. *„Сборник с полезна информация”* (***„Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetu ułożonych”***) (*Ил. 44*) е полска енциклопедия от архиепископ **Игнаци Красицки** (**Ignacy Błażej Franciszek Krasicki**, 1735-1801), издадена през 1781 г. в 2 тома – отново в Лвов. Тя е изработена въз основа на известната вече френска енциклопедия на **Д. Дидро** (*вж: по-горе*) и Ж.-Б. **Даламбер** (*вж: по-горе*).

Енциклопедията има електронна версия:

Ignacy Krasicki. *Zbior Potrzebnieyszych Wiadomosci, Porządkiem Alfabetu Ułożonych*: T. 1-2. – Warszawa; Lwów: **Michał Gröll**, 1781. [430-431]

<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/279721/edition/267389?language=en>

<https://dbc.wroc.pl/dlibra/publication/14022/edition/12400/content>

II. I. XIV. РУМЪНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

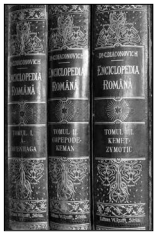

45. **Колекцията от томовете на *„Enciclopedia Română”* (1898-1904) в Университетската библиотека в Букурещ – Румъния (фотография)**

II. I. XIV. 34. *„Румънска енцикопедия”* (***„Enciclopedia Română”***) (*Ил.45*) е първата румънска енциклопедия в 3 тома, издадена от 1898 до 1904 г.

Енциклопедията има електронна версия:

Enciclopedia Română: 3 vol. – Sibiu: **W. Kraft**, 1898-1904. – Vol. 1. – 1898 – 936 p.; Vol. 2. – 1900. – 947 p.; Vol. 3. – 1904 – 1276 p. [333-335]

<https://catalog.hathitrust.org/Record/100486181>

Вилхелм Крафт (Wilhelm Johann Krafft, 1833-1908) е издател в Трансилвания.

II. II. ЧУЖДЕСТРАННИ *ПРАВОСЛАВНИ* ЕНЦИКЛОПЕДИИ И ИЗДАТЕЛСКИТЕ ИМ ТРАДИЦИИ В БЪЛГАРИЯ (*хронологично*)

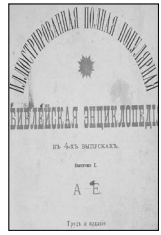

46. **Титулна страница на том I. на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия”* на архимандрит Никифор Бажанов (1891) (факсимиле)**

II. II. 35. *„Илюстрована пълна популярна Библейска енциклопедия”* (***„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия”***) (*Ил. 46*) е руска Православна енциклопедия от **архимандрит Никифор** (**Бажанов**, 1832-1895), издадена през 1892 г. Включва около 7 500 богословски термини и понятия.

Енциклопедията има електронна версия:

Никифор [Бажанов], архим. *Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия*: В 4-х вып. – Москва: Типогр. А. И. Снегиревой, 1891-1892.

Вып. 1: А-Е. – 1891. – 2, 247, 6 с.

Вып. 2: Ж-Л. – 1892. – 2, 190, 4 с.

Вып. 3: М-С. – 1892. – 220, 4 с.

Вып. 4: С-Я. – 1892. – 202, XLVIII, 4 с. [821-824]

47. **Корица на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия”* на архимандрит Никифор Бажанов, подготвена през 2018 г. към електронната публикация на труда от 1892 г. (фотография)**

<https://www.amazon.com/%D0%98%D0%BB%D0%BB%D1%8E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D-0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D1%8D%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%8F-Russian-ebook/dp/B07C1SGPDH>

<ebooks@prospekt.org> (*Ил. 47*)

Енциклопедията е преведена частично на български:

48. **Корица на том I. на превода на български език на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия” – „Пълна Православна Библейска енциклопедия”* (1993) (фотография)**

II. II. 36. Никифор Бажанов, архим. *Пълна Православна Библейска енциклопедия*: В 3 т. – В. Търново: Елпис, 1993. – Т. 1: А-З. – 351 с. [825] (*Ил. 48*)

49. **Титулна страница на том I. на *„Православная Богословская энциклопедия”* (1900) (факсимиле)**

II. II. 37. *„Православна Богословска енциклопедия”* (***„Православная Богословская энциклопедия”*** – пълно загл.: ***... , или Богословский энциклопедический словарь, содержащий в себе необходимые для каждого сведения по всем важнейшим предметам богословского знания в алфавитном порядке***) (*Ил. 49*) е руска Православна енциклопедия под редакцията на професор **Н. Н. Глубоковский** (1863-1937). Издадени са 12 тома от 1900 до 1911 г. Участват над 250 автори и всеки том е около 600 страници. Остава недовършена (до буква К).

Енциклопедията има електронна версия:

Православная Богословская энциклопедия или Богословский энциклопедический словарь, содержащий в себе необходимые для каждого сведения по всем важнейшим предметам богословского знания в алфавитном порядке: В него входят статьи по всем богословским наукам, как то: I. Св. Писание и библейская история и археология. II. Основное, догматическое и нравственное богословие. III. Церковная история – всеобщая и русская... / Изд. под ред. проф. **А. П. Лопухина**. – Т. 1-12. – Петроград: Тип. А. П. **Лопухина**, 1900-1911. [836-847]

<https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/pravoslavnaja-bogoslovskaja-entsiklopedija/>

II. II. 38. Енциклопедията частично е преведена на български:
Православна Богословска енциклопедия: В 10 т. – Т. 1: А – Архелай. – София: в. Съветник, 1905. – 731 с. [826-835]

II. II. 39. [**Григорий Дьяченко, протойер**.] *Проповедническая энциклопедия*: Спутник пастыря-проповедника, содержащий в себе подробные планы поучений, слов, бесед и речей на различные догматические, нравоучительные, церковно-исторические, богослужебные, церковно-практические и другие темы: Пособие к составлению проповедей / сост. прот., магистр богословия … . – Москва: Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1903. – XXXV, [1], 805, [2] с. [678]

Протойерей Григорий Михайлович Дяченко (1850-1903) е известен руски богослов.

Енциклопедията частично е певедена на български:

50. **Корица на**
***„Проповедническа енциклопедия"* на**
протоиерей Григорий Михайлович Дяченко
(1929)
(фотография)

II. II. 40. Григорий Дяченко, протойер. *Проповедническа енциклопедия*: Спътник на пастира – проповедник, съдържащ в себе си подробни планове на поучения, слова, беседи и речи на различни догмат.-църковно-истор. и други теми / Прев. Хр. **Попов**. – София: Курилски манастир, 1929. – 563 с. [677] (*Ил. 50*)

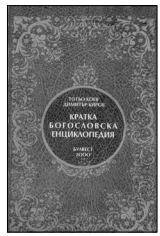

51. **Корица на**
***„Кратка богословска енциклопедия"* на**
Тотьо Коев и Димитър Киров
(1993)
(фотография)

II. II. 41. *Кратка Богословска енциклопедия* / **Тотьо Коев**, **Димитър Киров**. – София: Булвест 2000, 1993. – 200 с. [799] (*Ил. 51*)

Тотьо Коев (1928-2006) е професор по Догматическо богословие и Инославни изповедания в Софийския и Великотърновския университет. Главен редактор е на списание „Духовна култура" (1981-2006).

Димитър Киров е професор по библеистика.

52. **Колекцията от томовете на**
***„Христианство: энциклопедический словарь"* на**
С. С. Аверинцев, А. Н. Мешков и Н. Попов
(1993-1995)
от Държавната библиотека на Русия в
Москва – Русия
(фотография)

II. II. 42. *Христианство: энциклопедический словарь*: В 3 т. / Ред. С. С. **Аверинцев**, А. Н. **Мешков**, Н. **Попов**. – Москва: Большая Росс. энциклопедия, 1993-1995. – Т. 1: А-К. – 1993. – 864 с.; Т. 2: Л-С. – 1995. – 672 с.; Т. 3: Т-Я. – 1995. – 784 с. [868-870] (*Ил. 52*)
ISBN 5852700231
ISBN 9785852700230
ISBN 5852701009
ISBN 9785852701008

II. II. 43. *Православна енциклопедия* (*Православная энциклопедия*) е най-пълната руска Православна енциклопедия. В работата по създаването ѝ участват преподаватели от духовните школи на Руската православна църква, институти на Руската академия на науките, Московския, Санктпетербургския и редица регионални университети, синодалните комисии и отдели на Московската патриаршия, а също и изследователски центрове в САЩ, Гърция, Италия, представители на другите поместни Православни църкви. От планираните 75 тома са издадени 68 т. в периода от 2000 до 2022 г.

Енциклопедията има електронна версия:

Православная энциклопедия / Под ред. **Патриарха Московского и всея Руси Алексия II**. – Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия", 2000- . (2000-лет. Рождества Господа нашего Иисуса Христа) [848] (*Ил. 53*)
<https://www.pravenc.ru/>

53. **Корица на том I. на**
„Православная энциклопедия"
под редакцията на Патриарха на Москва и на
цяла Русия Алексий II
(2000)
(фотография)

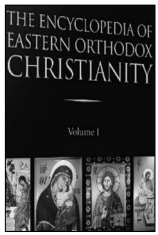

54. **Колекцията от томовете на**
„The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity”
на протопрезвитер Джон Макгукин
(2011)
в Конгресната библиотека във Вашингтон –
Съединени американски щати
(фотография)

II. II. 44. *„Енциклопедия на Източното православно християнство”* (***„The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity”***) е най-авторитетната англоезична енциклопедия под редакцията на английския теолог протопрезвитер **Джон Макгукин** (**John McGuckin**, 1952-) (*вж: по-долу*):

John McGuckin. The *Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity*: Vol. 1-2. – New York: Wiley-Blackwell, 2011. – 872 p. [433-434] (*Ил. 54*)

ISBN 978-1405185394

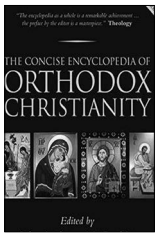

55. **Корица на том I. на**
„The Concise Encyclopedia of Orthodox Christianity”
на протопрезвитер Джон Макгукин
(2014)
в Конгресната библиотека във Вашингтон –
Съединени американски щати
(фотография)

II. II. 45. *„Кратка енциклопедия на Православното християнство”* (***„The Concise Encyclopedia of Orthodox Christianity”***) е авторитетна англоезична енциклопедия от английския теолог протопрезвитер **Джон Макгукин** (*вж: по-горе*):

John McGuckin. The *Concise Encyclopedia of Orthodox Christianity*. – New York: Wiley-Blackwell, 2014. 592 p. [432] (*Ил. 55*)

ISBN 978-1118759332

II. III. ЧУЖДЕСТРАННИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ
(*хронологично*)

56. **Колекцията от томовете на**
„Советская историческая энциклопедия"
(1961-1976)
от Държавната библиотека на Русия в
Москва – Русия
(фотография)

II. III. 46. *„Съветска историческа енциклопедия"* (***„Советская историческая энциклопедия"***) е руска енциклопедия в 16 тома, издадена от 1961 до 1976. Това е първата обща историческа енциклопедия на руски език:

Советская историческая энциклопедия: В 16 т. – Москва: Гос. научн. изд. „Сов. энциклопедия", 1961-1976. [850-865] (*Ил. 56*)

Енциклопедията е преведена на китайски език и е публикувана в Китай.

Вж и: ***„Иранска енциклопедия"*** (***„Encyclopædia Iranica"***) – англоезична енциклопедия за историята, културата и цивилизацията на иранските народи през вековете (**II. I. I. 3**)

Вж и: ***„Хуанглан"*** (***„Императорско огледало или компендиум"***) – най-старата китайска енциклопедия или тематичен речник, изготвен в епохата на Троецарствието (**II. I. III. 12**)

Вж и: ***„Суда"*** (***Σοῦδα***) – византийска гръцка историческа енциклопедия на древния средиземноморски свят от X в. (**II. I. IV. 14**)

Вж и: ***„Голям исторически речник"*** (***„Le Grand Dictionnaire historique"***) – енциклопедията на **Луи Морери** (**II. I. V. 15**)

Вж и: ***„Американска енциклопедия"*** (***„Encyclopedia Americana"***) – специализирана по американската и канадската история (**II. I. VIII. 23**)

Вж и: ***„Православна Богословска енциклопедия"*** (***„Православная Богословская энциклопедия"*** – пълно загл.: ***... , или Богословский энциклопедический словарь, содержащий в себе необходимые для каждого сведения по всем важнейшим предметам богословского знания в алфавитном порядке***) под редакцията на **Н. Н. Глубоковский** (**II. II. 37**)

II. IV. БЪЛГАРСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ
(*хронологично*)

II. IV. 47. **Касъров**, Лука Иванов. *Енциклопедически речник*: Сведения ист., биогр., геогр., науч., лит., митол., библейски и др.; Чужди думи, употребителни в книжовния ни ез.; Наши си книжовни думи, които мъчно се разбират: Ч. 1-3. – Пловдив, 1899-1907. – Ч. 1: А-К. – 1899. – 992 с.; Ч. 2: Л-П. – 1905. – с. 993-2057; Ч. 3: Р-Я. – 1907, с. 2058-3172. [795-797]

II. IV. 48. **Данчов**, Никола Георгиев, Иван Георгиев **Данчов**. *Българска енциклопедия*. – София: Ст. **Атанасов**, 1936. – 1720 с. [679]

II. IV. 49. *Земеделска енциклопедия*: [Т. 1-2] / Сава Станев **Ботев**, Йосиф Г. **Ковачев**. – София, [1937-1939]. [Т. 1]: А-Л. – [1937]. – 864 с.; [Т. 2]: М-Я. – [1939]. – с. 865-1991. [793-794]

II. IV. 50. *Кратка българска енциклопедия*: В 5 т. – София: БАН, 1963-1969. – Т. 1: А – Гера. – 1963. – 636 с.; Т. 2: Гера – Квал. – 1964. – 656 с.; Т. 3: Квант – опере. – 1966. – 668 с.; Т. 4: Опере – Строи. – 1967. – 660 с.; Т. 5: Строй – ЯЯ. – 1969. – 588 с. [800-804]

II. IV. 51. *Българска пчеларска енциклопедия*. – София: Земиздат, 1971. – 395 с. [656]

II. IV. 52. *Българска енциклопедия А-Я* / Ред.-библиограф Николай **Николаев**. – София: БАН, 1974. – 976 с. [654]

II. IV. 53. *Енциклопедия „България"*: Т. 1-7. – София: БАН, 1978-1997. – Т. 1: А-В. – 1978. – 826 с.; Т. 2: Г-З. – 1981. – 768 с.; Т. 3: И-Л. – 1982. – 864 с.; Т. 4: М-О. – 1984. – 800 с.; Т. 5: П-Р. – 1986. – 879 с.; Т. 6: С-Ти. – 1988. – 671 с.; Т. 7: Тл-Я: С доп. – 1997. – 722 с. [692-698]
ISBN 954-8104-01-6

II. IV. 54. *Енциклопедия на изобразителните изкуства в България*: В 3 т. – София: БАН, 1980-2006. – Т. 1: А-Л. – 1980. – 528 с.; Т. 2: М-Р. – 1987. – 528 с.; Т. 3: С-Я. – 2006. – 195 с. [700-702]

II. IV. 55. **Куманов**, Милен и др. *Кратък исторически справочник*: Т. 1-3. – София: Нар. просвета, 1980-1983. – Т. 1: Старият свят. 1980. – 224 с.; Т. 2: Средновековие. – 1981. – 304 с.; Т. 3: България. – 1983. – 431 с. [805-807]

II. IV. 56. **Куманов**, Милен. *Македония: кратък исторически справочник*. – София: Тинапрес, 1993. – 288 с. [808]

II. IV. 57. **Габеров**, Иван, Нейко **Генчев**. *Съвременна българска енциклопедия*: В 5 [6] т. – В. Търново: Елпис, 1993-1995. – Т. 1: А – Данчов. – 1993. – 688 с.; Т. 2: Дапсанг – Колумбия. – 1994. – 688 с.; Т. 3: Колхоз – Очоа. – 1994. – 688 с.; Т. 4а: Ошав – Танц. – 1994. – 608 с. – Т. 4б: Тао – яяти. – 1994. – 688 с.; Т. 5: А – Я: Доп. и поправки. – 1995. – 640 с. – Съдържа и Списък на българските владетели; Председатели на Народното събрание; Правителства на България. [659-664]
ISBN 954-557-003-X

II. IV. 58. *Трето българско царство 1879-1946: историческа енциклопедия* / А. **Тошкин**, А. **Рабаджийска**, М. **Куманов**. – [София]: Книгоизд. к-ща Труд, 2003 (В. Търново: Абагар АД). – 420 с.: с ил., портр., факс.

Монархията по време на Третото българско царство (1879-1946); Списък на депутатите в Учредителното събрание 1879, на държавните глави, на българските правителства; Сесии на Народното събрание (1879-1946); Хронология на по-важните дати от историята на Третото българско царство / М. **Куманов**. [867]
ISBN 954-528-404-8

II. IV. 59. *Българска книга: Енциклопедия* / Съст. А. **Гергова** и др. – София: Пенсофт, 2004. – 506 с. [665]
ISBN 954-642-210-X

II. IV. 60. *Голяма енциклопедия „България"* [: В 12 т.]. – София: БАН, 2011-2012. – Т. 1: А – Бъл. –2011. – 414 с.; Т. 2: Бъл – Бъл. – 2011. – с. 415-826; Т. 3: Бъл – Бъл. – 2011. – с. 827-1238; Т. 4: Бъл – Гър. – 2011. – с. 1239-1650; Т. 5: Гър – Зми. – 2012. – с. 1651-2062; Т. 6: Зна – Кру. – 2012. – с. 2063-2474; Т. 7: Кру – Мом. – 2012. – с. 2475-2886; Т. 8: Мом – Пан. – 2012. – с. 2887-3298; Т. 9: Пан – Рем. – 2012. – с. 3299-3710; Т. 10: Рем – Сон. – 2012. – с. 3711-4122; Т. 11: Сон-Уни. – 2012. – с. 4123-4534; Т. 12: Уни-Я. – 2012. – с. 4535-4948. [665-676]
ISBN 978-954-8104-23-4

II. IV. 61. *Енциклопедия Възрожденски читалища /* Ред. кол. Боян **Ангелов** – гл. ред., Христо **Ганов**, Николина **Шишкова**. – София: Богианна, 2011. – 520 с. [699]
ISBN 978-954-676-089-0

II. IV. 62. *Енциклопедия „Пазарджик и Пазарджишка община"* / Ред. кол. А. **Арнаудов**, М. **Куманов** и др. – Пазарджик: Беллопринт, 2011. – 736 с. [703]
ISBN 978-954-684-308-1

II. IV. 63. *Първа българска република 1946-1991: енциклопедия* / Д. **Иванов**, М. **Куманов**. – [София]: Земя: Рекл. агенция Евромедия, 2011 (София: Реклама пони). – 660 с.
Изд. на Институт по теория и практика на лидерството, Форум България – Русия. [849]
ISBN 978-954-92646-2-3

II. IV. 64. *Кооперативното движение в България: енциклопедия А-Я* / Д. **Иванов**, М. **Куманов**: Т. 1: 1890-1947. – София: Бълг.-рус. информ. пул, 2012. – 340 с. [798]
ISBN 978-954-9422-19-1

II. IV. 65. *България в Първата световна война 1914-1918: кратка историческа енциклопедия* / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – Силистра: РИТТ, 2015. – 909 с. [653]
ISBN 978-954-759-327-5

II. IV. 66. *Енциклопедия „София"*. – София: БАН, 2017. – 415 с. [704]
ISBN 978-954-8104-36-4

II. IV. 67. *България в Балканските войни 1912-1913: кратка историческа енциклопедия* / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – Силистра: РИТТ, 2018. – 1164 с. [650]
ISBN 978-954-759-349-7

II. IV. 68. *България във Втората световна война 1941-1945: кратка историческа енциклопедия*: В 2 ч. / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – В. Търново: Ивис, 2019. – Ч. 1, А-М. – 816 с.; Ч. 2, Н-Я. – 800 с. [651-652]
ISBN 978-619-205-118-1

II. IV. 69. *Енциклопедия „България"*: над 2 000 ил. – София: БАН, 2021. – 872 с. [691]
ISBN 978-954-8104-42-5

II. IV. 70. *Е*-библиотека ***„Православие" („Orthodoxy")***: ***Православието в България: Кратка историческа енциклопедия***: Незавършен тр.: Фрагм.: А – Б (с. 613-742) / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – гещалтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) М. **Куманов**; худ. на кор. по идея на М. **Куманов** (с. 597) К. **Нинов**; Под общ. ред. на о. **Стефан Пашов**; Библиогр. ред. и бел. А. **Куманова** и др. (с. 937-940). // *Licht,* mehr Licht! В памет на професор ***М. Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения / Съст. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; ил. К. **Константинова**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 595-938: със 181 ил.

Други библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**, Д. **Костадинова**, Ц. **Найденова**.

Съдържа и: Библиогр. списък на цит. лит. (с. 897-933) и Списък на ил. (с. 934-936) [по букви А – Б] / А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**. [690]

Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; в колекцията Ценни дигитални издания на Столична библиотека – София <https://www.libsofia.bg/> ; Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. <https://sno.unibit.bg/news.html> ; <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>.

II. IV. 71. ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – [1. изд.]. – София: За буквите – О писменехъ, 2023. – 1800 с.: със 778 ил. с разр. паг. – Библиогр.: 7 662 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика*: 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6275 ном.; 3. ***М. К.*** *Биобиблиогр.*: 289) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глаг., гр., дат., ивр., идиш, исп., ит., казах., кир., кит., кор., лат., луж., мак., нем., норв., пехл., пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., сръб., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайс. (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци; XXXIII)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: В. **Велев**, Д. **Костадинова**, М. **Максимова**, Д. **Ралева**.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриархия; Посв. на М. ***Куманов***.

ISBN 978-619-185-596-4; E ISBN 978-619-185-597-1

Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> ; ЦБ на БАН <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/>.

II. IV. 72. ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с.: със 782 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика*: 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. ***М. К.*** *Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: В. **Велев**, Д. **Костадинова**, М. **Максимова**, Д. **Ралева**.

По случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриархия; Посв. на М. ***Куманов***.

ISBN 978-619-185-672-5; E ISBN 978-619-185-673-2

II. IV. I. ... ОТ ТЯХ – ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*)

Вж: **Куманов**, Милен и др. *Кратък исторически справочник*: Т. 1-3. – 1980-1983. (**II. IV. 55**)

Вж: **Куманов**, Милен. *Македония: кратък исторически справочник*. – 1993. (**II. IV. 56**)

Вж: Трето българско царство 1879-1946: историческа енциклопедия / А. **Тошкин**, А. **Рабаджийска**, М. **Куманов**. – 2003. (**II. IV. 58**)

Вж: Първа българска република 1946-1991: енциклопедия / Д. **Иванов**, М. **Куманов**. – 2011. (**II. IV. 63**)

Вж: Кооперативното движение в България: енциклопедия А-Я / Д. **Иванов**, М. **Куманов**. – София, 2012. (**II. IV. 64**)

Вж: България в Първата световна война 1914-1918: кратка историческа енциклопедия / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – 2015. (**II. IV. 65**)

Вж: България в Балканските войни 1912-1913: кратка историческа енциклопедия / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – 2018. (**II. IV. 67**)

Вж: България във Втората световна война 1941-1945: кратка историческа енциклопедия / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – 2019. (**II. IV. 68**)

Вж: Е-библиотека ***„Православие" („Orthodoxy"***): ***Православието в България***: ***Кратка историческа енциклопедия***: Незавършен тр.: Фрагм.: А – Б (с. 613-742) / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – гещалтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) М. **Куманов**; Под общ. ред. на о. **Стефан Пашов**; Библиогр. ред. и бел. А. **Куманова** и др. (с. 937-940). // *Licht,* mehr Licht! В памет на професор ***М. Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения / Съст. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – Други библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**, Д. **Костадинова**, Ц. **Найденова**. 2022. (**II. IV. 70**)

Вж: ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България***: ***Кратка историческа енциклопедия"*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – [1. изд.]. – 2023. (**II. IV. 71**)

Вж: ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България***: ***Кратка историческа енциклопедия"*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – Ново изд. – 2024. (**II. IV. 72**)

II. IV. II. ... ОТ ТЯХ – ЕНЦИКЛОПЕДИИ ЗА *ПРАВОСЛАВИЕТО*

Вж: Е-библиотека ***„Православие" („Orthodoxy"***): ***Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия***: Незавършен тр.: Фрагм.: А – Б (с. 613-742) / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – гещалтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) М. **Куманов**; Под общ. ред. на о. **Стефан Пашов**; Библиогр. ред. и бел. А. **Куманова** и др. (с. 937-940). // *Licht,* mehr Licht! В памет на професор ***М. Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения / Съст. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – Други библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**, Д. **Костадинова**, Ц. **Найденова**. 2022. (**II. IV. 70**)

Вж: ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – [1. изд.]. – 2023. (**II. IV. 71**)

Вж: ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – Ново изд. – 2024. (**II. IV. 72**)

II. V. БИБЛИОГРАФИ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА

II. V. I. Руска школа

Името на **докт. на педаг. науки проф. Ирина Василевна Гудовшчикова** (1918-2000) (*Ил. 57 – вж: с. 152*) – дългогодишен преподавател по обща библиография в Санкт-Петербургския държавен университет за култура и изкуства (СПбДУКИ; *и др. назв.*) – принадлежи към **историографските космогонии на планетарната библиографска сфера**. То е сред съзвездието учени на библиографската орбита на ноосферата, където наблюдаваме и друга концепция за планетарната библиография от втора потенция – тази на американския историк и библиограф А. Тейлър (1890-1973).

И двете концепции (А. Тейлър – И. В. Гудовшчикова) са плод на два значими, съизмерими и обединяващи мощни ментални процеси – кореница на феноменологията на **научни школи**:

- на **англо-американска културна антропология** (А. Тейлър, 1955);
- на **руския космизъм** (И. В. Гудовшчикова, 1977).

Двете *цит.* концепции (А. Тейлър – И. В. Гудовшчикова) за **библиография на библиографията на планетата** са фундирани от внушителните **културни панорами на история на библиографията на човечеството** (XX в.) на тримата видни учени – **библиографи-историци на световната универсална библиография** (явяващи се феномени, които са аналогични също на **научни школи**):

- германеца Георг Шнайдер (1876-1960) (1923-1936);
- руснака Константин Р. Симон (1887-1976) (1940-1968);
- французойката Луиз-Ноел Малклес (1890-1973) (1950-1976).

И. В. Гудовшчикова е последният **историограф библиограф на ноосферата на XX в**.

В научното ѝ творчество кулминира **линията на библиографоведското знание като планетарна тектонична вторично-документална система на човечеството** (Ж. Ф. Не де ля Рошел – М. Н. Куфаев – Г. Шнайдер – П. Отле – А. Лисаковски – С. Вртел-Виерчински – М. Дембовска – Ш. Р. Ранганатан – Е. И. Шамурин – К. Р. Симон – О. П. Коршунов – Р. С. Гиляревски – В. Кунц – Дж. Х. Шира – Дж. Ликлидер – Д. Фоскет – Б. Ушърууд – П. М. Рой – А. В. Соколов – Н. А. Сляднева ...).

Значително място в творчеството на И. В. Гудовшчикова заемат **енциклопедиите**.

Именно проф. И. В. Гудовщикова е авторът на **първото издание на учебна литература по енциклопедика** – ***„Общие зарубежные энциклопедии"*** (1963).

Тя пише и обобщаващата статия ***„Энциклопедия"*** (1978) за третото издание на *„Большая Советская Энциклопедия"* и за енциклопедичния речник *„Книговедение"* (1982), за която създава и свод от ключови за библиографската текстура на инфосферата статии...

Гудовщикова, И. В. *Общие зарубежные энциклопедии*: Учеб. пособ. для студентов по курсу „Общая иностр. библиогр." / Ленингр. гос. инст. культуры; Ред. Г. Г. **Фирсов**. – Ленинград, 1963. – 87 с.: с илл. [992]

Гудовщикова, И. В. *Энциклопедия*. // *БСЭ*: 3. изд. (1969-1978): В 30 т. – Москва, 1978. – Т. 30, с. 206-208. – Совм. с И. М. **Тереховым**. [993]

Гудовщикова, И. В. *Энциклопедия*. // *Книговедение*: Энцикл. словарь. – Москва, 1982, с. 609. [994]

II. V. II. Англо-американска школа

Робърт Колисън (**Robert Lewis Wright Collison**, 1914-1989) е английски библиотекар, библиограф и учен – библиографовед. Той е професор по библиотекознание в Калифорнийския университет.

Ученият е автор на множество справочно-библиографски издания, както и на историята на енциклопедиите и речниците.

Именно неговата история на общите енциклопедии и речниците, подготвена във вид на библиографски пътеводител, се използва особено широко в учебния процес на англо-американските висши учебни заведения, подготвящи специалисти в библиотечно-информационната сфера, защото този комплексен труд дава планетарна картина на справочно-информационното когнитивно ядро от издания.

Съществено е да се знае, че Р. Колинсън е бил в продължение на дълги години Президент на Световното общество на съставителите на библиографски указатели (индекси) – *вж по-подробно:* <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BD,_%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82_%D0%9B%D1%8C%D1%8E%D0%B8%D1%81>.

Collison, Robert Lewis. Encyclopaedias: their history throughout the ages; a bibliographical guide with extensive historical notes to the general encyclopaedias issued throughout the world from 350 B.C. to the present day. – New York: Hafner Pub., 1964. – 319 p. [991]

57. **Проф. Ирина Василевна Гудовшчикова (1918-2000)**
(фотография)

II. VI. Феноменологично обобщение

***ТОПОСИТЕ* НА УНИВЕРСАЛНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ (II. I. ЧУЖДЕСТРАННИ НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ; II. I. I. ПЕРСИЙСКА (ИРАНСКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. II. ЛАТИНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. III. КИТАЙСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. IV. ВИЗАНТИЙСКА (ГРЪЦКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. V. ФРЕНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. VI. БРИТАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. VII. НЕМСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. VIII. АМЕРИКАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. IX. ИСПАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. X. ИТАЛИАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. XI. РУСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. XII. УНГАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. XIII. ПОЛСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. I. XIV. РУМЪНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ; II. II. ЧУЖДЕСТРАННИ ПРАВОСЛАВНИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ И ИЗДАТЕЛСКИТЕ ИМ ТРАДИЦИИ В БЪЛГАРИЯ (хронологично); II. III. ЧУЖДЕСТРАННИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (хронологично); II. IV. БЪЛГАРСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (хронологично); II. IV. I. ... ОТ ТЯХ – ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (хронологично); II. IV. II. ... ОТ ТЯХ – ЕНЦИКЛОПЕДИИ ЗА ПРАВОСЛАВИЕТО; II. V. БИБЛИОГРАФИ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА; II. V. I. Руска школа; II. V. II. Англо-американска школа) дават възможност компаративистично да наблюдаваме през локосите им раждането на *естествената* мозаечна картина на енциклопедизма на планетата, структурирана в енциклопедиите – исторически библиографски и историографски стъпки във формирането на *енциклопедичното мислене – знанието*.**

Тази информация в онтологичен дискурс посочва принципното многообразие на картините на енциклопедичното мислене – проекция на националните системологични културни и научни когнитивни традиции.

Констатираното многообразие на енциклопедичните форми на познанието – като черта на геокосмогенична вариативна жизненост на енциклопедизма – представлява рудиментаризиран в обозримо множество от хипертекстове на интерпретационни интелектуални модели на т. нар. *отсъстваща* (израз: У. Еко), но *справочно-информационно фиксираната в единство* от множество – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр. – части философско-информационна знаниева картина на света, чието изучаване и използване е ефективно в сравнение като мегасъоръжение.

III. ГЕНЕЗИСЪТ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ: ГЕНОМ

III. I. Енциклопедия на учебното знание – същностнохуманитарна проблематика на Ранното средновековие. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.)

III. I. I. Паметникът от VI в. на хуманитарната библиография и енциклопедизма *„Наставления за духовното и светското четене”* на Касиодор Сенатор

За първи път през **VI в.** в **Италия** се появява проблемът за очертаването на **универсален хуманитарен кръг от знания (класификация)** и **литература (систематизация на първични документи) в библиографията**.

Късната античност е характерна със спад на културната традиция и всеобщо обедняване. През този исторически период се наблюдава упадък на изкуствата и занаятите в градовете.

Към онзи исторически момент **Християнството се разпространява най-вече в манастирите**, чиято същност е била твърде отдалечена от истинския духовен живот – тогава те са били преди всичко средища на **интелектуалния труд на монаси**, концентриран предимно в **манастирските библиотеки**…

Именно в такава обстановка **същностната универсална – хуманитарната – проблематика е въведена за първи път** в историята на библиографията и в определен смисъл може да бъде тълкувана като изключение от битуващата общоприета практика.

Това изключение открива **ерата на енциклопедизма в познанието и книжовността**.

Това изключение се ражда в манастира Виварий (наречен е на името на намиращите се в близост до него рибни градини /*лат.:* vivarium/). Виварий е издигнат недалеч от Сциларий – град, разположен в подножието на планината Мосций (Moscius – намира се в най-южната част на Калабрия; сега се нарича връх Мошио на планината Монте Сталети /Pizzo Moscio – Monte di Staletti/).

Виварският манастир е основан към средата на VI в. Заслугата за създаването на манастира е изцяло на **монаха Флавий Магнус Аврелий Касиодор Сенатор (Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator**, 487? – 585?) (*Ил. 58 – вж: с. 156*) – историк-екдикт (защитник, покровител – като длъжността „defensor civitatis" – *лат.:* защитник на гражданството), произхождащ от знатно богато семейство; секретар и съветник на краля на остготите Теодорих (Theodoricus Rex, ок. 454-526).

Сред неговите късни произведения откриваме **паметника от VI в. на универсалната хуманитарна библиография и енциклопедизма *„Наставления за духовно и светско четене"* (*„Institutiones divinarum et humanarum lectionum"*)**, известен в превод на български като *„Ръководство ..."* [175, 995].

Това неголямо по обема си произведение е разделено на ***две* книги**.

Първата от тях – ***„Наставления за духовно четене"*** – е **предназначена за читатели от средата на *монашеството*, но най-вече – за *младите послушници и монаси*, които са създавали, преписвали и разпространявали ръкописите на епохата**.

Именно такава цел е стояла по принцип пред скриптория на манастира Виварий.

Втората книга е **посветена на *светското***, *букв.:* ***хуманитарното*** (*лат.:* **humanarum**) **четене**. Хуманитарното знание не е самоцел. То е оценено като **средство за изучаване на Богословието**.

Има изследователи (**О. А. Добиаш-Рождественска** [996-997]), които смятат, че вътрешната логика на книгите поставя *втората* част пред *първата*, защото на практика *втората* част предопределя изучаването на първата.

Трудно е да се съгласим с такава позиция, тъй като:

- в **културологичен план** трудът като цяло е създаден от позицията на **ортодоксалното Християнство, характерно за втората половина на VI в**.;

58. **Монахът Флавий Магнус Аврелий Касиодор Сенатор**
(старинна миниатюра)
(факсимиле)

- библиографският и историографският негов фундамент (*първата* книга) са предпоставка за провъзгласяване на **енциклопедичното познание** (*вж: по-долу*);

- историографската в корена си природа на **библиографирането – на световната универсална библиография** (на литературата по цялото земно кълбо /**А. Куманова** [905]/) – е **методологичната база** на ***историята* на познанието**; ***историята* на познанието** – като архитектура, изграждана в *менталните* представи на учените, – е градиво за формирането на ***теория* на познанието** – идеална **хиперархитектура** – **хипертекст** (*гр.:* hyper – свръх; *лат.:* hypertext) на установяване на връзки между нещата, изграждаща корпуса на **енциклопедизма** – построения на **хипертекстове**, **систематизирани** по определена *логика*, която се превръща в **модел за търсене и установяване на информация** (*вж: и по-долу*).

Първата част на *„Наставленията ...”* носи точно **библиографски характер**, макар и да не е изключително линеен библиографски списък.

Именно **библиографският фундамент** се определя от модерното библиографознание като ***базов* за всяко сериозно *научноизследователско* проучване** и като **изходен** – в ***историографския* контекст**, който се поражда като ментална надстройка в **когнитивен план** от **вторично-документалните изражения** – като условие, без което не е възможно да се появи **енциклопедична знаниева архитектура**.

От 33-те глави, на които е разделена *първата* книга *„Наставления ...”* на Касиодор Сенатор, 20 носят **характера на библиографско информиране за литература**; три (гл. XII-XIV) са **посветените, на въпросите за *класификацията* на основната част на библиографираната литература**, отразена във *втората* част на книгата.

Двадесетте глави на *първата* книга *„Наставления ...”*, които имат **чисто *библиографско* съдържание**, и **представляват *вторично-документален указател* на най-важните коментари на книгите *Стар Завет* и *Нов Завет*** (гл. I-IX), направени от:

- Миланския епископ, проповедник, богослов и поет **Амвросий Медиолански** (**Ambrosius Mediolanensis**, ок. 340-397);

- епископа на Хипон, монаха, създателя на Августинския орден, философа – Отец на Църквата **Блажения Августин** (**Aurelius Augustinus, St**, 354-430 г.);

- далматинския писател от граничещия с Панония град Стридон **Блажения Йероним Стридонски** (**Hieronymus Stridonus, St**, 340? – 420);

- ритора, получил в епохата на Ренесанса почетното звание „християнският Цицерон”, възпитател на наследника на император Константин Велики – Крисп **Лактанций** (**Lucius Caecilius Firmianus**

Lactantius, ок. 250 – ок. 325) и др.

Гл. XI съдържа **литература за четирите Вселенски събора**: **Никейския** (325), **Константинополския** (381), **Ефеския първи** (431) и **Халкедонския** (451).

Гл. XVII е посветена на **историята на Църквата и на общоисторическите очерци за събитията през IV-V в**.

Шест глави (гл. XVIII-XXIII) се посвещават на **писателите-богослови**: **Амвросий Медиолански**, **Блажения Августин**, **Йероним Стридонски** (*вж: по-горе*) и др.

В три от главите (гл. XXV, XXVIII и XXXI) са дадени **съчиненията на писателите** – **езичници**:

- по „космография” (късноелинският астроном, астролог и математик **Птолемей /Claudius Ptolemaeus**, ок. 100 – ок. 170/);

- по земеделие (римският писател – агроном **Колумела /Lucius Iunius Moderatus Columella**, 4-70/);

- по медицина (великият лекар на Античността – баща на медицината **Хипократ /Hippocrates of Kos**, 460 г. пр. Хр. – 370 г. пр. Хр./); роденият в Пергам знаменит лекар, хирург, философ и библиограф **Гален** (**Claudius Galenus**, 129 или 131 г. – ок. 200 или ок. 210).

Във всяка глава на *първата* книга *„Наставления ...”* **материалът е разположен по принципа на *значимостта* – *от най-важните***, **според автора**, ***към по-малко значителните*** **и** ***препоръчвани*** **за четене съчинения**.

Твърде любопитно за историка на библиографията е, че сред последните – по-малко значителните автори – се срещат трудове на ***осъждани*** **от Църквата писатели, а по отношение на *еретичните* писатели – са посочени редакции, според които следва (препоръчително е) да се разпространяват съчиненията им**.

Първата книга на *„Наставления ...”* съдържа обилен материал на **преводаческата дейност** от *гръцки* на *латински* език на автора и отделни монаси от Виварския скрипторий. Тези **монаси** – **преводачи** – са и **съставителите на самостоятелни коментари на *Библията***.

Манастирът Виварий е бил ликвидиран през последните години на VI в. или в самото начало на VII в., наскоро след смъртта на своя създател. Скрипторият и библиотеката към него са били унищожени заедно с манастира.

Но още преди разпиляването на библиотеката на манастира Виварий *„Наставленията ...”* на Касиодор Сенатор започват да играят ролята на **„примерен каталог”** (най-напред *първата* книга) – **за *манастирските библиотеки* през следващите столетия**.

Втората – **хуманитарната** – книга на *„Наставленията ...”* дава елементарни сведения за **„седемте свободни изкуства**”, които през Средновековието структурират ***предметите*** **на училищното обучение в цялостна система**:

- ***тривиум*** (***трите словесни*** **изкуства**: **граматика, риторика, диалектика**);

- ***квадривиум*** (***четирите „математически*** **изкуства”**: **аритметика, геометрия, музика и астрономия**).

Граматиката се е състояла от практическо изучаване на *латински* език и *класическа литература*. Там, където учебната програма е била ограничена, това бил *единственият* предмет, който никога не е бил съкращаван (оттук и „*граматично* училище”). **Риториката** – като изкуството на *говоренето* – включвала изучаването на *съчиняване на проза и поезия*, *писане на писма* и *изучаване на закона*. **Логиката** – позната като *диалектика* – била умението за водене на *логически спор*. По същество тя е била изучаване на *формалната логика*, главно: **Аристотел** (**Aristotle**, 384-322 г. пр. Хр.) и **Порфирий** (**Porphyrius**, 234-305).

Терминът „**квадривиум**” е въведен от римския държавен деец, философ – неоплатоник, теоретик на музиката, християнския теолог **Св. Боеций** (**Boethius, St.**, 480-524) в неговите *„Основи на аритметиката”* (*„De Institutione Arithmetica”*) (нач. на VI в.), което е било много добре известно на Касиодор Сенатор – прекрасно осведомен по културния ареал на своето време.

Квадривиумът е бил *разделяне на математиката* на *четири*, което според Боеций е било *пътят*, по който *студентът по философия* е преминавал *от материалната загриженост* към *чистото идеално познание*. Всички четири части на „квадривиума” са *математически дисциплини*, основани върху **Питагоровото понятие „количество”** (**Питагор /Pythagoras of Samos**, 570-495 г. пр. Хр.). **Аритметиката** е изучаване на *„дискретното количество на числата”* (квадрат на число, съвършени числа и т.н.). **Платон** (Plato, 428-348 г. пр. Хр.) разделя точно това на *логистика* (бройни предмети) и *аритметика* (числа). **Геометрията** (включваща **география**) е изучаване на *„непрекъснатото количество при неподвижните линии”*. Платон включва и *стереометрията*, която е *измерване на обеми*. **Музиката** (т.е. *гръцката хармонична музика*) е изучаване на *„дискретното количество в числените съотношения”*. **Астрономията** (*сферика*) е изучаване на *„непрекъснатото количество в движещите се форми”*, *скоростта на звездите и тяхното изгряване и залязване*.

По този начин *втората* книга на *„Наставленията ...”* представлява ***светска* универсална енциклопедия на учебното познание**.

С нея започва поредицата от **препоръчвани от Християнството енциклопедии, характерни за Западното и Източното средновековие**.

В хуманитарната книга на *„Наставленията ...”* – в съответствие с характера на нейната **справочна**, ***енциклопедична* същност** – се дава известен **минимум от знания**, **съществуващ във вид на *препратки* от библиографска информация към някои трудове или на преки приведени *цитати* от тях**.

Но **основната задача на тази книга се заключава не в *информацията* за *литературата*, т.е. не в нейното *вторично-документално отразяване*, а в *систематизацията на съобщенията*, извлечени от съответната литература по отделните въпроси от различните автори** (*вж: по-горе*).

Можем да отбележим, че *„Наставленията ...”* на Касиодор Сенатор, която е **първата в историята на европейската култура проява на *същностната хуманитарна универсална библиография*, е резултат от *многопластово* моделиране** – ***систематизиране*** (!) – **едновременно на *информационните* реалии от различни порядъци**:

- факти (явления и процеси от живота на хората и тяхното познание);

- документи (първични и вторични) (ръкописни трудове на учените и писателите по изследваните *факти*);

- метасистеми (гледища на обикновения живот, на научното /при това, че науката като такава ще възникне към XVII в., нейните корени се появяват в Античността/ и художественото познание);

- философски картини (ортодоксалното Християнство като висша духовно-ценностна система за формиране на цялостна картина за света).

От гледна точка на философско-религиозната картина на Богословието, снета към VI в., **информационните обекти** (факти – документи – метасистеми – философски картини) по **седемте свободни**, **светски**, **хуманитарни изкуства** се ***систематизират* в *справочно-енциклопедична ментална когнитологична хиперформа***.

Както понятието **„хуманитарен”**, така и понятието **„енциклопедичен”**, – поставени в контекста на културните реалии на VI в., – са преди всичко **първообрази**, съответстващи на информационните феномени, които едва след няколко века (през епохата на Ренесанса и по-късно – на Просвещението) ще могат да се артикулират с тези същностно приложими за тях понятийно-терминологични фиксации.

III. I. II. Роля на препоръчителната литература на хуманитарната универсална библиография на Касиодор Сенатор *„Наставления ...”* (VI в.) през VIII-XIV в.

За бъдещото развитие на хуманитарната универсална библиография съществена роля – най-вече като **препоръчителна литература** – играят **хуманитарната философска основа** и **явната богословска платформа на труда** на Касиодор Сенатор *„Наставления ...”*.

Хуманитарната универсална библиография, **породена през VI в. чрез** *„Наставленията ...”*, **е неизбежно свързана със света на *идеите* и *философските картини***, **които проектират тези идеи**.

Тъкмо **светът на *идеите* е формообразуващият фактор**, **който контролира различните прояви на хуманитарната библиография в продължение на целия ѝ исторически път**.

Това поражда важния проблем за **формата на библиографската информация**, **който е същностен въпрос за библиографознанието като база** – **в универсалните си** – **по цялото знание** – **изражения за формирането на енциклопедизма** (**А. Куманова** [979-980]).

Първата и *втората* книга на *„Наставленията ...”* на Касиодор Сенатор рано се „откъсват” една от друга в процеса на създаване на техните нови *преписни варианти*.

До нас са достигнали само три *ръкописа* от този паметник – датирани са към VIII-XII в.

В тях се включват и двете книги.

Има сведения за три други, недостигнали до нас, – това са ръкописи от IX-XII в., които имат същото съдържание.

Създадените през IX-XIV в. четиридесет и пет ръкописа включват само Книга I (или такива, в които след Книга I следват произведения с различно съдържание, но не и Книга II), а ръкописите, съдържащи само Книга II, са двадесет и два.

Несъмнено средновековните писатели са познавали Книга I на *„Наставленията ...”*.

Това се доказва от голямото количество ръкописни преписи, достигнали до нас.

Но книгата е използвана *във вида, в който тя е излязла изпод ръката на Касиодор Сенатор*, – няма указания по отношение на появилата се по-късно литература.

По сведения на **П. Леман** [1000] – един от най-задълбочените изследователи на творческото наследство и личността на Касиодор Сенатор, – съществува един опит в анонимно произведение да се допълни

Книга I на *„Наставленията ...”*.

Разпространявайки се главно през периода на Предренесанса – т.нар. „Ренесанс на XII в.”, т.е. повече от половин хилядолетие след нейното написване, Книга I на *„Наставленията ...”* изпълнява функцията на **пособие за *комплектуване* на манастирските библиотеки**.

По този начин тя се явява **препоръчителна библиография**, насочена към **читатели-монаси** и **монаси-преписвачи**, както и към монаси-библиотекари:

„... аз трябва да изкажа своето пожелание. Нека тези от нас, – пише авторът, – *които могат, да осъществяват своя подвиг в телесен труд: на мен много повече ми е по сърце трудът на писателите на книги, само ако те пишат добре. Тъй като те обогатяват своя ум с изучаване на Божествените писания и, записвайки повеленията Божии, ги разпространяват надалеко и нашироко. Блажено е усилието, достойно за похвали е прилежанието на онези, които с ръка вещаят на хората, с пръсти одухотворяват езика, носят на смъртните безмълвно спасение и се борят против лъжливите съблазни на дявола с пръчица за писане и мастило”* (**Касиодор Сенатор**) [995, I, Cap. XXX, p. 75].

Първата част на труда на Касиодор Сенатор не познава съперници. Тя става, както вече се отбеляза, **универсалната *библиографска енциклопедия***, превърнала се в първия опит на **„*примерен* каталог” за манастирските библиотеки**.

Съдбата на Книга II на *„Наставленията ...”* е съвършено различна и е подобна на **съдбата на хуманитарното знание през Средновековието и *проектирането на неговата футуристика*, въплъщаваща се в когнитивните хипертекстове до днес – нач. на XXI в**.

През VI-VIII в. анонимни редактори внасят в нея много *добавки*, а някои неща от книгата са *отстранени*. През IX в. тя получава грамадно *разпространение*. По-късно средновековният читател започва да черпи указания и от *други хипертекстове*, свързани както с изучаването на **тривиума** и **квадривиума**, така и с някои от големите **систематични универсални енциклопедии**, **които са многобройни през Средните векове**.

„Наставленията ...” на Касиодор Сенатор – като **паметник на библиографията – познанието – културата на VI в**. – са достъпни на съвременните изследователи чрез превъзходното коментарно издание, осъществено през 1937 г. от изследователя на ръкописа – сър **Роджър Майнърс** (**Roger Aubrey Baskerville Mynors**, 1903-1989) – един от най-известните английски класици (владеещи класическите езици) и медиевисти, който преподава латински в университетите на Оксфорд и Кеймбридж – световен експерт в палеографията и проучването на ръкописи на класически текстове (критическите издания на Вергилий, Катул, Плиний Млади, Беда Достопочтени, Касиодор Сенатор и Еразъм Ротердемски) [995].

III. II. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.)

Когато търсим корените, свързани с възникването на **библиографската информация по хуманитарно универсално знание**, но в ***систематизиран* вид** и под формата на **справочна универсална *енциклопедия*** – в ***хипертекст***, е важно не само обстойно да се спрем на разгледания тук ръкописен паметник на Касиодор Сенатор (*вж: по-горе*).

В сравнителен план ще посочим създадената след три века – след *„Наставленията за духовното и светското четене”* на Касиодор Сенатор от VI в. – сред сътворените отново за целите на **обучението в относително многочислените училища към манастирите и църквите по *седемте свободни изкуства*** (*вж: по-горе*) – **първа обширна енциклопедия с *естественонаучно* съдържание**: ***„За вселената”* (*„De universo”* – *„De rerum natura”*)**.

Цитираната енциклопедия *„За вселената”* е написана от **немския богослов Св. Рабан Мавър** (**Hrabanus Maurus, St** /ок. 776-856/) (*Ил. 59-6О*) – ученик на теолога и поета Алкуин (Alcuin, ок. 735-804) (*Ил. 61*).

Рабан Мавър е абат на Фулда (822-842), но и архиепископ Майнски (847-856), учен, латински писател, педагог и поет.

59. **Св. Рабан Мавър поднася своята енциклопедия на папа Григорий IV (старинна миниатюра) (факсимиле)**

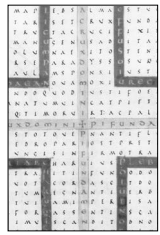

60. **Изображение на Св. Кръст с буквите на латинската азбука от трактата на Св. Рабан Мавър *„За славата на Св. Кръст”* (старинна миниатюра) (факсимиле)**

61. **Алкуин (старинна литография) (факсимиле)**

Неговата енциклопедия е създадена в отговор на **практическите потребности**, **свързани с културния подем през т.нар. Каролингско възраждане** (от кр. на VIII – първ. пол. на IX в.) на империята на краля на франките Карл Велики (Karl der Große; Charlemagne; Carolus Magnus, 768-814).

Именно групиралите се при двора на император Карл Велики учениклирици – англосаксонецът **Алкуин**, франкът **Айнхард (Eginhardus**, 768-840), лангобардът **Павел Дякон** (**Paulus Diaconus**, 720-799) и др., писали на *латински*, пряко се стремят да подражават на античните образци, въпреки че не излизат *извън* пределите на средновековните ортодоксални възгледи.

Самата поява на **енциклопедия с *естественонаучно* съдържание** през първата половина на IX в. е в резултат на подема в универсалното познание.

III. II. I. Проекции на енциклопедизма в Средните векове в Източната традиция и славянската духовност и славянските литератури (IX-XI в.)

Книгата *„Наставления ...”* на Касиодор Сенатор е забележителна за развитието на библиографията и със своето заглавие (*вж: по-горе*).

Заглавието *„Наставления ...”* или *„Инструкции ...”* (*„Institutiones ...”*) (*лат.:* „устройство”, „за закрепване на обществени отношения”) позволява да се направят **два извода**, които имат отношение към бъдещето на универсалната световна библиография и енциклопедизма и тяхното съвременно състояние като кардинали на планетарното мислене:

1) ***„Наставленията ...”* на Касиодор Сенатор (VI в.)** отекват в цяло съзвездие от знаменити **универсални енциклопедии на Античността и Средните векове в Западната и Източната традиция**, разпространяващи се чак до навечерието на Новото време;

2) Посочената жива връзка с **енциклопедичната универсална библиография е обвързваща както с Предренесанса, Ренесанса и Просвещението, така и с Постмодерното време**.

Ето заглавията на някои от тези енциклопедии, станали основа на **философско-библиографската универсална традиция в представянето на знанието**.

III. II. I. I. Универсални енциклопедии,
***написани на гръцки език*, в които *библиографският* елемент е водещ**:

- ***„Компендиум на жизнеописания на философите”*** (***„Onomatalogus sive Compendium de vitis philosophorum”***) от средата на VI в. – почти безвъзвратно изгубена **систематична** (по модела на *„Таблиците”* /„Pinakes” – ок. 200 г. пр. Хр. – в 120 тома, организиращи материала по *езиков признак*/ на **Калимах Александрийски** / **Kallimachos of Cyrene**, 310-240 г. пр. Хр./) [900, с. 145-164]; основни раздели са: **„Поезия”**, **„Проза”** /с подраздели за трудове на историци, оратори, философи, законодатели/, **„Различни автори”** /съчинения с естественонаучен характер/) **биобиблиографска компилация на писали на *гръцки език* гръцки и римски автори** – на **византийския историк и лексикограф Исихий Милетски** (**Hesiqui de Milet /Hesychius of Miletus**, VI в.), за когото съобщава, в частност, и Св. Фотий I в своя *„Мириобиблион”* (*„Многокнижие” – „Библиотека”*) (*вж: по-долу*);

- ***„Мириобиблион”*** (*гр.:* myriobiblion – множество от книги; библиотека (**групиране на кодексите**, **което не е подчинено на логическа схема** – решение, възприето, за да „прогони скуката от читателя”); условно назв. на съч. е ***„Опис и преразказ на прочетените от нас книги …”*** на **византийския философ, богослов и държавник Св. равноапостол Фотий I** (**Photius, St**, 810 /ок. 820 – между 891 и 897 /вероятно: 896/), Цариградския 128 Патриарх (857-867 и 877-886) (*Ил. 62*) – **най-забележителната енциклопедия на византийската литература през втората половина на IX в.**, **наричан „век на научните енциклопедии”** (*вж: по-долу*);

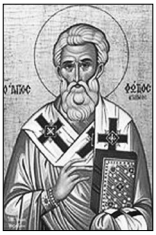

62. **Цариградският патриарх Св. равноапостол Фотий I (иконописен образ)**

III. II. I. II. Универсални енциклопедии,
***написани на латински език*, в които *философският* елемент е водещ**:

- ***„Сума на философията (Сума против езичниците)”*** (***„Summa philosophiae (Summa contra gentiles)”***) на италианския теолог монаха **Св. Тома Аквински** (**Thomas Aquinas, St**, 1225-1274) (*Ил. 63*) – един от тридесет и тримата Учители на Църквата, станала основа на късните философски възгледи на Католическата църква за доброкачествеността на **разума**, наричани „**томизъм**”;

- ***„Философска перла”*** (***„Margarita philosophica”***) на изповедника на императора на Свещената Римска империя Максимилиан I (Maximilian I, 1459-1519) – монаха **Грегор Рейш** (**Reisch**, G. /ок. 1467-1525/) от Картузианския орден на Св. Бруно (1496; преизд. през 1503, 1504 и др. г. на XVI в.)…

За оценяване особеностите на трансформациите на **универсалната енциклопедична библиографска традиция**, последвали след труда на Касиодор Сенатор, които имат **отзвук в славянските литератури**, е необходимо да се обърне специално внимание на **енциклопедичната библиографска линия**, **свързана с**:

- ***„Мириобиблион”*** (***„Мириовивлос”***, ***„Многокнижие”*** – ***„Библиотека”***) на **Св. Патриарх Фотий** и

- ***„Суда”*** (***„Суидас”***) (***„Suidas”***) (*вж: по-долу*).

Именно *тези* произведения са и най-често сравняваните в историко-културната традиция.

63. **Св. Тома Аквински (литография)**

III. II. II. Рецепция на византийския модел на Християнството в енциклопедизма през втората половина на IX в.

За **славянската духовност и славянските литератури**, **но и за българската** – **като *първа* славянска (**равностойно: **старобългарска, църковнославянска) литература** – е от съществено значение разбирането на процесите, свързани с взаимодействието между **Цариградската патриаршия** и **Римската курия** на **Христовата църква** от времето на патриархатите (857-867 и 877-886) на Св. равноапостол Фотий и тяхното пълно разделяне през 1054 г.

Това е историческото време, с което свързваме намеренията на **княз Борис I** (852-889) (*Ил. 64*) да въведе Християнството в България и да създаде чрез него изграждането на **българския църковен модел по Константинополски образец през втората половина на IX в. и автокефална Българска църква** – тогава в Църквата се водят остри догматични спорове, част от които са свързани с **иконопочитанието** и **филиокве** (*лат.:* Filioque – *букв.:* „и от Сина" – изхождане на светостта – не само от Бог – Отец и Бог – Св. Дух – но и от Бог – Син) (*тук и по-долу:* по **И. Илиев** [1017] и **В. Гюзелев** [1007, 1008]).

На толерантното отношение на Св. Фотий към **проповядването на Християнството не само на езиците, определени от триезичната догма (еврейски, латински и гръцки)**, се дължат обстоятелствата, които повлияват благоприятно за появата на **първата славянска азбука** – **глаголицата** (*Ил. 65*), – създадена през 855 г. от **Св. Константин-Кирил Философ** (**Constantinus-Cyrillus Philosophus, St**, 827-869) (*Ил. 66*) върху

64. **Образът на княз Борис I Михаил от фреската в църквата „Св. Мария Органо" във Верона (фотография)**

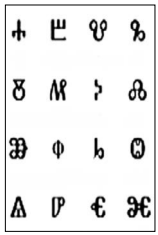

65. **Първата славянска азбука – глаголицата, създадена от Св. Константин-Кирил Философ, тържествено осветена от папа Адриан II (рисунка, фрагмент)**

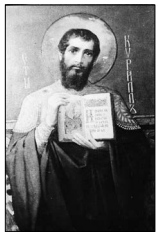

66. **Образът на Св. Константин-Кирил Философ, изографисан на Северния Престол на Патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски" / Иван Мърквичка (икона) (фотография)**

фонетичната и лексикалната основа на тогавашните югоизточни и отчасти южни български говори на Балканския полуостров.

Задачата на създателите и разпространители на новата азбука – **Св. Св. равноапостоли Константин Кирил Философ и архиепископ Методий (Methodius, St**, 815-885) **и техните ученици**: **Св. Св. Климент, Горазд, Сава, Наум и Ангеларий** (*Ил. 67*) – е била най-напред да направят **превод на избрани моменти от *Евангелието*** (т.е. да създадат *Изборно Евангелие* или *Апрокос / Апракос/ /гр.:* aprakos – ненаправен, неизпълнен/), а после – **превод на *Библията*** и **всички богослужебни книги** на ***славянски*** **(**равностойно: **старобългарски, църковнославянски) език**.

През 864 г. княз Борис приема византийското духовно пратеничество, чиято задача е да Покръсти българите и да уреди тяхното църковно управление.

В отговор на запитването за уреждането на автокефалната църква в страната (във вид на 106 въпроса), Патриарх Фотий изпраща на българския владетел дълго послание, в което нашироко обяснява в какво се състои работата на един християнски княз, излага редица философски и богословски въпроси и отклонява всякаква претенция за църковна самостоятелност на българската държава.

Ето няколко реда от това послание:

„Едни добрини, пресветли и обични наш сине, малка и временна полза принасят на ония, на които те се правят. Но истински добрини са ония, които имат свойството да правят душата по-добра, като я очистват от заблуждения и страсти и я озаряват със сиянието и блясъка на добродетелите и на истината; защото те принасят на

67. **Иконописният образ на Св. Св. Седмочисленици (Св. Св. равноапостоли Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий и техните ученици: Св. Св. Климент Охридски, Горазд, Сава, Наум и Ангеларий) от фреската от манастира „Св. Наум" край Охрид (фотография)**

душата, която е нещо безсмъртно и богоподобно, големи и безсмъртни придобивки и неотемлимото и Небесно богатство. Вродено е у човеците съзнанието, че трябва искрено да обичат Бога и да му служат, а подобните си да обичат и любят като себе си. Но понеже волята не се съпътства от съзнанието, затова стана нужда всеобщото мнение да се предписва като повеление и закон. Но всичко това трябва да се пази с всички сили от всеки човек, управител и управляван, стар и млад, богат и беден. Защото природата на всички е еднаква, общи са и повеленията, та е необходимо всички да ги пазят прилежно.

Слухът и езикът да бъдат чисти от всяко сквернословие. Защото това, което човек слуша с удоволствие, той не се срамува и да го каже. А говори ли нещо, без да се срамува, това е голямо доказателство, че той няма да се засрами и да го извърши. Изобщо пази се да не ти се изплъзне езикът, защото много пъти като извърши грешка с някоя много къса дума, той причинява голяма вреда и излага самия живот на човека в опасност. Дръж ушите си отворени за ония, които са онеправдани, а затворени за доносите и убедителните наглед доводи и на ония, които онеправдават. Отвръщай се от злоречиви и клеветнически устни. Защото много пъти една само дума на клеветник е подлудявала деца срещу бащи, бащи срещу деца, разкъсвала е съпружески живот и повдигала роднини едни срещу други и – какво казвам – цели градове и домове е сривала. Като оградиш така себе си с приятелство, бъди неумолим към ония, които пакостят на другите и на обществото, а много състрадателен към тия, които прегрешават към тебе. Колкото човек превъзходства по власт, толкова е длъжен да бъде пръв и по добродетел. Който върши противното, прави три неща много лоши: себе си погубва, подбужда към зло ония, които го наблюдават, и кара да хулят Бога, че на такъв човек е дал толкова голяма власт. Затова всеки човек трябва да отбягва от злото, но най-много тия, които имат власт."

Писмото на Св. Фотий е израз на византийската концепция за върховенството на Цариградската патриаршия над всички народи, приобщени към византийската цивилизация. Това довежда до рязък обрат в българската политика по църковния въпрос. Тя се насочва към Рим и **папа Николай I** (*вж: по-долу*) (*Ил. 68*).

68. **Папа Николай I (старинна литография) (факсимиле)**

Разменените пратеничества между папата и българския княз довеждат до изгонване на византийската духовна мисия от България и до приемане на римски духовници в страната (ноември 866). Това предизвиква енергични действия на Цариград срещу Римската църква.

В инспирираната от Св. Фотий политика на Цариград за възстановяването на Византийската империя в предишните ѝ граници основно място има църковното подчинение на земите, обект на византийска експанзия. В тази посока Фотий постига значителни успехи.

През 860 г. внезапно нападение на русите застрашава византийската столица. Патриархът държи две проповеди по време на обсадата. Скоро след оттеглянето на нападателите към Херсон (на полуостров Крим) се отправя византийска мисия, изпратена при хазарите, които са съседи на русите. Св. Константин-Кирил Философ и Св. архиепископ Методий (*Ил. 69*) участват в т.нар. **Хазарска мисия** и успяват да спечелят много поданици от хазарския хаганат на страната на Християнската вяра. Това укрепва византийската власт в земите на север от Черно море.

През 862 г. византийски мисионери са поканени във Велика Моравия (средновековна славянска държава, съществувала от нач. на IX в. /ок. 830/ до нач. на X в. на територията на днешна Полша, Чехия, Словакия и Германия), за да утвърдят Християнството сред славяните, населяващи поречието на р. Дунав. Така на практика започва **Моравската мисия** на Светите равноапостоли Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий.

През 864 г. Св. Патриарх Фотий изпраща византийски духовници в България. Към времето на първия му Патриархат се отнасят и опитите на Византия за **християнизаторски мисии в Армения и Румъния**.

При мисионерската дейност на Византийската църква Св. Фотий прилага – съобразно с конкретната обстановка – Християнската теория, според която следва Словото Божие да се разпространява на трите „свещени" езика: еврейски, гръцки и латински.

За отдалечената от Цариград Велика Моравия е допусната употребата на славянски език и писменост. Това обаче не става за съседна

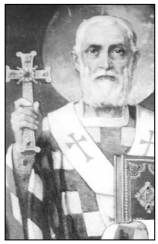

69. **Св. архиепископ Методий / Иван Мърквичка (икона) (фотография)**

България. Българската държава и формираният чрез нейната поява народ се намират най-близко до средището на империята Константинопол. Доколкото при християнизацията и славянизацията на българската общност чрез византийското мисионерство и по Костантинополски образец се допуска при целия Християнски културен универсализъм използването на новите книжовни езици, какъвто е бил старобългарският, дотолкова се разтварят широко дверите за пряко византийско влияние и общуване (**В. Гюзелев** [1007]).

За успехите на гъвкавата мисионерска дейност за осъществяването на амбициозните планове на византийската външна политика през втората половина на IX в. допринася ерудицията, далновидността и дипломатичността на Св. Патриарх Фотий. Но скоро след Цариградския събор, проведен през 867 г., Патриаршеският сан на Фотий е отнет. Това не му пречи той да продължава да се интересува от византийската просветно-духовна мисия във Велика Моравия.

Отношението на папите **Николай I** (**Nicolaus I, St**, 800-867) (*Ил. 68*), **Адриан II** (**Adrianus II**, 792-872) (*Ил. 70*), **Йоан VIII** (**Ioannes VIII**, ? – 882) (*Ил. 71*) към византийските мисионери е положително. Дори папа Адриан II определя Св. Методий за епископ на Панония (историческа област в Средна Европа и римска провинция от 8 г. от н.е.; през Късната античност е плацдарм на конфликтите с варварски племена, главно германски; в края на III в. е включена като две провинции /Горна и Долна Панония с метрополии Савария и Сирмиум/ към диоцеза Западна Илирия – префектура Италия; през 437 г. от състава на Западна Илирия са извадени провинциите Савия /метрополия Емона, *днес:* Любляна/ и Валерия /с метрополия Сопине, *днес:* Печ/: *в днешна* Унгария и присъединени към префектурата Източна Илирия; по времето на Св. Св.

70. **Папа Адриан II (фреска, фрагмент) (фотография)**

71. **Папа Йоан VIII (старинна литография) (факсимиле)**

Кирил и Методий и техните ученици – Стара Панония /намира се между р. Дунав и р. Драва и достига на запад до Птуй при вливането на р. Зала в Блатненското езеро/) (870).

Папа Йоан VIII (872-882) ръкополага Св. Методий за архиепископ на Моравия (873). Вторият Патриархат на Св. Фотий (877-886) протича в условия, в които, за да се промени положението на България, „напуснала лоното на Римската църква", папа Йоан VIII продължава политиката на привличане на българите към Рим. На Цариградския събор (879-880) папските легати произнасят благословията на Римския първосвещеник за сваляне на анатемата срещу Св. Фотий и за възстановяване на неговия Патриаршески сан, но въпросът за българския диоцез е ловко избягван и единственото решение е българските епархии да не се включват в списъка на Цариградската патриаршия, което на практика потвърждава автокефалността на Българската църква.

Положението на Св. архиепископ Методий е много деликатно. Той е *Византийски* мисионер и *Папски* архиепископ и легат. Служи, учи и проповядва на славянски език в земи, които традиционно се смятат за области на Евангелска проповед на немското духовенство.

Съществуват и някои литургични и догматични различия между Римската и Цариградската църква. Очевидно тези обстоятелства принуждават Св. архиепископ Методий да отиде във византийската столица и да се консултира с император Василий I Македонец (Basil I Macedonian, 867-886) и Св. Патриарх Фотий за своята по-нататъшна дейност. При това посещение в Цариград остават двама негови ученици – свещеник и дякон, снабдени със славянски книги. Не е известна целта, с която те са задържани.

Съществуват предположения, че Св. Фотий е предвиждал близкия край на Методиевата мисия и е запазил на сигурно място плодовете ѝ...

След залеза на Кирило-Методиевата мисия във Велика Моравия най-видните Методиеви последователи търсят убежище в България. Това са Св. Св. Климент, Сава, Наум, Горазд и Ангеларий, известни, заедно със Светите равноапостоли Константин-Кирил Философ и Св. архиепископ Методий, като Св. Седмочисленици (*Ил. 67*). Тяхната книжовна, просветна и църковноорганизаторска дейност създава условия гръцкото духовенство в страната да се замени от българско, а гръцкият език в църквите и училищата – с български. Протестите на гръцките духовници остават без резултат.

Св. Патриарх Фотий съзнава твърдата воля на княз Борис I да запази

независимото положение на Българската църква и добрите отношения между двете страни и Църкви.

Св. Патриарх Фотий I (*Ил. 62*) е сред най-ярките представители на византийската литература през IX-X в. До днес е съхранено голямото му книжовно наследство в няколко жанра на Богословската литература – екзегетика (*гр.:* exegetike – наука за тълкуване и обясняване на *Св. Писание*), догматика (*гр.:* dogmatike – системно излагане на същината на Християнската вяра), паренетика (*гр.:* parenetike – изкуство да се проповядва *Св. Писание*) и църковно право. На перото му принадлежат и много писма, както и **единствената византийска енциклопедична библиографска творба по история на литературата** – *„Мириобиблион”* (*вж: по-долу*) и няколко поетични произведения.

Към тази литературна традиция принадлежи и византийският император **Константин VII Багренородни (Порфирородни, Порфирогенет)** (**Constantinus VII Porphyrogenitus**, 905-959 г.) (*Ил. 72*), който също е автор на енциклопедия. Отличавайки се с изключителна образованост – блестящ филолог, познавач на гръцкия език и литература, почитател на Аристотел и колекционер на античната класика, преподавател в Магнаурската школа (*лат.:* Magna aula – голямата зала) (*Ил. 73*), – Св. Фотий събира около себе си много почитатели и ученици, превръщайки дома си в своеобразна академия.

За изграждането на тази академия Фотий има и личната си библиотека, и Библиотеката на Магнаурската школа (основана през 425 г. от

72. **Изображение на византийския император Константин VII Багренородни (Порфирородни, Порфирогенет), коронясван от Христос (фотография)**

73. **Катедралната църква „Св. София” в Цариград, осветена в 537 г., в която се помещава Магнаурската школа (старинна литография) (факсимиле)**

император Теодосий II /Theodosius II, 408-450/ с 31 катедри по право, философия, медицина, аритметика, геометрия, астрономия, музика, риторика и други предмети, преподавани в 15 от тях на латински и в 16 – на гръцки; просъществува до XV в., като периодично се трансформира в частна или подчинена на Църквата образователна институция, но не придобива официален статут на университет от типа на появилите се през XI-XII в. в Западна Европа висши учебни заведения), и Библиотеката на Константинополската патриаршия. Във формирането на Библиотеката на Магнаурската школа (за която се предполага, че, заедно с катедралата „Св. София", е била част от комплекса на императорския дворец, и е имала пряко отношение към **високото образование** /библиотекари на тази библиотека са били личности от ранга на Св. Константин-Кирил Философ!/) стоят традициите на административната реформа, осъществена във Византийската империя от император Константин I Велики (Constantinus the Great /306-337/) (*Ил. 74*), възстановил единството в империята.

Още през IV в. – по нареждане на сина на Константин I Велики, Константин II (Constantinus Iunior /314-340/) (*Ил. 75*) – е организиран държавен скрипторий към Императорската библиотека – първата публична библиотека в християнския свят …

От Магнаурската школа излизат хора, подготвени за висшите духовни и светски длъжности във Византийската империя.

В средата на XI в. в Школата се обособяват два факултета –

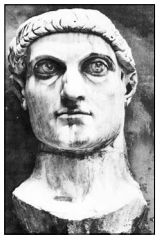

74. **Император Константин I Велики (мраморен бюст; очите са инкрустирани) (фотография)**

75. **Император Константин II (мраморен бюст; очите са инкрустирани) (фотография)**

юридически и философски.

В този скрипторий основен материал за писане е пергаментът, а ръкописната книга се изпълнява във вид на кодекс, илюстриран и подвързван ...

С помощта на учениците си Фотий създава огромен **анотиран азбучен *„Лексикон”*** (сборник от обяснения на всякакви думи и изрази от произведения) на основата, както на предшестващите речници, така и на забележителните произведения на античността и византийската литература. *„Лексиконът”* е най-ранното произведение на Фотий и е съставен още преди интронизацията му с цел да облекчи четенето на античните автори и *Св. Писание* и да се очертае кръгът на самообразователното универсално четене.

Предполага се, че целта на труда е била – да служи за **бъдеща систематизация на материала**.

В увода е отбелязано, че не се включва *поетичната* лексика, а само – *прозаичната* и най-употребяваните думи.

Този *„Лексикон”* е широко използван от по-късните компилатори.

Най-важният труд на Фотий, възприеман от съвременниците като **пътеводител по самообразователно универсално четене** с ярко изразена **дидактична и препоръчителна платформа**, е *„Мириобиблион”* – универсален по съдържание сборник от негови бележки, поднесени във формата на **анотации и реферати върху прочетеното**.

Анотацията и рефератът са степени на библиографски характеристики, предхождани от основната степен – библиографското описание (на документа), следвани от най-високата – рецензията. Тези степени на вторично-документално информационно моделиране са форми, пораждащи разновидности на **критическата библиография** в библиографознанието на Новото и Най-новото време.

Именно *„Мириобиблион”* е единствената творба по литературна история, писана от византийски автор и съхранена до днес.

В структурата на труда не личи никакъв принцип на организация на материала. Това е причината да се изказва предположението, че *„Мириобиблион”* следва реда на прочетените книги.

„Мириобиблион” е написан ок. 855-858 или 877-886 г. Трудът е изграден от 280 глави, обособени в 275 кодекса, посветени на 386 гръцки литературни произведения (главно – прозаични) – църковни и светски. Тук откриваме представени с коментар и цитати и християнски, и езически автори от целия спектър на знанието: история, география,

медицина, граматика, философия, агиография... В свода са включени и романи, и поетични творби (но не са отразени други светски художествени произведения). С изключение на художествените текстове, материалът предимно е поднесен под формата на **реферативно изложение**, изразявайки се на съвременен език.

Хронологичните рамки на *„Мириобиблион"* са от времето на бащата на историята **Херодот** (**Herodotus**, 484-425 пр. Хр.) – V в. пр. Хр. до византийския хронист от IX в. **монаха Св. Сергий Изповедник**. В някои кодекси се дават биобиблиографски сведения за авторите и критическите оценки на съставителя (Фотий). Включени са и анотации на исторически съчинения, които не са достигнали до нас (на древногръцките автори: **Ктесиас** /Ктесий/ /**Ctesias**, IV-III в. пр. Хр./, написал книга за живота на Изтока /втор. полов. на V – нач. на IV в. пр. Хр./, **Диодор Сицилийски** /**Diodorus *Siculus***, I в. пр. Хр./ /създал *„Bibliotheca historica"* (*„Историческа библиотека"*), живял между 60 и 56 г. пр. н.е. в Александрия) и др. Сред отразените автори не се срещат **Платон** и **Аристотел**, които Фотий често цитира в други свои произведения и особено – в писма.

Отдадено е предпочитание на **християнската литература**, но е демонстрирано ново отношение към езическата древност – направени са бележки за 60 **нехристиянски произведения**, недостигнали до нас. Посочвайки трудове, голяма част от които не са достигнали до нас, *„Библиотеката"* на Фотий е **историографски източник за историята на библиографията**. Тук влизат и **езически творби**, и произведения на **ранните християнски писатели**, сред които – и на унищожените след осъждането им на Петия Вселенски събор (553). Библиографските записи са в размер от 3 до 2 266 реда. Рефератите са предимно разширени (но се срещат и анотации) и са за отделни трудове или сводни. При реферирането на поднасяната информация Фотий използва създадените за първи път от него алгоритми, като се стреми да е максимално близко до оригинала, дори – наподобявайки стила и езика на реферираното произведение. **Оценъчният елемент** присъства до такава степен, че отделните реферати прерастват в **литературно-критически статии**, в които са изтъкнати данни за източниците и библиографските списъци, срещани в трактуваната творба. На тази особеност се дължи славата на Св. Фотий той да е наричан **„първият в света рецензент"**.

В старобългарския ръкопис от средата на X в., написан на кирилица, *„Супрасълски сборник"* (*„Codex Suprasliensis"*) (*Ил. 76*) е поместен

старобългарски превод на Фотиевите *„Слово за Връбница”* и *„Слово за четвероднeвния Лазар”*.

В Западна Европа *„Мириобиблион”* на Фотий става обект на научен интерес от края на XV в. Особено от XVI в. достойнствата му са високо оценени.

Конрад Геснер (Gesner, Conrad, 1516-1565/) (*Ил. 77 – вж: с. 1665*) в **енциклопедичната универсална библиография** *„Пандекти” – „Всеобща библиотека”* (*„Bibliotheca universalis”*) (1545-1555) (*вж: по-долу*) използва опита на Фотий, като съхранява израза му „argumenta” за характеристиката на най-видните автори. Тази традиция възприема и руският библиограф **В. С. Сопиков** [983] (във вторично-документалния репертоар на руската книга *„Опит за руска библиография”* /Ч. 1-5. – 1813-1821; последн. ч. е подготвена от **В. Г. Анастасевич**; преизд. с доп. през 1904-1908 от **В. Н. Рогожин**/) [976].

Появилият се научен и обществен интерес – особено след оценките на К. Геснер за *„Библиотеката”* на Фотий – са причината през 1601 г. в Германия да се публикува първото печатно издание на средновековния труд. Следва превеждането му през 1606 г. на латински език. Първото печатно издание на *„Библиотеката”* на Фотий е направено през 1601 г. в Германия. През 1959 г. в манастира от XV в. „Св. Никанор Завордас” (Кожани, на левия бряг на р. Бистрица /Алиакмон/, на 120 км югозападно от Солун, административната област Западна Македония в Македония) е намерен препис в прекрасно състояние на ръкопис на *„Библиотеката”* на Св. Фотий.

През 1959-1977 г. в Париж се появява ново преиздание на

76. **Лист от старобългарския ръкопис от средата на X в., написан на кирилица, *„Супрасълски сборник” – „Codex Suprasliensis”* (факсимиле)**

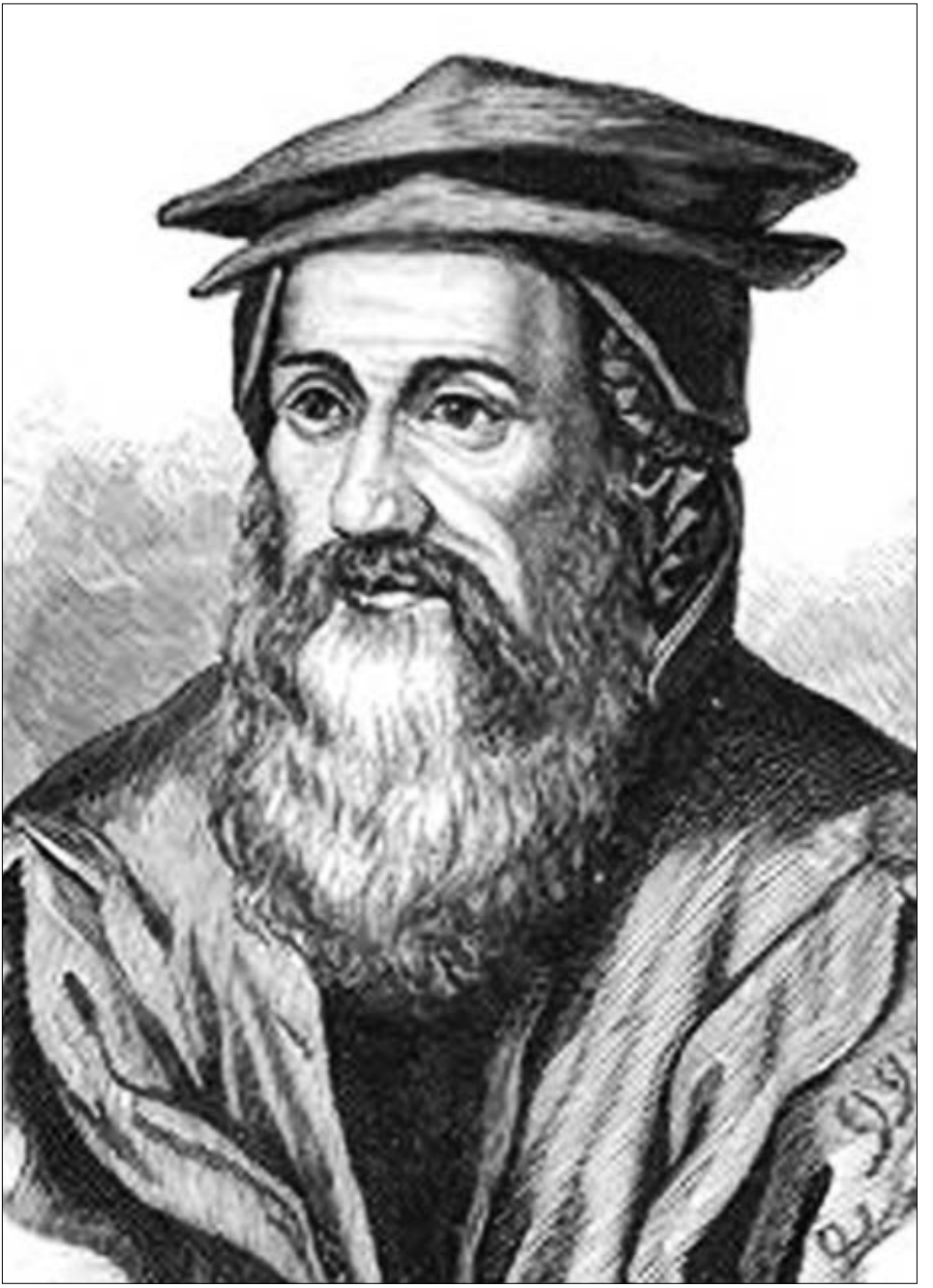

77. **Конрад Геснер (литография)**
(факсимиле)

„Мириобиблион”.

Всеобщо признание получава изказаната от американския библиограф **Л. Кондит** (**Condit**, L.) гледна точка, според която, ако трудът на Фотий е бил познат в Западна Европа, той би станал **„безценно ръководство за подбора на книги”** (*Подчерт. – мое. – А. К.*).

„Суда” е название на анонимния византийски универсален речник (лексикон) – обемиста **византийска историческа енциклопедия на древния средиземноморски свят от края на X в.**, който представлява **смесица на граматически речник и енциклопедия** в съвременния смисъл на понятията.

Названието (*„Суда”* /*„Суидас”*/) *(гр.:* крепост, укрепление) идва от грешка на византийския църковен писател архиепископ **Евстатий Солунски** (**Eustachius /Eustace/ of Thessalonica**, ок. 1110-1198) – автор на коментара към легендарния древногръцки поет **Омир** /**Homer**, VIII в. пр. н.е./, който взима заглавието на труда (*„Суда”*) за собственото име на автора на труда и често го цитира.

За личността на автора на *„Суда”* – лексикограф и за времето на живота му – не се знае нищо. Предполага се, че той е живял по-рано от архиепископ Евстатий /Eustatius, ок. 960/.

Дълго време византолозите считат, че Суда е името на автора на този речник.

Трудът *„Суда”* съдържа 30 000 статии, много от които черпят от древни източници, които по-късно са загубени. 800 от тези статии са от *„Onomatalogus …”* на Исихий Милетски (*вж: по-горе*).

„Суда” обяснява източника, получаването и значението на думите според нивото на филологията от X в., използвайки по-ранни авторитети като Харпократион и Еладий.

Особено ценни са статиите по литературна история. В тях се дават подробности и цитати от автори, чиито трудове са загубени. Използвани са по-стари тълкуватели на класиците (Омир, Тукидид, Софокъл и др.), а за по-късни писатели – **Полибий** /**Polybius**, 200-118 г. пр. Хр./, **Йосиф Флавий** /**Flavius Josephus**, 37-100, *„Пасхална хроника”* (*„Chronicon Paschale /Chronicum Alexandrinum or Constantinopolitanum”*) от VII в., **Георги Синкел** /**Georgios Synkellos**, ? – 810/, **Георги Амартол** /**Georgios Amartolos**, IX в./ и т.н.

Този лексикон предлага удобна **справка за личности**, които са участвали **в политическата, църковната и литературната история на Изтока чак до X в**. Основният му източник е цит. енциклопедия

на Константин VII Багренородни (*вж: по-горе*), а за римска история – извадките са от Йоан Антиохийски (VII в.). Включени са многобройни цитати от древни автори. **Биографичните бележки**, както казва авторът, са съкратени от *„Onomatalogus …”* на Исихий Милетски (*вж: по-горе*). Използвани са хрониката на **Георги Монах** /**Georgios Monachos**, IX в./, биографиите на **Диоген Лаерций** /**Diogenes Laërtius**, III в./ и трудовете на **Атеней** /**Athenaeus of Naucratis**, II-III в./ и Филострат /**Lucius Flavius Philostratus**, 170-250/.

Подредбата на материала в *„Суда”* е ортоепична (по произношението на гласните и дифтонгите). Основният корпус на труда е предшестван от **библиографски списък на първоизточниците** – 11 азбучно подредени лексикографски труда.

Енциклопедичният речник *„Суда”* съдържа не само **тълкувание на редки думи**, но и **биобиблиографски статии**, посветени на отделни лица, сред които – и съдържащи подробни сведения за Калимах Александрийски (*вж: по-горе*) и Исихий Милетски (*вж: по-горе*). Авторът на труда е използвал недостигнали до нас речници, съчинения на граматици и други трудове, и поради това книгата е изключително важен източник – особено за изучаването на **биографиите на античните автори**, **историята на Византия** и **раннофеодална България** (**Б. Лаванини** [999]).

В труда не е достигната прецизност и критичност (нови изд.: 1705, 1834-1853, 1854).

Очевидно енциклопедичният речник *„Суда”* е съставен през втор. полов. на X в. Ето доказателствата. Под статията със заглавие „Адам” авторът на лексикона (за него в уводна бележка се казва, че е „от Суидас” /*срв.: по-горе*/) дава кратка хронология на света, завършваща с кончината на император Йоан Цимиски (Цимисхи, Цимисхий, 975 /Ioannes Tzimiskes, 925-976/). Под статията, обозначена „Константинопол”, са споменати наследниците му – Василий II и Константин VIII (възкачване на престола: 1025). Пасажите, споменаващи монаха **Михаил Псел** (Michael Psellos, 1017-1096 /в края на XI в./), носил почетната титла „консул на философите”, се смятат за вмъкнати по-късно.

Съвременната критическа редакция на *„Суда”* принадлежи на датската изследователка **А. Адлер** (1928-1938) [1-5].

III. II. III. *Старобългарският* енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.) – междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.) и протограф на *„Светославов изборник”* (XI в.)

Особено характерен за Източната (византийско-славянска традиция) е известният в историята и недостигнал до наши дни, но имащ познавателен, философски и отчасти светски характер, **старобългарски енциклопедичен антологичен сборник, *преведен на старобългарски от гръцки език* по разпореждане на българския цар Симеон I Велики** (**Simeon rex Bulgarorum**, 864-927) (893-927) (*Ил. 78*) – ***„Симеонов сборник”***.

В науката *„Симеоновият сборник”* се определя като протограф (*гр.:* protos – първи + *гр.:* grafo – пиша; първичен ръкопис) на *„Светославов изборник”* (*„Изборник”*) (*Ил. 79-80*), преписан в 1073 г. (*Ил. 81*) и 1076 г. (*Ил. 82*) за **киевския велик княз Светослав II Ярославович** (1073-1076) (*вж: по-долу*).

„Светославовият изборник” е най-старият от преписите, които бележат традицията на разпространение на старобългарски текст сред източните славяни. Той е вторият по старинност, датиран славянски ръкопис

78. **Българският цар Симеон I Велики (живописно платно на художника Димитър Гюдженов, фрагмент) (фотография)**

79. **Разкошно украсена страница от оригинала на руския препис на пергамент на *„Светославов изборник” – „Изборник”*, 1073 (факсимиле)**

80. **Украсена страница от текста на оригинала на руския препис на пергамент на *„Светославов изборник” – „Изборник”*, 1073 (факсимиле)**

81. **Заставка от геометрично-растителен тип в *„Светославов изборник” – „Изборник”*, преписан в 1073 г. от *„Симеоновия сборник”* (факсимиле)**

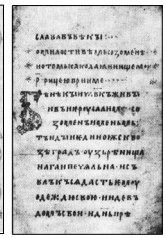

82. **Страница от *„Светославовия изборник” – „Изборник”*, преписан в 1076 г. (факсимиле)**

83. **Лист 2. от *„Остромировото евангелие”* (1056) (факсимиле)**

след *„Остромировото евангелие”* (1056 г.) (*Ил. 83-84*) (*тук и по-долу*: по **П. Динеков** [1026] (*Ил. 85*), **К. Иванова** [1015]).

В науката са познати десет **византийски енциклопедични сборника**, сходни по текст и възхождащи към един тип, който е архетипът на *„Симеоновия сборник”*. Те са близки помежду си, но нито един от тях не е определен като гръцки оригинал на старобългарския сборник. Възможно е от няколко гръцки книги да е осъществен преводът на старобългарски език на *„Симеоновия сборник”*.

Окончателното редактиране на творбата е извършено през IX в. Съдържанието ѝ определя интереса към нея, проявен от **преславските книжовници** и от **цар Симеон I Велики**. Преводът на гръцкия първообраз на старобългарски език е имал **просветителска и препоръчителна цел за духовното и светското четене в средновековното българско общество**.

Най-ранните гръцки преписи на *„Светославовия изборник”* се датират от X в. и са четири на брой. Счита се, че най-близко до *„Светославовия изборник”* (1073) (*Ил. 86*) са гръцките ръкописи *„Codex Coislinianum”* (N 120 от Парижката библиотека и N 423 от Ватиканската библиотека) (**Х. Лънт** [1001]).

„Симеоновият сборник” (*„Светославов изборник”*) принадлежи към жанра на **универсалните енциклопедични антологии (флорилегиите)** и е представителен кодекс, от който се възползва Киевска Рус – от направените на старобългарски език преводи от гръцките енциклопедични сборници още в края на IX и нач. на X в. в България при цар Симеон I Велики.

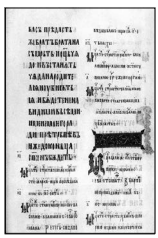

84. **Лист 271. от *„Остромировото евангелие”* (1056) (факсимиле)**

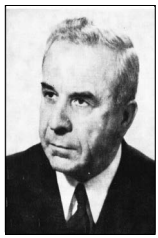

85. **Акад. Петър Динеков (фотопортрет)**

86. **Руините на Велики Преслав, върху останките на които в наши дни е възстановена историческата архитектура в основата ѝ (фотография)**

Описанието на Велики Преслав (*Ил. 87*), Симеоновия дворец и Болярския му съвет в *„Шестоднев”* (*Ил. 88*) на **Йоан Екзарх** /IX-X в./ и в стихотворната възхвала на анонимния автор интериоризират **книжовността** (*Ил. 89*) и **дворцовата литература**, част от която е *„Симеоновият сборник”*.

Книжовниците от дворцовия **Преславски скрипторий** и тези от свързаните с него манастирски скриптории имат основна роля за преводното и оригиналното книжовно и литературно творчество.

Енциклопедичната структура на *„Симеоновия сборник”* е маркирана и с наслова *„Избрани неща от много отци, тълкование на неясни места в Евангелието, в Апостола и в други книги, изложено накратко за запомняне и готов отговор”*. Съдържанието е разделено на 428 параграфа (статии). **Антологията** *„Симеоновият сборник”* (*„Светославов изборник”*) е съставена и организирана с цел да служат за **справочник**, даващ в сбита форма богословските тълкувания върху най-разнообразни въпроси, които християнинът би могъл да зададе по повод на текстовете на *Св. Писание*.

Структурата на **антологичния текст** е **мозаична**. Съдържанието

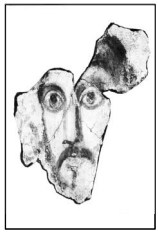

87. **Неизвестен светец от реставрирана фреска от Велики Преслав (фотография)**

88. ***„Шестоднев”* на Йоан Екзарх (препис от XV в., който се съхранява в Библиотеката на Рилския манастир) (факсимиле)**

89. **„Книжниците” – фреска от Боянската църква край София (1259) (фотография)**

е посветено на различни въпроси на догматичното богословие, християнската нравственост и светознанието. Без да е строго систематично изложение на вероучението и християнската етика, по своята насоченост *„Симеоновият сборник”* (*„Светославов изборник”*) отразява характера на **казуистичната** (*лат.:* casus – случай) **Богословска мисъл**.

В епохата на цар Симеон I Велики, смятана от историците за Златен век на българската култура и разцвет на **Преславската книжовна школа**, *„Симеоновият сборник”* се превежда в България. Текстовете, включени в него, изпълняват важна **идеологическа и обществена религиозна функция**. Това е време не на философски и догматични дискусии, а на **преодоляването на езическия светоглед и на утвърждаването на християнските философско-естетически възгледи**.

Първоначално създаването на *„Симеоновия сборник”* е приписвано на игумена на манастира „Св. Екатерина” в Синай – **църковния писател Св. Анастасий Синаит** (**Anastasius Sinaitus, St**, преди 640 – ок. 695 или след 700). Творбата представлява обширен свод на **извадки от Библейските книги** и **съчиненията на най-авторитетните византийски богослови и проповедници**:

- **архиепископа на Кесария Кападокийска Св. Василий Велики** (**Basil the Great, St**, 330-379);

- **епископа Св. Григорий Нисийски (Ниский)** (**Gregory of Nyssa, St**, ок. 331-394);

- **архиепископа на Константинопол Св. Йоан Златоуст** (**Ioannes Chrysostomos, St**, 349-407), оставил най-голямото по обем богословско творчество в Източната църква, което се сравнява по значение със създаденото от Блажения Августин за западните църковни писатели;

- **архиепископа на Александрия Св. Кирил Александрийски** (**Cyril of Alexandria, St** /376-444/) – един от Отците на Църквата, богослов и тълкувател на *Св. Писание*, създателя на ортодоксалното учение за Богочовека;

- **о. Максим Изповедник** (**Maximos the Confessor /Maximus the Confessor, St** /ок. 580-662/) – един от най-големите ерудити и учители на Православието…

В последно време в науката се налага мнението, че приписваните на игумена на манастира „Св. Екатерина” в Синай – църковния писател Св. Анастасий Синаит трудове, са по-ранни и принадлежат на Патриарха на Антиохия **Анастасий II** (**Anastasios II**, 599-609). Може да се приеме, че окончателната редакция на съчинението (Анастасиев корпус) е извършена през X в., когато в него са включени и статии, отговарящи на потребностите на времето (например: в защита на иконопочитанието /*вж: по-горе*/).

Характерна особеност е **разделянето на текста на две части**, оформени като самостоятелни цялости – както чрез съдържанието, така и чрез украсата. Между двете части са вмъкнати извлечения от словата на **Св. Григорий Богослов** (*вж: по-долу*)...

Материалът е структуриран с цел да бъде **универсален енциклопедичен справочник** и поднесен във вид на **антология**, представящ в сбита форма **богословски тълкувания върху различни въпроси**, свързани с *Библията*, християнската догматика, екзегетика и етика. Въпросите, най-общо, са от два типа: възникващи при усвояване на етиката на Християнството и разясняващи отделни пасажи от *Библията*. Отговорите на въпросите се дават главно чрез аргументи от *Св. Писание*, от съчиненията на **Отците на Църквата** и най-видните византийски автори (общо над 30 на брой).

В сборника са поместени и:

- философският трактат на видния **богослов от VII в. Теодор Раитски** (**Theodoros Rhaitos**) – йеромонах в един от манастирите, разположен близо до гр. Раита (Йерусалимска патриаршия);

- трактатът за поетиката *„За образите”* (*„За фигурите”*) (в старобългарския език не е известно как е била озаглавена статията), написан от **византийския писател Георги Хировоск** (**George Hirovosk**, **Georgius Choeroboscus**, IX в.), в който се представя номенклатурата и тълкуването на контингента от тропи и фигури, с които оперира старата риторика (**Б. Ангелов)** /*Ил. 90*/ [1003].

Към края на кодекса има съчинения и части от съчинения, запознаващи с **християнската хронология**, с **изчисляването на Великден** и датите на **най-важните събития от Библейската история**, с имената на месеците у различните народи и астрологически знаци (запознаващи с Птолемеевата система), а също – **списък на каноничните и забранените книги**.

Поместеният *„Списък (букв.: индекс) на позволените и забраненитe*

90. **Проф. Боньо Ангелов**

книги” (чийто оригинал в самия текст се приписва на най-големия деец на Испанската църква от края на VI – началото на VII в. богослова – философ, филолог, юрист, историк **Исидор Севилски /Isidorus Hispalensis**, 560? – 636 /*вж: по-долу*/, което директно отпраща към текстологичната първооснова – труда на **Йероним Стридонски** – *Ил. 91*/ /*вж: по-горе и изображението на с. 187*), който е най-старият, влязъл в славянската литература, и е дело и на:

- **цариградския архиепископ Св. Григорий Богослов (Назиански)** (**Gregyrios the Theologian /Nazianzenós/, St** /329-390/), един от Отците на Църквата – автор на теологичните трактати *„Слова за богословите”*: *„Мисли и наставления”*, *„Съвети към един младеж”*, *„Размисли при бедствие”*, *„Слово за Пресветлото Рождество на нашия Иисус Христос или Слово на Богоявление”*, *„Родословие на Безначалния”*, *„Смъртта и Възкресението”* и др.;

- ученика на Йоан Златоуст, **монаха Св. Исидор Пелусиотски** (**Св. Исидор Пилусиот**) (**Venerable Isidore of Pelusium, St** /? – 435/), подвизавал се на една планина до Пелус от Долни Египет по времето на император Теодосий Младши /V в./, където живял като пустинник и се посветил на християнската проповед, подражавайки на пророка Йоан Кръстител; в посланията си се обръщал с наставления към воините, монасите и високопоставените духовни лица, порицавайки арианството – повече от 2 000 съхранени послания, които от XVI в. започват да се издават (включени са в том 78 на *„Patrologia Graeca”*);

- **монаха, презвитер Св. Йоан Дамаскин** (**John Damascene /Ioannes Damaskenos, Johannes Damaskenos/, St**, ок. 680-780) от манастира „Св. Сава Освещени” (Витлеем, Палестина) – един от най-старите манастири в света и най-старото до днес обитавано монашеско средище в Св. Земя, който съставил два сборника под заглавие *„Свещени подоби”* (т.е. сходни по съдържание места в *Св. Писание*).

Вероятно, съдейки по *„Беседа срещу новопоявилата се ерес на Богомила …”* (*„Беседа против богомилите”*), нейният автор – **българският църковен писател от X в. презвитер Козма** – е бил запознат със *„Списъка на позволените и забранените книги”* в неговата първична редакция в *„Симеоновия сборник”*, чието предназначение той фактически прокарва и чрез своето съчинение. Основната цел на презвитер Козма – както и на *„Списъка …”* – е **да предпази обществото от влиянието на еретиците, посочвайки „полезните” и „вредните” книги** (*срв.:* **А. Пипин, В. Спасович** [1025], **Н. С. Тихонравов** [985-989], **И. Я. Порфирев** [1025], **А. И. Яцимирски** [1038-1042], **Б. Ангелов** [1003]).

91. **Образът на почитания от Православната и Католическата църква блажен Йероним Стридонски / Джото ди Бондоне, нач. на XIV в. (фреска в матерната църква на Францисканския орден – Папската базилика „Св. Франциск" в Асизи) (репродукция)**

Преведеният от *гръцки* език от *славянски* автор *„Списък …"* в *„Симеоновия сборник"* се състои от две части, поместени една след друга в сборника. Първата част изброява **каноничните книги**. Тя е предшествана от **предупреждението**: **читателите да се задоволят с посочената литература**, защото всички книги, намиращи се извън канона, са вредни. Втората част представлява **истински индекс** в неговия най-стар тип – със своето характерно посочване на **трите групи съчинения**: **каноничните**, **допусканите**, **забранените**. Той се намира в ръкописите на **Патриарх Анастасий Синаит** (VI в.) и затова често му се приписва (*срв.:* пълното съответствие на индекс на забранените книги в *„Симеоновия сборник" – „Изборник"* /1073/ и **Анастасиев текст по ръкопис от X в.**: **Б. Ангелов** [1003]. Изброените **забранени 25 апокрифни произведения** очевидно са били разпространени в българското общество и са имали своята аудитория сред слоевете на народа. Вероятно в обществото са се разпространявали и други апокрифни текстове, които не са отразени в *„Списъка …"*. Авторът на славянския индекс в *„Симеоновия сборник"*, взел **образец от гръцкия оригинал**, си е поставил за цел да създаде такъв **списък на забранените 151 книги**, който да участва в борбата срещу ересите, характерна за историческата обстановка в българското общество от края на IX и нач. на X в. Този автор е съвременник на разпространението на апокрифната книжнина и ѝ противодейства не като безстрастен преводач, а като **духовен пастир на народа**, на когото тази литература – и преводна от гръцки, и оригинална славянска местна – пречи на **просветителското му дело**.

Авторът – славянин – на славянския индекс е **съвременник на духовните процеси**, на които той въздейства чрез своя вторично-документален труд. Този автор внася и доста съчинения в числото на неканоничните, които не се срещат в известните гръцки текстове на индекса: и вече отнесените от други византийски образци към апокрифните съчинения, и написаните на старославянски език, като например, на писанията на **поп Йеремия** (X в.), прикриващи се зад имената на уважаваните в църквата личности (**Б. Ангелов**) [1003]. В числото на неодобряваните за четене книги са и такива, които нямат славянски превод (например, *псалмите Соломонови* и др.).

В *„Симеоновия сборник"* индексът е предшестван от статията на **монаха, презвитер Св. Йоан Дамаскин** (**Ioannes Damaskenos**, 680-780), поместена в съчинението му *„Небеса"* (*„Любословие"*), преведено на старобългарски от средновековния български писател и преводач, един от най-видните дейци на Преславската книжовна школа от края на IX и нач. на X в. **Йоан Екзарх** (**Ioannis Exarchos**, IX-X в.). Точно по изтъкнатата причина

се смята, че Йоан Екзарх е участвал в съставянето и редактирането на *„Симеоновия сборник”*.

Чрез текста на *„Симеоновия сборник”* (*„Светославов изборник”*) в славянската литература влизат имена на автори, които Православната църква счита за **еретици**. Такъв е в частност случаят с цит. вече раннохристиянски теолог и философ, един от Отците на Църквата – **Ориген** (**Origen of Alexandria**, 185-253), съединил **Платонизма** с **Християнското** учение и отклонил се от ортодоксалното църковно предание (осъден през 543 г. като еретик).

Интерес за сравнителното изучаване на третираната тук материя представлява фактът, че Ориген е включен – очевидно по една и съща логика – и от Йероним Стридонски в *„Книга за знаменитите мъже”*.

Философският корен на тази общност е един и същ: **родство с Християнското учение**, установяването на който е особено привлекателно за съставителите, фокусиращи вниманието си върху **единната философско-естетическа хуманитарна цялост на християнската духовност и нейните библиографски прояви** (*Ил. 92*) (*вж: по-горе*)…

„Симеоновият сборник” е предназначен да задоволи интереса и любопитството към много широк кръг от **светогледни въпроси**, включително и такива, които имат косвена връзка с християнската проблематика – исторически и географски сведения, сведения върху живата и неживата природа, астрономията, астрологията и т.н.

Сборникът се разпространява в различни редакции в продължение на векове (XI-XVII в.) сред южните славяни и особено в руската книжнина. В България през XI-XII в. и след това не се разпространява старата редакция на *„Симеоновия сборник”*, защото тя не съответства вече на новите исторически условия…

92. **Страница от текст на блажения Йероним Стридонски – *Четвероевангелие с пролог* (препис от VIII в.) (факсимиле)**

III. II. III. I. Преписи на старобългарския енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.) – българският културен модел на единство на философско-библиографската концептуална платформа (XI-XIV в.)

Най-ранният препис на *„Симеоновия сборник”*, за който се предполага, че отразява разкошния оригинал на цар Симеон I Велики, е преписан, както се изтъкна, в 1073 г. (за киевския княз Светослав). Това дело е осъществено от двама преписвачи, единият от които е **Йоан** (правописът отразява в различна степен руски особености). Познати са около 25 пълни и фрагментарни негови преписа. В началото на *„Светославов изборник”* (1073) се намира *„Похвалата за цар Симеон”*, която тук е адресирана към княз Светослав (*Ил. 80, 93*). До лист 27 са поместени няколко статии по тринитарния (за Св. Троица) въпрос и една статия за шестте Вселенски събора. Български препис не е запазен, но има няколко сръбски, свързани със светогорската традиция.

Обстоятелствата, при които българският оригинал на *„Симеоновия сборник”* е попаднал в Русия, а също и съдбата на *„Списъка …”* от 1073 г., са неизяснени. Предполага се, че от XVII в. *„Светославовият изборник”* се намира в руския манастир „Св. Възкресение (Ново-Йерусалимски)”, където той е бил открит през 1817 г. от **К. Ф. Калайдович** и **П. М. Строев**. Днес се съхранява в Държавния исторически музей на Русия (Москва).

„Светославовият изборник” (1073) е и забележителен паметник на древната живопис, изпълнена в разкошен византийски стил. На първо място е изобразен княз Светослав със семейството си. Следва изображение на Иисус Христос, държащ в лявата си ръка *Св. Евангелие*, а с дясната – благославящ. От двете страни на Христос са изобразени два пауна.

93. ***„Похвалата за цар Симеон”*, поместена в началото на *„Светославовия изборник”* (1073) (факсимиле)**

Третата по ред миниатюра представя храм с три купола. На арката му е ликът на Спасителя. Около стените на храма са представени пауни и други птици – олицетворяващи Небесното царство (*Ил. 79*). По-старинна по тип е украсата на втората част на *„Светославовия изборник"* (1073). Цялото оформление има паралели с украсата на **византийските ръкописни енциклопедични паметници на писмената културна традиция**, отнасяни не по-късно откъм X в. Забелязва се интерес към декоративното начало и към цветовата гама, характерни за **българската художествена ръкописна продукция** и специално за линията на **Преславската книжовна школа до падането на България под византийска власт**.

Текстолозите подчертават, че, поради сериозността на съдържанието си, *„Светославовият изборник"* (1073) е представлявал определена трудност за широката средновековна четяща публика. По-достъпен в това отношение е *„Изборникът"* от 1076 г., в чийто състав влизат статии с религиозно-нравствен характер: кратки тълкувания на *Св. Писание*, статии за молитвата, поста, четенето на книги. Тук са включени и *„Поученията за деца"* на **Ксенофонт** (**Xenophon of Athens**, 430-353 г. пр. н.е) и др.

„Изборникът" (1076) не е **представителен кодекс** (като този от 1073), а **книга за индивидуално четене**. Споменаването на княз Светослав в приписката е основание да се смята, че книгата е била негово **лично притежание и му е служила по време на походи**. Първата статия в *„Светославовия изборник"* (1076) е *„Слово на някой си калугер за четенето на книги"* (*„Слово некоего калугера о чтении книг"*). По мнението на **Б. Ангелов** [1003] тя принадлежи на **славянски автор** и вероятно е дело на **презвитер Григорий**. Тук **просветителските идеи за ползата от четенето на книги** отговарят на обществените интереси, характерни за България и Русия непосредствено след Покръстването им. В това *„Слово ..."* между препоръчваните четива се изтъква *Житието на Св. Константин-Кирил Философ*, написано от Св. архиепископ Климент Охридски… По думите на **акад. Ив. Дуйчев** [1013]) (*Ил. 94*), списъкът на литература, поместен в първия *„Симеонов сборник"* от X в., **„представлява първият опит за съставяне на препоръчителен**

94. **Акад. Иван Дуйчев (фотопортрет)**

библиографски списък в славянския свят въобще (*Подчерт. – мое. – А. К.*)**”**...

Проф. В. Велчев [1018] (*Ил. 95*) окачествява като **неоплатонистка философията** на *„Симеоновия сборник”* (*„Светославов изборник”*)…

Очевиден е и фактът, че високата художественост, проявяваща се в ритмически организираната прозаична реч на много от статиите в *„Изборника”*, в използването на **сравнения и образи-символи** в цялата книга я правят **образец на високата предренесансова мисловна и книжовна култура на универсалното хуманитарно енциклопедично знание на Средновековието, обединяващо най-значимото от античната и средновековната традиция в единна философско-естетическа библиографска цялост на християнската духовност**… Изложеното позволява да се види **историографският универсален и препоръчителен феномен на антологията (флорилегиум)** *„Симеонов сборник”* (*„Светославов изборник”*) като философско и библиографско естетическо цяло, вкоренено в универсалната традиция на хуманитарната библиография и **енциклопедиката на византийско-славянския свят**.

Като първи в историята на славянската литература подобен **подборен пълнотекстов вторично-документален труд** (не само заради *„Списъка …”*, но и поради **антологичния си енциклопедичен характер** на отбор на редица първични документи, съществуващи в християнската традиция), създаден на **старославянски език**, *„Симеоновият сборник”* заема не само **междинно по хронология място (IX-X в.) между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* (XIII-XV в.) език многообразни систематични универсални енциклопедии през Средните векове**, но и **бележи връх в генеалогичното съотнасяне между посочените традиции на универсалните енциклопедични справочници с библиографско изражение**. Този връх се проявява в **симбиозата на достигнатото в *„Симеоновия сборник”* единство на философско-библиографската концептуална платформа**.

95. **Проф. Велчо Велчев (фотопортрет)**

III. II. III. II. Разпространение в славянския свят през XIV и XV в. на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в., съставен от Всеруския митрополит от български произход Св. Киприан, принадлежащ към Търновската книжовна школа като резултат от нормативизма на правописно-езикова реформа на Св. Патриарх Евтимий

Самият ***„Списък …”***, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в. – като първи опит за съставяне на **препоръчителен библиографски труд** в славянския свят, – е вторично-документална форма, която създава цял пласт от традиции в книжовността. Тези традиции имат своите ярки страници с изключително широко разпространявания в славянския свят през XIV и XV в. библиографски списък, съставен от Всеруския митрополит от български произход, принадлежащ към **Търновската книжовна школа**, духовния брат на **Св. Патриарх Евтимий Търновски** (1325-1403) (*Ил. 96*), **Св. Киприан** (1336-1406) (*Ил. 97*) (**Б. Ангелов** [1003], **Н. Дончева-Панайотова** [1011]).

В основата на линията, свързваща първия препоръчителен библиографски списък в славянския свят, поместен в *„Симеоновия сборник”* от X в., и създадения библиографски списък от Св. митрополит Киприан на границата между XIV и XV в., лежи важна **културна стъпка**. Тази стъпка представлява осъществената **правописно-езикова реформа на Св. Патриарх Евтимий Търновски** като проява на **комплексен универсален хуманитарен нормативизъм**, дал своите плодове и във филологическата сфера, и в литературното творчество на църковните писатели, и в книжовното дело, и в библиографската сфера, която го

96. **Св. Патриарх Евтимий Търновски (иконописен образ)**

97. **Св. Киприан, митрополит на цяла Русия (иконописен образ)**

съпътства (**Л. Андрейчин** [1004] /*Ил. 98*/, **Н. Василев** [1005]).

Тази универсална реформа засяга целия културен живот на славянския свят, разпростиращ се в България и на целия Балкански полуостров, както и в Източна Европа от XIV в.

Ето елементите на тази реформа и техните културни прояви. Възобновеното в края на XII в. Българско царство, с постоянна и неизменна столица Търново, е изградено към 1235 г. по **византийски модел „царство – Патриаршия"** като **български културен модел от Православно-източневропейски тип с подчертана славянска принадлежност**. Бидейки повече от 200 години държавен, политически, църковен и културен център на българското царство, Търново е описан в добавка към българския превод на *Манасиевата летопис* от 1345 г. като „нов Цариград", а от Св. Патриарх Евтимий Търновски в службата му за Св. Теофано – като достойна рожба на „майката на градовете (да се разбира: Цариград. – *Бел.: А. К.*") (*Ил. 99 – вж: с. 195*).

Следването и подражанието на византийския идеал (главно във владетелския двор, църквата, манастира и в монашеските среди) е позиция и стремеж на част от българската аристокрация и особено на происихастки (*гр.:* hēsycházō – 1. мълча; 2. спокойствие, тишина, уединение – мистико-аскетично учение за Благодатта като Божествена енергия, с Която е проникнат светът и за която се съобщава при Кръщението и Св. Литургия – чрез съзерцание и усилена молитва) настроеното българско духовенство. Точно това духовенство променя, адаптира и прави българския културен модел достъпен за приобщената към Православието славянска среда, с което се превръща в уникален, непознат дотогава, прототип на други култури…

Българският културен модел запазва своите основни белези и след залеза на средновековна България като политически фактор в края на XIV в. и рухването на Византийската империя през 1453 г. Неговата жизненост е

98. **Проф. Любомир Андрейчин (фотопортрет)**

99. **Ангел (стенопис от X в. в храма-ротонда „Св. Георги Победоносец" в Сердика – днес: София, фрагмент)**
(фотография)

по-голяма благодарение на **книжовния език** и **неговата разбираемост в етническото и географското пространство** (**В. Гюзелев** [1009]).

С участието и под ръководството на Св. Евтимий Търновски се ревизират или се превеждат отново каноничните книги, уточнява се съставът и текстът на службите, въвеждат се нови служби за българските светци, които дотогава отсъстват. Развоят на културата от XIV в. изисква създаването на нов стил, който да е в съответствие с пищната орнаменталност на фрагментите, илюстриращи ръкописите като неотделима част от текстовете им. Въобще **целият XIV в.** е **епоха на естетическо отношение към ръкописната книга**. Ръкописът става предмет и на естетическа наслада чрез красивия почерк, равните букви и особено – богатата украса. Създаденият от Св. Евтимий Търновски **стил „плетение словес”** – стилът, който изисква да се пише

по лѣпотѣ ꙗко же ключу имо есть

(т.е. [**върви**] **след** [**необяснимата**] **красота** [, **но така**] **сящаш** [**тя**] **е ключ** [, **с който можеш да отключиш Тайните**] **на битието**)

Това е повествувателна „ЛЕПОТА” (КРАСОТА), която изгражда българската парадигма на универсалното художествено-естетическо познание…

Тази парадигма е говореща, пулсираща литературна и надлитературна тъкан, която не просто разказва, обяснява, беседва, поучава и просълзява очите на оня, който съзерцава и разбира кирилските букви, – това е по-скоро истинският образ на живата литературна памет, която има начало, но няма край. Както няма край бъдещето, в което все още не сме живели… (*Срв.*: **Цв. Романска Вранска** [1027, 1028], **Ив. Дуйчев** [1012]. *Вж:* **Д. Иванова-Мирчева** [1016], **Е. Шулгина** [1037], **П. Сирку** [1030-1031], **С. Смядовски** [1029]. *Вж и:* **Н. Василев** и библиогр. списък към неговия дис. тр. [1005] – характеризира се с **пищна орнаменталност на етимологичните фигури, своеобразни витиевати конструкции, които напомнят *плетения* български орнамент и инициал**.)

Езикът на Св. Евтимий Търновски има **синтетичен характер, фразите са дълги и усложнени с причастни конструкции**. Тази тържествена форма се дължи на съзнателното търсене на усилена патетичност, разгърната в разнообразни изкази. Важно място в този стил заема **символната синонимика** (**Д. С. Лихачов** /*Ил. 100*). През Средновековието **думата** се тълкува в четирите ѝ **символични смисъла**: **буквален** (т.е. исторически) и в **три спиритуалистични смислови нива** –

алегорично, тропологично (употребено в преносно значение – т.е. морално) и **анагогично** (т.е. мистично) (**Н. Василев** [1005]): думата „исихия” – *от старогр.:* спокойствие, мълчание, усамотение. Исихазмът и анахоретството (отшелничеството в края на III и IV в.) могат да се свържат по най-общия им външен аспект на идейна основа, но исихазмът през XIV в. е с много по-дълбока ментална основа – „безмълвната молитва” и неговите идейни носители са **високообразовани духовници** предимно във византийското монашеско съсловие през посочения век.

III. II. III. III. Исихазмът – проява на философската платформа на високите предренесансови художествено-естетически образци на стила „плетение словес” (XIV-XV в.)

Исихазмът става проява на **философската платформа**, подготвила проявите на високите художествено-естетически образци на **синкретизъм – корен на системността** на стила **„плетение словес”**.

Исихастите спазвали аскетичен и уединен живот при пълно безмълвие и вътрешно вглъбяване, търсейки цялостно преображение и единение с Бога. Силно разпространен по българските земи към XIV в., исихазмът е изключително важен философски катализатор на духовния живот като цяло и за феномените на литературата, книжовността и универсалната библиография и енциклопедизма в частност като форми на израз на неговите естетически канони.

Исихазмът е разкриван в Богословието на Църквата от самото ѝ начало, започвайки с великите пустинници от IV в. **о. Макарий Египетски** (**Macarius of Egypt**, **St**, 300-391), **аскетите Евагрий Понтийски** (**Evagrius Ponticus**, 345-399) и **Йоан Лествичник** (**Ioannis**

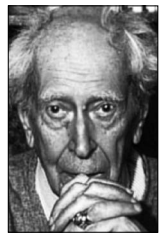

100. **Акад. Дмитрий Сергеевич Лихачов (фотопортрет)**

Climacus, St., 579-649) в Синай, а през XI в. – **Св. Симеон Нови Богослов** (**Symeon Neos Theologos, St.**, 949-1022).

Особена популярност исихазмът получил през XIII-XIV в.

През 40-50-те години на XIV в. атонският монах, а после Солунски митрополит **Св. Григорий Палама** (**Gregorius Palamas, St.**, 1296-1359) осмисля богословски, обосновава и систематизира древната практика на монасите-анахорети (*букв.:* отшелник, излязъл от света, от хората), поради което исихазмът е наричан също „паламизъм".

През 1341 г. Константинополският събор увенчал победа над противниците на „умното делание" – варлаамитите (еретично религиозно-философско учение и движение във Византия и България през XIV в., създадено от **монаха Варлаам** (**Barlaam of Seminara**, 1290-1348) и доразвито от **Григорий Акиндин** (**Gregorius Akyndinus**, 1300-1348), намерило особена популярност сред столичната аристокрация и културните среди; представителите му утвърждавали, че не трябва да се прави разлика между Божествената същност и Божествената енергия; през 1350 г. варлаамитството е обявено за ерес).

Влахернският събор (1351) тържествено засвидетелствал **Православността на исихазма**.

Оттогава исихазмът е признат за **официално учение на Църквата**.

Именно **Св. Теодосий Търновски** (1300-1363), **Св. Ромил Видински** (1330-1385), **Св. Патриарх Евтимий Търновски** (1323-1403) и **Св. митрополит Киприан** (1336-1406) са сред духовните учители-исихасти.

Съзерцателното монашество се разпростира из цялото **славянско християнство през Късното средновековие**…

Монасите-аскети съзерцават в спокойствие, тишина и уединение (коронния смисъл на думите!)

В творчеството им думата се деструктурира до нивото на нейната коренна морфема, а след това се структурира отново. Така думата се превръща в **изобразително средство**, в сечиво на живописец, защото смисълът ѝ – според исихазма – крие същността на посланието: **nomen est omen** (*лат.:* името е смисълът).

Това, което българските исихасти наричат „даване по навик на име", означава, че наименованието далеч не трябва да се дава по пълна обща прилика с обекта.

Тъкмо в творчеството на Св. Патриарх Евтимий Търновски, чиито идеи са доразвити от неговия ученик Константин Костенечки (1380-1431), семантиката на думата и нейното осмисляне в театъра на синтагмите на текста се налага като **формообразуващ, зографисващ елемент**

на писмената реч като градиво за всички нейни приложения в книжовността.

Затова стилът „плетение словес” би трябвало да означава още: **ТЪРСИ точния смисъл на думите, защото е важно не само какво казваш, но още по-важно е – и как го казваш**.

Тук свободната мисъл на християнски просветената личност има само един властелин – **изящното слово**.

Изящното слово естетизира текста така, че той – като **творение на литературата, доведено до звученето на изуство** – стои наравно с живописната орнаментика на ръкописа и църковното песнопение (*срв.:* **Н. Василев** [1005]).

Ето един кратък фрагмент от *Пространното житие на Иларион Мъгленски* (? – 1164) на Св. Патриарх Евтимий Търновски:

„Сладък е настоящият живот, но безсмъртието е по-сладко от всякаква сладост и само то знае как да усъвършенствува по някакъв удивителен начин човечеството, да го прави свое и да го отпраща към бъдещето. Защото ни очаква друг живот, до който не се докосва разрухата. И ако в настоящето запазим душевната красота, за нас тези телесни неща ще бъдат възнаградени по по-добор начин и сякаш младост ще се насочва винаги към бъдещето.

И ако бихме имали Небесен език, бихме описали с достолепие онези бъднини с цялата им наслада, многоуслаждаща и изливана върху житейските неща.

Понеже не получихме тази благодат, говорим за онова, което телесното съзнание умее да съзерцава. Защото е невъзможно за тленното съзнание да списва лесно нетлените, неизразимите, само чрез Вяра приетите неща. Само Иларион, който единствен с душа и чувство обилно им се наслаждава, може да разкаже за тях.

Като призоваваме днес неговата Благодат, макар и несъвършено, но според възможностите си ще споделим неговите деяния и живот.

Но както е невъзможно да се изброят дъждовните капки, така и – неговите деяния и подвизи!

Намерили някъде малко от разпиляното, ние се опитваме да го оповестим. Вярвам, че сладостно ще приеме като чедолюбив баща нашата младенческа словесна немощ. Ако и да оставаме понякога далече от достойното, блажената, изпълнена с всякаква сладост душа, ще ни прости като на любими за бащата деца!

Не ще ни укори за усърдието и помощ ще даде, и ще ни съдействува, и ще ни ръководи към истинния разказ.

Знае, прочее, знае той да се радва и допринася за полза на ближните." (**К. Куев** [1020] /*Ил. 101*/).

Основното в писателския похват на Св. Патриарх Евтимий Търновски като художник се крие в **изящното словно извайване и преплитане, в допълнителното словно орнаментиране на изреченията и текстовите пластове** (*срв.:* **К. Куев** [1020], **Х. Голдблат** [998], **Анна-Мария Тотоманова** [1033], **К. Кабакчиев** [1019], **П. Лукин** [1021], **Н. Гагова** [1006], **Н. Василев** [909]).

Този похват – и заради търсенето на **интерморфологична ритмичност** – става изключително популярен през вековете като феномен на **предренесансовата и ренесансовата менталност** (**Н. Василев** [1005]). При Св. Патриарх Евтимий Търновски (*Ил. 96*) – този живописец на словото – писането с *кирилски букви* на *български език* – както при Св. Константин-Кирил Философ (*Ил. 66*) и узаконено до **молитвена стойност** с полемичния трактат *„За буквите"* на Черноризец Храбър (IX-X в.)! (*Ил. 102*) – се превръша в **свещенодействие** и **регламент**.

Константин Костенечки е пряк ученик на Св. Патриарх Евтимий Търновски. Наречен е Философ заради неговите познания в областта на граматиката, която според средновековните научни схващания се е считала за една от най-високите философски науки със светски характер.

Този български кинжовник е създател на първия сериозен граматически труд, написан от славянин *„Разяснено изложение на буквите"*.

Ето пълния текст на заглавието на тази граматика, защото в него се съдържат мотивите за написването ѝ:

„Писмено (разяснено) за буквите: как да се употребяват, та

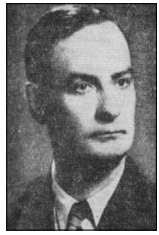

101. **Проф. Куьо Куев (фотопортрет)**

102. **Страница от преписа на полемичния трактат *„За буквите"* в *„Лаврентевия сборник"* (1348) (фотография)**

поради промяната им да не се развалят Божествените писания, как и по какъв начин сега загиват новоиздаваните (книги), а благочестивите самодръжници винаги се грижат за (друго) издание, щом намерят, че са похабени, за облеклото им (надбуквените знаци) и за знаковете, защото (книгите) се развалят не само чрез буквите, а и чрез ударенията; за обучението на децата и за много особености, които сме длъжни да изложим правилно" (изд. през 1885-1895 г. от **В. Ягич** [990]; *срв.:* **К. Куев** [1020], **В. Сл. Киселков** [1014]).

Когато се изяснява връзката между граматиката на Константин Костенечки и Търновската книжовна школа, обвързана най-вече с името на Св. Патриарх Евтимий Търновски и неговите съвременници и последователи, следва да се изтъкне, че средновековният филолог е защитавал преди всичко идеята за създаване на **книжовен език**, валиден не само за **българите**, но и въобще за **славяните** (**руси, сърби, босненци, словенци, чехи, хървати**).

Макар и изглеждаща на пръв поглед твърде произволна, тази идея се крепи върху здравата основа на средновековните филологически идеи на хуманитаризма за създаването на книжовен език, някои от които са валидни до днес.

Според Константин Костенечки създаването на книжовния език трябва да бъде подчинено на **три основни правила** (**А. Минчева** [1023]):

Първо правило. **Книжовният език трябва да бъде нещо различно от говоримия – да е по-богат, по-висок като стил на изразяване**. Ако е необходимо неговото усъвършенстване, могат да се използват чужди образци (според Константин Костенечки – това е гръцкият език).

Второ правило. **Книжовният език има строго установени правила, които задължително трябва да се спазват** – т.е, той е нормиран и тези норми са осветени от Традицията.

Трето правило. **Книжовната работа е отговорна и не всеки е в състояние да се заеме с нея**. Тя трябва да се върши само от компетентни лица.

Изтъкнатото **филологическо законодателство** е било твърде актуално за славянските културни среди на Балканите, в Централна и Източна Европа от онова време.

Константин Костенечки – освен че е възпитаник на **Търновската школа** – е и представител и на **Ресавската школа**.

Тази школа е възникнала под покровителството на сръбския княз **Стефан Лазаревич** (**Stefan Lazarevic**, 1377-1427) – син на княз Лазар (**Lazar**

Hrebeljanović, 1329-1389), който загива в битката на Косово поле – 1389 г.; след битката при Ангора княз С. Л. – е и деспот: получава титлата от византийския император Йоан VII Палеолог (Ioannis VII Palaiologos, 1370-1408) на връщане от Анатолия; управлявал е в периода 1389-1427 г. самостоятелно владение – т.нар. Моравско княжество, прераснало в Моравско деспотство с център Крушевац, а впоследствие – и Белград; той е изявен меценат и покровител на изкуствата и книжнината; негов биограф е Константин Костенечеки, основал с подкрепата на владетеля т. нар. Ресавска школа в манастира „Манасия" край р. Ресава, десен приток на р. Велика Морава) (*срв.:* **Б. Ангелов** [1003], **П. Динеков** [977], **К. Куев** [1020], **Д. Петканова** [1024], **Н. Василев** [1005]).

Създадените в манастира „Манасия" **правопис и ръкописи** се наричат **ресавски**.

Този правопис е основополагащ в **сръбската книжнина до XVIII в.**

По чистота и правилност създадените в тази школа ръкописи, наричани още „ресавски изводи", се поставят наравно с **търновските**.

Интересът към **граматическите въпроси, който се оказва характерно явление за XIV и XV в.**, става причина да възникне още **съкратена редакция на граматиката на Константин Костенечки**, наречена *„Словеса"*.

Тя е създадена от анонимен автор и се е преписвала и разпространявала широко в българските и сръбските земи. Среща се преди всичко в южнославянски, влахо-молдавски и отчасти в руски ръкописи.

По този начин векове наред – в годините на османските нашествия – филологическите възгледи на Константин Костенечки са поддържали авторитета на славянската писменост и книжнина, така необходими за запазването на културните ценности на южните славяни.

След приведените уточнения за **универсалния правописно-езиков нормативизъм и свързаните с него високи естетически образци на стила „плетение словес"**, следва да се изтъкне, че, като българин по рождение и възпитаник и последовател на Търновската книжовна школа, Св. Киприан изпълнява мисията на носител и продължител на българските културни и литературни традиции в Русия в края на XIV – нач. на XV в. Произхождащ от видната търновска фамилия Цамблакови, от която е и родът на Св. Патриарх Евтимий Търновски, Св. Киприан е чичо на българския средновековен писател и представител на Търновската книжовна школа, яркия радетел за налагането на правописната и езикова реформа, извършена от Св. Евтимий Търновски, **Григорий Цамблак**

(ок. 1365-1420), един от най-значимите славянски църковни проповедници, химнографи, Киевски митрополит (1413-1420) (*Ил. 103*) (*Похвално слово за Св. Киприан на Григорий Цамблак*; *срв.:* **Н. Дончева-Панайотова** [**Дончева-Панайотова**, Н. ***Григорий Цамблак*** и традициите на Търновската книжовна школа в Русия през XV-XVII в. – В. Търново, 2002. – 674 с.]).

Св. Киприан се издига до върховете на руската църковна администрация по изключително трънлив път – най-напред като Киевски митрополит, а след това – и като Московски и Всеруски митрополит (1376-1406) (*Ил. 104*).

Староруските летописци оставят много свидетелства за църковно-просветното и обществено-политическото дело на Св. Киприан, съдействало за сплотяването на руските княжества около Москва и укрепването на руската държава от края на XIV и нач. на XV в.

Литературно-книжовното дело на Св. Киприан свидетелства за това, че той доразвива в Русия традициите на **Търновската книжовна школа**.

Св. Киприан пренася в Русия редактирания и допълнен от Св. Патриарх Евтимий Търновски *„Синодик на българската църква"* и го въвежда в руската църковна практика. Той преписва и превежда на руски език от български преводи, направени през XIV в. от гръцки език, осъществени от самия Св. Патриарх Евтимий Търновски и от други старобългарски книжовници на много книги с богослужебен характер, на повечето от които са се запазили автографите му. В тези творби Св. Киприан развива художествено-естетическия принцип на Св. Патриарх Евтимий Търновски (*вж: по-горе*) – за образно, витиевато изящно слово в

103. **Киевският митрополит Григорий Цамблак (миниатюра, фрагмент) (факсимиле)**

104. **Княз Дмитрий Донской посреща Св. Киприан в Москва (факсимиле)**

сответствие с каноните на исихастката поетика (**Н. Дончева-Панайотова** [1010], **А. Куманова**, **Н. Василев** [902-903]).

Като израз на прилагания от Св. Киприан **универсален правописен и езиков славянски нормативизъм** и развитата от него **исихастка естетика на стила „плетение словес”** следва да се оцени и приносът му в **универсалната хуманитарна библиография** – направената от него нова редакция на ***„Списъка на позволените и забранените книги”*** в *„Светославовия изборник”*.

Създаденият от него индекс, включен първоначално в молитвеник, не е запазен, но са съхранени няколко негови преписа, в които изрично е отбелязано, че са преписани от Киприановия текст (**А. Пипин, В. Д. Спасович** [1025], **Н. С. Тихонравов** [985-989]).

Сравнението на индекса, включен в *„Погодинския номоканон”* (ръкопис от XIV в.), и първата част на списъка на забранените книги на Св. Киприан, показва, че първата част на Киприановата редакция на индекса е всъщност по-старият списък, който е бил разпространен в Блгария.

Тази част е била сыщо разпространена и всред русите преди Св. Киприан да състави своя индекс, чието отражение се явява *„Погодинският номоканон”*.

Когато Св. Киприан отива в Русия, той преработва материалите за отречените книги и съставя нов списък, на основата на съществуващите в южнославянската литература индекси, който той може да е донесъл съе себе си в Русия, или пък въз основа на вече получилия и там обръщение южнославянски индекс.

Има основания да се мисли, че Киприановата редакция на славянския списък на забранените книги е съкращение на неговата по-пълна редакция, която е съдържала изброяване на:

- **каноничните книги**;
- **еретическите книги**;
- **еретическите обичаи и поверия** – „богоотметните и ненавидими книги” (**Б. Ангелов** [1003]).

Така възникналият славянски текст на индекса в Киприановата редакция оказва силно влияние върху развитието на славянските литератури.

III. II. III. IV. Нова сръбско-българска редакция на индекса на позволените и забранените книги в дамаскините от XVIII в. – отблясък на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в.

Падането на България под турско робство в края на XIV в. премахва условията, които формират културните процеси преди това.

В книжовните произведения от времето на робството до времето на **Св. о. Паисий Хилендарски** (1722-1773) (*Ил. 105*) се разпространява **Християнска проповед**, която има за цел да укрепи Вярата на народа.

По това време книжовниците произхождат от народа (докато преди – във Велики Преслав и Търново – те са принадлежали изключително към кръговете на управляващата класа – аристокрацията).

Всичко това е предпоставка за отсъствие на образци на разпространение на индекса в неговия класически вариант (**Б. Ангелов** [1003]).

И все пак в един **ръкописен сборник** – **дамаскин от XVIII в., 1750 г.** (N 62 в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” – София), се среща **нова сръбско-българска редакция на индекса**.

Според някои приписки в сборника, тази нова редакция може да се смята за дело на известния книжовник от XVIII в. **Йосиф Брадати** (1714-1757).

Разсъждението върху ползата от четенето на книги, както и кои книги не бива да се четат, е поместено като въведение към житието на пророк Илия.

Новата късна българска редакция на индекса има преписи в *„Свищовския дамаскин”* (рукопис от **1753 г.**). В нея правилно различаваните **„лъжовни”**, **забранени книги** от **каноничните** (например, каноничния апокалипсис на Йоан Богослов от апокрифния) са отразявани, подобно в индекса, включен в *„Погодинския номоканон”* (XIV в.), на основата на личното им познаване от страна на съставителя (**Б. Цонев**

105. **Св. о. Паисий Хилендарски / Иван Мърквичка (платно) (репродукция)**

[1034-1036] /*Ил. 106*/, **М. Н. Сперански** [984], **Л. Милетич** [1022] /*Ил. 107*/, **Я. И. Яцимирски** [1038-1042], **Б. Ангелов** [1003]) (*срв.:* сравнителна таблица от 1952 г. на редакциите на списъка на забранените книги /апокрифите/ в: *„Симеоновия сборник”*, *„Погодинския номоканон”*, *Киприановата редакция*, *новата късна българска редакция през XVIII в.*), които бележат калейдоскопа на **универсалното вторично-документално разпространение на Християнската културна традиция, измерено библиографски**.

През XII-XV в. силно византизираният български културен модел способства за трайно изграждане на дълго съществувалата **византийско-славянска общност** в един обширен географско-етнически ареал в Източна Европа, включващ територии на Византийската империя, България, Сърбия, Влахия, Молдова, Московска Русия, Украйна и Литовското княжество, което се проследява в присъствието на изтъкнати представители на българското духовенство със забележителен принос в живота на църквите и книжовността на изброените страни през XIV-XV в. (**В. Гюзелев** [1009]).

III. II. IV. Проекции на енциклопедизма в Средните векове (Арабския ренесанс)

III. II. IV. I. Хронотоп

Багдад е основан през 762 г. Великият **Харун ал-Рашид** става халиф в 786 г. и тогава започва активно да се превеждат елински книги на арабски.

Първите масови преводи са направени по инициатива и под ръководството на един от първите арабски философи **Абу Юсуф**

106. **Проф. Беньо Цонев (фотопортрет)**

107. **Проф. Любомир Милетич (фотопортрет)**

Якуб ибн Исхак ал-Кинди (Abū Yūsuf Ya‘qūb ibn Isḥāq aṣ-Ṣabbāḥ al-Kindī; *Arabic:* أبو يوسف يعقوب بن إسحاق الصبّاح الكندي; *Latin:* Alkindus, ок. 801-873), наречен „баща на арабската философия”. Той играе решаваща роля за въвеждането на **индийските цифри** в арабския и западноевропейския свят. По негово време се превеждат главно трудовете на Аристотел и неоплатониците [1045, 1047, 1048].

В повечето случаи тези преводи са правени чрез сирийски християнски преводи на гръцките оригинали. Много важна тук е ролята на **Хунайн ибн Исхак ал-Ибади** (Ḥunayn ibn Isḥāq al-**‘**Ibādī /*also:* Ḥunain or Ḥunein/; *Arabic:* أبو زيد حنين بن إسحاق العبادي; *Latin:* Iohannitius, *Syriac*, ок. 809-873), наричан с титлата „*шейх на преводачите*”. Той е владеел в съвършенство **арабски, сирийски, гръцки и персийски**. В своята дейност е подпомаган от своя син и племенника си.

Тази преводаческа мисия е продължена от **Абу Бишр Матта ибн Юнус ал-Куннаи** (Abū Bishr Mattā b. Yūnus al-Qunnā’ī; *Arabic:* أبو بشر متى بن يونس القنائي, ок. 870-940).

Други известни преводачи са **Яхия ибн Ади** (Abū Zakariyya’ **Yaḥya Ibn ‘Adī** Ibn Ḥamid Ibn Zakariyya’ at-Takritī al-Manṭiq, 893-974), **Абу Али Иса Ибн Зура** (Abū **‘**Alī **‘**Isā ibn Isḥāq ibn Zur‘a, ок. 943-1008) и **Ибн ал-Хаммар** (Abū l-Khayr al-Ḥasan b. Suwâr b. Bābā b. Bahnām Ibn al-Khammār, ок. 942-1017).

Така за около 200 години са преведени на арабски най-важните трудове на *елинските* мислители.

Не случайно именно след тези преводи се появява великият *арабски* мислител и енциклопедист **Абу Наср Мухаммад ибн Тархан ал-Фараби** (Abū Naṣr Muḥammad ibn Tarkhan al-Farābī; *Latin*: Alpharabius, ок. 872-951). Той става известен като „Вторият учител” (след Аристотел) („al-Mu‘allim ath-Thānī”) и дава – освен всичко друго – и знаменитата **класификация на науките**, която се използва дълго време и в Западна Европа.

Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак

(Abū l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya‘qūb ibn Isḥāq an-Nadīm al-Warrāq) (*Ил. 108 – вж: с. 1695*) е роден и умира в Багдад (ок. 932-990). Той е арабски учен, библиограф и книготърговец, което се потвърждава от неговата изключителна начетеност, но и от това, че за заглавие на своята уникална библиография избира древната дума **„фихрист”**, която означава „*индекс, указател, съдържание*”. Баща му е известен скриптор и книготърговец (*араб.: **варрāк***), а името му **ан-Надūм** означава „съратник (другар), както и човек, който се разкайва”.

Ибн ан-Надим общува с много видни учени на своето време, сред

108. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 (старинна гравюра)**

които са *християнски* (якобити, несторианци) и *манихейски* философи. Освен арабски и персийски, той владее също и старогръцки, сирийски, арамейски, индийски (санскрит) и други езици, и е запознат с творчеството на Аристотел, Платон и множество предислямски учени.

Неговият капитален труд е ***„Китāб ал-Фихрист”*** [971-972; *срв.:* 973, 974, 966, 975], който едновременно е полифункционален:

- ***универсален*** **анотиран вторично-документален енциклопедичен труд** ***по съдържание*** *и*

- ***международен*** **и** ***ретроспективен по обхват*** **на документи, написани на много езици и в различни краища на света, библиографски указател**.

В предговора на Ибн ан-Надим към *„Фихрист”* авторът пише:

„Това е указател на книгите на всички народи, араби или неараби, които са писани или преведени на арабски език, с данни за тези, които са ги създали, техния произход, дата на раждане и смърт, родните им градове, техните качества и недостатъци от началото на всяка наука до наше време, 377 година от хиджра (987 г.)”.

III. II. IV. II. Класификационна схема

Във *„Фихрист”* е синтезирана библиографска информация за книги, написани в Китай, Индия, Африка, Европа и целия Арабски халифат.

В труда са включени манускрипти, които авторът е видял лично *„de visu”* или за които знае от най-достоверен източник, упоменат изрично.

Анотираните описания дават подробни данни не само за автора и заглавието, но и за различните преписи и техните автори, обема им, качеството на превода и пр. Това позволява на ползвателя да се отличат съкратените от пълните преписи, качествените преводи, различните варианти и други важни елементи на изложението на съответния документ.

Библиографията се състои от 10 глави (*араб.*: ***маḳāлāт***) 34 раздела, подредени вътрешно *тематично* и *хронологично*, които отразяват *универсума* от знания, достигнат в ислямския свят по онова време.

Още в първата глава авторът разказва за съня на седмия халиф Абу’л-Аббас Абд Аллах ал-Ма’мун (813-833), който е син на известния Харун ал-Рашид (786-809). В него му се явява Аристотел и тогава халифът изпраща специална делегация във Византия за придобиване

на антични ръкописи. Описва се организацията на техните преводи на *арабски* и *персийски* [Dodge, p. 585]. Дадена е информация за дейността на големите библиотеки в Багдад като например **Хизанат ал-Хикма** (*араб.:* ***Съкровищница на мъдростта***) в академията **Байт ал-Хикма** (*араб.:* ***Дом на мъдростта***), основана в 830 г.

Ето как конкретно изглежда **класификационната схема на *„Фихрист”*** на Ибн ан-Надим:

- *[1]* ***Свещените Писания*** **(книги) на мюсюлмани, евреи и християни**;
- *[2]* **Граматика и филология**;
- *[3]* **Исторически науки**;
- *[4]* **Поезия**;
- *[5]* **Ислямска теология** (*араб.:* ***калāм***);
- *[6]* **Право**;
- *[7]* **Философия**: **гръцки философи и други учени**;
- *[8]* **Математика и астрономия**;
- *[9]* **Медицина**: **гръцка и ислямска**;
- *[10]* **Приказки и разказвачи (приказници)**;
- *[11]* **Магове, магьосници и мистици**;
- *[12]* **Басни и други всякакви (поучителни) истории**;
- *[13]* **Манихейци, индуси, китайци, будисти, сабияни, маркионити и други (гностически) секти**;
- *[14]* **(Информация) за Индия, Индокитай, Китай, Византия и други страни и народи**;
- *[15]* **Алхимия**.

Налагат се някои *изводи*:

1) Очевидно е, че принципът на ***„седемте свободни изкуства”*** присъства в базата на прилаганата схема като семе:

- ***тривиум*** **(*трите* словесни изкуства**: **граматика, риторика** *[2]*, **диалектика** *[5][7]***)**;
- ***квадривиум*** **(*четирите* „математически изкуства”**: **аритметика, геометрия, музика и астрономия** *[8]***)**.

2) Но този принцип е застъпен в явен **синкретизъм** с ***универсализма*** **на познанието**, характерен за X в. – единството на **първата философия (метафизиката)**, разбирана като **чиста философия** *[7]*, **литературата** *[4], [10], [12]*, **историята** *[3]*, **правото** *[6]*.

3) Този принцип е надстроен с актуалните **естественонаучни тенденции**, които се наблюдават в съвремието на автора и ще

изкристализират с голяма сила в следващите векове (**медицината** *[9]*, **алхимията** *[15]*).

4) **Богословието и религията** *[1]* заемат върхова позиция в предлаганата схема, като са определящи и за **философията** *[7]*, и за всички **духовни** *[11]* **и култови** *[13]* **практики на** ***световното*** **религиозно-философско родословно дърво на културата**;

5) Прозира активираност на **знанието за** ***посоките*** **на света** *[1], [5], [9], [13], [14]* – като едно феноменологично навечерие на епохата на Големите географски открития – и това знание започва да се *районира по планетарната сфера*, водено от **разклоненията на единното дърво на историко-културното развитие на религиите** *[1]*.

6) Тенденцията към **обединяване на знанието** от всички посоки на света става определяща *[1], [5], [9], [13], [14]*.

7) Категорично определящ става ***планетарният*** **обхват на библиографирането**, което най-точно може да бъде представено като ориентираност към ***световната универсална*** **библиография**, прозираща и в универсалната структура на факултетите на университетите по света (богословски, медицински, юридически), възникващи през XI в.

III. II. IV. III. Инструментариум. Философска принадлежност

Справочният апарат на *„Фихрист”* е изграден от различни показалци, които често – на принципа на информационната ризома [20, 27-30] – са вградени вътре в основния текст.

Ибн ал-Надим се проявява и като истински изследовател – хуманитарист, свидетелство за което са студиите му за същността на **философията** и специално за Платон и Аристотел, за произхода на приказките *„Хиляда и една нощ”*, за значението на египетските пирамиди и много други.

В библиографията *„Фихрист”* има специална глава, посветена на видовете хартия, изкуството на скрипторите, както и приложени модели на шрифтовете на **14 различни азбуки** (за съжаление изгубени).

В цялото енциклопедично съчинение се дава първостепенно място на ***персийските източници*** и особено на ***предислямската иранска литература „андарц”***. Това са най-общо поучителни истории, напътствия и мъдрости от и за бог Зороастър, различни сасанидски императори

(Ардашир, Кавад, Хосров) и източни мъдреци.

Не по-малко важен е въпросът защо *първата световна универсална библиография* е *арабска*.

Арабската цивилизация е основополагащ елемент на световната културна парадигма, защото тя е *свързващото звено* между Изтока и Запада, Севера и Юга на човечеството.

Арабската Академия в Багдад става световно средище на учени от Изтока и Запада, където се събират, обменят, развиват и разпространяват всички постижения на световното познание дотогава. Неин предходник е ***персийската (сасанидска) академия в Гондишапур***, която е първата известна научна институция в Азия [1044].

По време на разцвета на **Абасидския халифат** (750-1258) [1043], когато столицата се премества в Багдад, именно арабската цивилизация става основа на Ислямския Златен век.

През този период *арабският* свят става интелектуален център за науката, философията, медицината и образованието, където се защитава **каузата на знанието** и се основава ***„Дом на мъдростта"*** в Багдад, в който *мюсюлмански и немюсюлмански учени* превеждат и събират цялата информация, известна дотогава на света – знанието.

Много класически творби на Античността, които иначе биха били изгубени, са преведени на *арабски* и *персийски*, а впоследствие на *иврит* и *латински*.

През този период арабското ойкумене е като котел на култури, където се събират, синтезират и развиват знанията, получени от *халдейската, древногръцката, древноримската, китайската, индийската, персийската, египетската и византийската* цивилизации [1049].

III. III. Историографско обобщение

Следва да се направят и някои по-общи **изводи**.

Първо. **Универсалната библиографска дейност – структурирана по планетарния културен ареал – от Ранното средновековие** (VI в.) се превръща в **културна институция на обществото**, което е зряла проява на разпространение на **специфичен вторично-документално саморегламентиращ се нормативен процес на информационните и когнитологичните комуникации**, налаган първоначално чрез **списъците на истинските и забранените книги**, известни в историята

на Християнството от V в. като **индекси на охранителната** и **препоръчителната библиография** – от времето на **папите Инокентий I** (**Innocentius I**, ? – 417) (*Ил. 109*) – **Св. Геласий I** (**Gelasius I**, ? – 496) (*Ил. 110*). Тези списъци се структурират в **три основни раздела**, определени в съответствие с **философско-религиозната платформа на Християнството**: **канонични**, **допускани**, **забранени**.

Второ. Списъците на истинските и забранените книги **стават регламентираща нормативна универсална вторично-документална база за литературата и книжнината в християнския свят**, като **подготвят почвата за създаване на *енциклопедия* (*енциклопедии*) на учебното знание**. На тези енциклопедии е присъщо **естественото роене в множество преписи, показващи тяхната обща генеалогия в Западна и Източна, Северна и Южна Европа**.

Трето. Самата тази дейност по създаване на **енциклопедия (енциклопедии) на учебното знание** се насочва към **строга *регламентираност* на своите прояви**, станали с течение на времето не просто неин **начин на съществуване**, но и неин **културен белег** (същност на **нормативната, стандартизиращата се вторично-документална форма**!): създаване на **примерен каталог за манастирските библиотеки** (**Касиодор Сенатор** – **VI в.**).

Четвърто. Структурирането по **предметите на училищното обучение** (**по тривиума** /трите словесни изуства: граматика, риторика, диалектика/ и **квадривиума** /четирите „математически изкуства": аритметика, геометрия, музика и астрономия/) на хуманитарната светска (втора) книга на *„Наставленията ...”* на Касиодор Сенатор през Средновековието служат на **училищното църковно обучение**), става **прогностична моделираща основа** – чрез заложена в **универсалната вторично-документална форма**, – за обединяването векове по-късно на

109. **Папа Инокентий I (старинна гравюра)**

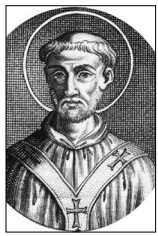

110. **Папа Св. Геласий I (старинна гравюра)**

база на някои **църковни училища и училищата и библиотеките към манастирите** върху **единна интелектуална основа**. Именно в резултат на това се изграждат **първите университети в света**: Болонски (1088), Оксфордски (1167), Кеймбриджски (1209), Парижки (1215), Ягелонски (1364), Упсалски (1477), Тартуски (1632)...

Пето. Ако в книжовната култура на България от Ранното средновековие се създават образци (*„Симеоновия сборник"* /X в./), които получават приложение преди всичко в Киевска Русия и отчасти в Сърбия, то през XII-XV в. **силно византизираният былгарски културен модел** способства за трайно изграждане на **дълго съществувалата византийско-славянска общност в един православен свят в обширен географско-етнически ареал в Източна Европа, включващ територии на Византийската империя, България, Сърбия, Влахия, Молдова, Московска Русия, Украйна и Литовското княжество** (присъствието на изтъкнати представители на българското духовенство със забележителен принос в живота на църквите и книжовността на тези страни през XIV-XV в.): **Св. митрополит на цяла Русия Киприан**, **книжовникът в сръбския владетелски двор Константин Костенечки**.

Шесто. **Многообразните систематични универсални енциклопедии през Средните векове бележат дифузна трансмисия на структурирането и клонящите към тяхното intentio обобщаващи трудове с *философско-библиографска* насоченост, написани на *гръцки*** (VI-IX в.), ***старославянски*** (IX-XI в.) и ***латински*** (XIII-XV в.) език; тези **обобщаващи философско-библиографски трудове** стават основа на **философско-информационните картини на знанието, разпространявани в университетите от XI в.**

Седмо. В лоното на Ранното средновековие – на база на универсалните енциклопедии на Античността (VI в.) – общо за Западната и Източната традиция във византийско-славянската книжовност, но специфично в съответствие с конкретните исторически условия – се подготвят условията за създаването на **букет от методологии на хуманитарната универсална библиография от VII-XV в. като образци на синтезното универсално и препоръчително информационно моделиране – фундамент и модел на енциклопедизма за следващите векове**:

- тенденцията към *минимализъм* на универсалните (хуманитарните) хронологични биобиблиографски речници на църковни писатели, която през VI в. кристализира в библиографията на местни писатели: на Исидор Севилски (Isidorus Hispalensis, 560? – 636/) **и Илдефонсо Толедски (Ildefonsus Toletanus**, 607-667);

- ранносхоластичната хуманитарна традиция през XI-XIII в. – религиозната хуманитарна библиография;

- светският универсален систематичен библиографски указател от средата на XIII в. – *„Книгозаконието”* (*„Библиономията”*) на Ришар де Фурнивал (Richard de Fournival, 1200 – след 1250);

- обединяването на чертите на светската училищна програма и систематичния подборен библиографски указател по латинска литература от края на XIII в. – *„Списъкът на много автори”* на Хуго от Тримберг (Hugo von Trimberg, 1230/1235 – 1313);

- азбучният биобиблиографски речник – сводният каталог на книжните фондове (*„Каталогът на църковните писатели”* на Джон Бостън от Бъри (John Boston of Bury, XIV-XV в.) **от нач. на XV в.) – примерният каталог на библиотеките – в Италия през Ранното Възраждане (систематичният *„Списък”* от 30-те год. на XV в. на Томазо Парентучели (Parentucelli**, Tommaso, 1397-1455), който става впоследствие **папа Николай V (Nicholaus V**, 1447-1455) [884, 897, 900, 905].

Осмо. **Когато говорим за световното значение на *„Фихрист”* като форма на ретроспективната международна универсална библиография на планетата** [900, 905, 978]**, следва да отбележим като сравнение, че първият истински европейски вторично-документален труд по международна универсална библиография на швейцарския учен-енциклопедист Конрад Геснер (Gesner, Conrad /1516-1565/) *„Пандекти” – „Всеобща библиотека”* (*„Bibliotheca universalis”*) (1545-1555) в 4 тома (Цюрих)** [967-970]**, тоест почти 600 години след *„Фихрист”*, бидейки не само библиографски и *биобиблиографски речник с аналитичен характер* и *панорама на ръкописната и печатната книга към XVI в.*, няма толкова широк обхват като *езици, региони на света* и *теми*. Първата известна арабска световна универсална библиография *„Фихрист”* има изключително цивилизационно значение поради това, че *е*: вълшебното огледало на постиженията на Ислямския „Златен век”; съкровищница на данните за множеството книги на *арабски, персийски, арамейски, сирийски, согдийски и иврит*, като голяма част от тях са *преводи от старогръцки, индийски, китайски, арамейски, сирийски, согдийски, иврит, арменски, латински и други езици*; олицетворява екзистенциалната мисия на арабската цивилизация като хранител на античната мъдрост и в същото време осъществява *сакралната интелектуална връзка между Изтока и Запада*; свещен хранител (като пещерата на *Али Баба*) на безценните следи на почти изгубените *култури на зороастрийци,***

арабски християни **(копти, несторианци, яковити, маронити),** ***юдеи, арменци, грузинци, албанци*** **(от Закавказието)** ***и много други локални общности***; **единственият запазен свидетел за метафизичната дълбочина на една духовна вселена, събрала в себе си всичко най-ценно от целия тогавашен свят**.

Девето. **Световната универсална библиография отваря пътя на енциклопедизма – универсалното познание като върхово проявление на Светая Светих на човечеството –** ***БОРАВЕНЕТО С МНОЖЕСТВЕНОСТ (КОНЦЕПТУАЛНА – ФИЛОСОФСКА и ДОКУМЕНТАЛНА – ПЪРВИЧНО- И ВТОРИЧНО-ДОКУМЕНТАЛНА)*****, което ни сочи пътя за Спасението на човешката цивилизация като ПОСТОЯННО ИЗГРАЖДАНЕ – ЧРЕЗ** ***ЕЗИКА НА СВЕТОВНАТА УНИВЕРСАЛНА БИБЛИОГРАФИЯ*** **И** ***ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА*** **– НА** ***ПЛАНЕТАРНА КУЛТУРНА РИЗОМА (КОРЕНИЩЕ) ОТ ВРЪЗКИ НА ЕДИНСТВОТО, СТРУКТУРИРАНО ОТ МНОГООБРАЗИЕТО***.

Десето. **ГЕНЕЗИСЪТ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ**: **ГЕНОМ (III. I. Енциклопедия на учебното знание – същностнохуманитарна проблематика на Ранното средновековие. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на** ***гръцки*** **(VI-IX в.),** ***старославянски*** **(IX-XI в.) и** ***латински*** **език (XIII-XV в.); III. I. I. Паметникът от VI в. на хуманитарната библиография и енциклопедизма** ***„Наставления за духовното и светското четене”*** **на Касиодор Сенатор; III. I. II. Роля на препоръчителната литература на хуманитарната универсална библиография на Касиодор Сенатор** ***„Наставления ...”*** **(VI в.) през VIII-XIV в.; III. II. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на** ***гръцки*** **(VI-IX в.),** ***старославянски*** **(IX-XI в.) и** ***латински*** **език (XIII-XV в.); III. II. I. Проекции на енциклопедизма в Средните векове в Източната традиция и славянската духовност и славянските литератури (IX-XI в.); III. II. I. I. Универсални енциклопедии,** ***написани на гръцки език*****, в които** ***библиографският*** **елемент е водещ; III. II. I. II. Универсални енциклопедии,** ***написани на латински език*****, в които** ***философският*** **елемент е водещ; III. II. II. Рецепция на византийския модел на Християнството в енциклопедизма през втората половина на IX в.; III. II. III.** ***Старобългарският*** **енциклопедичен антологичен** ***„Симеонов сборник”*** **(IX-X в.) – междинно по хронология място между**

написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.) и протограф на *„Светославов изборник”* (XI в.); III. II. III. I. Преписи на старобългарския енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.) – българският културен модел на единство на философско-библиографската концептуална платформа (XI-XIV в.); III. II. III. II. Разпространение в славянския свят през XIV и XV в. на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в., съставен от Всеруския митрополит от български произход Св. Киприан, принадлежащ към Търновската книжовна школа като резултат от нормативизма на правописно-езиковата реформа на Св. Патриарх Евтимий; III. II. III. III. Исихазмът – проява на философската платформа на високите предренесансови художествено-естетически образци на стила „плетение словес” (XIV-XV в.); III. II. III. IV. Нова сръбско-българска редакция на индекса на позволените и забранените книги в дамаскините от XVIII в. – отблясък на библиографския списък, поместен в първия *„Симеонов сборник”* от X в.; III. II. IV. Проекции на енциклопедизма в Средните векове (Арабския ренесанс); III. II. IV. I. Хронотоп; III. II. IV. II. Класификационна схема; III. II. IV. III. Инструментариум. Философска принадлежност) разкрива генеалогичното културолого-феноменологично коренище на планетарното енциклопедично мислене с общ гео-космичен ценностен геном.

***Това* коренище посочва дифузна трансмисия на отделните явления – енциклопедиите, която проявява *естественото* родство на формите на енциклопедизма като интелектуална проекция – следствие на планетарната човешка менталност като *полифонично многогласие*.**

Енциклопедичното когнитивно движение във вид на проява на заложената в него *менталност* като *онтологична* потребност на човека да установява *информация*, която да трансформира в *знание* – като индикация за връзки между нещата, – го привежда към структурирането *хипертекстови многовариантни* мегасистеми: азбучни, систематични, предметни, тематични и пр.

И именно *тези* мегасистеми служат за когнитивно компаративистично градиво за добиването на енциклопедично знание – многовариантно планетарно интелектуално хиперцяло – мегамодел на научната картина на света.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

I. Метабиблиографоведска природа на *енциклопедизма*

Несъмненото положение, че **върху уредена пълна и изчерпателна библиографска база** – *в идеал: на* ***световната*** – ***планетарната*** – ***универсална библиография*** **по даден** ***контент*** – **е възможно структурирането на** ***енциклопедия***, позволява да осмислим ***енциклопедизма*** **като** ***хиперметабиблиографска форма на познанието***, съответстваща на ***библиографската морфология***.

Тази **хиперметабиблиографска форма на познанието за общите универсални енциклопедии е** ***световната универсална библиография*** [900, 905, 978, 979-980].

В Германия възрява **библиографската морфология** и тя е свързана с името на библиотековеда, библиографа-практик и теоретика, сътрудника и секретаря на Кралската библиотека в Дрезден, библиотекаря на Волфенбютелската библиотека **ФРИДРИХ АДОЛФ ЕБЕРТ** (Ebert, Fr. Ad. /1791-1834/) (*Ил. 111*):

111. **Фридрих Адолф Еберт / Неизвестен автор**
(платно)
(репродукция)

с предисловието към най-значителната му работа в областта на библиографията – *„Всеобщ библиографски речник”* (1821-1830 г.) и неговата статия *„Библиография”*, публикувана в *„Енциклопедията ...”* (1823) на Й. С. Ерш (Ersch, J. S.) и Й. Г. Грубер (Gruber, J. G.).

Ebert, F. A. Allgemeines bibliographisches Lexikon. [Bd. 1-2]. – Leipzig: Brockhaus, 1821-1830.
Bd. 1. – 1821. – [VI], XVIII S., 1076 Col. – Vorrede: S. IX-XVI.
Bd. 2. – 1830. – 1120 Col.

Ebert, F. A. Bibliographie. // *Ersch*, J. S. Allgemeine Enzyklopädie der Wissenschafte und Künste / **J. S. Ersch, J. G. Gruber**. – Leipzig, 1823. – Tl. 10. – S. 47-48.

Изхождайки от позицията, че **„библиографията е свод от документи (codex diplomaticus) по история на писмеността, най-сигурният измерител на степента и висотата на писмената култура и дейността** (*Подчертаното – от мен. – А. К.*)**”** [**Ebert**, F. A. Allgemeines ..., *т. 1, с.* IX], Ф. А. Еберт я определя като **наука, занимаваща се „с познаването на произведенията на писмеността на всички времена и народи като такива, а също ги познава в съответствие с отделните външни обстоятелства** (*Подчертаното – от мен. – А. К.*)**”** [**Ebert**, F. A. Bibliographie ..., с. 47].

По *този* начин превъзнасянето от страна на френските библиографи на функциите на библиографията в най-рано от тях формулираните в по-новото време **възгледи за природата и значението на библиографията като всеобобщаваща наука** (Ж. Ф. Не дьо ла Рошел, А. Г. Камю, Е. Г. Пеньо, Ш. Ф. Ашар), е преодоляно в концепцията на Ф. А. Еберт.

Немският теоретик вижда **библиографията в ролята „услуга на науката”** [**Ebert**, F. A. Allgemeines ..., *т. 1, с.* IX].

Разграничавайки ясно **два подхода на библиографията към книгата**:

1) **като към продукт на *духовната* култура, като към *духовна (литературна, научна) ценност***;

2) **като към продукт на *материалната* култура, като към *материална ценност***, Ф. А. Еберт разделя библиографията на *два вида*:

- **„чиста”** и
- **„приложна”**.

Първата от тези разновидности – **„чистата библиография”** – се касае до съвкупността от произведенията на писмеността; задачата ѝ е – да установи наличието на съответните произведения, „да покаже въобще това, което има”. Тя съществува във вид на **универсална** (обхващаща писмеността на всички векове и народи) или **ограничена от времето** (произведенията на писмеността на определена епоха, период, години), или **мястото** (национални, регионални, краеведски), или **съдържанието** (произведения на писмеността по една или друга област на знанието) [**Ebert**, F. A. Bibliographie ..., с. 47].

Втората разновидност – **„приложната библиография”** – подхожда към книгите предимно с отчитането на склонностите и **потребностите на книгосъбирателя (библиофила)**, с което и обяснява на колекционера и книготърговеца причината, поради която едно или друго издание има определена ценност (за тези цели библиографът използва много помощни за него дисциплини: хронологията, палеографията, историята на книгопечатането и др.) [**Ebert**, F. A. Allgemeines ..., *т. 1, с.* X].

Към изложеното следва да се допълни, че за **образец на „чиста библиография”** Ф. А. Еберт смята първия универсален свод от библиографски сведения за писателите,

писали на латински, гръцки и древноеврейски езици от древността до средата на XVI в. – *„Всеобщата библиотека”* (1545-1555 г.) [967-970] на швейцарския естествоизпитател, филолог и библиограф **К. Геснер** (Gesner, C. /1516-1565/), а **класически примери на „приложна библиография”** за него са върховете на френската и всемирна библиофилска библиография от XVIII и XIX в. – *„Поучителната библиография ...” – „Bibliographie instructive”* на **Г. Ф. Дебюр Младши** (Debure le Jeune, Guillaume-François /1731-1782/) и *„Ръководството на книготърговеца и любителя на книги” – „Manuel du Libraire et de l'Amateur de livres”* на **Ж. Ш. Брюне** (Brunet, J. Ch. /1780-1867/).

De Bure, G. F. le Jeune. Bibliographie instructive ou Traité de la connaissance des Livres rares et singuliers, contenant un catalogue raisonné de la plus grande partie de ces Livres precieux, qui ont paru successivement dans la République des Lettres, depuis l'invention de l'imprimerie, jusques à nos jours, avec des Nottes sur la différence et la rareté de leurs éditions, et des remarques sur l'origine de cette rareté actuelle, et son degré plus ou moins considérable la manière de distinguer les éditions originales, d'avec les contrefaites, avec une description typographique particulière du composé de ces rares volumes, au moyen de laquelle il sera aisé de reconnaître facilement les exemplaires ou mutilé en partie ou absolument imparfaits, qui s'en rencontrent journellement dans le commerce, et de les distinguer sûrement de ceux qui seront exactement complets dans toutes leurs parties. Disposé par ordre de Matières et de facultés, suivant le systé Bibliographique généralement adopté; avec une Table générale des auteurs, et un systé complet de bibliographie choisie. / par Guillaume François de Bure, le Jeune. – Paris: De Bure le Jeune, 1763-1768. – T. 1-7.

T. 1. – 1763. – XXVI, 603 p.
T. 2. – 1764. – XXVIII, 772 p.
T. 3. – 1765. – XVI, 734 p.
T. 4. – 1765. – 544 p.
T. 5. – 1766. – XXIV, 631 p.
T. 6. – 1767. – 645 p.
T. 7. – 1768. – 687 p.

Тр. на **Г. Ф. Дебюр Младши** *„Поучителна библиогр., или Трактат за познаването на редк. и изключ. кн., съдържа тълк. речник на по-голямата ч. от тези ценни кн., които се появяват в Лит. република от изобретяването на книгопеч. до наши дни, с бел. за отличени. и редки техни изд. и ... за причината на тази рядкост ... ; за способа да се различат ориг. изд. от техните копия ..., при помощта на които лесно се установява екз. или частична повреда., или ... дефект ...”* е доп. от имащия самост. значение аукционен каталог на съветника на парламента ***Л. Ж. Геньо***, съставен от **Г. Ф. Дебюр Младши** след смъртта на притежателя на колекцията. В 1782 г., годината на смъртта на Дебюр, излиза 10-ия том на *„Поучителната библиогр. ...”*, съст. от **Ж. Ф. Не дьо ла Рошел** (1-ви и 2-ри томове на каталога на ***Л. Ж. Геньо*** Рошел считал за томове 8 и 9 на *„Поучителната библиогр. ...”*). 10-ят том представлява вспомагателен показалец към анонимните книги, отчентени във всичките девет предходни тома, а също включва включва трактата на **Ж. Ф. Не дьо ла Рошел** *„Разсъждение за библиографската наука и за задълженията на библиографа”*.

Brunet, J. C. fils Manuel du Libraire et de l'Amateur de livres, contenant: 1. Un nouveau Dictionnaire bibliographique, dans lequel sont décrits les Livres rares, précieux, singuliers, et aussi les ouvrages les plus estimés en tout genre, qui ont paru tant dans les languages anciennes que dans les principales langues modernes, depuis l'origine de l'imprimerie jusqu'à nos jours; avec l'histoire des différentes éditions qui en ont été faites; des renseignements nécessaires pour reconnaitre les contrefaçons, et collationner les anciens livres. <...>; 2. Une Table en forme de Catalogue raisonné, où sont classés méthodiquement tous les ouvrages indiqués dans le Dictionnaire, et de plus, un grand nombre d'ouvrages utiles, mais d'un prix ordinaire, qui n'ont pas dû être placés au rang des livres précieux.: [T. 1-3]. – Paris: J. Ch. Brunet et Leblanc, [1809] 1810. – T. 1. A-E. – [2], XVI, 614 p.; T. 2. F-O. – [2], 620 p.; T. 3. P-Z. – [2], 638 p. – 2. éd.: T. 1-4. – 1814. – 3. éd.: T. 1-4. – 1920. – 4. éd.: T. 1-5. – 1842-1844. (T. 5. – P.: Silvestre, 1844). – 5. éd.: T. 1-6. – 1860-1865. – От 5. изд. излизат препеч. в Берлин (1921 г.), Париж (1923 и 1928 г.) и Ню-Йорк (1923 г.).

Съдържа и: *Table méthodique en forme de catalogue raisonné* (p. 1-798).

Така отсъствието на големи колекционери в Германия – феномен на обществената практика, който силно влияе върху формирането на възгледите на френските специалисти в областта на библиографията (*вж: по-горе*), помага на Ф. А. Еберт да разграничи ясно двете различни **потребности от библиография**:

- **развитието на науката и културата**, наблюдаващо се явно в родината му *и*
- **книгосъбирателството на библиофилите**, получило особено развитие в резултат на определени специфични традиции във Франция.

Концепцията на Ф. А. Еберт, разделяща библиографиията на два вида – **„чиста”** и **„приложна”**, – намира приемственост в последвалите изследвания на германските библиографи.

Придържайки се към възгледа на Ф. А. Еберт, съотечественикът му – библиографът-историк – авторът на неподражаемата панорама на развитието на библиографията библиографът – историк и морфолог **ГЕОРГ ШНАЙДЕР** (Schneider, G. /1876-1960/) (*Ил. 112*) високо цени достойнствата на своя предшественик, приемник на когото сам се смята и е такъв в действителност.

По повод на предисловието към *„Всеобщия библиографски речник"* [**Ebert**, F. A. Allgemeines ..., *т. 1, с.* IX-XVI] на Ф. А. Еберт, където неговата концепция намира своя най-завършен израз, Г. Шнайдер изказва съждение, което става пророческо и за класификационните представи във вторично-документалната сфера, и за цялото развитие на тази сфера като планетарно ноосферно явление на XX-XXI в. като цяло, и въобще за следващите поколения библиографи – не само в Германия, Западна Европа, но и в световен мащаб – особено в **когнитологичен аспект на разглеждане на библиографската област като научно-практическо системно цяло**: **„завинаги ще остане един от главните наши източници по теория на библиографията** (*Подчертаното – от мен. – А. К.*)**"** [**Schneider**, G. Handbuch ..., с. 17].

Schneider, G. Einführung in die Bibliographie. – Leipzig: Hiersemann, 1936. – V, [2], 203 S.
Тр. е основан на изключената от 4. изд. кн. на авт. *„Ръководство по библиогр."* нейна теорет. ч.

Schneider, G. Handbuch der Bibliographie. – Leipzig: Hiersemann, 1923. – XVI, 544 S.
2. изд. е с незначителни изменения (Ebenda, 1924).
3. изд. – Репр. от 2. изд.
4. изд. – значително изменено: изключена е основната му (теорет. ч.); твърде разшир. е собствено справочната ч. на тр.
5. изд. – Репр. от 4. изд.

Schneider, G. Theory and history of bibliography / Transl. by **R. R. Shaw**. – New York: Columbia univ. pr., 1934. – 306 p.
Съдържа и: *The development of Bibliogr.* (p. 271-293). – Този откъс от кн. е препеч. през 1975 г.

Пристъпвайки към по-детайлно изложение на концепцията на немския библиотекар и библиограф Г. Шнайдер, следва да се изтъкне, че в широкоизвестното

112. **Георг Шнайдер**
(фотопортрет)

в целия свят и *цит.* негово *„Ръководство по библиография" – „Handbuch der Bibliographie"* (1923) (*вж:* и 2-4 изд. на тр.: 1924, 1926 и 1930, както и др. негови съч. – *„Теория и история на библиографията" – „Theory and history of bibliography"*, 1934 и *„Увод в библиографията" – „Einführung in die Bibliographie"*, 1936), са обхванати **универсалните по съдържание библиографски пособия**.

Авторът се придържа към твърде характерната и утвърдила се днес като **всеобща интегрална интерпретация на библиографската област като системна естествено структурирана, исторически възникнала и постоянно трансформираща се цялост**.

В представата на Г. Шнайдер за **библиографската сфера като цялост** са изведени:

- библиографските пособия от *втора степен* (библиография на библиографията = библиографски указатели, отразяващи вторично-документални трудове).

След тях следват: **общите библиографски указатели с международен обхват**; **библиофилските указатели**; **указателите, отчитащи инкунабулите**; **общите препоръчителни библиографски пособия** и **указателите на забранените издания** (у Г. Ш. последните две групи са обединени под симптоматичното – системно-структурно в основата си – за разбирането същността на привежданите вторично-документални феномени – общо заглавие: **„Списъци на добрите и лошите книги"**) (*Подчертаното – от мен. – А. К.*) [**Schneider**, G. Einführung...; **Schneider**, G. Handbuch...; **Schneider**, G. Theory...].

След характеристиките на приведените *тук* групи библиографски пособия, диференцирани за първи път в историята на библиографията по описания начин, който създава достатъчно всеобхватна, всеобща – единна, пълна и ясна – диференцирана историко-културна представа за **същностно-библиографските особености на отделните библиографски разновидности**, Г. Шнайдер привежда сведения за **изданията, които *не са библиографски* в тесния смисъл на думата**, но представляват **фундамента на всяка по-съществена (справочно-информационна) библиографска работа**: **общи печатни каталози на библиотеките**; **списания с обща тематика, имащи големи критико-библиографски раздели**; **общи ЕНЦИКЛОПЕДИИ** [**Schneider**, G. Einführung...; **Schneider**, G. Handbuch...; **Schneider**, G. Theory...].

Националните библиографски указатели на отделните страни са представени от Г. Шнайдер обособено – по страни или техни групи, образувани по **езиково родство** [**Schneider**, G. Einführung...; **Schneider**, G. Handbuch...; **Schneider**, G. Theory...].

След тази библиографска разновидност следва друга – **библиографските указатели на периодичните издания**, сред които – и отразяващите статии, намиращи се в отбелязаните източници (**аналитични библиографски пособия**) [**Schneider**, G. Einführung...; **Schneider**, G. Handbuch...; **Schneider**, G. Theory...].

На **библиографските указатели** на някои, **специални по вид, издания** (**на**: **различни общества**; **висши учебни заведения и училища**; **официални издания** и **публикации, издавани от „частни лица"** /т.е. не се явяват издатели по професия/; **на книги, появили се на бял свят анонимно или под псевдоними**) Г. Шнайдер отделя самостоятелно място [**Schneider**, G. Einführung...; **Schneider**, G. Handbuch...; **Schneider**, G. Theory...]. Библиографската архитектура е финализирана от Г. Шнайдер с **биографичните речници** – **международни** и **национални** по характер.

Тази **макроструктура на вторично-документалната информация** възприемат библиографите – съвременници и последователи на Г. Шнайдер. *Тази* структура на вътрешната форма на библиографията възприема и българският библиограф,

създателят на знаменития и с непреходна слава Български библиографски институт (1941-1963) **проф. Т. Боров** (приемник и ярък изразител на традицията, завещана от неговия учител – **акад. Н. Михов**).

Чрез капиталния труд на Т. Боров по **универсална библиография от втора степен с международен обхват**, структуриран във формата на **ретроспективен многостепенен пътеводител по информационната среда на планетата** – *„Пътя към книгите"* (1942), библиографската мисъл, развивана в България, проявява и обявява осъзнаването на своята генетична връзка с **„немската линия" в класификационните представи за библиографската реалност на Западна Европа и евро-американския културно-информационен ареал като цяло – световния библиографски процес (чрез феноменологията на *библиографския пътеводител*)**.

Приведената *тук* строго концептуална структура на труда на Г. Шнайдер *„Ръководство по библиография"*, в процеса на работата над който се обособява главното теоретично съчинение на библиографа-учен – *„Увод в библиографията"* (1936), – е резултат от осмислянето на детайлно структурирана **класификация на библиографията (библиографските указатели)**, представена по комплексния признак **„обществено предназначение"**.

Към момента на формирането на авторската концепция на Г. Шнайдер е характерен ***триадният*** **класификационен ред на диференциация на видовете библиография**: **всеобща**; **национална**; **специална**; а по-късно: ***дихотомичният***: **всеобща** (с йерархични вътрешни деления: **международна** и **национална**); **специална** (осмисляна в качеството на библиографска разновидност на базата на диференциацията по **отрасли на науката**).

Паралелно е изведена ***библиографията на библиографията***.

Като системно цяло се наблюдават **морфологичните библиографски диади**: **обща – специална**; **отчетно-регистрационна – препоръчителна** … (*срв.* с диференциацията на библиографията, направена от руския историк и теоретик на библиографията **МИХАИЛ НИКОЛАЕВИЧ КУФАЕВ** (1888-1948) /1926/) (*Ил. 113*).

113. **Михаил Николаевич Куфаев (фотопортрет)**

Куфаев, М. Н. Избранное: Тр. по книговед. и библиографовед. / Сост., вступ. ст. и коммент. **И. Е. Баренбаум**. – Москва: Книга, 1981. – 224 с., 1 л. : портр. – (Тр. отечеств. книговед.)

Съдържа: *Книга как понятие и предмет науки и библиография как документальная наука о книге: Разд. из филос. книговед. [1924 г.] (с. 39-49); Библиография как наука и как прикладное знание* [1925 г.] (с. 71-93); *Библиография – наука: Докл. на II Всерос. библиогр. съезде* (Москва, 25 нояб. – 1 дек. 1926 г.) [1926 г.] (с. 119-127); *Библиофилия и библиономия: Психофизиол. библиофильства* [1927 г.; през 1980 г. изд. репрод.] (с. 168-175).

Куфаев, М. Н. Проблемы философии книги: Опыт введ. в ист. кн. – Ленинград: Начатки знаний, 1924. – 70 [2] с. Препеч. през 1981 г. в Избр. тр. (през 1925 г. е публ. едноим. ст. на авт. на укр. ез.).

По-подробно за изложената хиперструктура на познанието, чийто каркас е световната универсална библиография, – *вж:* **Книга II. *„Българика: Академик Никола Михов"*** на **диптиха по информационно моделиране на хипертекст**.

Тук е съществено да се изтъкне, че в нямащата аналог космогонична представа на Г. Шнайдер за структурата на библиографската информация, генерираща знание – за **библиографската сфера като цялост**, – наблюдаваме **общите ЕНЦИКЛОПЕДИИ** като **знаниево изражение в хиперметабиблиографска форма на познанието**:

Куманова, А. Булгарика: ***Академик Никола Михов*** – Духът на *булгарика*: Диптих по информационно моделиране на хипертекст: Книга II. Учебник по структуриране на *булгарика* / А. **Куманова** (авт., предг., биобиблиогр., науч. ред.), Н. **Казански** (авт., предг., терминолог., науч. ред.); Дейксис, науч. ред. Н. **Василев**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София: За буквите – О писменехъ, 2023. – 256 с.: с 16 ил. ; 62 факсим. – (Факлоносци ; XXXIV)

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия и 145-год. от рожд. на акад. -Н. Михов ; Посв. на проф. М. Куманов.

ISBN 978-619-185-598-8 ; E ISBN 978-619-185-599-5

II. Лапидарна световна универсална библиографска база на *енциклопедизма*

Енциклопедизмът в съвременните му модификации е **метабиблиографоведско знаниево построение от връзки**, стимулирано от (акцентът е поставен върху началния момент на **генезиса на библиографските разновидности** – *лат.:* **Generatio spontanea** – ***самозараждане***) в **библио-инфо-ноосферата**:

- библиотечната библиография (Калимах Александрийски);

- хронологичните биобиблиографии от IV-XV в. (Йероним Стридонски, Генадий Марсилски, Исидор Севилски, Илдефонс Толедский, Зигиберт от Жамблу, „Аноним от Мелк", Петър Дякон, Хонорий Отьонски /Августодунски/, Хенрих Гентски, Йоан Тритемий);

- библиографската енциклопедия – „примерен" каталог от VI в. (Касиодор Сенатор) и универсалната систематична библиография от средата на XIII в. (Ришар де Фурнивал);

- сводният каталог на книжните фондове на английските манастирски библиотеки от началото на XV в. (Джон Бостън от Бъри);

- примерният каталог на библиотеките на Италия през Ранното Възраждане от 30-те год. на XV в. (Томазо Парентучели);

- универсалната международна библиография от чист вид – енциклопедичната универсална библиография (К. Геснер);

- систематичните панаирни книготърговски каталози (Г. Вилер, И. Клес, Г. Драуд);

- ретроспективните универсални библиографски указатели от втора степен с международен обхват (Ф. Лабе, А. Тейсие);

- историографските библиофилски библиографии (Г. Ф. Дебюр Младши, Ж. Ф. Не дьо ла Рошел, А. Грегоар, А. Г. Камю, Е. Г. Пеньо, К. Ф. Ашар, Т. Х. Хорн, Т. Ф. Дибдин);

- **националните библиографски репертоари от втора степен с международен обхват** (Е. Г. Пеньо, Ж. П. Намюр, Ю. Петцхолд, Дж. Сабин, Л. Вале, А. Стейн);

- **международните универсални библиографии от трета степен** (А. Г. С. Джозефсън, В. Грундтвиг);

- **международните универсални библиографски пътеводители от всички степени** (А. Б. Крьогер, И. Г. Мадж, К. М. Уинчел, Е. П. Ший; А. Грезел, В. Кирфел, В. Крабе, К. Флайшхак; У. П. Кортни, У. Бегли; Л. Я. Живни; Ю. Грич; А. Сорбели; К. Танака, М. Мори; К. Хатано, М. Яоши; Ф. Кало, Ж. Тома; К. Р. Симон; Т. Боров);

- **световната универсална ретроспективна и текуща библиография от втора степен** (Т. Бестерман) [900, 905, 978, 979-980].

Специални, подхранващи енциклопедизма, са **Festschrift изданията** – уникален тип на академичната литература, която – традиционно представяна в каталозите и библиографските указатели по ***имената* на лицата, *в чест на които* са създадени тези енциклопедични бази на научното познание** (както са поднесени и в локуса на *настоящото* проучване цитираните *тук* подобни трудове!).

Тези издания са своеобразни когнитивни калейдоскопи на научното познание в особено синтезиращ философско-информационната картина на света **знаков вид**. Те представляват огромен интерес едновременно и за **формиране на *история на науката***, и за **перспективно прогностично очертаване на *пътищата* на кристализация на научното мислене в лоното на *научни центрове и школи***, защото през призмата на *идеите* на видни творци на познанието и структуриращите се около тях научни кръгове разкриват цели пластове на *естествената ризоматична* свързаност между проблемите и аспектите на изследваната реалност.

Самата **функция на Festschrift изданията** в познанието е ***троична***:

- ***да оповестят научната общност за персоналии – явления в историята на познанието, по които синтезират справочно-информационна база*** (1);

- ***да кумулират системна представа за знанието, добито от тези персоналии*** (2);

- ***да очертаят интердисциплинарния характер на отзвука за тези персоналии и научните им приноси, както и – на трудовете на принадлежащия към кръга на съответния учен творци*** (3).

Хронотопът на Festschrift изданията *от втората половина на XX в. до днес в Западна Европа и САЩ* може да бъде обозначен лаконично чрез следния свод от публикации, посветени на:

- австрийския невролог, психолог и философ, основателя на психоанализата ***Sigmund Freud*** (1856-1939) – *„**Фройд** и съвремието: Цикъл лекции в унив. на Франфурт и Хайделберг по повод 100-г. от рожд. му"* (Frankfurt am Main, **1957**)[1] – *вж: Бел. 1 на с. 228*;

- румънския философ, културолог и писател ***Mircea Eliade*** (1907-1986) – *„Митове и смиволи: Студии в чест на Мирча Елиаде"* (Chicago, **1969**)[2] – *вж: Бел. 2 на с. 225*;

- английския антрополог ***Sir Edward Evans-Pritchard*** (1902-1973) **–** *„Видове мислене: Есета за мисленето в западните и не западните общества: Сб. в чест на **сър Едуард Еванс-Притчард**"* (London, **1973**)[3] – *вж: Бел. 3 на с. 225*;

- швейцарския психолог, психиатър и философ от немски произход, близък сътрудник на З. Фройд ***Carl Gustav Jung*** (1875-1975) – *„Аспекти на аналитичната психология. В чест на 100-год. на **Карл Густав Юнг**"* (Basel, **1975**)[4] – *вж: Бел. 4 на с. 225*;

- немския теолог и иранист ***Carsten Colpe*** (1929-2009) **–** *„Традиция и превод. Към проблема за междукултурната преводност на религиозните феномени: Юбил. сб.*

*в чест на **Карстен Колпе** за 65-год."* (Berlin; New York, **1994**)[5] *вж: Бел. 5 на с. 228*;

- американския философ ***Judith Jarvis Thomson*** (1929-2020) – *„Факт и стойност: Есета по естетика и метафизика в чест на **Джудит Джарвис Томсън**]"* (Bradford, **2001**)[6] – *вж: Бел. 6 на с. 226*;

- немския теолог ***Karl Hoheisel*** (1937-2011) – *„Хайрезис (Ерес): Юбил. сб. в чест на **Карл Хоайзел** за 65-год. му"* (Münster, **2002**)[7] – *вж: Бел. 7 на с. 226*;

- английския биолог и етолог ***Richard Dawkins*** (1941-) – *„**Ричард Даукинс**: Как ученият променя нашия начин на мислене"* (Oxford **2006**)[8] – *вж: Бел. 8 на с. 226*;

- немско-австралийския философ ***Raimond Gaita*** (1946-) – *„Философия, етика и човешка общност: Есета в чест на **Реймънд Гайта**"* (Milton Park etc., **2011**)[9] – *вж: Бел. 9 на с. 226*;

- английския античен философ ***M. M. McCabe*** (1948-) – *„Препрочитайки древната философия: Стари кранти и свещени крави [посв. на философа **Мери Маргарет Маккейб**]"* (Cambridge, **2018**)[10] – *вж: Бел. 10 на с. 226*;

- френския философ и езотерик ***Antoine Faivre*** (1934-2021) – *„Езотеризъм, гностичности и символична образност: Сб. в чест на **Антоан Февр**"* (Leuven, **2001**)[11] – *вж: Бел. 11 на с. 226*.

Двете Festschrift издания на библиографската и историографската серия „Факлоносци" на Академичното издантелство на УниБИТ „За буквите – О писменехъ: *„Gloria bibliosperae (Ariadne's Thread)"* (София, **2016** – XVI пореден номер) [896] и *„Licht, mehr Licht!"* (София, **2022** – XXXII пореден номер) [914] са плод на платформата на поредицата – да е „уникален емпиричен материал по наукознание, интердисциплинарни връзки и психология на научното творчество" – съгласно издателската анотация на публикациите.

Явявайки се винаги изключително трудоемки и времеемки, Festschrift изданията в същото време са **изключително прецизни библиографски, историографски и енциклопедични когнитивни инструменти**, **индивидулизиращи рационално персоналията**, на която са посветени в космоса на идеи, достижения и издания.

И в това е съществената тяхна онтологична черта – като партия в енциклопедичната многогласна полифонична инфосфера на света.

III. Когнитивен феномен на *енциклопедизма*

III. I. Компаративистично разгледаните универсални енциклопедиии, които са плод на холистичното мислене за цялостна философско-информационна картина на света, са родствени на целеполагането и в теологията, и в световната универсална библиография – и чрез последната – и в образованието.

III. II. Теологията, библиографията и образованието са „трите кита", на които израства енциклопедиката. На база на компаративистичния анализ на 84 енциклопедии в общо 1 523 типографски единици – тома (т.) / части (ч.) / книги (кн.) / випуски (вип.) на различни издания, които са написани на *16 езика* (*английски, български, гръцки, испански, италиански, китайски, латински, немски, полски, румънски, руски, старогръцки, унгарски, фарси, френски и хинди*), на които принадлежат 29 линка за свободен достъп до *е*-версиите им в интернет, е базиран предлаганият *тук* компаративистичен анализ.

III. III. През локосите на отделни топоси е фокусирано раждането

на естествената мозаечна картина на енциклопедизма на планетарната, структурирана в енциклопедиите – исторически библиографски и историографски стъпки във формирането на енциклопедичното мислене.

III. IV. Тази информация в онтологичен дискурс посочва *принципното многообразие* на енциклопедичното мислене – проекция на *националните системологични културни и научни традиции*.

III. V. Констатираното многообразие на енциклопедичните форми на познанието – като черта на геокосмогенична вариативна жизненост на енциклопедизма – представлява рудиментаризиран в обозримо множество от хипертекстове на интерпретационни интелектуални модели на *отсъстващата* и *справочно-информационно* фиксираната от *множество* – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр. – части философско-информационна картина на света, чието познаване и използване е ефективно в *сравнение*.

III. VI. Разкриването на генеалогичното културолого-феноменологично коренище на планетарното енциклопедично мислене е с *общ гео-космичен ценностен геном* и то посочва дифузна трансмисия на отделните явления – енциклопедиите.

III. VII. Наблюдаваната трансмисия на енциклопедичното мислене проявява естественото родство на формите на енциклопедизма като *интелектуална проекция* – следствие на човешката *менталност*.

III. VIII. Енциклопедичното когнитивно движение като порождение от заложената в него менталност като *онтологична* потребност да установява информация като индикация за връзки между нещата, привежда в хипертекстови многовариантни системи – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр.

III. IX. Тези *естествени интелектуални системи* – азбучни, систематични, предметни, тематични и пр. – служат за когнитивно компаративистично градиво за добиването на енциклопедично знание – многовариантно хиперцяло от връзки.

„който сее скъдно,

скъдно и ще пожъне;

а който сее щедро,

щедро и ще пожъне.”

2 Кор.
(9: 6)

20 април 2025 г. –
Възкресение Христово

Бележки

[1] ***Freud*** in der Gegenwart. Ein Vortragszyklus der Universitäten Frankfurt und Heidelberg zum 100. Geburtstag. – Frankfurt am Main: Europäische Verlagsanstalt, 1957. – 447 p. – *Вж: осн. текст – на с. 225.*

[2] Myths and Symbols: Studies in Honor of ***Mircea Eliade***. – Chicago: Univ. of Chicago Press, 1969. – 438 p. – *Вж: осн. текст – на с. 225.*

[3] Modes of Thought: Essays on Thinking in Western and Non-Western Societies. Collection dedicated to Sir ***Edward Evans-Pritchard***. – London: Faber and Faber, 1973. – 399 p. – *Вж: осн. текст – на с. 225.*

ISBN 9780571095445

[4] Aspekte analytischer Psychologie. Zum 100. Geburtstag von ***Carl Gustav Jung*** 1875-1975. – Basel: Karger, 1975. – 307 p. – *Вж: осн. текст – на с. 225.*

ISBN 9783805522168

[5] Tradition und Translation. Zum Problem der interkulturellen Übersetzbarkeit religiöser Phänomene. Festschrift für ***Carsten Colpe*** zum 65. Geburtstag. – Berlin; New York: De Gruyter, 1994. – 601 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 978-3110139303

[6] Fact and Value: Essays on Ethics and Metaphysics for ***Judith Jarvis Thomson***. – Bradford: Bradford Book, 2001. – 248 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 978-0262525626

[7] Hairesis. Festschrift für ***Karl Hoheisel*** zum 65. Geburtstag. – Münster: Aschendorff, 2002. – 538 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 9783402081204

[8] ***Richard Dawkins***: How a Scientist Changed the Way We Think. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2006. – 283 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 9780199291168

[9] Philosophy, Ethics, and a Common Humanity: Essays in Honour of ***Raimond Gaita***. – Milton Park etc.: Routledge, 2011. – 248 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 9780415546386

[10] Rereading Ancient Philosophy: Old Chestnuts and Sacred Cows [dedicated to the philosopher ***M. M. McCabe***]. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2018. – 318 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 9781107194977

[11] Ésotérisme, Gnoses et Imaginaire symbolique. Mélanges offerts à ***Antoine Faivre***. – Leuven: Peeters Leuven, 2001. – 948 p. – *Вж: осн. текст – на с. 226.*

ISBN 978-9042909557

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА, ПРЕДСТАВЕНА ВЪВ ВИД НА *СИСТЕМАТИЗИРАНА ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА* БИБЛИОГРАФИЯ ПО *ЕНЦИКЛОПЕДИКА*

Съдържание на ресурса

I. Енциклопедии
(**NN 1-871**:
871 ном. назв.)

II. Библиографски и историографски базирани универсални пътеводители по книгата
(**NN 872-880**:
9 ном. назв.)

III. Библиографска и историографска справочно-енциклопедична серия „Факлоносци" на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ"
(**NN 881-916**:
36 ном. назв.)

IV. Библиографско и историографско периодично издание на Университета по библиотекознание и информационни технологии *„Трудовете на Студентското научно общество при УниБИТ"*
(**NN 917-934**:
18 ном. назв.)

V. *Е*-библиотеки на Студентското научно общество при УниБИТ
(**NN 935-965**:
31 ном. назв.)

VI. Библиографски указатели, метабиблиографоведски трудове и антологии
(**NN 966-990**:
27 ном. назв.)

VII. Научни изследвания
(**NN 991-1051**:
59 ном. назв.)

VII. I. Учебна литература и енциклопедични статии, посветени на енциклопедизма
(**NN 991-994**:
4 ном. назв.)

VII. II. Изследователи на енциклопедии и антологии; публикации на основополагащи за енциклопедизма текстове и техни преводи
(**NN 995-1042**:
46 ном. назв.)

VII. III. Публикации, посветени на
универсални когнитивни принципи
на информационно моделиране и програми,
свързани с тях
(NN 1043-1051:
9 ном. назв.)

VIII. Литературно-художествени текстове,
декодиращи онтологията на философската натовареност на информацията
(NN 1052-1054:
3 ном. назв.)

I. Енциклопедии
(NN 1-871:
871 ном. назв.)

1-5. **Adler**, Ada. *Suidae Lexicon*: Vol. 1-5. – Leipzig: Teubner, 1928-1938. – Vol. 1. – 1928. – 549 p.; Vol. 2. – 1931. – 740 p.; Vol. 3. – 1933. – 646 p.; Vol. 4. – 1935. – 310 p.; Vol. 5. – 1938. – 280 p.
<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110957921/html>

6-172. *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste*: 167 Bd. – Leipzig: F. A. Brockhaus, 1819-1889. <https://de.wikisource.org/wiki/Allgemeine_Encyclop%C3%A4die_der_Wissenschaften_und_K%C3%BCnste_(Digitalisate)>

173. **Apáczai Csere**, János. *Magyar encyclopaedia*. Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a magyarázó jegyzeteket írta **Szigeti József**. – Bukarest: Kriterion, 1977. – 526 p.
<http://mek.oszk.hu/13800/13880/>

174. **Benedykt Chmielowski**. *Nowe Ateny* albo Akademia Wszelkiey Scyencyi Pełna, Na Rozne Tytuły, iak na Classes Podzielona, Mądrym dla Memoryału, Idiotom dla Nauki, Politykom dla praktyki, Melancholikom dla rozrywki Erigowana [...]. – Lwów: Drukarnia **Pawła Józefa Golczewskiego**, 1745. – 896 p.
<https://academica.edu.pl/reading/readSingle?page=88&uid=3515164>

175. **Cassiodorus Senator**: *Einführung in die geistlichen und weltlichen Wissenschaften* (Institutiones divinarum et saecularium litterarum). – Hildesheim: Olms, 2014. – 354 p.
ISBN 978-3-487-15207-3

176-207. *Encyclopædia Britannica*: 32 vol. – 15th ed. – Chicago: Encyclopædia Britannica. – 2007.
<https://www.britannica.com/topic/Britannica-Online>

208-223. *Encyclopaedia Iranica*: Vol. 1-16. – Leiden: Brill, 1985-2021. <https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopaedia-iranica-online>
ISBN 978-90-04-47290-7

224-252. The *Encyclopedia Americana*: The Int. Reference Work: 30 vol. – 6. ed. – Chicago: Rand McNally, 1957-1963.
<https://catalog.hathitrust.org/Record/001461815>

253-298. *Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere e Arti*: Vol. 1-36 + 1-10 Appendices. – Roma: Istituto **Giovanni Treccani**, 1929-1939; 1938-2000.
Appendice I: unico vol., 1938
Appendice II 1939-1948: due vol. (A-H, I-Z), 1948
Appendice III 1949-1960: due vol. (A-L, M-Z), 1961
Appendice IV 1961-1978: tre volumi (A-Ga, 1978; Ge-Pi, 1979; Pl-Z, 1981)
Appendice V 1979-1992: cinque vol. (A-D, 1991; E-Is, 1992; It-O, 1993; P-Sn, 1994; So-Z, 1995)
Appendice 2000: otto vol. (A-La, 2000; Le-Z, 2000; Indici 1929-2000 A-K, 2000; Indici 1929-2000 L-Z, 2000; Eredità del novecento, 2000; Eredità del novecento, 2001; Album, 2001; Album, 2001)
Appendice VII: cinque vol. (80 anni di cultura italiana, 2005; 80 anni di cultura italiana, 2005; XXI secolo A-E, 2006; XXI secolo F-Pa, 2007; XXI secolo Pe-Z, 2007), cofanetto dal titolo „Viaggio nell'Antica Roma" contenente quattro DVD
Appendice VIII: otto vol. (Lessico del XXI secolo A-K, 2012; Lessico del XXI secolo L-Z, 2013; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Diritto, 2012; Economia, 2012; Filosofia, 2012; Tecnica, 2013; Storia e politica, 2013; Scienze, 2013)
Appendice IX: quattro vol. (Appendice IX A-I, 2015; Appendice IX J-Z e Indici 1929-2015, 2015; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Letteratura, 2018; Il contributo italiano alla storia del pensiero: Musica, 2018)
Appendice X: due vol. (Appendice X A-I, 2020; Appendice X L-Z, 2020; Parole del XXI secolo)

299-332. *Enciclopedia moderna*: Diccionario universal de literatura, ciencias, artes, agricultura, industria y comercio: 34 vol. – Madrid: Establecimiento Tipográfico de **Mellado**, 1852-1854.
<https://catalog.hathitrust.org/Record/009345616>

333-335. *Enciclopedia Română*: 3 vol. – Sibiu: W. **Kraft**, 1898-1904. – Vol. 1. – 1898. – 936 p.; Vol. 2. – 1900. – 947 p.; Vol. 3. – 1904. – 1276 p.
<https://catalog.hathitrust.org/Record/100486181>

336-340. *Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*: 5 vol. – [1. Compakt. ed.]. – New York: Pergamon Press, 1969.
ISBN 0-08-090105-0
<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k50533b.texteImage> <https://www.biodiversitylibrary.org/bibliography/82225>

341. *Epistles of the Brethren of Purity*. The Ikhwan al-Safa' and their Rasa'il. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2008. – 326 p.
ISBN 9780199557240

342. The *Etymologies* of **Isidore of Seville**. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2006. – 488 p.
ISBN 978-0-511-21969-6

343. **Frémy**, Dominique et Michèle [**Darde**]. *Quid 2007*. – Paris: Robert Laffont, 2006. – 2 090 p.
ISBN 978-2-22110677-8
<https://www.amazon.fr/Quid-2007-Dominique-Fr%C3%A9my/dp/2221106776>

344. Le *grand dictionnaire historique*, ou Le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane. – Paris: Hachette, 2018. – 1066 p.
ISBN 978-2329047782
<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5500775b.texteImage>

345-359. *Grand Dictionnaire universel du XIX siècle*: 15 vol. – Paris: Larousse, 1866-1876.
<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k205356p.image.f948.langEN> <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k205360r>

360-427. *Grosses vollständiges Universal Lexicon Aller Wissenschafften und Künste*, Welche bißhero durch menschlichen Verstand und Witz erfunden und verbessert worden, Darinnen so wohl die Geographisch-Politische Beschreibung des Erd-Creyses, nach allen Monarchien, Käyserthümern, Königreichen, Fürstenthümern, Republiquen, freyen Herrschafften, Ländern, Städten, See-Häfen, Vestungen, Schlössern, Flecken, Aemtern, Klöstern, Gebürgen, Pässen, Wäldern, Meeren, Seen, Inseln, Flüssen und Canälen; samt der natürlichen Abhandlung von dem Reich der Natur, nach allen himmlischen, lufftigen, feurigen, wässerigen und irrdischen Cörpern, und allen hierinnen befindlichen Gestirnen, Planeten, Thieren, Pflantzen, Metallen, Mineralien, Saltzen und Steinen etc.: 68 Bd. – Halle und Leipzig: Verlegts Johann Heinrich Zedler, 1732-1754.
<https://www.zedler-lexikon.de/>

428. *Guo Bogong*. ***Yongle*** dadian kao. – Shanghai: Commercial Press, 1937.
<https://blogs.loc.gov/international-collections/2023/04/yongle-encyclopedia-volumes-fully-digitized/>

429. [*Huanglan*. – Cao Wei, 222.]

430-431. **Ignacy Krasicki**. *Zbior Potrzebnieyszych Wiadomosci, Porządkiem Alfabetu Ułożonych*: T. 1-2. – Warszawa; Lwów: Michał Gröll, 1781.
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/279721/edition/267389?language=en> <https://dbc.wroc.pl/dlibra/publication/14022/edition/12400/content>

432. **John McGuckin**. The *Concise Encyclopedia of Orthodox Christianity*. – New York: Wiley-Blackwell, 2014. – 592 p.
ISBN 978-1118759332

433-434. **John McGuckin**. The *Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity*: Vol. 1-2. – New York: Wiley-Blackwell, 2011. – 872 p.
ISBN 978-1405185394

435-438. *Lexicon universale*: historiam sacram et profanan omnis aevi omniumque gentium, chronologiam ad haec usque tempora, geographiam et veteris et novi orbis ... praeterea animalium, plantarum metallorum nomina naturas, vires explanans: Vol. 1-4. – Lugduni: Batavorum apud Jacob. Hackium, 1698. – Vol. 1. – 1072 p.; Vol. 2. – 900 p.; Vol. 3. – 1008 p.; Vol. 4. – 878 p.

439. *Liber Floridus.* // <https://books.google.bg/books?id=OQ1-igA9LI4C&redir_esc=y>. – [Saint-Omer, 1121]. – [574 p.].

440-462. ***Meyer**s grosses Konversations-Lexikon*: ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens: 23 Bd. – 6. Aufl. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1909.
<https://www.retrobibliothek.de/retrobib/stoebern.html?werkid=100149>

463-464. *Omne Bonum*: A Fourteenth-Century Encyclopedia of Universal Knowledge: British Library MSS Royal 6 E VI-6 E VII: 2 vol. – London: Brepols Publishers, 1996. – 490 p.
ISBN 9781872501758

465. **Pliny**'s encyclopedia: the reception of the *Natural history*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2010. – 204 p. ISBN 978-0-511-67707-6

466. De *proprietatibus rerum.* // <https://library.si.edu/digital-library/book/deproprietatibu00bart>. [– Strassburg: G. Husner, 1505]. – [158 p.]

467. *Speculum maius.* // <https://roderic.uv.es/handle/10550/19449>. [Venetiis: Hermanni liechtenstein Coloniensis, 1494]. – [438 p.]

468-502. *Большая российская энциклопедия*: В 35 т. – Москва: Больш. Росс. энциклопедия, 2004-2017. ISBN 5-85270-320-6
<https://old.bigenc.ru/>

503-567. *Большая советская энциклопедия*. – 1. изд. (1926-1947): В 65 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1926-1947.

568-619. *Большая советская энциклопедия*. – 2. изд. (1950-1958): В 49 т. и 3 т., доп. с индекси (1960). – Москва: Сов. энциклопедия, 1950-1958.

620-649. *Большая советская энциклопедия*. – 3. изд. (1969-1978): В 30 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1969-1978.

650. *България в Балканските войни 1912-1913: кратка историческа енциклопедия* / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – Силистра: РИТТ, 2018. – 1164 с.
ISBN 978-954-759-349-7

651-652. *България във Втората световна война 1941-1945: кратка историческа енциклопедия*: В 2 ч. / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – В. Търново: Ивис, 2019. – Ч. 1, А-М. – 816 с.; Ч. 2, Н-Я. – 800 с.
ISBN 978-619-205-118-1

653. *България в Първата световна война 1914-1918: кратка историческа енциклопедия* / М. **Куманов**, Д. **Костадинова**, Т. Ст. **Тодоров**. – Силистра: РИТТ, 2015. – 909 с.
ISBN 978-954-759-327-5

654. *Българска енциклопедия А-Я* / Ред.-библиограф Николай **Николаев**. – София: БАН, 1974. – 976 с.

655. *Българска книга: Енциклопедия* / Съст. А. **Гергова** и др. – София: Пенсофт, 2004. – 506 с.
ISBN 954-642-210-X

656. *Българска пчеларска енциклопедия*. – София: Земиздат, 1971. – 395 с.

657. *Българска риболовна енциклопедия* / М. **Богоев**. – София: Труд, 1999. – 208 с.
ISBN 978-954-398-605-7

658. *Български светци. Имениции. Народен календар: енциклопедия първа* / Съст. Н. **Делева**. – София: Книгоизд. к-ща Труд, 2020. – 398 с.
ISBN 978-954-398-652-1

659-664. **Габеров**, Иван, Нейко **Генчев**. *Съвременна българска енциклопедия*: В 5 [6] т. – В. Търново: Елпис, 1993-1995. – Т. 1: А – Данчов. – 1993. – 688 с.; Т. 2: Дапсанг – Колумбия. – 1994. – 688 с.; Т. 3: Колхоз – Очоа. – 1994. – 688 с.; Т. 4а: Ошав – Танц. – 1994. – 608 с. – Т. 4б: Тао – яяти. – 1994. – 688 с.; Т. 5: А – Я: Доп. и поправки. – 1995. – 640 с. – Съдържа и Списък на българските владетели; Председатели на Народното събрание; Правителства на България.
ISBN 954-557-003-X

665-676. *Голяма енциклопедия „България"* [: В 12 т.]. – София: БАН, 2011-2012. – Т. 1: А – Бъл. –2011. – 414 с.; Т. 2: Бъл – Бъл. – 2011. – с. 415-826; Т. 3: Бъл – Бъл. – 2011. – с. 827-1238; Т. 4: Бъл – Гър. – 2011. – с. 1239-1650; Т. 5: Гър – Зми. – 2012. – с. 1651-2062; Т. 6: Зна – Кру. – 2012. – с. 2063-2474; Т. 7: Кру – Мом. – 2012. – с. 2475-2886; Т. 8: Мом – Пан. – 2012. – с. 2887-3298; Т. 9: Пан – Рем. – 2012. – с. 3299-3710; Т. 10: Рем – Сон. – 2012. – с. 3711-4122; Т. 11: Сон-Уни. – 2012. – с. 4123-4534; Т. 12: Уни-Я. – 2012. – с. 4535-4948.
ISBN 978-954-8104-23-4

677. **Григорий Дяченко, протойер**. *Проповеднническа енциклопедия*: Спътник на пастира – проповедник, съдържащ в себе си подробни планове на поучения, слова, беседи и речи на различни догмат.-църковно-истор. и други теми / Прев. Хр. **Попов**. – София: Курилски манастир, 1929. – 563 с.

678. [**Григорий Дьяченко, протойер**.] *Проповедническая энциклопедия*: Спутник пастыря-проповедника, содержащий в себе подробные планы поучений, слов, бесед и речей на различные догматические, нравоучительные, церковно-исторические, богослужебные, церковно-практические и другие темы: Пособие к составлению проповедей / сост. прот., магистр богословия … . – Москва: Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1903. – XXXV, [1], 805, [2] с.

679. **Данчов**, Никола Георгиев, Иван Георгиев **Данчов**. *Българска енциклопедия*. – София: Ст. Атанасов, 1936. – 1720 с.

680-689. *Детская энциклопедия*: В 10 т. – Москва: Сов. энциклопедия, 1958-1962. <http://bse.uaio.ru/DE/index.htm>

690. *Е*-библиотека *„Православие" („Orthodoxy"*): *Православието в България: Кратка историческа енциклопедия*: Незавършен тр.: Фрагм.: А – Б (с. 613-742) / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – гещалтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) М. **Куманов**; худ. на кор. по идея на М. **Куманов** (с. 597) К. **Нинов**; Под общ. ред. на о. **Стефан Пашов**; Библиогр. ред. и бел. А. **Куманова** и др. (с. 937-940). // *Licht,* mehr Licht! В памет на *професор **М. Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения / Съст. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; ил. К. **Константинова**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 595-938: със 181 ил.
Други библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**, Д. **Костадинова**, Ц. **Найденова**.
Съдържа и: Библиогр. списък на цит. лит. (с. 897-933) и Списък на ил. (с. 934-936) [по букви А – Б] / А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**.
Публ. по незавършен ръкоп. на авт., създаван от него в продължение на повече от 20 г. – венец на неговия християнолюбиво-праведен живот – афилиация.

691. *Енциклопедия „България"*: над 2 000 ил. – София: БАН, 2021. – 872 с.
ISBN 978-954-8104-42-5

692-698. *Енциклопедия „България"*: Т. 1-7. – София: БАН, 1978-1997. – Т. 1: А-В. – 1978. – 826 с.; Т. 2: Г-З. – 1981. – 768 с.; Т. 3: И-Л. – 1982. – 864 с.; Т. 4: М-О. – 1984. – 800 с.; Т. 5: П-Р. – 1986. – 879 с.; Т. 6: С-Ти. – 1988. – 671 с.; Т. 7: Тл-Я: С доп. – 1997. – 722 с.
ISBN 954-8104-01-6

699. *Енциклопедия Възрожденски читалища /* Ред. кол. Боян **Ангелов** – гл. ред., Христо **Ганов**, Николина **Шишкова**. – София: Богианна, 2011. – 520 с.
ISBN 978-954-676-089-0

700-702. *Енциклопедия на изобразителните изкуства в България*: В 3 т. – София: БАН, 1980-2006. – Т. 1: А-Л. – 1980. – 528 с.; Т. 2: М-Р. – 1987. – 528 с.; Т. 3: С-Я. – 2006. – 195 с.

703. *Енциклопедия „Пазарджик и Пазарджишка община"* / Ред. кол. А. **Арнаудов**, М. **Куманов** и др. – Пазарджик: Беллопринт, 2011. – 736 с.
ISBN 978-954-684-308-1

704. *Енциклопедия „София"*. – София: БАН, 2017. – 415 с.
ISBN 978-954-8104-36-4

705-790. *Энциклопедический словарь **Брокгауза** и **Ефрона***: В 82 тт. и 4 доп. тт. – 3. изд. – Москва: Терра, 2001. – 40 726 с.
<http://www.vehi.net/brokgauz/index.html>

791-792. *Етика: малка енциклопедия* / М. **Томпсън**; прев. от англ. М. **Василева**. – София: Хомо футурус, 2018. – 342 с.
ISBN 978-619-223-033-3

Ориг. загл.: **Thompson**, Mel (1946-). *Understanding ethics*. – London: Teach Yourself, 2010. – 304 p.
ISBN 978-1444103519

793-794. *Земеделска енциклопедия*: [Т. 1-2] / Сава Станев **Ботев**, Йосиф Г. **Ковачев**. – София, [1937-1939]. [Т. 1]: А-Л. – [1937]. – 864 с.; [Т. 2]: М-Я. – [1939]. – с. 865-1991.

795-797. **Касъров**, Лука Иванов. *Енциклопедически речник*: Сведения ист., биогр., геогр., науч., лит., митол., библейски и др.; Чужди думи, употребителни в книжовния ни ез.; Наши си книжовни думи, които мъчно се разбират: Ч. 1-3. – Пловдив, 1899-1907. – Ч. 1: А-К. – 1899. – 992 с.; Ч. 2: Л-П. – 1905. – с. 993-2057; Ч. 3: Р-Я. – 1907, с. 2058-3172.

798. *Кооперативното движение в България: енциклопедия А-Я* / Д. **Иванов**, М. **Куманов**: Т. 1: 1890-1947. – София: Бълг.-рус. информ. пул, 2012. – 340 с.
ISBN 978-954-9422-19-1

799. *Кратка Богословска енциклопедия* / Тотьо **Коев**, Димитър **Киров**. – София: Булвест 2000, 1993. – 200 с.
800-804. *Кратка българска енциклопедия*: В 5 т. / Ред.-библиограф Николай **Николаев**. – София: БАН, 1963-1969. – Т. 1: А – Гера. – 1963. – 636 с.; Т. 2: Гера – Квал. – 1964. – 656 с.; Т. 3: Квант – опере. – 1966. – 668 с.; Т. 4: Опере – Строи. – 1967. – 660 с.; Т. 5: Строй – ЯЯ. – 1969. – 588 с.

805-807. **Куманов**, М. и др. *Кратък исторически справочник*: Т. 1-3. – София: Нар. просвета, 1980-1983. – Т. 1: Старият свят. 1980. – 224 с.; Т. 2: Средновековие. – 1981. – 304 с.; Т. 3: България. – 1983. – 431 с.

808. **Куманов**, М. *Македония: кратък исторически справочник*. – София: Тинапрес, 1993. – 288 с.

809-819. *Литературная энциклопедия*: В 11 т. – Москва: Изд-во Ком. Акад., 1929-1939.

820. *Малка медицинска енциклопедия за всеки* / П. **Арнаудова**. – София: Изток-Запад, 2013. – 416 с.
ISBN 978-619-152-296-5

821-824. **Никифор [Бажанов], *архим***. *Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия*: В 4-х вып. – Москва: Типогр. А. И. Снегиревой, 1891-1892.
Вып. 1: А-Е. – 1891. – 2, 247, 6 с.
Вып. 2: Ж-Л. – 1892. – 2, 190, 4 с.
Вып. 3: М-С. – 1892. – 220, 4 с.
Вып. 4: С-Я. – 1892. – 202, XLVIII, 4 с.
<https://www.amazon.com/%D0%98%D0%BB%D0%BB%D1%8E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D1%8D%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%8F-Russian-ebook/dp/B07C1SGPDH> <ebooks@prospekt.org>

825. **Никифор Бажанов, *архим***. *Пълна Православна Библейска енциклопедия*: В 3 т. – В. Търново: Елпис, 1993. – Т. 1: А-З. – 351 с.

826-835. *Православна Богословска енциклопедия*: В 10 т. – Т. 1: А – Архелай. – София: в. Съветник, 1905. – 731 с.

836-847. *Православная Богословская энциклопедия или Богословский энциклопедический словарь*, содержащий в себе необходимые для каждого сведения по всем важнейшим предметам богословского знания в алфавитном порядке: В него входят статьи по всем богословским наукам, как то: I. Св. Писание и библейская история и археология. II. Основное, догматическое и нравственное богословие. III. Церковная история – всеобщая и русская... / Изд. под ред. проф. А. П. **Лопухина**. – Т. 1-12. – Петроград: Тип. А. П. Лопухина, 1900-1911.
<https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/pravoslavnaja-bogoslovskaja-entsiklopedija/>

848. *Православная энциклопедия* / Под ред. **Патриарха Московского и всея Руси Алексия II**. – Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия”, 2000- . (2000-лет. Рождества ***Господа нашего Иисуса Христа***)
<https://www.pravenc.ru/>

849. *Първа българска република 1946-1991: енциклопедия* / Д. **Иванов**, М. **Куманов**. – [София]: Земя: Рекл. агенция Евромедия, 2011 (София: Реклама пони). – 660 с.
Изд. на Институт по теория и практика на лидерството, Форум България – Русия.
ISBN 978-954-92646-2-3

850-865. *Советская историческая энциклопедия*: В 16 т. – Москва: Гос. научн. изд. „Сов. энциклопедия”, 1961-1976.

866. *Сфрагистика: енциклопедия* / Х. **Харитонов**. – В. Търново: Фабер, 2019. – 288 с.
ISBN 978-619-00-1097-5

867. *Трето българско царство 1879-1946: историческа енциклопедия* / А. **Тошкин**, А. **Рабаджийска**, М. **Куманов**. – [София]: Книгоизд. к-ща Труд, 2003 (В. Търново: Абагар АД). – 420 с.: с ил., портр., факс.
Монархията по време на Третото българско царство (1879-1946) / М. **Куманов**. – Списък на депутатите в Учредителното събрание 1879, на държавните глави, на българските правителства. – Сесии на Народното събрание (1879-1946). – Хронология на по-важните дати от историята на Третото българско царство.
ISBN 954-528-404-8

868-870. *Христианство: энциклопедический словарь*: В 3 т. / Ред. С. С. **Аверинцев**, А. Н. **Мешков**, Н. **Попов**. – Москва: Большая Росс. энциклопедия, 1993-1995. – Т. 1: А-К. – 1993. – 864 с.; Т. 2: Л-С. – 1995. – 672 с.; Т. 3: Т-Я. – 1995. – 784 с.
ISBN 5852700231
ISBN 9785852700230
ISBN 5852701009
ISBN 9785852701008

871. [Уикипедия]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki>

II. Библиографски и историографски базирани универсални пътеводители по книгата
(NN 872-880:
9 ном. назв.)

872. The *Book. A global history* / ed. by M. F. **Suares**, S. J. and H. R. **Woudhuysen**. – Oxford: Oxford Univ. press, 2013. – 769 p.

873. The *Cambridge companion to the history of the book* / ed. by L. **Howsam**. – Cambridge: Cambridge Univ. press, 2015. – 296 p.

874. A *companion to the history of the book* / ed. by S. **Eliot** and J. **Rose**. – Oxford: Blackwell Publ., 2007. – 618 p.

875-876. A *companion to the history of the book*: 2 vol. / ed. by S. **Eliot** and J. **Rose**. – Hoboken (New Jersey): Wiley–Blackwell, 2020. – 935 p.

877. **Finkelstein**, D. An *introduction to book history* / D. **Finkelstein**, A. **McCleery**. – New York; London: Routledge, 2005. – 167 p.

878. **Finkelstein**, D. An *introduction to book history* / D. **Finkelstein**, A. **McCleery**. – New York; London: Routledge, 2013. – 175 p.

879. **Levy**, M. The *Broadview* introduction to book history / M. **Levy**, T. **Mole**. – Peterborough (Ontario): Broadview press, 2017. – 256 p.

880. The *Oxford companion to the book*: 2 vol. / ed. by M. F. **Suares**, S. J. and H. R. **Woudhuysen**. – Oxford: Oxford Univ. press, 2010. – 1408 p.

III. Библиографска и историографска справочно-енциклопедична серия „Факлоносци" на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ"
(NN 881-916:
36 ном. назв.)

881-916. **Факлоносци / За буквите – О писменехъ**; ред. кол.: С. **Денчев** – отг. ред.; А. **Куманова** – глав. ред. и състав.; Н. **Василев** – зам.-глав. ред., обща, ез. и граф. ред., съст.; [М. **Куманов**,] Н. **Казански** ... [и др.] – науч. ред.; М. **Максимова**, Д. **Ралева** ... [и др.] – библиогр. ред.; В. **Велев** ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2010)- . – София: За буквите – О писменехъ, 2010- .
Парал. загл. на сер. в отд. кн.: **Torchbearers**; **Факлоносцы**
ISSN C633-8747
COBISS.BG-ID 1271256292

881. **Куманова**, А. *Апостоли на инфосферата*: наблюдение на ценностите: увод в онтологията на триединството: информация – наука – школа: [учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисципл. от информ.-ком. цикъл на знанието] / А. **Куманова**; [ред. С. **Денчев** – науч. ред., Н. **Василев**]; [предисл. С. **Денчев**]; [послесл. Н. **Василев**, М. **Младенова**]. – София, 2010. – 316 с.: с ил. (**Факлоносци = Torchbearers; 1**)
ISBN 978-954-8887-69-4

882. **Свети отец Паисий Хилендарски**. *История славяноболгарская* …: Информ. код на бълг. книжовност и лит.: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог С. **Денчев**; науч. ред., историогр., комент., именен показалец, геогр. показалец М. **Куманов**; библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис А. **Куманова**; ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) Н. **Василев**; терминолог. ред. Е. **Томова** ... [и др.] ; справ.-информ. ред. М. **Максимова** ... [и др.]; рец. И. **Теофилов**, Н. **Казански**. – София, 2011. – 208 с.: с 21 ил., 1 табл., 4 гр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 2**)
ISBN 978-954-8887-92-2

883. **Куманова**, А. *Нестинариана: Историогр., системат. анотиран библиогр. указател, фотомногр.*: учебно пособие по дисципл. „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство" / [историогр., предг., състав. А. **Куманова**]; [науч. ред. Н. **Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 1-10, I-CXLII, 11-358 с.: с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 3**)
ISBN 978-954-2946-47-2

884. **Куманова**, А. *Ризома на инфосферата*: *морфология на библиогр.*: генезис на световната универс. библиогр.: учебник по общо библиографозн.: теория на библиогр. форма / [А. **Куманова**]; [Н. **Василев** – обща ред. ... и др.]; [библиогр. ред. М. **Максимова**]. – София, 2012. – 534, CCCL с.: с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers; 4**) – *вж* **N 900**
ISBN 978-954-2946-12-0
Ново *е*-изд. – София, 2017. – (**Факлоносци = Torchbearers; 20**)
E ISBN 978-619-185-295-6

885. **Куманова**, А. *Когнитология на компаративистичната терминология по библиотечна и информационна дейност*: към пробл. за създаването на англо-руско-български речник: панепистемия на библ.-информ. сфера: триезичният речник – тектоничен ментален етимологичен прибор / А. **Куманова**; [ред. Н. **Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 76 с.: с ил., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 5**)
ISBN 978-954-2946-16-8

886. **Куманова**, А. *Когнитология компаративистической терминологии в сфере библиотечной и информационной деятельности*: к пробл. создания англо-русско-болгарского словаря: панэпистемия библ.-информ. сферы: трехъязычный словарь – тектонический ментальный этимологический прибор / А. **Куманова**; [ред. Н. **Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 76 с. : с ил., табл. – (**Факлоносци = Факлоносцы; 6**)
ISBN 978-954-2946-17-5

887. **Куманова**, А. *Cognitology of the comparativistic field of library and information terminology*: to the probl. of creation of a dictionary in English, Russian and Bulgarian languages: panepisteme of the linrary-inform. sphere: the trilingual dictionary – tectonic mental etymological device / A. **Kumanova**; [ed. N. **Vasilev** ... et al.]. – Sofia, 2012. – 74 c.: c ил., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 7**)
ISBN 978-954-2946-18-2

888. *Златна христоматия на България. Кн. 1, Ораторія*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел): учебно пособие по морфолог. на акад. текстописане / А. **Куманова**, Н. **Василев**; [ред. И. **Теофилов** ... и др.]. – София, 2013. – 392 с., IX с.: ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 8**) – *вж* **N 902**
ISBN 978-954-2946-21-2
Ново *е*-изд. – 2018. – (**Факлоносци = Torchbearers; 22**)
E ISBN 978-619-185-312-0

889. *Златна христоматия на България. Кн. 2, Антология*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел): учебно пособие по лексикография на акад. текстописане / [съст., послесл., комент.] Н. **Василев**, А. **Куманова**. – София, 2014. – 840, CCXXVII с.: с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers; 9**) – *вж* **N 903**
ISBN 978-619-185-006-8
Ново *е*-изд. – 2018. – (**Факлоносци = Torchbearers; 23**)
E ISBN 978-619-185-313-7

890. **Василев**, Н. *Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел): учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / Н. **Василев**; [науч. ред. А. **Куманова**]. – София, 2015. – 282 с. – **Факлоносци = Torchbearers; 10**) – *вж* **NN 909, 910**
ISBN 978-619-185-005-1
E ISBN 978-619-185-008-2
Ново *е*-изд. – 2016. – [(**Факлоносци = Torchbearers; 29** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>
Ново *е*-изд. – 2018. – *вж* **N 272** [(**Факлоносци = Torchbearers; 29-а** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>
Тук и в аналог. места по-надолу на наст. изложб. поставените квадратни скобки обозначават, че съответните поредни номера на сер. – 29 *и* 30 *не са изписани в посочените публикации от 2016 и 2018 г. – там фигурира номерът на сер. от първ. публ. –* 10 *(2015), – но тези номера (*29 *и* 30*) се имат предвид при историографиране на тази сер., защото в новите изд. (2016, 2018) има направени корекции.*

891. **Куманова**, А. *Академик, професор, доктор на педагогическите науки* ***Александра Куманова*** – Vade mecum: системат. азб.-хронолог. автобиобиблиогр. указател: учебно пособие по персонална автобиобиблиогр. по дисципл. „Библиографски модел на знанието" / А. **Куманова**; [Н. **Василев** – науч. ред. ... и др.]. – София, 2014. – 334 с.: с ил. – (**Факлоносци = Torchbearers; 11**)
ISBN 978-619-185-009-9
2. прераб. и доп. изд. – 2016. – (Факлоносци **= Torchbearers; 16**)
ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)
E ISBN 978-619-185-212-3
3. прераб. и доп. изд. – 2017. – (Факлоносци **= Torchbearers; 19**)
ISBN 978-619-185-285-7
4. прераб. и доп. изд. – София, 2018. – 1040 с.: с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 24**)
ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)

892. **Куманова**, А. *Нестинариана: Историогр. Фотомоногр.*: уч. пособие / науч. и яз. ред. Н. **Василев**; науч. ред. С. **Денчев** ... [и др.]; терминолог. и справ.-информ. ред. Н. **Казански**; библиогр. и справ.-информ. ред. М. **Максимова**; справ.-информ. ред. Д. **Ралева**; рец. Ж. **Стоянов** ... [и др.]. – София, 2014. – 206 с.: с 36 ил. – (**Факлоносци = Torchbearers; 12**)
ISBN 978-619-185-028-0

893. **Kumanova**, A. *Nestinariana: Historiogr., photomonogr.*: compedium [on the subject of study Nestinarstvo: inform. codes of the cultural heritage] / [sci. ed. S. **Denchev** ... и др.]; [transl. R. **Mihaleva**]. – София, 2014. – 190 с.: с ил. – (**Факлоносци = Torchbearers; 13**)
ISBN 978-619-185-028-0

894. **Денчев**, С. *Професор д.ик.н.* ***Стоян Денчев***: Primus inter pares: щрихи към когнитолог. портрет, направен в стила на интервюто: учебник за студенти по когнитолог. портретиране на персоналии в дисципл. от информ.-ком. цикъл на знанието / [послесл.], беседата води А. **Куманова**; [ред. Н. **Василев**]. – София, 2015. – 184 с.: с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 14**)

ISBN 978-619-185-189-8

895. *Арианика: експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал*: центрове на праевропейската цивилизация в Русия: протоарии и праславяни, културолого-феноменологично декодиране на митолог., ист. и лингв. план: учебно пособие по дисципл. „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство" / [С. **Денчев** ... и др.]; [науч. ред. Н. **Яръмов** ... и др.]. – София, 2016. – 208 с.: с ил., к., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers; 15**)

Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**. – Други ред.: М. **Куманов**, И. **Теофилов**.

ISBN 978-619-185-192-8

896. *Gloria bibliospherae: нишката на* ***Ариадна****: изследв. в чест на акад. проф.* ***Александра Куманова***: юбил. сб. по случай 65 г. от основаването на УниБИТ / [съст., предг., интервю Н. **Василев**]; [науч. ред. С. **Денчев**]; Съст., предг. и интервю Н. **Василев**; Библиогр. ред. М. **Максимова**; Ил. К. **Константинова**; Рец. Н. **Яръмов** ... [и др.]. – София, 2016. – 1774 с.: с ил., факс., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 16**)

Други рец.: М. **Куманов**, И. **Петева**, Н. **Казански**, В. **Велев**, В. **Манчев**, И. **Теофилов**. – Текст и на англ., араб., нем., пол., рус., тур., укр., фр. ез. – Биогр. бел. за 146 авт. от 12 държави и 4 континента (*Австрия, Алжир, България, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция*) на бълг., англ., кор., нем., пол., рус., тур., укр., фр. ез. – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и 2 кн.: 1) Интервю с А. **Куманова** / Беседата води Н. **Василев**. – Списък на ил. ; 2) **Куманова**, А. *Автобиобиблиография* ... (2589 ном. назв.) / Съст. А. **Куманова**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, С. **Филипова**. – Информ. ризома; Предм.-сист. показалец, показалец на загл., именен показалец ; Списък на съкр.

Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. институт – днес: Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. – Публ. и на електронен адрес http://www.unibit.sno.bg, със самостоятелен E ISBN 978-619-185-212-3.

ISBN 978-619-185-211-6

База на *е*-б-ка UNIVERSALICA.

Публ. на 2. прераб. и доп. изд. на *автобиобиблиогр. на* ***А. К.*** – 2016. – 1. изд. 2014.

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

На с. 7 – посв. на ***Умберто Еко***: стих. на **А. К.** *„Роза вечна и безсмъртна"* (публ. на бълг. и англ.: *Rose eternal and immortal*).

В сборника (2016) участват: Ариф **Абдулах** (Arif **Abdullah**), Красимира **Александрова** (Krasimira **Alexandrova**), Елена **Алексеева** (Elena **Alekseeva**), Валерий **Антонов** (Valeriy **Antonov**), Боряна **Апостолова** (Boriana **Apostolova**), Искра **Арсенова** (Iskra **Arsenova**), Елисавета **Балабанова** (Elisaveta **Balabanova**), Жан-Луи **Баражиоли** (Jean-Louis **Baraggioli**), Алберт **Бенбасат** (Albert **Benbasat**), Хаким **Бенумелгар** (Hakim **Benoumelghar**), Владимир **Беспалов** (Vladimir **Bespalov**), Валентина **Брежнева** (Valentina **Brezhneva**), Цветелина **Варадинова** (Tsvetelina **Varadinova**), Николай **Василев** (Nikolay **Vasilev**), Румелина **Василева** (Rumelina **Vasileva**), София **Василева** (Sofia **Vasileva**), Венцислав **Велев** (Ventsislav **Velev**), Петър **Величков** (Petar **Velichkov**), Петър **Велчев** (Petar **Velchev**), Уляна **Винокурова** (Ulyana **Vinokurova**), Свободна **Вранчева** (Svobodna **Vrancheva**), Иван **Гарванов** (Ivan **Garvanov**), Магдалена **Гарванова** (Magdalena **Garvanova**), Асен **Георгиев** (Asen **Georgiev**), Лъчезар **Георгиев** (Lachezar **Georgiev**), Северина **Георгиева** (Severina **Georgieva**), Иглика **Гетова** (Iglika **Getova**), Руджеро **Гиляревский** (Ruggero **Gilyarevsky**), Галина **Гордукалова** (Galina **Gordukalova**), Милан **Грба** (Milan **Grba**), Вячеслав **Гречнев** (Vyacheslav **Grechnev**), Елена **Грошева** (Elena **Grosheva**), Ани **Данчева-Василева** (Ani **Dancheva-Vasileva**), Стоян **Денчев** (Stoyan **Denchev**), Татяна **Дерменджиева** (Tatyana **Dermendzhieva**), Леонид **Джахая** (Leonid **Djakhaia**), Ваня **Добрева** (Vanya **Dobreva**), Борис **Дубровский** (Boris **Dubrovskiy**), Марина **Енчева** (Marina **Encheva**), Събина **Ефтимова** (Sabina **Eftimova**), Васил **Загоров** (Vasil **Zagorov**), Орлин **Загоров** (Orlin **Zagorov**), Зейнеп **Зафер** (Zeynep **Zafer**), Марина **Захаренко** (Marina **Zaharenko**), Йорданка **Захариева** (Yordanka **Zaharieva**), **отец Збигнев Тенча** (**Zbigniew Tęcza**), Геннадий **Зданович** (Gennadiy **Zdanovich**), Димитрий **Зданович** (Dmitriy **Zdanovich**), Пламена **Златкова** (Plamena **Zlatkova**), Стефка **Илиева** (Stefka **Ilieva**), Ралица **Йотова** (Ralitsa **Yotova**), Никола Р. **Казански** (Nikola R. **Kazanski**), Владимир **Калоянов** (Vladimir **Kaloyanov**), Самуил **Камбуров** (Samuil **Kamburov**), Стоянка **Кендерова** (Stoyanka **Kenderova**), Анжела **Кенън** (Angela **Cannon**), Емилия **Кикарина** (Emilia **Kikarina**), Андрей **Кирилов** (Andrey **Kirilov**), Катя **Кирилова** (Katya **Kirilova**), Мохаммад Али **Кияни** (Mohammad Ali **Kiani**), Александър **Клементиев** (Alexander **Klementiev**), Владимир **Клюев** (Vladimir **Klyuev**), Илай **Коен** (Eli **Cohen**), Константина **Константинова** (Konstantina **Konstantinova**), Росица **Кръстева** (Rositsa **Krasteva**), Оксана **Кулиш** (Oksana **Kulish**), Милен **Куманов** (Milen **Kumanov**), Александра **Куманова** (Alexandra **Kumanova**), **отец Кшищоф кужок** (Krzysztof Kurzok), **отец Кшищоф Ожадович** (**Krzysztof Orzadowicz**), Цветана **Кьосева** (Tsvetana **Kyoseva**), Наталия **Леликова** (Nataliya **Lelikova**), Джоузеф **Ленкарт** (Joseph **Lenkart**), Валерий **Леонов** (Valeriy **Leonov**), Ирина **Линден** (Irina **Lynden**), Фредерик Ч. **Линден** (Frederick Ch. **Lynden**), Инна **Лобанкова** (Inna **Lobankova**), Скот Дж. **Лойд** (Scott J. **Lloyd**), Силви **Льоблан** (Sylvie **Leblanc**), Марияна **Максимова** (Mariyana **Maximova**), Марк **Мамонтов** (Mark **Mamontov**), Владимир **Манчев** (Vladimir **Manchev**), Ан **Матисън** (Ann **Matheson**), Марина **Минина** (Marina **Minina**), Калина **Минчева** (Kalina **Mincheva**), Валерий **Митко** (Valeriy **Mitko**), Галина **Михеева** (Galina Mikheeva), Лариса **Москаленко** (Larisa **Moskalenko**), Поли **Муканова** (Polly **Mukanova**), Христо **Мутафов** (Hristo **Mutafov**), Жоржета **Назърска** (Georgeta **Nazarska**), Силвия **Найденова** (Silviya **Naydenova**), Мариела **Нанкова** (Mariela **Nankova**), Галина **Панайотова** (Galina **Panayotova**), Иво **Панов** (Ivo **Panov**), Любомира **Парижкова** (Lyubomira **Parizhkova**), Петър **Пейков** (Petar **Peykov**), Ангелина **Пенева** (Angelina

Peneva), Вили **Петрицкий** (Villy **Petritskiy**), Калина **Петрова** (Kalina **Petrova**), Владислав **Писанов** (Vladislav **Pisanov**), Леонид **Писанов** (Leonid **Pisanov**), Екатерина **Попандонова-Желязова** (Ekaterina **Popandonova-Zhelyazova**), Николай **Поппетров** (Nikolay **Poppetrov**), Маргарет **Поппетрова** (Margaret **Poppetrova**), Донка **Правдомирова** (Donka **Pravdomirova**), Александра **Пьотижан** (Alexandra **Petitjean**), Дмитрий **Равински** (Dmitriy **Ravinskiy**), Диана **Ралева** (Diana **Raleva**), Катя **Рашева-Йорданова** (Katya **Rasheva-Yordanova**), Евгения **Русинова** (Evgenia **Rusinova**), Юлия **Савова** (Yulia **Savova**), Ружа **Симеонова** (Ruzha **Simeonova**), Полина **Симова** (Polina **Simova**), Аркадий **Соколов** (Arkadiy **Sokolov**), Марианна **Соколова** (Mariana **Sokolova**), Цветана **Стайкова** (Tsvetana **Staykova**), Силвия **Станчева** (Silvia **Stancheva**), Станислав **Степанов** (Stanislav **Stepanov**), Юрий **Столяров** (Yuriy **Stolyarov**), Желязко **Стоянов** (Zhelyazko **Stoyanov**), Диана **Стоянова** (Diana **Stoyanova**), Добринка **Стойкова** (Dobrinka **Stoykova**), Александър **Субето** (Alexandr **Subetto**), Едуард **Сукиасян** (Eduard **Sukiasyan**), Мюмюн **Тахиров** (Myumyun **Tahirov**), Цветан **Теофанов** (Tsvetan Theophanov), Иван **Теофилов** (Ivan **Teophilov**), Богдана **Тодорова** (Bogdana **Todorova**), Таня **Тодорова** (Tanya **Todorova**), Елена **Томашева** (Elena **Tomashova**), Васил **Томов** (Vasil **Tomov**), Александър **Федотоff** (Alexander **Fedotoff**), Силвия **Филипова** (Silviya **Filipova**), Хаджар **Фиюзи** (Hadjar **Fiouzi**), Татяна **Хорхордина** (Tatiana **Khorkhordina**), Люба **Цветкова** (Lyuba **Tsvetkova**), Веселин **Чантов** (Veselin **Chantov**), Станислава **Чолова** (Stanislava **Cholova**), Юрий **Чьорний** (Yuriy **Cherniy**), Светла **Шапкалова** (Svetla **Shapkalova**), Алфред **Шмит** (Alfred **Schmidt**), Инга **Шомракова** (Inga **Shomrakova**), Яков **Шрайберг** (Yakov **Shrayberg**), Наталия **Янева** (Nataliya **Yaneva**), Николай **Яръмов** (Nikolay **Yaramov**).

<http://www.unibit.sno.bg> <https://www.researchgate.net/publication/307575149_Aryadna> <https://www.researchgate.net/publication/307584088_GLORIA_BIBLIOSPHERAE> <https://www.academia.edu/28204014/GLORIA_BIBLIOSPHERAE_GLORIA_BIBLIOSPHERAE_Ariadne_s_Thread_Studia_in_honorem_Acad._Prof._Alexandra_Kumanova> <http://elibrary.spbguki.ru/323261091/view#page=1> <http://elibrary.spbguki.ru/323261091/details> <http://www.cnshb.ru/MAI/gb.pdf>; <https://www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova> <www.academia.edu/.../GLORIA_BIBLIOSPHERAE_Нишката_на_Ариадна> <http://emirb.org/sbornik-po-sluchaj-65-godini-ot-osnovavaneto-na-unibit-sofiya.html> <http://www.cnshb.ru/mai/mai.htm> <https://search.abv.bg/search.php>, <https://search.abv.bg/search.php?q=%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0+%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0+h+index&x=22&y=25>

897. **Куманова**, А. *Интеграл гуманитарной библиографии в XXI веке*: генезис мировой универс. библиогр.: учебник – компендиум по общ. библиографовед. (теория библиогр. формы) / А. **Куманова**; [обща ред. Н. **Василев** ... и др.]. – София, 2017. – 184 с.: с ил., портр., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers; 17**)

ISBN 978-619-185-249-9

898. [1] The *English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност* / Comp. J. V. **Richardson** ... [и др.]; managing ed. S. **Denchev**; ed.-in-chief A. **Kumanova**; ed. board R. **Burger** ... [и др.]; lang. ed. N. **Vasilev** ... [и др.]; techn. ed. N. **Vasilev**, V. **Stefanova**; rev. F. **Mainhard** ... [и др.]. [2] The *Russian–Bulgarian–English dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност* / сост. Э. Р. **Сукиасян** ... [и др.]; отв. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; редкол. Р. **Бургер** ... [и др.]; яз. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; техн. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. [3] The *Bulgarian–English–Russian dictionary of library and information terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност* / съст. А. **Куманова** ... [и др.]; отг. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; ред. кол. Р. **Бургер** ... [и др.]; граф. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; ез. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 818 с.: с 1 ил., 6 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 18**)

Други съст.: А. **Куманова**, Э. Р. **Сукиасян**, В. В. **Зверевич**, Дж. В. **Ричардсън**; други ред.: Ч. **Грибъл**, И. Л. **Линден**, П. **Полански**, Б. **Шафнер**, Я. Л. **Шрайберг**, Н. **Василев**, М. **Максимова**, Ц. **Найденова**, С. **Бойчева**, А. **Даскалов**, Р. **Симеонова**, Т. **Дерменджиева**, Д. **Ралева**, Б. **Николова**; други граф. ред.: Б. **Николова**, Б. **Апостолова**; други рец.: Н. **Казански**, М. **Младенова**, Д. **Христозов**, С. **Илиева**. – Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог.

E ISBN 978-619-185-276-5

1 изд. 2010.

ISBN 978-954-8887-93-9

ISSN 1314-2526; Т. 3.

899. *Нишката на **Ариадна** (Gloria bibliospherae)*: когнитолог. на енциклопед. на библиотечната и информ. дейност = ***Ariadne** thread (Gloria bibliospherae)*: cognitology of encycloped. of the library and inform. activity / науч. ред. С. **Денчев**; съст., предг., библиогр. А. **Куманова**, Н. **Василев**; библиогр. ред. М. **Максимова**; ил. **К. Константинова**; рец. Н. **Яръмов** ... [и др.]. – София, 2017. – 952 с.: 109 портр., 62 ил., 10 репрод., 1 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 19**)

Други рец.: М. **Куманов**, И. **Петева**, Н. **Казански**, В. **Велев**, В. **Манчев**, И. **Теофилов**. – Текст и на англ., бълг., рус. ез. – Биогр. бел.за 80 авт. от 12 държави (*Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Украйна, Франция*) на бълг., англ., нем., пол., рус., укр., фр. ез. – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и 3 кн.: 1) **Куманова**, А. *Автобиобиблиография* ... (3458 ном. назв.) / Съст. А. **Куманова**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, С. **Филипова**, М. **Максимова**. – Информ. ризома; Предм.-сист. показалец; Именен показалец; Показалец на епигр.; Показалец на посв.; Списък на съкр.; 2) **Куманова**, А. Синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в.: Атлас (79 ном. назв. с буквени индекси) / Съст. А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**; 3) **Куманова**, А. ***Умберто Еко** в България*: Биобиблиогр.: Публ. на тр. му и лит. за него (168 ном. назв.) / Съст. А. **Куманова** (предговор),

М. **Найдова**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, С. **Филипова**. – Именен показалец; Показалец на жанровете на произвед.; Показалец на период. изд., в които са публ. творби на ...; Показалец на период. изд., в които са публ. творби за …; Списък на съкр. – Именен показалец на GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна) (2016); Предм. пермут. показалец на *GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на**Ариадна)*** (2016).

Публ. на 3. прераб. и доп. изд. на *автобиобиблиогр. на **А. К.*** – 2017. – 1. изд. 2014. – 2. изд. 2016.

ISBN 978-619-185-285-7

Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. институт – днес: Унив. по библиотекозн. и информ.технолог. – Публ. и на електронен адрес http://www.unibit.sno.bg, със самостоятелен Е ISBN 978-619-185-286-4.

ISBN 978-619-185-285-7

База на *е*-б-ка UNIVERSALICA.

На с. 7 – посв. на ***Умберто Еко***: стих. на **А. К.** *„Роза вечна и безсмъртна”* (публ. на бълг. и англ.: *Rose eternal and immortal*).

На с. 55-66: Именен показалец към *GLORIA BIBLIOSPHERAE* / Съст. Татяна **Милкинска**. – *Публ.* и в: *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. побиблиотекозн. и информ. технолог. (София). – Т. 13, 2018, с. 483-496.

На с. 67-112: Предметен пермутационен показалец за *GLORIA BIBLIOSPHERAE* / Съст. Марта **Бояджиева**. – *Публ.* и в: *Тр.* на Студентското науч.о-во при Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. (София). – Т. 13, 2018, с. 528-567.

На с. 329-343: Отз. за *GLORIA BIBLIOSPHERAE* / Съст. Татяна **Милкинска**. – *Публ.* и в: *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. побиблиотекозн. и информ. технолог. (София). – Т. 13, 2018, с. 497-513.

Кн. за: *GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна)*. – 2016.

В сборника (2017) участват: Красимира **Александрова** (Krasimira **Alexandrova**), Елена **Алексеева** (Elena **Alekseeva**), **архиепископ Анселмо Пекорари** (**Anselmo Guido Pecorari**), Жан-Луи **Баражиоли** (Jean-Louis **Baraggioli**), Хаким **Бенумелгар** (Hakim **Benoumelghar**), Марта **Бояджиева** (Marta **Boyadzheva**), Валентина **Брежнева** (Valentina **Brezhneva**), Николай **Василев** (Nikolay **Vasilev**), Венцислав **Велев** (Ventsislav **Velev**), Петър **Велчев** (Petar **Velchev**), Уляна **Винокурова** (Ulyana **Vinokurova**), Свободна **Вранчева** (Svobodna **Vrancheva**), Иван **Гарванов** (Ivan **Garvanov**), Магдалена **Гарванова** (Magdalena **Garvanova**), Любомир **Георгиев** (Lyubomir **Georgiev**), Руджеро **Гиляревский** (Ruggero **Gilyarevsky**), Милан **Грба** (Milan **Grba**), Ани **Данчева-Василева** (Ani **Dancheva-Vasileva**), Стоян **Денчев** (Stoyan **Denchev**), Леонид **Джахая** (Leonid **Djakhaia**), Марина **Захаренко** (Marina **Zaharenko**), Геннадий **Зданович** (Gennadiy **Zdanovich**), Димитрий **Зданович** (Dmitriy **Zdanovich**), Стефка **Илиева** (Stefka **Ilieva**), Никола Р. **Казански** (Nikola R. **Kazanski**), Владимир **Калоянов** (Vladimir **Kaloyanov**), Илияна **Камбурова** (Ilyana **Kamburova**), Стоянка **Кендерова** (Stoyanka **Kenderova**), Анжела **Кенън** (Angela **Cannon**), Емилия **Кикарина** (Emilia **Kikarina**), Мохаммад Али **Кияни** (Mohammad Ali **Kiani**), Владимир **Клюев** (Vladimir **Klyuev**), Марина **Колесникова** (Marina **Kolesnikova**), Константина **Константинова** (Konstantina **Konstantinova**), Оксана **Кулиш** (Oksana **Kulish**), Милен **Куманов** (Milen **Kumanov**), Александра **Куманова** (Alexandra **Kumanova**), **отец Кшищоф Кужок** (**Krzysztof Kurzok**), Цветана **Кьосева** (Tsvetana **Kyoseva**), Наталия **Леликова** (Nataliya **Lelikova**), Джоузеф **Ленкарт** (Joseph **Lenkart**), Мария-Румяна **Лиркова** (Maria-Rumyana **Lirkova**), Мария **Мавродиева** (Maria **Mavrodieva**), Марияна **Максимова** (Mariyana **Maximova**), Марк **Мамонтов** (Mark **Mamontov**), Владимир **Манчев** (Vladimir **Manchev**), Ан **Матисън** (Ann **Matheson**), Татяна **Милкинска** (Tatyana **Milkinska**), Галина **Михеева** (Galina **Mikheeva**), Мария **Младенова** (Maria **Mladenova**), Мариела **Модева** (Mariela **Modeva**), Христо **Мутафов** (Hristo **Mutafov**), Силвия **Найденова** (Silviya **Naydenova**), Мариета **Найдова** (Marieta **Naydova**), Иво **Панов** (Ivo **Panov**), Ангелина **Пенева** (Angelina **Peneva**), Венета **Пенева** (Veneta **Peneva**), Раиса **Пепескул-Калоянова** (Raisa **Pepeskul-Kaloyanova**), Ирена **Петева** (Irena **Peteva**), Вили **Петрицкий** (Villy **Petritskiy**), Владислав **Писанов** (Vladislav **Pisanov**), Леонид **Писанов** (Leonid **Pisanov**), Донка **Правдомирова** (Donka **Pravdomirova**), Диана **Ралева** (Diana **Raleva**), Полина **Симова** (Polina **Simova**), Аркадий **Соколов** (Arkadiy **Sokolov**), Марианна **Соколова** (Marianna **Sokolova**), Александър **Субето** (Alexandr **Subetto**), Едуард **Сукиасян** (Eduard **Sukiasyan**), Цветан **Теофанов** (Tsvetan **Theophanov**), Иван **Теофилов** (Ivan **Teophilov**), Таня **Тодорова** (Tanya **Todorova**), Силвия **Филипова** (Silviya **Filipova**), Хаджар **Фиюзи** (Hadjar **Fiouzi**), **Н. Впр. архиепископ Христо Пройков** (**Hristo Proykov**), Станислава **Чолова** (Stanislava **Cholova**), Юрий **Чьорний** (Yuriy **Cherniy**), Алфред **Шмит** (Alfred **Schmidt**), Инга **Шомракова** (Inga **Shomrakova**), Николай **Яръмов** (Nikolay **Yaramov**).

Публ. е по случай Бълг. председателство на Съвета на Европейския съюз.

<http://www.sno.unibit.bg> <https://www.academia.edu/35361374> <https://www.academia.edu/35361374_GLORIA_BIBLIOSPHERAE>

<https://nm40.abv.bg/Mail.html#message:fid/10:pid/0:mid/15598944520:tid/60:r/0>

<https://www.researchgate.net/publication/321586389_Niskata_na_Ariadna_Gloria_bibliospherae_prof_Aleksnadra_Kumanova_prof_Stoan_Dencev_d- r_Nikolaj_Vasilev> <http://elibrary.spbguki.ru/167636486/view> <https://www.academia.edu/35361374/%D0%9D%D0%98%D0%A8%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%90_%D0%9D%D0%90_%D0%90%D0%A0%D0%98%D0%90%D0%94%D0%9D%D0%90_GLORIA_BIBLIOSPHERAE> <https://www.academia.edu/35942772/%D0%9F%D0%98%D0%A4_2_2017_net_pdf?email_work_card=view-paper> <https://docs.google.com/document/d/1beQty5B8acBGBh_MzbhuErfvN2JeeDdXnk3LHAoDSzM/edit>

900. **Куманова**, А. *Ризома на инфосферата: морфология на библиогр.*: генезис на световната универс. библиогр.: учебник по общо библиографознание: теория на библиогр. форма / [А. **Куманова**]; [Н. **Василев** – обща ред. ... и др.]; [библиогр. ред. М. **Максимова**]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 534, CCCL с.: с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers; 20**) – *вж* **N 884**

Е ISBN 978-619-185-295-6

1. изд. – София, 2012. – (**Факлоносци = Torchbearers; 4**)

ISBN 978-954-2946-12-0

901. **Куманова**, А. ***Умберто Еко** в България*: нишката на ***Ариадна***: биобиблиогр. / съст. А. **Куманова**, М. **Найдова**; науч. ред., предг. С. **Денчев**; библиогр. ред. Д. **Ралева**, С. **Филипова**. – 2. изд. – София, 2017. – 122 с.: с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 21**)
ISBN 978-619-185-301-4 (подв.)
ISBN 978-619-185-300-7
E ISBN 978-619-185-302-1
[1. изд.]. // *Нишката* на ***Ариадна** (Gloria bibliospherae)*: когнитолог. на енциклопед. на библиотечната и информ. дейност = ***Ariadne** thread (Gloria bibliospherae)*: Cognitology of encycloped. of the library and inform. activity / науч. ред. С. **Денчев**; съст., предг., библиогр. А. **Куманова**, Н. **Василев**. – София, 2017. – ISBN 978-619-185-285-7. – с. 859-895: с портр. – *Редуц. публ.*
E ISBN 978-619-185-286-4
[3. изд.] / Стол. библ. – София. – София, 2017.
ISBN 978-619-160-825-6
E ISBN 978-619-160-826-3

902. *Златна христоматия на България. Кн. 1, Оратория*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел): учебно пособие по морфолог. на акад. текстописане / А. **Куманова**, Н. **Василев**; [ред. И. **Теофилов** ... и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2018. – 400 [1-10; I-XV; 11-385] с.: с 281 ил. – (**Факлоносци = Torchbearers; 22**) – *вж* **N 888**
E ISBN 978-619-185-312-0
1. изд. 2013.
ISBN 978-954-2946-21-2

903. *Златна христоматия на България. Кн. 2, Антология*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в.: универс. информ. модел: учебно пособие по лексикогр. на акад. текстописане / [съст., послесл., комент.] Н. **Василев**, А. **Куманова**. – Ново *е*-изд. – София, 2014. – 840, CCXXVII с.: с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers; 23**) – *вж* **N 899**
1. изд. 2014.
E ISBN 978-619-185-313-7
ISBN 978-619-185-006-8 – (**Факлоносци = Torchbearers; 9**)

904. **Куманова**, А. *Модел за съставяне на персонални автобиобиблиографии*: системат.-хронолог.-азб. автобиобиблиогр. списък на тр. / А. **Куманова**; ред. Н. **Василев** – науч. ред. ... [и др.]; послесл. К. **Александрова**. – [4. прераб. и доп. изд.]. – София, 2018. – 1040 с.: с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers; 24**)
ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)
1. изд. – 2014. – (**Факлоносци = Torchbearers; 11**)
2. прераб. и доп. изд. – 2016. – (**Факлоносци = Torchbearers; 16**)
ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)
E ISBN 978-619-185-212-3
3. прераб. и доп. изд. – 2017. – (**Факлоносци = Torchbearers; 19**)
ISBN 978-619-185-285-7

905. **Kumanova**, A. *Generatio spontanea: synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c.: an atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-info-noosphere)*: textbook-compendium of General Bibliogr. = *синоптическая табл. мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в.*: атлас – электронная библиотека „Universalica" (Модель вторично-докум. контура библио-инфо-ноосферы планеты): учебник-справочник по общ. библиографоведению = *синоптична таблица на световната универсална библиография III в. пр. н.е. – XXI в.*: атлас – електронна библиотека „Universalica" (Модел на вторично-докум. контур на библио-инфо-ноосферата на планетата): учебник-справочник по общо библиографознание / [comp., bibliogr., preface A. **Kumanova**]; [sci. ed. S. **Denchev**]; [gen. ed. N. **Vasilev**]; [expert and terminolog. ed. N. **Kazanski**; [reference-inform. ed. A. **Cannon**, M. **Sokolova**]; [bibliogr. ed. K. **Alexandrova**, S. **Filipova**, M. **Maximova**]; [rev. A. **Subetto** ... et al.]. – Sofia, 2018. – 232 p.: with 51 ill., 44 portr., 3 facsim., 4 sh. – (**Факлоносци = Torchbearers; 25**)
ISBN 978-619-185-321-2
ISBN 978-619-185-322-9
E ISBN 978-619-185-323-6
New ed. – 2018 / St. St. Cyril and Methodius National Library.
ISBN 978-619-239-034-1
E ISBN 978-619-239-035-8
New ed. – 2018 / Sofi a City Library.
ISBN 978-619-239-032-7
E ISBN 978-619-239-033-4

906. **Куманова**, А. *Game- и play-феноменология: двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA.* ***Стоян Денчев***: game- и play-феноменология на *информационната среда*: юбил. препоръч. енциклопед. кн. – компендиум по информ. моделиране (вторично-докум. информ. база на Студентск. науч. о-во при УниБИТ) / А. **Куманова** ... [и др.]; науч. ред. С. **Денчев** ... [и др.]; рец. И. **Петева** ... [и др.]; предг. А. **Куманова**; дейксис Н. **Василев**; фотогр. Д. **Бояджиев**, Д. **Кънев** = *Game- и play-феноменология: двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA.* ***Стоян Денчев***: game- и play- феноменология *информационной среды*: юбил. рекоменд. энциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва ГУБИТ) / А. **Куманова** ...

[и др.]; науч. ред. С. **Денчев** ... [и др.]; рец. И. **Петева** ... [и др.]; предисл. А. **Куманова**; дейксис Н. **Василев**; фотогр. Д. **Бояджиев**, Д. **Кънев** = *Game- and Playphenomenology: duoteuch. Book 1, SOGDIANA.* ***Stoyan Denchev***: Game- and Playphenomenology of the *information environment*: jubil. recommend. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / A. **Kumanova** ... [и др.]; sci. ed. S. **Denchev** ... [и др.]; rev. I. **Peteva** ... [и др.]; pref. A. **Kumanova**; deixis N. **Vasilev**; photogr. D. **Boyadzhiev**, D. **Kanev**. – София, 2019. – 754 с.: с 83 ил., 33 портр., 16 гр., 21 к., 1 сх. – (**Факлоносци = Torchbearers; 26**) – *вж* **N 907**

ISBN 978-619-185-318-2
E ISBN 978-619-185-320-5

907. **Куманова**, А. *Game- и play-феноменология: двукнижие. Кн. 2, SOCRATICA.* ***Александр Васильевич Мамонтов***: game- и play-феноменология *информационного пространства*: юбил. энциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва Гос. унив. библиотековедения и информ. технолог.) / А. **Куманова**; общ. ред. Н. **Василев**; науч. ред. С. **Денчев**; экспертн. ред. А. **Соколов**, М. **Куманов**; терминолог. ред. Н. **Казански**; яз. ред. В. **Манчев**; библиогр. ред. К. **Александрова**, М. **Максимова**, И. **Камбурова**; граф. ред. В. **Стефанова**; консульт. Д. **Равинский** и др.; рец. Л. **Джахая**, И. **Линден**, Ф. Ч. **Линден**; предисл. А. **Куманова**; дейксис Н. **Василев** = *Game- and Playphenomenology: duoteuch. Book 2, SOCRATICA.* ***Alexandr Vasilievich Mamontov***: Game- and Playphenomenology of the *information space*: jubil. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / A. **Kumanova**; gen. ed. N. **Vasilev**; sci. ed. S. **Denchev**; expert ed. A. **Sokolov**, M. **Kumanov**; terminolog. ed. N. **Kazanski**; linguist. ed. V. **Manchev**; bibliogr. ed. K. **Alexandrova**, M. **Maksimova**, I. **Kamburova**; graf. ed. V. **Stefanova**; consult.: D. **Ravinskiy** et al.; rev. L. **Dzhahaya**, I. **Lynden**, Fr. Ch. **Lynden**; pref. A. **Kumanova**; deixis N. **Vasilev**. – София, 2020. – 660 с.: с 30 портр., 3 илл., 3 табл., 13 сх., 2 к. – (**Факлоносци = Torchbearers; 27**) – *вж* **N 906**

ISBN 978-619-185-451-6
E ISBN 978-619-185-314-4

908. **Куманова**, А. *Fax eruditio – Факел на знанието*: пътеводител по информ. ресурси на Студентск. науч. о-во при УниБИТ: информ. бази (публ., библиогр. информ., отзиви и рец., премиери), именни показалци, анотации, ключови думи, табл. и граф. / А. **Куманова**, Н. **Василев**; ред. С. **Денчев** – науч. ред. ... [и др.]. – София, 2020. – 522 с.: с ил., портр., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 28**)

ISBN 978-619-185-436-3
E ISBN 978-619-185-437-0

909. **Василев**, Н. *Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел): учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / [науч. ред. А. **Куманова**]. – Ново *е*-изд. – София, 2016. – 282 с. – [(**Факлоносци = Torchbearers; 29** преброено по *Fax eruditio*)] – *вж* **NN 890, 910**

<http://www.sno.unibit.bg>
1. изд. 2015. – (**Факлоносци = Torchbearers; 10**)
ISBN 978-619-185-005-1
E ISBN 978-619-185-008-2
Ново *е*-изд. – 2018. – [(**Факлоносци = Torchbearers; 30** преброено по *Fax eruditio*)]
<http://www.sno.unibit.bg>

910. **Василев**, Н. *Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография*: аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (универс. информ. модел) учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / Н. **Василев**; [науч. ред. А. **Куманова**]. – Ново *е*-изд. – София, 2018. – 282 с. – (**Факлоносци = Torchbearers; 30** преброено по *Fax eruditio*) – *вж* **NN 890, 909**

<http://www.sno.unibit.bg>
1. изд. 2015. – (**Факлоносци = Torchbearers; 10**)
ISBN 978-619-185-005-1
E ISBN 978-619-185-008-2
Ново *е*-изд. – 2016. – [(**Факлоносци = Torchbearers; 29** преброено по *Fax eruditio*)]
<http://www.sno.unibit.bg>

911. **Студентско научно общество**. *Визуализиран архив*: Библиофилска ръкоп. кн. със 177 високохудожеств. кадри от летописа на формацията и описанието им (Финализиран към 22.05.2020 г. и актуализиран към 1.11.2020 г. и 8.04.2021 г. – галапремиерата в галерия „Анел" на двете поредици от издания на Акад. изд. на Унив. „За буквите – О писменехъ": *серия „Факлоносци"* – 30 т. и *„Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ"* – 16 т., от които излизат 16 *е*-библиотеки – традиционна и електронна справочно-енциклопедична учебна продукция, отразена в Пътеводителя *„FAX ERUDITIO"* (ФАКЕЛ НА ЗНАНИЕТО), който отразява 46 кн. на *бълг., рус. и англ. ез.* в 25 886 с. с авторството на 1300 студенти, направили 3353 науч. публ. с базисна информ. на 22 езика (*англ., араб., бълг., гр., дат., лат., исп., ит., нем., пол., порт., рум., рус., санскр., слов., тур., ук., фарси, фр., чеш., швед., яп.*) с участието на изтъкнати съвременни учени на България и консултанти от 21 страни по света: *Австрия, Алжир, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Естония, Израел, Индия, Италия, Иран, Казахстан, Литва, Полша, Русия, Саудитска Арабия, САЩ, Турция, Україна, Финландия, Франция*) / Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. : 71 г. Държ. библиотекарски инст. – УниБИТ ; 16 г. Студентско науч. о-во при УниБИТ; Съст.,

изработили кн. А. **Куманова**, Н. **Василев**, А. **Георгиев**; Под ред. на В. **Велев** и др. – София, 2021. – 370 с.: 177 ил. – (**Факлоносци; 29**)

Други ред.: К. **Стоев**, Н. **Томова**, С. **Спасова**, П. **Делева**, Л. **Йовинска**, А. **Георгиева**, И. **Ангелов**.

На гърба на всеки кадър – хронотоп на описанието с персонификация на образите.

Тази книга е създадена в пет уникални ръкописни цветни копия, поднесени на галапремиерата на 8.04.2021 г.:

1. ***Бяло копие*** – за Библиотеката на Народното събрание на Република България – *поднася се на* Директора на Библиотеката на Народното събрание – ***Г-жа Десислава Радева***;

2. ***Зелено копие*** – за Библиотеката на Президентството на Република България – *поднася се на* Съветника на Президента Румен Радев по образование, наука и иновации – ***Г-жа Валентина Танева – Алексова***;

3. ***Червено копие*** – за Библиотеката на Светия Синод на Българската православна църква – *поднася се на* ***Негово Преосвещенство Мелнишки епископ Герасим*** – Главен секретар на Светия Синод на Българската православна църква;

4. ***Жълто копие*** – за Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" – *поднася се на* ***Доц. д-р Красимира Александрова***, действителен член на Международната академия по информатизация при ООН – Директор на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий";

5. ***Синьо копие*** – за Библиотечно-информационния център на Университета по библиотекознание и информационни технологии – *поднася се на* ***Доц. д-р Елена Савова*** – Директор на центъра.

912. **Куманова**, А. *Методика на научните изследвания: Ч. 2, Праксиология. Кълбото на* ***Ариадна*** *(Информационна роза): Метод на обучение „****А. Куманова – Н. Василев****"* за целите на библиотечната (каталожната) библиогр.: Учебник / А. **Куманова**, Н. **Василев** – авт., библиог., предг., визуализация, рез. ; Н. **Василев** – обща и науч. ред. ; експертна ред. Л. **Джахая** … [и др.]; библиогр. ред. К. **Александрова** … [и др.]; справочно-информ. ред. В. **Велев** … [и др.]; граф. С. **Спасова**; рец. С. **Денчев**, Н. **Казански**, С. **Илиева**. – София: За буквите – О писменехъ, 2021. – [232:] I-XLII + 190 с.: с 2 ил., 8 сх. – Именен показалец. – (**Факлоносци; 30**)

Други експертни ред.: Р. **Гиляревски**, И. **Линден**, Ф. Ч. **Линден**. – Други библиогр. ред.: Д. **Ралева**, С. **Филипова**, М. **Максимова**, Л. **Йовинска**. – Други справочно-информ. ред.: К. **Стоев**, Н. **Дебрюне**, В. **Манчев**, Н. **Томова**, Т. **Петрова**, Д. **Младенова**, И. **Барзев**.

Юбил. изд., посветено на 1340 г. от първото споменаване на държавата България – на Шестия Вселенски събор в Цариград (681); 1195 г. от рожд. на ***Св. равноапостол Константин-Кирил Философ*** (826-869) – създателят на глаголицата и първостроителят на бълг. книжовен ез. и славянската литература; 200 г. от рожд. на ***Георги С. Раковски*** (1821-1867) – нац. революционер, пряк участник, стратег и ръководител на революционните борби през епохата на Бълг. нац. възраждане, воевода, идеолог, военачалник, демократ, издател, писател, публицист, етнограф, географ, историк, историограф, етимолог; 120 г. от рожд. на последния бълг. енциклопедист ***проф. Тодор Боров*** (1901-1993) – библиограф, литературовед и културолог, първопроходец в именуването и прилагането (1937) на метода на информационните решетки в навечерието на планетарния информационен бум; 80 г. от създаването на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963).

ISBN 978-619-185-483-7
ISBN 978-619-185-484-4 online (e-book, pdf)

Ч. 1, Терминосистема. – 2014.

913. **Свети отец Паисий Хилендарски**. *История славяноболгарская* …: Информационен код на българската книжовност и литература: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия): Учебното помагало-практикум по гражданска компетентност на изследователя / Обща ред. и епилог (дейксис 2011, 2022) С. **Денчев**; Науч. ред., историогр., коментар, именен показалец, географски показалец (дейксис 2011, 2022) М. **Куманов**; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис (дейксис 2011, 2022) А. **Куманова**; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис 2011, 2022) Н. **Василев**; Терминолог. ред. Е. **Томова**, Д. **Ралева**, В. **Велев**; Справочно-информ. ред. М. **Максимова**, Ц. **Найденова**, А. **Даскалов**; Рец.: И. **Теофилов**, В. **Добрева**, Н. **Казански**. – Ново 2. прераб. и доп. изд. – София: За буквите – О писменех, 2022. – 238 с. : с ил. – (**Факлоносци; 31**)

Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Унив. по библиотекозн. и информ. технол.

База на *е*-библиотека *PAISIADA*.

ISBN 978-619-185-560-5
E ISBN 978-619-185-561-2

914. *LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор* ***Милен Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = *LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor* ***Milen Kumanov***: festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Н. **Аврейски** ... [и др.]; съст. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; ил. К. **Константинова**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София: За буквите – О писменехъ, 2022. – 1800 с.: с 1042 ил.; 28 лингв. табл.; 314 факсим. – (**Факлоносци; 32**)

Други авт.: Натали **Александрова**, Борис **Ангелов**, Боян **Ангелов**, Анна **Ангелова**, Мая **Ангелова**, Александър **Арнаудов**, Атанас **Куманов** Атанасов, Ахмет **Атасой**, Петр **Базанов**, Тамара **Бахтурина**, Снежана **Бенева**, Игор **Бистри**, Христина **Богова**, Вера **Бонева**, Венета **Борисова**, Боряна **Бужашка**, Николай **Василева**, София **Василева**, Венцислав **Велев**, Петър **Величков**, Димитър **Веселинов**, Петър **Велчев**, Иван **Гарванов**, Магдалена **Гарванова**, Ангел **Георгиев**, Бисер **Георгиев**, Лъчезар **Георгиев**, Весела **Георгиева**, Дарина **Георгиева**, Стела **Георгиева**, Вилияна **Герова**, Руджеро **Гиляревски**, Иван **Гранитски**,

Милан **Грба**, Александър **Гребенаров**, Денислава **Григорова**, Себастиан **Груджиен**, Лиана **Гълъбова**, Ани **Данчева-Василева**, Антон **Даскалов**, Радослав **Даскалов**, Нахиде **Дениз**, Стоян **Денчев**, Теодора **Димитрова**, Продрум **Димов**, Анжела **Димчева**, Ваня **Добрева**, Умберто **Еко**, Марина **Енчева**, Николай **Жечев**, Лилия **Зарева**, Зейнеп **Зафер**, **отец Збигнев Тенча**, Цветелина **Златкова**, Антоанета **Иванова**, Стефка **Илиева**, Любов **Йовинска**, Цветана **Йовчева**, Юлий **Йорданов**, Никола **Казански**, Илияна **Камбурова**, Ибрахим **Камил**, Мария **Караиванова**, Петър **Кендеров**, Ангела **Кенън**, Емилия **Кикарина**, Мохаммад **Кияни**, Александър **Клементиев**, Петко **Колев**, Игнат **Константинов**, Константина **Константинова**, Десислава **Костадинова**, Трендафил **Кръстанов**, Мила **Кръстева**, Росица **Кръстева**, Милен **Куманов**, Александра **Куманова**, **отец Кшищоф Кужок**, Валерий **Леонов**, Ирина **Линден**, Фредерик **Линден**, **Ма Сипу**, Антонина **Максимова**, Марияна **Максимова**, Галина **Манолова**, Владимир **Манчев**, Милена **Маринова**, Виктор **Мелник**, Татяна **Милкинска**, Марина **Минина**, Галина **Михеева**, Мариела **Модева**, Христо **Мутафов**, Жоржета **Назърска**, Силвия **Найденова**, Цветана **Найденова**, Лариса **Найдич**, Ивана **Николова**, Таня **Николова**, Кирил **Николов**, Константинос **Нихоритис**, Пламен **Павлов**, Филип **Панайотов**, Андреа **Пандулис**, Иво **Панов**, Ангелина **Пенева**, Ирена **Петева**, Стефка **Петкова**, Ивайло **Петров**, **протойерей Петър Кудузки**, Андрей **Печилков**, Владислав **Писанов**, Леонид **Писанов**, Димитър **Попов**, Велка **Попова**, Николай **Поппетров**, Донка **Правдомирова**, Константин **Пряжников**, Ана **Рабаджийска**, Диана **Ралева**, Евгения **Русинова**, Евгений **Сачев**, Полина **Симова**, Наталия **Ситникова**, Деница **Славова**, Аркадий **Соколов**, Иван **Соколов**, Марианна **Соколова**, Цветана **Стайкова**, Станислав **Степанов**, **отец Стефан Пашов**, Орлин **Стефанов**, Василка **Стефанова**, Мария **Стефанова**, Тервел **Стилиянов**, Калин **Стоев**, Юрий **Столяров**, Тоня **Стоянова**, Цветелина **Стоянова**, Александр **Субето**, Калина **Събева**, Анна **Мария Таммаро**, Мюмюн **Тахиров**, Цветан **Теофанов**, Тодор Ст. **Тодоров**, Таня **Тодорова**, Надежда **Томова**, Кирил **Топалов**, Тодор **Тошев**, Мира **Тошева**, Иванка **Трендафилова**, Красимира **Узунова**, Силвия **Филипова**, Хаджар **Фиюзи**, Александра **Фол**, Валерия **Фол**, Ивон **Фостер**, Светослав **Цанков**, **Н. Пр. Запорожки епископ Лука**, Веселин **Чантов**, Алфред **Шмидт**, Атанас **Шопов**, Недялко **Янков**, Иванка **Янкова**; Други състав.: Николай **Василев**, Анжела **Димчева**; Други рец.: Николай **Яръмов**, Филип **Панайотов**, Николай **Жечев**, Ирена **Петева**, Ирина **Линден**, Фредерик **Линден**. – Текст на 40 езика: бълг., рус., англ.; азерб., араб., арм., виетн., глаголица (старобълг. „Константин-Кирилова" азбука), гр., дат., ивр., идиш, исп., итал., казахски, кирилица (старобълг. „Църковно-славянска" азбука), кит., лат., лужишки, нем., норв., пол., порт., рум., санскр., словашки, словенски, ср., старославянски, тайски (тайландски), тохарски, тур., удмуртски, укр., фарси, фр., хърв., чешки, шв., яп. – Биогр. бел. с фотопортр. за 183 авт. на наст. кн. от 17 държави: Австрия, България, Великобритания, Грузия, Гърция, Израел, Иран, Италия, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция. – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и: 5 кн. на М. **Куманов**: *Проф.* ***Васил Златарски*** (с. 23-223), ***Акад. Александър Теодоров Балан*** (с. 225-593), *Православието в България* (с. 595-938), *Паисиезнанието* (с. 939-964), *Предсмъртната изповед на* ***крал Милан*** (с. 965-974) ; биобиблиогр. на учения – 221 ном. справочно-енцикл. изд. / А. **Куманова** (с. 1219-1244) и негови автографи / Д. **Костадинова** (с. 1245-1269). – Пермутационен индекс на 168 публ. в изданието, 5 от които – тези на **М. К.** – са хипертекстове.

Юбил. изд., посветено на 300-год. от рожд. на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на *„История славяноболгарская..."* (1772 г.).

Обществен изд. съвет: **Н. Пр. Мелнишки епископ Герасим**, **Н. Впр. архиепископ Христо Пройков**, акад. проф. д.ист.н. Георги **Марков**, проф. д.ф.н. Руджеро **Гиляревски**; Ред. съвет: акад. проф. д.ик.н. Стоян **Денчев** – отг. ред., науч. ред.; акад. проф. д.пед.н. Александра **Куманова** – предговор, дейксис, биобиблиогр., науч. ред.; д-р Николай **Василев** – предговор, дейксис, ез., науч. ред.; д-р Анжела **Димчева** – ез., науч. ред.; доц. д-р Никола **Казански** – терминолог., експертна, науч. ред.; акад. проф. д.ф.н., д.ик.н. Александър **Субето** – експертна, науч. ред.; акад. проф. д.ф.н. Леонид **Джахая** – експертна, науч. ред.; проф. д.ф.н. Константинос **Нихоритис** – експертна, науч. ред.; проф. д-р Патрик **Льокак** – експертна, науч. ред.; д-р Томас **Льокак** – експертна, науч. ред.; **Н. Пр. Мохаммад Али Кияни** – експертна, науч. ред.; акад. доц. д-р Венцислав **Велев** – експертна, науч. ред.; акад. доц. д-р Красимира **Александрова** – експертна, библиогр. ред.; чл.-кор. Иван **Гранитски** – експертна ред.; проф. д.ик.н. Димитър **Иванов** – експертна ред.; проф. д.ф.н. Ваня **Добрева** – експертна ред.; проф. д-р Ани **Василева-Данчева** – експертна ред.; проф. д-р Христина **Богова** – експертна ред.; проф. д-р Боряна **Бужашка** – експ. ред.; проф. д-р Евгени **Велев** – експертна ред.; проф. д-р Мюмюн **Тахиров** – експертна ред.; гл. ас. д-р Владимир **Манчев** – експертна, ез. ред.; д-р Силвия **Найденова** – експертна ред.; д-р Десислава **Костадинова** – експертна, библиогр. ред.; ас. Силвия **Филипова** – експертна, библиогр. ред.; Диана **Ралева** – експертна, библиогр. ред. Марияна **Максимова** – експертна, библиогр. ред. ; Редкол.: доц. д-р Диана **Стоянова**, доц. д-р Калин **Стоев**, гл. ас. д-р инж. Иглика **Гетова**, гл. ас. д-р Събина **Евтимова**, гл. ас. д-р Надежда **Томова**, гл. ас. д-р Деница **Младенова**, д-р Ваня **Аврамова**, Василка **Стефанова**, Цветана **Найденова**, Антон **Даскалов**, Татяна **Милкинска**, Илиян **Барзев**, Ангел **Георгиев**, Любов **Йовинска**, Цветана **Йовчева**, Вилияна **Герова**, Лилия **Зарева**.

В кн. са публ.: 1) фотогалерия на персоналията и документални кадри от опелото и панихидите с произнесените траурни слова, прозвучали по време на отслужените помени за ***М. К.***, които са от Личния семеен архив на ***М. и А. Куманови***, SofiaPress и Държавния архив – Пазарджик : 117 ил. (с. 989-1084); 2) пет интервюта, взети от **М. К.** в периода 2008-2021 г. (с. 1190-1216) – едно от които е последното, дадено от него – на 7.11.2021 г. (с. 217-224); 3) *биобиблиографията на* ***М. К.***: 221 ном. назв. на моногр. публ. (с. 1219-1244).

Кн. е създадена в рамките на проект на тема „Гражданската компетентност на изследователя в личностните, езиковите и технологичните равнища на информационно моделиране на СНО при УниБИТ", по Договор N НИП-2022-01 по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН.

База на *е*-б-ка CIVILIANA.

ISBN 978-619-185-558-2

E ISBN 978-619-185-559-9

<https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/>
<https://www.libsofia.bg/> <https://sno.unibit.bg/news.html> <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>
<https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>

915. *Енциклопедика.* – [1. изд.]. – (**Факлоносци; 33**). – Ново изд. – 2024. – *наст. изд. – вж: библиогр. описание на с. 1802-1803*.

916. *Българика: Академик **Никола Михов** – Духът на българика*: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. II. Учебник по структуриране на *българика* / А. **Куманова** (авт., предг., биобиблиогр., науч. ред.), Н. **Казански** (авт., предг., терминолог., науч. ред.); Дейксис, науч. ред. Н. **Василев**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София: За буквите – О писменехъ, 2023. – 256 с.: с 16 ил.; 62 факсим. – (**Факлоносци; 34**)
*Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия и 145-год. от рожд. на акад. **Н. Михов**; Посв. на проф. **М. Куманов**.*
ISBN 978-619-185-598-8
E ISBN 978-619-185-599-5

IV. Библиографско и историографско периодично издание на Университета по библиотекознание и информационни технологии *„Трудовете на Студентското научно общество при УниБИТ"*
(**NN 917-934**:
18 ном. назв.)
2008-2023

917-934. ***Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии = Proceedings of the Student Scientific Society of the State University of Library Studies and Information Technologies*** (до 30.09.2010: СВУБИТ) / ред. кол.: С. **Денчев** – отг. ред. А. **Куманова** – глав. ред. и съст. Н. **Василев** – зам.-глав. ред., обща, ез. и граф. ред., съст.; [М. **Куманов**], Н. **Казански** ... [и др.] – науч. ред.; М. **Максимова**, Д. **Ралева** ... [и др.] – библиогр. ред.; В. **Велев** ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2008)- . – София: Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. (до 30.09.2010: СВУБИТ).
ISSN 1313-4566; от т. 6: ISSN 1314-2526; E ISSN 1314-6793.
[Изброеният състав на творческия екип на изд. е постоянен за вс. тт.
По-долу са отразени само присъединяващите се към екипа дейци и трансформациите на авт. отговорност.]
От 2008 годишно изд. – От т. 3 (2009) – ред. кол. Р. **Бургер** … [и др.]; техн. ред. В. **Стефанова**; други състав: Д. В. **Ричардсън**, Е. Р. **Сукиасян**, В. В. **Зверевич**; други ред.: Ч. **Грибъл**, И. Л. **Линден**, П. **Полански**, Б. **Шафнер**, Я. Л. **Шрайберг**, Н. **Василев**, М. **Максимова**, Ц. **Найденова**, С. **Бойчева**, А. **Даскалов**, Р. **Симеонова**, Т. **Дерменджиева**, Д. **Ралева**, Б. **Николова**; Други граф. ред.: Б. **Николова**, Б. **Апостолова**; Други рец.: Н. **Казански**, М. **Младенова**, Д. **Христозов**, С. **Илиева**. – От т. 4 (2009) – зам.-глав. ред. С. **Василева**, С. **Бойчева**; ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**; техн. ред. Д. **Бояджиев**, И. **Костова**, П. **Петрова**. – От т. 5 (2010) – зам.-глав. ред. Л. **Цветкова**, Т. **Тодорова**; науч. ред. Е. **Недева**; ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**. – От т. 10 (2015) – зам.-глав., обща, научна, ез. и граф. ред. Н. **Василев**. – От т. 12 (2017) – науч. ред. К. **Александрова** … [и др.].
ISSN 1313-4566 (тт. 1-5: СВУБИТ) (print)
ISSN 1314-2526 (от т. 6: УниБИТ) (print)
E ISSN 1314-6793 (от т. 6: УниБИТ) (online)
COBISS.BG-ID 1236406756

Редуц. описание на период. изд. по томове:
917-934. ***Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии = Proceedings of the Student Scientific Society of the State University of Library Studies and Information Technologies*** (до 30.09.2010: СВУБИТ) : Т. I- / Отг. ред. **С. Денчев** ; Ред. кол. А. **Куманова** – глав. ред. … [и др.]; Съст. А. **Куманова**, Н. **Василев**; Науч. ред. [М. **Куманов**], Н. **Казански** … [и др.]; Ез. и граф. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**. – София: За буквите – О писменехъ, 2008- .
ISSN 1314-2526
E ISSN 1314-6793

917. **Т. I. [Първа-Трета] I-III Студентски научни конференции** / Рец. С. **Гълъбова** … [и др.]. – 2008. – 612 с.: с ил., табл.
Други рец.: М. **Младенова**, И. **Попов**, Д. **Христозов**.

918. **Т. II. [Първа-Четвърта] I-IV Студентски научни конференции** : Избрани публ. / Рец. С. **Гълъбова** … [и др.]. – 2008. – 652 с.: с ил., табл.
Други рец.: М. **Младенова**, И. **Попов**, Д. **Христозов**.

919. **Т. III. [Първа-Четвърта] I-IV Студентски научни конференции:** ***The English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност***. – 2009 (2010). – 886 с.: с ил., табл.
Ново *е*-изд. – 2017. – *вж:* **N 259**

920. **Т. IV. [Четвърта] IV Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. С. **Василева**, С. **Бойчева**; Ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**; Техн. ред. Д. **Бояджиев** … [и др.]; Рец. С. **Гълъбова** … [и др.]. – 2009. – 648 с.: с ил., табл.
Други техн. ред.: И. **Костова**, П. **Петрова**; Други рец.: М. **Младенова**, И. **Попов**, Д. **Христозов**.

921. **Т. V. [Пета] V Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Л. **Цветкова**, Т. **Тодорова**; Науч. ред. Е. **Недева**; Ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**; Рец. М. **Младенова** … [и др.]. – 2010. – 894 с.: с ил., табл.
Други рец.: Д. **Христозов**, И. **Попов**, И. **Петева**, Д. **Паргов**, И. **Павлова**. – Юбил. изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Специализ. висше у-ще по библиотекозн. и информ. технолог*.

922. **Т. VI. [Шеста] VI Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Л. **Цветкова**, Т. **Тодорова**; Науч. ред. Е. **Недева**; Ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**; Рец. М. **Младенова** … [и др.]. – 2011. – 876 [1-64; 1-208 *СВ. О. П ИС*; 668] с.: с ил., табл.
Други рец.: **Д. Христозов, И. Попов, И. Петева, Д. Паргов, И. Павлова**. – Юбил. изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекозн. и информ. технолог*.

923. **Т. VII. [Седма] VII Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Л. **Цветкова**, Т. **Тодорова**; Науч. ред. Е. **Недева**; Ез. и граф. ред. Б. **Апостолова**; Рец. И. **Янкова** … [и др.]. – 2012. – 762 с. : с ил., табл.
Други рец.: М. **Младенова**, Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**, Д. **Паргов**. – Юбил. изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекозн. и информ. технолог*.

924. **Т. VIII. [Осма] VIII Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Т. **Тодорова**; Рец. И. **Янкова** и др. – 2013. – 672 с.: с ил., табл.
Други рец.: М. **Младенова**, Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**, Д. **Паргов**. – Юбил. изд., посв. на: 250-год. от създаването през 1762 г. от ***Св. о. Паисий Хилендарски*** на „История славяноболгарская …"; 200-год. от смъртта на ***Св. епископ Софроний Врачански*** и 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. *проф. д.ик.н.* ***С. Денчев***.

925. **Т. IX. [Девета] IX Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Н. **Василев** … [и др.]; Рец. И. **Янкова** … [и др.]. – 2014. – 136 с.: с ил., табл.
Други ред.: М. **Младенова**, Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**, Д. **Паргов**. – Юбил. изд., посв. на: 610-год. от кончината на ***Св. Патриарх Евтимий*** (1325-1404) ; 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. *проф. д.ик.н.* ***С. Денчев***.

926. **Т. X. [Десета] X Юбилейна студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. Н. **Василев** … [и др.]; Рец. И. **Янкова** … [и др.]. – 2015. – 330 с.: с ил., табл.
Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**. – Юбил. изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

927. **Т. XI. [Единайста] XI Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Рец. И. **Янкова** … [и др.]. – 2016. – 618 с.: с ил., табл., сх.
Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**. – Юбил. изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

928. **Т. XII. [Дванайста] XII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Науч. ред. К. **Александрова** и др.; Рец. И. **Янкова** … [и др.]. – 2017. – 522 с.: с ил., табл., сх. Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Петева**, И. **Павлова**. – Юбил. изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

929. **Т. XIII. [Тринайста] XIII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2018. – 750 с.: с ил., табл., сх.
Други рец.: И. **Янкова**, Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**.

930. **Т. XIV. [Четиринайста] XIV Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2019. – 1124 с.: с ил., табл., сх.
Други рец.: И. **Янкова**, Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**, Х. **Богова**.

931. **Т. XV. [Петнайста] XV Юбилейна Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2020. – 1062 с.: с ил., табл., сх.
Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**, Т. **Тренчева**, Х. **Богова**.

932. **Т. XVI. [Шестнайста] XVI Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2021. – 1320 с.: с ил., табл., сх.

Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**, Т. **Тренчева**, Х. **Богова**. – Юбил. изд., посв. на 65-год. от рожд. на ***А. Куманова*** (1956-).

933. **Т. XVII [Седемнайста] XVII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Науч. ред. К. **Александрова** и др.; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2022. – 686 с.: с 63 ил., 2 табл., 11 гр., 2 сх.

Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**, Т. **Тренчева**, Х. **Богова**. – Юбил. изд., посв. на 300-год. от рожд. на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на *„История славяноболгарская...”* (1772 г.).

934. **Т. XVIII. [Осемнайста] XVIII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. Н. **Василев**; Науч. ред. К. **Александрова** и др.; Рец. И. **Петева** … [и др.]. – 2023. – 730 с.: с 108 ил., 5 табл., 3, сх.

Други рец.: Ж. **Стоянов**, Д. **Христозов**, И. **Павлова**, Т. **Тренчева**, Х. **Богова**. – Юбил. изд., посв. на 300-год. от рожд. на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на *„История славяноболгарская...”* (1772 г.) и 80-год. от рожд. на **М. Куманов** (1942-2021 г.)...

V. *Е*-библиотеки на Студентското научно общество при УниБИТ
(**NN 935-965**:
31 ном. назв.)

В ***Тр. на СНО при УниБИТ*** са представени **31 *е*-библиотеки на СНО при УниБИТ с научен консултант М. Куманов**, структурирани към 2025 г., в които е отразена литература на **50 ез**.: *азербайджански, английски, арабски, арменски, асирийски, беларуски, български, виетнамски, глаголица, гръцки, датски, иврит, идиш, испански, италиански, казахски, кирилица, китайски, корейски, латински, лужишки, македонски, немски, норвежки, пехлеви, полски, португалски, румънски, руски, санскритски, словашки, словенски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, старогръцки, старославянски, сърбохърватски, тайски (тайландски), тохарски, турски, удмуртски, украински, унгарски, фарси, френски, хинди, хърватски, чешки, шведски, японски*.

935-965/1. ***ANTHOLOGICA*** (: *Е*-библиотека по *българската изящна словесност*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/2. ***ARYANICA*** (: *Е*-библиотека по *култа към светлината*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/3. ***AUTOBIOBIBLOGRAPHICA*** (: *Е*-библиотека по *вторично-документалните персоналии: проф.* ***А. Куманова***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/4. ***BALANICA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на акад.* ***Александър Теодоров-Балан***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/5. ***BULGARICA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на акад.* ***Никола Михов***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 29.10.2023.

935-965/6. ***CIVILIANA*** (: *Е*-библиотека по *гражданското кредо на твореца: проф. М.* ***Куманов***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/7. ***CLIO*** (: *Е*-библиотека по *Съединението на Източна Румелия с Княжество България и Сръбско-българската война 1885 г.*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/8. ***COMMENTATORICA*** (: *Е*-библиотека по *анотациите, рецензиите, рефератите, отзивите, коментарите на библиографираната от студентите на УниБИТ научна продукция*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/9. ***CHEKHOVIANA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на* ***Антон Павлович Чехов***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/10. ***DECAMERONICA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на* ***Джовани Бокачо*** – *проблеми на пандемиите*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/11. ***ECOVIANA*** (: *Е*-библиотека по *биобиблиографията на* ***У. Еко***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/12. ***ENCYCLOPAEDICA*** (: *Е*-библиотека по *енциклопедиите на планетата* / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/13. ***ERUDITICA*** (: *Е*-библиотека по *е-ресурсите на Студенското научно общество при УниБИТ – гещалтплан*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/14. ***ETYMOLOGICA*** (: *Е*-библиотека по *терминологията по библиотечно-информационна дейност*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/15. ***EVRISTIANA*** (: *Е*-библиотека по *откритията на човечеството*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/16. ***GLORICA*** (: *Е*-библиотека по *апологията на знанието*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/17. ***GRATULATORICA*** (: *Е*-библиотека по *апологията на знанието и на Университета по библиотекознание и информационни технологии*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/18. ***HOFFMANNIANA*** (: *Е*-библиотека по ***Ернст Теодор Амадей Хофман***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/19. ***HUMANITARIANA*** (: *Е*-библиотека по *концепциите за човека*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/20. ***LEVSKI*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на* ***Васил Левски***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/21. ***NESTINARIANA*** (: *Е*-библиотека по *култа към светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/22. ***ORTHODOXY*** (: *Е*-библиотека по *Православието*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев** ; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/23. ***PAISIADA*** (: *Е*-библиотека по *декодиране на „История славяноболгарская …" на* ***Св. о. Паисий Хилендарски***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.02.2023.

935-965/24. ***PATRIARCHICA*** (: *Е*-библиотека по *декодиране на житията на* ***Св. Патриарх Евтимий Търновски***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/25. ***PEDAGOGIA*** (: *Е*-библиотека по *педагогическата работа с глухонемите деца*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/26. ***PSYCHOLOGICA*** (: *Е*-библиотека по *концепциите за психологията на човека*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/27. ***PUSHKINIANA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на* ***Александър Сергеевич Пушкин***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/28. ***RAKOVSKI*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на* ***Георги С. Раковски***) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/29. ***UNIVERSALICA*** (: *Е*-библиотека по *световна универсална библиография*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/30. ***VISUALICA*** (: *Е*-библиотека по *емблематизацията на томове I-XVIII на „Тр. на СНО при УниБИТ" и поредни кн. I-XXXII на сер. „Факлоносци"*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

935-965/31. ***ZLATARICA*** (: *Е*-библиотека по *личността и делото на проф.* ***Васил Златарски*** *– библиографиране и историографиране на ез. на ориг. на публ. в неговото творчество и в литературата за него по: дипл. тр. на* ***М. Куманов****: „Професор* ***Васил Златарски*** *като историк на Първата българска държава. – София, 1965*) / Съст. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

VI. Библиографски указатели, метабиблиографоведски трудове и антологии
(NN 966-990:
27 ном. назв.)

966. **Dodge**, Bayard, ed. and transl. The *Fihrist of* ***al-Nadim***: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. – New York: Columbia Univ. press, 1970. – 1150 (a uniform pagination) p.

967. **[Gesner**, Conrad.**]** *Bibliotheca universalis*, sive catalogus omnium scriptorum locupletissimus, in tribus linguis, Latina, Graeca et Hebraica: exstantium et non exstantium, veterum et recentiorum in hunc usque diem, doctorum et indoctorum, publicatorum et in bibliothecis latentium. Opus novum, et non bibliothecis tantum publicis privatisve instituendis necessarium, sed studiosis omnibus instituendis necessarium, sed studiosis omnibus cuiuscunque artis aut scientiae ad studia melius formanda utilissimum / auth.: ... Tigurino doctore medico. – Tiguri: Apud Christophorum Froschoverum, mense septembri, Anno MDXLV [1545]. – [XVIII], 631 f.

968. **[Gesner**, Conrad.**]** [*Bibliotheca universalis*...] Appendix Bibliothecae... . – Tiguri: Apud Christophorum Froschoverum, mense martio, Anno MDLV [1555]. – [VIII], 106 f.

969. **[Gesner**, Conrad.**]** [*Bibliotheca universalis*...] Pandectarum sive Partionum universalium... Tigurini, medici et philosophiae, professoris, libri XXI. Ad lectores. Secundus hic Bibliothecae nostrae tomus est, totius philosophiae et omnium bonarum artium atque studiorum Locos communes et Ordines universales simul et particulares complectens... . – Tiguri: Excudebat Christophorus Froschoverus, Anno MDXLVIII [1548]. – [VI], 375 f.

970. **[Gesner**, Conrad.**]** *[Bibliotheca universalis*...] Partiones Theologicae, Pandectarum universalium... liber ultimus... Accedit index alphabeticus praesenti libro et superioribus XIX communis, qui tertii tomi olim promissi vicem explebit. – Tiguri: Christophorus Froschoverus Excudit, Anno MDXLIX [1549]. – [XXI], 157 f.

Вж: **Kumanova**, Alexandra. *Generatio spontanea*. – Sofia: About letters – O pismeneh, 2018. – *вж* **N 905**
New ed. – 2018 / Sofia: St. St. Cyril and Methodius National Library.
New ed. – 2018 / Sofia: Sofia City Libraryy.

971-972. [**An-Nadīm**, Abū'l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya'qūb Isḥaq al-Warrāq.] The *Fihrist of* ***al-Nadīm*** [Baghdat]: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. – New York [: S.n.], 1970. – 1149 (a uniform pagination) p.

973. **An-Nadīm**, Abū'l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya'qūb Isḥaq al-Warrāq. *Ketāb al-Fehrest* [Baghdat], 1343 Š./1965. – 2nd rev. ed. – Tehran [: S.n.], 1967. – 1346 Š.

974. **An-Nadīm**, Abū'l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya'qūb Isḥaq al-Warrāq. *Kitāb al-Fihrist* [Baghdat]. Taḥqīq Riḍā' Tajaddud ibn 'Alī ibn Zayn al-'Abiḍīn al-Ḥā'irī al-Māzindarānı. Dār al-Masīrah. – Aṭ-ṭab'ah ath-thālithaha [3rd. ed.]. – [S.l.][: S.n.,] 1988. – 426 + 6 + 170 p. – Транскрибция от арабски на загл. стр. на тр. на латиница / Стоянка Кендерова. – Сигнатура на тр. в НБКМ: О II 576.

975. **Wellisch**, Hans H. The *first Arab bibliography: Fihrist al-'Ulum*. // *Occasional papers. University of Illinois* (Urbana-Champaign, Ill.), N 175, Dec. 1986.
<https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/3825/gslisoccasionalpv00000i00175.pdf?sequence=1>. – 26.12.2018. – 45 p.

976. **Анастасевич**, В. Г. *Опыт российской библиографии*: Ч. 5. – Санкт-Петербург: Тип. Департ. Внешн. Торговли, 1821. – 232 с.]; преизд. с доп. през 1904-1908 от **В. Н. Рогожин**) / [**Сопиков**, В. С.] Опыт российской библиографии / В. С. **Сопиков**; Ред., примеч., доп. и указатель В. Н. **Рогожина**: Ч. 1-5. – Санкт-Петербург: Изд. А. С. Суворина, 1904-1908. – 253 с.

977. **Динеков**, П. *Старобългарски страници*: Антология. – София: Бълг. писател, 1966. – 508 с.
Вж: Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 1, Оратория ... / А. **Куманова**, Н. **Василев**. – Ново *е*-изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2018. – *вж* **NN 888, 902**
Вж: Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 2, Антология … / Н. **Василев**, А. **Куманова**. – Ново *е*-изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2018. – *вж* **NN 899, 903**

978. **Куманова**, А. *Интеграл библиографии*: Учебник-компендиум по общему библиографоведению / *Посв. светлой памяти **Г. Шнейдера**, **Л.-Н.Малъклес**, **К. Р. Симона***; Общ. ред. Н. **Василев**; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец.: С. **Денчев**, Н. **Казански**. – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2016. – 132 с.: с портр. – *Аннот. и рез. на рус. и англ. яз.*
Библиогр.: 175 нум. назв. – Сведения об авторе (с. 89-110). – Author information (с. 111-131).
ISBN 978-3-659-96247-9
Публ. в Германия.
<https://www.lap-publishing.com//registration/registerwithtoken/a3142ba5e26c4e4427c7b2977c01ba61?locale=ru> <http://sno.unibit.bg> <https://www.academia.edu/30043130/> <https://www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova> <https://www.researchgate.net/...Kumanova/>.
<https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>.

Вж: **Куманова**, А. *Ризома на инфосферата*. – Ново *е*-изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2017. – *вж* **N 900**

979-980. **Куманова**, А. *Форма библиографической информации в системе гуманитарного знания*: теорет.-методол. проблемы: Дисс. доктора пед. наук. – Санкт-Петербург, 1996. – 398 л. – *Посв.: Болг. библиогр. инст. им. Элина Пелина (1941-1963 гг.), воплотившего собоюпод началом ... **Т. Борова** истинный дух библиогр. культуры*. – *Машинопис*. – На правах *рукописи*.
Приложение – в 2 т. (1-412 ; 413-799 л.). – 799 с.: [76] сх., [29] табл., [3] граф. формул.
Рец.: А. В. **Соколов**, Г. Ф. **Гордукалова**, В. А. **Петрицкий**. – Предложена и защитена в Санкт-Петербург. гос.акад. культуры на 13.02.1996 г. – Утвърдена от ВАК с протокол N 11 / 13.05.1997.
Науч. консулт.: И. В. **Гудовщикова**, А. В. **Мамонтов**.

981-982. **Куманова**, А. *Novum paradigma infinitas: формите на тривиума: библиотеко-библиографо-книгознание в триадата: адресат – библиотека – документ и триединството: наука – практика – образование* (От жреца на Аркаим, през планетарния поглед на библиотекаря на Пергам и Александрия и предметното мислене на библиотекаря на ***Шпицвег*** до постмодерната некласическа менталност на съвременния библиотекар): компендиум / А. **Куманова**; ред. С. **Денчев** – науч. ред. [и др.]; предг. и рез. А. **Куманова**; епилог К. **Александрова**; рец. В. **Велев** [и др.]; граф. С. **Спасова**. – София: Нац. библ. Св. Св. Кирил и Методий, 2020. – 244 с.: с 4 ил., 2 табл., 4 граф.
Други ред.: Н. **Василев**, Н. **Казански**, А. **Кенън**, М. **Соколова**; библиогр. ред. К. **Александрова**, Д. **Ралева**, С. **Филипова**, М. **Максимова**. – Други рец.: И. **Линден**, М. **Куманов**. – Именен показалец, топонимен показалец.
Юбил. изд., публ. в навечерието на 120-год. от рожд. на *проф.* ***Тодор Боров*** (30 януари 1901 – 27 май 1993) и 80-год. от основаването на Бълг. библиогр. инст. – 22 март 1941 г.
ISBN 978-619-239-439-4
ISBN 978-619-239-446-2 (e-book, pdf)
<http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html>.
Ново изд. – 2020 / Стол. б-ка – София.

983. **Сопиков**, В. С. *Опыт российской библиографии*, или полный словарь сочинений и переводов, напечатанных на словенском и российском языках от начала заведения типографий до 1813 года: Ч. 1-3. – Санкт-Петербург: Тип. Имп. театра, 1814. – 464 с.

984. **Сперански**, М. Н. *Славянские апокрифические евангелия*. – Москва: Тип. А. И. Мамонтова, 1895. – 137 с.

985-989. **Тихонравов**, Н. С. *Летописи русской литературы и древности*: Т. 1-5. – Москва: Тип. Грачева, 1859-1863. – Т. 1. – 1859. – 436 с.; Т. 2. – 1859. – 479 с.; Т. 3. – 1861. – 361 с.; Т. 4. – 1862. – 200 с.; Т. 5. – 1863. – 148 с.

990. **Ягич**, В. *Энциклопедия славянской филологии*: Вып. 1, История славянской филологии. – Санкт Петербург: Имп. акад. наук, 1910. – 961 с.

VII. Научни изследвания
(NN 991-1051:
59 ном. назв.)

VII. I. Учебна литература и енциклопедични статии, посветени на енциклопедизма
(NN 991-994:
4 ном. назв.)

991. **Collison**, Robert Lewis. *Encyclopaedias: their history throughout the ages; a bibliographical guide with extensive historical notes to the general encyclopaedias issued throughout the world from 350 B.C. to the present day*. – New York: Hafner Pub., 1964. – 319 p.

992. **Гудовщикова**, И. В. *Общие зарубежные энциклопедии*: Учеб. пособ. для студентов по курсу „Общая иностр. библиогр." / Ленингр. гос. инст. культуры; Ред. Г. Г. **Фирсов**. – Ленинград, 1963. – 87 с.: с илл.

993. **Гудовщикова**, И. В. *Энциклопедия*. // *Большая советская энциклопедия*. – 3. изд. (1969-1978): В 30 т. – Москва, 1978. – Т. 30, с. 206-208. – Совм. с И. М. **Тереховым**.

994. **Гудовщикова**, И. В. *Энциклопедия*. // *Книговедение*: Энцикл. словарь. – Москва, 1982, с. 609.

VII. II. Изследователи на енциклопедии и антологии; публикации на основополагащи за енциклопедизма текстове и техни преводи
(NN 995-1042:
46 ном. назв.)

See: **Adler**, Ada. *Suidae Lexicon ...* . – Leipzig: Teubner, 1928-1938.

995. [**Cassiodorus Senator**.] ***Cassiodori Senatoris Institutiones*** *[divinarum et humanarum lectionum]* / Ed. from the manscripts by R. A. B. **Mynors**. – Oxford: Clarendon pr., 1937. – LVI, 193 p.
Комент. на Р. А. Майнорс на изд. на ръкоп. кн. в две ч. на ***Флавий Магнус Аврелий Касиодор Сенатор*** – библиогр. паметник., съст. в VI в., отд. ч.ч. на който се разпространяват в разл. последователност до XIV в.

996-997. **Dobiash-Rozhdestvenskaia**, O. A. Les *anciens manuscrits latins de la Bibliothèque Publique de Léningrad*: Vol. 1-2. – Léningrad: Bibl. Saltykov-Schedrin, 1929-1965. – Vol. 1: V-VII siècles. – 1929. – 64 p.; Vol. 2: Rukopisi VIII-nach. IX s. – 1965. – 153 p.

998. **Goldblatt**, H. *Aspects of the Slavic Language Question*: Church Slavonic, South Slavic, West Slavic. // *The Slavic and East European Journal* (Columbus, Ohio), 29, 1986, N 3, p. 338-339.

999. **Lavagnini**, B. *Suida, Suda o Guida*? // *Rivista di filologia e di istruzione classica* (Freiburg), 40, 1962, p. 249-272.

1000. **Lehmann**, P. XIII. *Cassiodorstudien*. // *Philologus* (Göttingen), 74, 1917, N 1-4, p. 351-383.

1001. **Lunt**, H. On the *Izbornik* of 1073. // *Harvard Ukrainian Studies* (Boston, MA), 7, 1983, p. 359-379.

1002. **Mynors**, R. A. B. *Cassiodori Senatoris Institutiones* / Ed. from the Manuscripts by ... . – Oxford: Clarendon Press, 1937. – 193 p.

1003. **Ангелов**, Б. *Старобългарско книжовно наследство*: Ч. 1. – София: Наука и изкуство, 1983. – 237 с.

1004. **Андрейчин**, Л. *Из историята на нашето езиково строителство*. – София: Нар. просв., 1986. – 253 с.

Вж: **Василев**, Н. *Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 3, Историография*. – Ново *е*-изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2018. – *вж* **N 910**

1005. **Василев**, Н. *Информационен код на българското изящно слово*: Компаративист., когнитолог. и библиогр. модел: Дис. тр. ... „доктор" по науч. спец. 05.10.01. „Теория на науч. информ.". – София, 2010. – 238 л.: с табл. – *Комп. набор.*
Науч. рък.: С. **Денчев**, Н. **Палашев**. – Рец. А. **Куманова**, Хр. **Мутафов**; Становища: П. **Велчев**, Ел. **Томова**. – Библиогр.:с. 177-201. – Предложена от Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. Кат. Библиотечно-информ. науки; Защитена пред науч. жури на 12.05.2011 г.
Квинтесенция на *Златната христоматия на България: Кн. 1, Оратория – вж* **NN 888, 902**; *Кн. 2, Антология – вж* **NN 899, 903**; *Кн. 3, Историография – вж* **NN 890, 909, 910**
На с. 219-238: Систематична биобиблиогр. на ***Н. В.*** за периода 1977-2010 г. (200 ном. назв.). Първа публ. на **Н. В.**: Полезно и необходимо изследване: [Бел. за кн.: „Епопея на освободителната борба на българския народ в

славянските литератури" на *проф. д-р* ***Емил Георгиев***]. // *Студентска трибуна* (София),XXVIII, N 31, 26 апр. 1977, с. 2.

Цит. биобиблиогр. от 2010 г. е доп. през 2013 г. с Научноспомаг. систем. автобиобиблиогр. на ***Н. В.*** (315 ном. назв. по докторантурата иназнач. за ас.). – *Ръкоп.* – Биобиблиогр. продълж. 2017 г. – Автобиобиблиогр. за периода 1977-2020 г. (264 ном. назв.).

1006. **Гагова**, Н. *Владетели и книги*: участието на южнославянския владетел в производството и употребата на книги през Средновековието (IX-XV в.): рецепцията на византийския модел. – София: ПАМ пъбл. къмп., 2010. – 340 с.

1007. **Гюзелев**, В. ***Борис I***. // *КирилоМетодиевска енциклопедия*: Т. 1. – София, 1985, с. 222-233.

1008. **Гюзелев**, В. ***Княз Борис Първи***. *България през втората половина на IX в.* – София, 1969, с. 459-470.

1009. **Гюзелев**, В. *История, изкуство и култура на Средновековна България*. – София: Нар. просв., 1981. – 266 с.

1010. **Дончева-Панайотова**, Н. ***Григорий Цамблак*** и традициите на Търновската книжовна школа в Русия през XV-XVII в. – В. Търново, 2002. – 674 с.

1011. **Дончева-Панайотова**, Н. ***Киприан***. Старобългарски и староруски книжовник. – София: Наука и изкуство, 1981. – 225 с.

1012. **Дуйчев**, Ив. *Болгарские лицевые рукописы XIV в*. // *Щепкина*, М. Болгарская миниатюра XIV в. Исследования псалтыри ***Томича***. – Москва, 1963, с. 10.

1013. **Дуйчев**, Ив. *Най-старият славянски списък на забранени книги*. // *Год. Бълг. библиогр. инст.* (София), 3, 1955, с. 50-60.

1014. *Патриарх* ***Евтимий***: Похвално слово / **Григорий Цамблак**; [Прев. на съвр. ез.] В. Сл. **Киселков**. – София, 1935. – 24 с.

1015. **Иванова**, К. *Изборник* от 1076: Сб. на ***княз Светослав***. // *Кирило-Методиевска енциклопедия*: Т. 2. – София, 1995, с. 56-59.

1016. **Иванова-Мирчева**, Д. ***Евтимий Търновски***, писател-творец на литературния български език от късното средновековие. // *Търновска* книжовна школа. – София, 1974, с. 197-210.

1017. **Илиев**, Илия Георгиев. Бележки върху биографията на ***Климент Охридски***. // *Исторически преглед* (София), 1984, N 1, с. 97-105.

1018. *История на българската литература*: Т. 1. Старобългарска литература / Под ред. на Велчо **Велчев**. – Други ред.: Емил **Георгиев**, Петър **Динеков.** – София: Наука и изкуство, 1962. – 424 с.

1019. **Кабакчиев**, К. *Търновска книжовна школа*: Преводи и тълкувания. – В. Търново: Фабер, 2001. – 167 с.

1020. **Куев**, К. *Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете*. – София: Наука и изкуство, 1979. – 224 с.

1021. **Лукин**, П. *Славяне на Балканах в Средневековье*: очерки истории и культуры. – Москва: Индрик, 2013. – 288 с.

1022. **Милетич**, Л. *Свищовски дамаскин*. Новобългарски паметник от XVIII век. // *Български старини* (София), 7, 1923. – 308 с.

1023. **Минчева**, А. *Старобългарски кирилски откъслеци*. – София: БАН, 1978. – 260 с.

1024. **Петканова**, Д. *Преславски писмена*. – София: НС ОФ, 1967. – 72 с.

1025. **Порфирьев**, И. Я. *История русской словесности*: Ч. 1. Древний период. Устная народная и книжная словесность до ***Петра Великого***. – Казань: Унив. тип., 1870. – 724 с

1025. **Пыпин**, А. Н., В. Д. **Спасович**. *Обзор истории славянских литератур*. – Санкт-Петербург: Изд. О. И. Бакста, 1865. – 530 с.

1026. *Симеонов сборник* (по *Светославовия препис* от 1073 г.) / Под общ. ред. на Петър **Динеков**. Т. 3, Гръцки извори. – София: Акад. изд. Марин Дринов, 2015. – 1243 с.

1027. **Романска-Вранска**, Цв. Стилни похвати на ***Патриарх Евтимий***. // *Сб. БАН* (София), 37, 1942, N 2, с. 105-280.

1028. **Романска-Вранска**, Цв. Стилни похвати на ***Патриарх Евтимий***. – София: Държ. печ. – 1942, 172 с.

1029. **Смядовски**, Ст. ***Патриарх Евтимий Търновски***. // *Строители* и ревнители на родния език. – София, 1982, с. 61.

1030-1031. **Сырку**, П. А. *К истории исправления книг в Болгарии в XIV веке*: Литургические труды ***Патриарха Евфимия Терновского***. Ч. 1-2. – Санкт-Петербург: Типогр. Имп. акад. наук, 1890-1898. – 609 с.; 231 с.

1033. **Тотоманова**, А.-М. *Старобългарската книжовна норма*. // *Език и литература* (София), 1997, N 5-6, с. 126-131.

1034-1036. **Цонев**, Б. *История на българския език*: Т. 1-3. – София: Наука и изкуство, 1984-1985: Т. 1: А. Обща част. – 1984. – 482 с.; Т. 2: Б. Специални части. – 1984. 610 с.; Т. 3: Б. Специални части. – 1985. - 560 с.

1037. **Шулгина**, Э. *Болканский орнамент*. // *Древнорусское* искусство. Рукописная книга. – Москва, 1974, с. 240-264.

1038-1042. **Яцимирский**, А. И. *Из славянских рукописей. Тексты и заметки*: Т. 1-5. – Москва: Унив. тип., 1898. – 305 с.: Т. 1. Слово Феодосия о вере варяжской в среднеболгарском списке; Т. 2. Житие ***преподобного Варвара-разбойника охридского***; Т. 3. Неизвестные произведения славянской литературы в Румынии; Т. 4. Славяно-молдавская летопись с 1512 года; Т. 5. Апокрифическое *Евангелие* ***апостола Фомы*** в славянских списках.

VII. III. Публикации, посветени на универсални когнитивни принципи на информационно моделиране и програми, свързани с тях
(NN 1043-1051:
9 ном. назв.)

1043. *Abbasid Caliphate*. // <https://en.wikipedia.org/wiki/Abbasid_Caliphate>. – 22.12.2018. – 26 p.

1044. *Academy of Gondishapur*. // <https://en.wikipedia.org/wiki/Academy_of_Gondishapur>. – 26.06.2019. – 5 p.

1045. **D'Ancona**, *Cristina. Greek sources in Arabic and Islamic philosophy*. // *Stanford* Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/arabic-islamic-greek>. – 26.01.2019. – 42 p.

1046. **Harrod**, L. M. *Cadastral map*. // [*Harrod*, L. M.] **Harrod**'s librarians glossary: 9,000 terms used in information management, library science, publishing, the book trades and archive management / [Libr. of Congr. Cataloging-in-Publ. Data]; Compil. by R. **Prytherch**. – 8th ed. – Aldershot, 1996, p. 101.

1047. **Jaber**, Fadi. The *landscape of translation movement in the Arab world: from the 7th century until the beginning of the 21st century*. // *Arab World English Journal* (Kuala Lumpur), 6, Dec. 2015, N 4, p. 128-140.

1048. **Mehawesh**, Mohammad. *History of translation in the Arab world: an overview*. // *US-China Foreign Language* (Wilmington, DE), 12, 2014, N 8, p. 684-691.

1049. The *Study of civilizations: the right way to the real Cultural globalization (Life-giving tree of the historical and cultural development of the Humanity)* / S. G. **Denchev**. // *Наука* в современном информационном обществе: XI Международная научно-практическая конф. Философские науки = Science in the modern information society: Proceedings of the conf. – North Charleston, USA, 13-14.03.2017. – North Charleston, USA, с. 190-202: 10 Ill. <http://science-publish.ru/node/2>. – Coauth.: A. V. **Kumanova**, N. R. **Kazanski**, N. K. **Vasilev**.

1050. **Taylor**, A. *Map; Maps and the library user*. // *International* Encyclopedia of Information and Library Science / Ed. by J. Feather and P. **Sturges**. – London; New York, 2003, p. 406-407; 407.

1051. *UNESCO Science Report*: towards 2030 – Executive Summary. – Paris: UNESCO, 2015. – 37 p. // <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235407>. Document code: SC.2015/WS/24.

VIII. Литературно-художествени текстове, декодиращи онтологията на философската натовареност на информацията
(NN 1052-1054:
3 ном. назв.)

1052. **Goethe**, J. W. von *Unbegrenzt*. // *Goethe*, Johann Wolfgang von *West-östlicher Divan*: T. 2. Buch ***Hafis*** Nameh. – Stuttgart, 1819, p. 17.

1053. **Goethe**, J. W. [von] *West-oestlicher Divan*: Vollständige Ausgabe. – BRD: CreateSpace Independent Publ., 2017. – 144 S.

1054. *West-East Divan*: Poems, with „Notes and Essays": **Goethe**`s Intercultural Dialogues. – UK: Global Acad. Publ., 2010. – 532 p.

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

Аверинцев, С. С. *ред.* 868-870
Александрова, К. *послесл.* 904; 907; 981-982
Алексий II, патриарх *ред.* 848
Анастасевич, В. Г. 976
Ангелов, Б. 1003
Ангелов, Боян *ред.* 699
Андрейчин, Л. 1004
Арнаудов, А. *ред.* 703
Арнаудова, П. 820

Богоев, М. 657
Ботев, Сава Станев 793-794
Бояджиев, Д. *фотогр.* 906
Бургер, Р. *редкол.* 898

Василев, Н. 1005; *предг.* 690; 881; *ред.* 882; 883; 884; 886; 888-892; 894-897; 899; 900-904; 906-913; 912; 917-934; 935-965/1-31; 978; 981-982; *състав.* 881-916; 898
Василева, М. *прев.* 791-792
Велев, В. *ред.* 881-916 ;911;912; 917-934; 935-965/1-31; 981-982
Велчев, Велчо *ред.* 1018

Габеров, Иван 659-664
Гагова, Н. 1006
Ганов, Христо *гл. ред.* 699
Гарванов, И. *рец.* 917-934; 935-965/1-31
Генчев, Нейко 659-664
Георгиев, А. *ред.* 911
Георгиев, Емил *ред.* 1018
Гергова, А. *състав.* 655
Гиляревски, Р. *ред.* 912
Гордукалова, Г.Ф. *рец.* 979-980
Григорий Дяченко, *протойер.* 677; 678
Григорий Цамблак 1014
Гудовщикова, И. В. 992-994; *науч. консулт.* 979-980
Гюзелев, В. 1007-1009; *рец.* 690

Данчов, Иван Георгиев 679
Данчов, Никола Георгиев 679
Даскалов, А. *справ.-информ. ред.* 913
Денчев, С. *ред.* 881-916; 881; 882; 891; 896; 898; 899; 901; 906-908; 912; 913; 917-934; 978; 981-982; *рец.* 916; *за него* 894
Джахая, Л. *рец.* 907; 912
Динеков, Петър *ред.* 1018; 1026
Дончева-Панайотова, Н. 1010-1011
Дуйчев, Ив. 1012-1013

Иванов, Д. 798; 849
Иванова, К. 1015
Иванова-Мирчева, Д. 1016
Илиев, Илия Георгиев 1017
Илиева, С. *рец.* 917-934

Кабакчиев, К. 1019
Казански, Н. *библиогр. ред.* 690; *науч. ред.* 881-916; 882; 891; 895; 896; 899; 907; 912; 913; 917-934; 935-965/1-31; 978; 981-982
Касъров, Лука Иванов 795-797
Киров, Димитър 799
Киселков, В. Сл. *прев.* 1014
Ковачев, Йосиф Г. 793-794
Коев, Тотьо 799
Константинова, К. *ил.* 690; 896; 899
Костадинова, Д. 650; 651-652; 653
Куев, К. 1020
Куманов, М. 650; 651-652; 653; 690; 798; 805-807; 808; 849; 867; *ред.*703; 881-916; 882; 896; 899; 907; 913; 917-934; *науч. консулт.* 935-965/1-31
Куманова, А. 881; 882-890; 892; 894-899; 900-904; 906-913; 881-916; 917-934; 935-965/1-31; 978; 979-980; 981-982; *библиогр. ред. и бел.* 690; *за нея* 891
Кънев, Д. *фотогр.* 906

Линден, И. *ред.* 907; 912; *рец.* 916
Линден, Ф. Ч. *ред.* 907; 912
Лукин, П. 1021
Лопухин, А. П. *ред.* 836-847

Майнхард, Ф. *рец.* 898
Максимова, М. *библиогр. ред.* 881-916; 884; 891; 896; 899; 907; 912; 913; 917-934; 978; 981-982; *справ.-информ. ред.* 882; 900
Мамонтов, А. В. *науч. консулт.* 979-980
Манчев, В. *яз. ред.* 907
Мешков, А. Н. *ред.* 868-870
Милетич, Л. 1022
Минчева, А. 1023
Михов, Никола *за него* 916
Младенова, М. *послесл.* 881

Найденова, Ц. *справ.-информ. ред.* 913
Найдова, М. *състав.* 901
Никифор[Бажанов], *архим.* 821-824; 825
Николаев, Николай *ред.* 654; 800-804

Паисий Хилендарски, Св. о. *йеромонах за него* 882; 913

Петева, И. *рец.* 906
Петканова, Д. 1024
Петрицкий, В. А. *рец.* 979-980
Попов, Н. *ред.* 868-870
Попов, Хр. *прев.* 677
Порфирьев, И. Я. 1025
Пыпин, А. Н. 1025

Рабаджийска, А. 867
Равинский, Д. *консульт.* 907
Ралева, Д. *библиогр. ред.* 881-916; 892; 896; 899; 901; 912; 913; 917-934; 978; 981-982; *рец.* 916
Романска-Вранска, Цв. 1027-1028

Смядовски, Ст. 1029
Соколов, А. В. *ред.* 907; *рец.* 979-980
Сопиков, В. С. 983
Спасович, В. Д. 1025
Сперански, М. Н. 984
Стефан Пашов, о. *ред.* 690
Стефанова, В. *техн. ред.* 898
Стоянов, Ж. *рец.* 892
Сукиасян, Э. Р. *сост.* 898
Сырку, П. А. 1030-1031

Теофилов, И. *ред.* 888; 896; 902; 913; *рец.* 882
Тихонравов, Н. С. 985-989
Тодоров, Т. Ст. 650; 651-652; 653
Томова, Е. *терминолог. ред.* 882; 913
Томпсън, М. 791-792
Тотоманова, А.-М. 1033
Тошкин, А. 867

Филипова, С. *библиогр. ред.* 901; 913; 981-982

Харитонов, Х. 866

Цонев, Б. 1034-1036

Шишкова, Николина *ред.* 699
Шулгина, Э. 1037

Ягич, В. 990
Яръмов, Н. *науч. ред.* 895; 896; 899
Яцимирский, А. И. 1038-1042

Adler, Ada 1-5
Alexandrova, K. *bibliogr. ed.* 905
An-Nadīm, Abū'l-Faraj 971-972; 973; 974
Apáczai Csere, János 173

BenedyktChmielowski 174
Burger, R. *ed. board* 898

Cassiodorus Senator 175; 995
Collison, Robert Lewis 991

D'Ancona, Cristina 1045
Darde, Michèle 343
Denchev, S. 1049; *ed.* 893; 905
Dobiash-Rozhdestvenskaia, O. A. 996-997
Dodge, Bayard, *ed. and transl.* 966

Eliot, S. *ed.* 874; 875-876

Filipova, S. *bibliogr. ed.* 905
Finkelstein, D. 877; 878
Frémy, Dominique 343

Gesner, Conrad 967-970
Goethe, J. W. von 1052-1054
Goldblatt, H. 998

Harrod, L. M. 1046
Howsam, L. *ed.* 873

Jaber, Fadi 1047
John McGuckin 432; 433-434

Ignacy Krasicki 430-431
Isidore of Seville 342

Kazanski, N. *ed.* 905
Kumanova, A. 887; 893; 905

Lavagnini, B. 999
Lehmann, P. 1000
Levy, M. 879
Lunt, H. 1001

Maximova, M. *bibliogr. ed.* 905
McCleery, A. 877; 878
Mehawesh, Mohammad 1048
Mihaleva, R. *transl.* 893
Mynors, R. A. B. *ed.* 995
Mole, T. 879
Mynors, R. A. B. 1002

Plinius Secundus 465

Richardson, J. V. *comp.* 898
Rose, J. *ed.* 874; 875-876

Suares, M. F. *ed.* 872; 880
Stefanova, V. *techn. ed.* 898
Subetto, A. *rev.* 905
Szigeti, **József** 173

Taylor, A. 1050

Vasilev, N. *ed.* 887; 905

Wellisch, Hans H. 975
Woudhuysen, H. R *ed.* 872; 880

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ

1. **Д-р Петър Берон (фотография)** / с. 10
2. **Акад. Никола Михов (фотография)** / с. 12
3. **Проф. Тодор Боров (фотография)** / с. 16
4. **Д-р Николай Н. Николаев (фотография)** / с. 20
5. **Проф. Милен Куманов (фотография)** / с. 23
6. **„Алдо Мануцио показва своите книги на Жан Гролие" / Франсоа Фламенг (François Flameng, 1856-1923) (платно) (картината украсява хола на Клуба Гролиър в Ню Йорк)** / с. 54
7. **Ефраим Чеймбърс (Ephraim Chambers, 1680-1740) / Неизвестен автор (платно)** / с. 55
8. **Дени Дидро (Denis Diderot, 1713-1784) / Луи-Мишел ван Ло (Louis-Michel van Loo, 1767) (платно)** / с. 56
9. **Йохан Самуел Ерш (Johann Samuel Ersch, 1766-1828) / Неизвестен автор (гравюра)** / с. 57
10. **Йохан Готфрид Грубер (Johann Gottfried Gruber, 1774-1851) / Неизвестен автор (гравюра)** / с. 58
11. **Фридрих Брокхаус (Friedrich Arnold Brockhaus, 1772-1823) / Неизвестен автор (гравюра)** / с. 59
12. **Бартоломеус Хердер (Bartholomäus Herder, 1774-1839) / Неизвестен автор (гравюра)** / с. 60
13. **Йозеф Майер (Joseph Meyer, 1796-1856) / Неизвестен автор (платно) (фрагмент)** / с. 61
14. **Пиер Ларус (Pierre Athanase Larousse, 1817-1875) (фотография)** / с. 62
15. **Колекцията от томовете на *„Encyclopædia Iranica"* (1985-2020) в Техеранската национална библиотека (фотография)** / с. 117
16. **Страница от ръкописа на *„Institutiones divinarum et saecularium litterarum" на* Касиодор Сенатор (VI в.) (факсимиле)** / с. 118
17. **Страница от ръкописа на *„Etymologiae"* / *„Origines"* на епископ Исидор Севилски (VII в.) (факсимиле)** / с. 118
18. **Страница от ръкописа на *„Liber Floridus"* на Ламбер от Сент Омер (1120)** / с. 119
19. **Графична миниатюра от ръкописа на *„De proprietatibus rerum"* на**

францисканеца Бартоломео Англикус (1240) / с. 119

20. **Страница с миниатюра от ръкописа на *„Speculum maius"* на доминиканеца Венсан дьо Бове (1235-1264)** / с. 120

21. **Страница с миниатюра от ръкописа на *„Omne Bonum"* на Джеймс ле Палмър (XIV в.) (публ. от 1996 по ръкописния фонд на Британския музей – факсимиле)** / с. 120

22. **Фронтиспис на *„Lexicon Universale"* на Йохан Якоб Хофман (1698) (факсимиле)** / с. 121

23. **Миниатюра на император Вей Венди (Цяо Цихуан) от *„Хуанглан"* (222)** / с. 122

24. **Фрагмент от подвързан свитък от *„Yongle Dadian"* (1408) (фотография)** / с. 122

25. **Първа страница на първата публикация на *„Suidae Lexicon"* (1928-1938) (факсимиле)** / с. 123

26. **Титулна страница на *„Le Grand Dictionnaire historique"* на свещеника и теолога Луи Морери (1671) (факсимиле)** / с. 124

27. **Титулна страница на том I. на *„Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers"* на Д. Дидро, Ф.-М. А. Волтер и Ж.-Б. Даламбер (1751) (факсимиле)** / с. 125

28. **Титулна страница на том VIII. на *„Grand Dictionnaire universel du XIX siècle"* (1872) (факсимиле)** / с. 127

29. **Корица на тома на *„Quid"* за 2007 г. (факсимиле)** / с. 127

30. **Колекцията от томовете на първото издание на *„Encyclopædia Britannica"* (1768-1771) в Британския музей в Лондон – Великобритания (фотография)** / с. 128

31. **Титулна страница на том I. на *„Grosses vollständiges UniversalLexicon aller Wissenschafften und Künste" – „Zedlersches Lexikon"* (1731) (факсимиле)** / с. 129

32. **Титулна страница на том I. на *„Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste"* на Й. С. Ерш и Й. Г. Грубер (1818) (факсимиле)** / с. 130

33. **Колекцията от томовете на *„Meyers Konversations-Lexikon"* по 6. издание (1909) в Баварската кралска библиотека в Мюнхен – Германия (фотография)** / с. 131

34. **Колекцията от томовете на 6. издание на *„Encyclopedia Americana"* (1957-1963) в Конгресната библиотека във Вашингтон – Съединени американски щати (фотография)** / с. 131

35. **Корица на том I. на *„Enciclopedia moderna"* (1929-1939) на Франсиско Меладо (1852) (факсимиле)** / с. 132

36. **Колекцията от томовете на *„Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere e Arti"* (1929-1939; 1938-2000) в Библиотеката на Академията на науките в Рим – Италия (фотография)** / с. 133

37. **Колекцията от томовете на 3. издание на *„Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона"* (2001) в Руската национална библиотека (Императорската библиотека на Русия) в Санкт Петербург – Русия (фотография)** / с. 134

38. **Корица на том от *„Большая советская энциклопедия"* от Държавната библиотека на Русия в Москва – Русия (фотография)** / с. 135

39. **Колекцията от томовете на *„Большая российская энциклопедия”* (2004-2017) в Библиотеката на Академията на науките на Русия в Санкт Петербург – Русия (фотография)** / с. 135

40. **Колекцията от томовете на *„Детская энциклопедия”* (1958-1962) в Руската национална библиотека (Императорската библиотека на Русия) в Санкт Петербург – Русия (фотография)** / с. 136

41. **Колекцията от томовете на *„Литературная энциклопедия”* (1929-1939) в Института за руска литература (Пушкински дом) в Санкт Петербург – Русия (фотография)** / с. 136

42. **Титулна страница с фронтиспис на *„Magyar encyclopaediája”* на протестантския теолог и полиглот Янош Апачаи Цере (1653) (фотография)** / с. 137

43. **Корица на том I. на *„Nowe Ateny*” на отец Бенедикт Йоаким Кмиеловски (1745) (фотография)** / с. 137

44. **Титулна страница на том I. на *„Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetu ułożonych”* на архиепископ Игнаци Красицки (1781) (факсимиле)** / с. 138

45. **Колекцията от томовете на *„Enciclopedia Română”* (1898-1904) в Университетската библиотека в Букурещ – Румъния (фотография)** / с. 138

46. **Титулна страница на том I. на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия”* на архимандрит Никифор Бажанов (1891) (факсимиле)** / с. 139

47. **Корица на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия”* на архимандрит Никифор Бажанов, подготвена през 2018 г. към електронната публикация на труда от 1892 г. (фотография)** / с. 139

48. **Корица на том I. на превода на български език на *„Иллюстрированная полная популярная Библейская энциклопедия” – „Пълна Православна Библейска енциклопедия”* (1993) (фотография)** / с. 140

49. **Титулна страница на том I. на *„Православная Богословская энциклопедия”* (1900) (факсимиле)** / с. 140

50. **Корица на *„Проповедническа енциклопедия”* на протоиерей Григорий Михайлович Дяченко (1929) (фотография**) / с. 141

51. **Корица на *„Кратка богословска енциклопедия”* на Тотьо Коев и Димитър Киров (1993) (фотография)** / с. 141

52. **Колекцията от томовете на *„Христианство: энциклопедический словарь”* на С. С. Аверинцев, А. Н. Мешков и Н. Попов (1993-1995) от Държавната библиотека на Русия в Москва – Русия (фотография)** / с. 142

53. **Корица на том I. на *„Православная энциклопедия”* под редакцията на Патриарха на Москва и на цяла Русия Алексий II (2000) (фотография)** / с. 142

54. **Колекцията от томовете на *„The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity”* на протопрезвитер Джон Макгукин (2011) в Конгресната библиотека във Вашингтон – Съединени американски щати (фотография)** / с. 143

55. **Корица на том I. на *„The Concise Encyclopedia of Orthodox Christianity”* на протопрезвитер Джон Макгукин (2014) в Конгресната библиотека във**

Вашингтон – Съединени американски щати (фотография) / с. 143

56. **Колекцията от томовете на *„Советская историческая энциклопедия”* (1961-1976) от Държавната библиотека на Русия в Москва – Русия (фотография)** / с. 144

57. **Проф. Ирина Василевна Гудовшчикова (1918-2000) (фотография)** / с. 152

58. **Монахът Флавий Магнус Аврелий Касиодор Сенатор (старинна миниатюра) (факсимиле)** / с. 156

59. **Св. Рабан Мавър поднася своята енциклопедия на папа Григорий IV (старинна миниатюра) (факсимиле)** / с. 163

60. **Изображение на Св. Кръст с буквите на латинската азбука от трактата на Св. Рабан Мавър *„За славата на Св. Кръст”* (старинна миниатюра) (факсимиле)** / с. 163

61. **Алкуин (старинна литография) (факсимиле)** / с. 163

62. **Цариградският патриарх Св. равноапостол Фотий I (иконописен образ)** / с. 165

63. **Св. Тома Аквински (литография)** / с. 166

64. **Образът на княз Борис I Михаил от фреската в църквата „Св. Мария Органо” във Верона (фотография)** / с. 167

65. **Първата славянска азбука – глаголицата, създадена от Св. Константин-Кирил Философ, тържествено осветена от папа Адриан II в базиликата „Санта Мария Маджоре” в Рим през 867 г., заедно с книгите, написани на тази азбука от Св. Св. равноапостоли Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий (рисунка, фрагмент)** / с. 167

66. **Образът на Св. Константин-Кирил Философ, изографисан на Северния Престол на Патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски” / Иван Мърквичка (икона) (фотография)** / с. 167

67. **Иконописният образ на Св. Св. Седмочисленици (Св. Св. равноапостоли Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий и техните ученици: Св. Св. Климент Охридски, Горазд, Сава, Наум и Ангеларий) от фреската от манастира „Св. Наум” край Охрид (фотография)** / с. 168

68. **Папа Николай I (старинна литография) (факсимиле)** / с. 169

69. **Св. архиепископ Методий, изографисан на Северния Престол на Патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски” от Иван Мърквичка (икона) (фотография)** / с. 170

70. **Папа Адриан II посреща в Рим Св. Св. равноапостоли Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий с мощите на първия папа след Св. Петър – Св. Климент Римски, намерени в Херсон от Св. Константин-Кирил Философ (фреска от Базиликата „Сан Клементе” в Рим, фрагмент) (фотография)** / с. 171

71. **Папа Йоан VIII (старинна литография) (факсимиле)** / с. 171

72. **Изображение на византийския император Константин VII Багренородни (Порфирородни, Порфирогенет), коронясван от Христос (фотография)** / с. 173

73. **Катедралната църква „Св. София” в Цариград, осветена в 537 г., в която се помещава Магнаурската школа (старинна литография) (факсимиле)** / с. 173

74. **Император Константин I Велики (мраморен бюст; очите са инкрустирани) (фотография)** / с. 174

75. **Император Константин II (мраморен бюст; очите са инкрустирани) (фотография)** / с. 174

76. **Лист от старобългарския ръкопис от средата на X в., написан на кирилица, *„Супрасълски сборник" – „Codex Suprasliensis"* (факсимиле)** / с. 177

77. **Конрад Геснер (литография) (факсимиле)** / с. 178

78. **Българският цар Симеон I Велики (живописно платно на художника Димитър Гюдженов, фрагмент) (фотография)** / с. 181

79. **Разкошно украсена страница от оригинала на руския препис на пергамент на *„Светославов изборник" – „Изборник"*, 1073 на недостигналия до нас старобългарски сборник *„Симеонов сборник"*, преведен от гръцки език ок. 920 г. по повелята на цар Симеон (преписът е направен от дякон Йоан и друг неизвестен книжовник за великия киевски княз Светослав Ярославович; открит е от К. Ф. Калайдович и П. М. Строев през 1817 г. в библиотеката на манастира „Св. Възнесение Христово" край Москва и се съхранява в Държавния исторически музей на Русия – Москва; до наши дни са достигнали 26 преписа) (факсимиле)** / с. 181

80. **Украсена страница от текста на оригинала на руския препис на пергамент на *„Светославов изборник" – „Изборник"*, 1073 на недостигналия до нас старобългарски сборник *„Симеонов сборник"*, преведен от гръцки език ок. 920 г. по повелята на цар Симеон (факсимиле)** / с. 181

81. **Заставка от геометрично-растителен тип в *„Светославов изборник" – „Изборник"*, преписан в 1073 г. от *„Симеоновия сборник"* (факсимиле)** / с. 1668

82. **Страница от *„Светославовия изборник" – „Изборник"*, преписан в 1076 г. (факсимиле)** / с. 181

83. **Лист 2. от *„Остромировото евангелие"* (1056) (факсимиле)** / с. 181

84. **Лист 271. от *„Остромировото евангелие"* (1056) (факсимиле)** / с. 182

85. **Акад. Петър Динеков (фотопортрет)** / с. 182

86. **Руините на Велики Преслав, върху останките на които в наши дни е възстановена историческата архитектура в основата ѝ (фотография)** / с. 182

87. **Неизвестен светец от реставрирана фреска от Велики Преслав (фотография)** / с. 183

88. ***„Шестоднев"* на Йоан Екзарх (препис от XV в., който се съхранява в Библиотеката на Рилския манастир) (факсимиле)** / с. 183

89. **„Книжниците" – фреска от Боянската църква край София (1259) (фотография)** / с. 183

90. **Проф. Боньо Ангелов (фотопортрет)** / с. 185

91. **Образът на почитания от Православната и Католическата църква блажен Йероним Стридонски / Джото ди Бондоне (нач. на XIV в.) (фреска в матерната църква на Францисканския орден – Папската базилика „Св. Франциск" в Асизи) (репродукция)** / с. 187

92. **Страница от текст на блажения Йероним Стридонски –**

Четвероевангелие с пролог **(препис от VIII в.) (факсимиле)** / с. 189

93. ***„Похвалата за цар Симеон”*, поместена в началото на *„Светославовия изборник”* (1073) (факсимиле)** / с. 190

94. **Акад. Иван Дуйчев (фотопортрет)** / с. 191

95. **Проф. Велчо Велчев (фотопортрет)** / с. 192

96. **Св. Патриарх Евтимий Търновски (иконописен образ)** / с. 193

97. **Св. Киприан, митрополит на цяла Русия (Киевски, Руски и Литовски) (иконописен образ)** / с. 193

98. **Проф. Любомир Андрейчин (фотопортрет)** / с. 194

99. **Ангел (стенопис от X в. в храма-ротонда „Св. Георги Победоносец” в Сердика – днес: София, фрагмент) (фотография)** / с. 195

100. **Акад. Дмитрий Сергеевич Лихачов (фотопортрет)** / с. 197

101. **Проф. Куьо Куев (фотопортрет)** / с. 200

102. **Страница от преписа на полемичния трактат *„За буквите”* в *„Лаврентевия сборник”* (1348) (съхранява се в Руската национална библиотека – Санкт-Петербуг) (фотография)** / с. 200

103. **Киевският митрополит Григорий Цамблак (миниатюра, фрагмент) (факсимиле)** / с. 203

104. **Княз Дмитрий Донской посреща Св. Киприан в Москва (миниатюра в руския *„Лицеви летописен свод на Иван Грозни”* – Цар-книга (*„Лицевой летописный свод Ивана Грозного” – Царь-книга*) от втор. пол. на XVI в.) (факсимиле)** / с. 203

105. **Св. о. Паисий Хилендарски / Иван Мърквичка (платно) (репродукция)** / с. 205

106. **Проф. Беньо Цонев (фотопортрет)** / с. 206

107. **Проф. Любомир Милетич (фотопортрет)** / с. 206

108. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 (старинна гравюра)** / с. 208

109. **Папа Инокентий I (старинна гравюра)** / с. 213

110. **Папа Св. Адолф Геласий I (старинна гравюра)** / с. 213

111. **Фридрих Еберт / Неизвестен автор (платно) (репродукция)** / с. 218

112. **Георг Шнайдер (фотопортрет)** / с. 221

113. **Михаил Николаевич Куфаев (фотопортрет)** / с. 223

[114.] **Д-р Николай Василев (фотопортрет)** / с. 283

[115.] **Проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревский (фотопортрет)** / с. 283

[116.] **Акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев (фотопортрет)** / с. 283

[117.] **Доц. д-р Никола Казански (фотопортрет)** / с. 283

[118.] **Акад. проф. д.п.н. Александра Куманова (фотопортрет)** / с. 283

[119.] **Проф. д-р Ирина Линден (фотопортрет)** / с. 283

[120.] **Репродукция на платното на В. М. Васнецов „Христос Вседържител” за фреската в купола на Владимирския събор в Киев (1885-1896) (емблематизация на енциклопедичните ресурси в *е*-библиотека UNIVERSALICA)** / с. 284

ДЕЙКСИС НА БИБЛИОГРАФСКИЯ РЕДАКТОР
(Възраждането на енциклопедизма в България: Делото на Милен и Александра Куманови)*

„Du gleichst dem Geist,
den du begreifst, nicht mir!”
Й. В. фон Гьоте. ***„Фауст”***

България възкръсва от небитието преди 145 години в резултат на Руско-турската Освободителна война. България възкръсва също и вследствие на едно „чудо”.

Това е чудото на Българското Възраждане. То е дело на народните будители, които ние трябва да знаем и вечно да почитаме... Но това голямо чудо е съставено от много по-малки или по-големи чудеса в областта на стопанството, културата и науката.

Едно такова уж по-малко явление, но абсолютно необходимо за цивилизационното развитие на страната е **библиотечното дело** и особено – **библиографията**. Строителите на това важно дело са личности като **проф. Константин Иречек, акад. Александър Теодоров-Балан** и много други. Но истинските демиурзи на библиографската вселена в български ипостас са **акад. Никола Михов и проф. Тодор Боров**.

Тяхната гениална рожба – **Българският библиографски институт** полага жалоните, по които се движим и до днес.

Следващата стъпка е развитието на **енциклопедиите** като **естествен плод на библиотечното дърво и библиографското „сито” на информацията**. Тук пречката е не толкова липсата на необходимите специалисти, колкото бедността на страната и късогледството на нейните управници. И все пак икономическият подем и централизираното управление след Втората световна война създават условия за изготвянето на първите енциклопедични издания. Но кой ще има минималните умения за това? А те никак не са малко – знания и усет към историята на цивилизациите, обща и специална култура, владеене на чужди езици, и още, и още и още...

Точно такива кадри е събрал, обучил и буквално спасил от катадневните премеждия Българският библиографски институт и лично неговият Велик магистър Тодор Боров.

Сред тях особено се открояват двама истински майстори на високото изкуство на универсалния енциклопедизъм. Това са пионерите на това поприще **д-р Николай Н. Николаев** и **проф. Милен Куманов.**

Първият стои в основата на първите български мащабни енциклопедии като *„Кратка българска енциклопедия”* (В 5 т. – София, 1963-1969) и *„Енциклопедия България”* (В 7 т. – София, 1978-1996).

Вторият е автор на цяла плеяда от енциклопедични издания, особено след 1990 г., когато падат всякакви идеологически и издателски ограничения.

Но както често се случва, в България и най-великото дело е несправедливо пренебрегнато и дори бързо забравено. За да се противопостави срещу това дяволско наушение един библиограф-философ и когнитолог-културолог професор Александра Куманова решава да създаде **компендиума *„Енциклопедика: „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”***. Тази наистина **фаустовска задача** А. Куманова

поема съвсем неслучайно. Тя е възпитаник (пълен отличник, малък и голям доктор) на известната **Петербургска руска школа в библиотечно-библиографските науки** и на знаменитата **Московско-Тартуска семиотична школа на Юрий Михайлович Лотман**. Освен това тя е житейска спътница и съмишленица на енциклопедиста Милен Куманов.

И още нещо, което у нас се пренебрегва, но в най-развитите страни има изключително значение. Тя е истински вярваща и в научната истина, и в християнската правда...

А сега защо творбата ***Православието в България: Кратка историческа енциклопедия*** е от крусиално значение за енциклопедиката изобщо и особено в България.

По думите на небезизвестния митрополит Климент Търновски (Васил Друмев), Председател на БАН: „**Има Православие у нас, има български народ; няма Православие – няма български народ!**”.

Режимите, които посегнаха на изконната българска вяра, пропаднаха безславно в небитието...

За последните 40 години в България излязоха значителен брой енциклопедии във всички области и по всякакви теми. Само не и по Православието.

И то – Православието именно в България. Това никак не е случайно.

Но е много жалко и тревожно.

Това е била и екзистенциалната грижа на Милен Куманов, който в продължение на 20 години е съграждал този труд и ни го е завещал като своя лебедова песен.

В него той е закодирал цялата тайна на своето високо изкуство за правене на енциклопедии.

Това е като майсторството на Страдивариус и Амати за правене на цигулки...

Именно това тайнство разкрива за нас неговата съратница Александра Куманова, която на високо, но практически пресемантизирано, ниво ни представя компендиум по *леге артис* на енциклопедизма и *ноу хау* за майсторенето на енциклопедии от всякакъв род и вид.

Но авторката прави нещо много, много повече. Тя ни поставя в универсалния контекст на световната енциклопедика. А това не е никак, никак лесно.

Като скромен редактор на това творение мога да ви уверя, че останах удивен, но не и учуден, от това какво значи примерен възпитаник на световна школа в информационната парадигма.

Ще завърша с един показателен пример, както подобава да един достоприличен старик.

Преди сто и петдесет години част от българския елит се е обучавал в „Робърт колеж” в Цариград (Истанбул). Негов директор бил преподобният американец д-р Уошбърн.

В него са учили едни от най-умните младежи на Балканите по онова време.

Но от всички той е избрал само един за свой духовен син и най-млад преподавател в Колежа. Това е сливенецът Стефан Панаретов (**син на свещеник** и роднина на Сава Доброплодни). След това като първи български посланик в САЩ той прави така, че да ни уважават и помагат в онези изключителни сложни обстоятелства. И накрая – завещава 5 милиона златни лева (!) на БАН...

Аз като свищовлия му завиждам искрено, може би защото и моята кръстница баба Мара също беше завършила последния випуск на Робърт колеж...

Четете Компендиума на проф. Александра Куманова и няма да сбъркате.

С нами Бог...

* *Печ. по публ.:* **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Доц. д-р Никола Казански

ДЕЙКСИС НА БИБЛИОГРАФСКИЯ РЕДАКТОР
(Атлас на планетарния енциклопедизъм.
„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия” –
практически модел на енциклопедизма)*

Компендиумът на проф. Александра Куманова *„Енциклопедика”* е първият в България, който дава цялостна картина на **енциклопедията** като **вид справочник**, съдържащ обобщение на системната информация от всички области на знанието или от дадена негова област.

Етимологията на **термините „енциклопедия”** и **„енциклопедизъм”** като **цялостна системна осведоменост** в различни области на знанието са обогатени в *този* компендиум с ключовото нововъведено **понятие „енциклопедика”**, с което се обозначава ***образователният* научен комплекс** *от:*

1) предназначените за **справочно-информационни цели енциклопедии** *и*

2) разкриването на феномена на **енциклопедичното мислене** като **фундираност от *световната универсална библиография***.

В нашия век – време на разцвет на виртуалните информационни комуникации – е безпрепятствено боравенето с информация, която е *физически отдалечена* от нас.

В тази връзка изведената в труда **научна справочно-информационна картина на актуалните енциклопедии на планетата** е **практически атлас, картографиращ и райониращ енциклопедичните панорами на света**.

В предоставения с компендиума на научно-образователната общност **атлас на планетарния енциклопедизъм** в едно системно цяло и логически ясно и обозромо са включени и ***Кадастралното дърво на феномена***, и ***неговите универсални топоси*** – ***международни, национални, регионални***, и ***генезисът на енциклопедичното мислене***.

В това гигантско интелектуално коренище на знанието е фиксиран **паметникът от VI в. на *хуманитарната библиография и енциклопедизма „Наставления за духовното и светското четене”* на Касиодор Сенатор**...

В грандиозното планетарно сито на енциклопедичното мислене е наблюдаем ***старобългарският енциклопедичен антологичен „Симеонов сборник”* (IX-X в.), който заема междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.)**...

В ситото на компендиума в **компаративистичен дискурс** са съотнесени **84 енциклопедии** в общо **1 523 типографски единици** – **тома** (**т.**) **/ части (ч.) / книги**

(кн.) / випуски (вип.) на **различните издания**, които са написани на ***16 езика*** (***английски, български, гръцки, испански, италиански, китайски, латински, немски, полски, румънски, руски, старогръцки, унгарски, фарси, френски и хинди***), на които принадлежат **29 линка** за свободен достъп до *е*-версиите им в интернет.

Толкова обширна е базата на предлагания *тук* компаративистичен анализ!

Тази обемна продукция на страниците на компендиума е поднесена с елегантността на библиографската вещина – евристично, ефективно и лапидарно.

Компендиумът е предшестван от **практически модел на енциклопедия** – ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** – незавършеният 222 справочно-енциклопедичен труд на историка – ерудит, библиограф, архивист и енциклопедист **проф. Милен Куманов** (1942-2021), който проф. Александра Куманова – неговата съпруга и съратница – с кръг от филолози, библиографи, историци, историографи, към който имам честта да принадлежа в годините, – подготвя за публикация и предоставя като хиперинтродукция към учебното съдържание.

Въздействието на **композицията на компендиума** (**енциклопедия – учебно съдържание по енциклопедизъм**) е не само внушително, респектиращо, но и поучително.

От това решение струи **нравствено-етичният заряд на компендиума**, който **учи** и на това, че **знанието е преди всичко опериране с *дълга* на изследователя – *да съхрани паметта – завещаното му от предшествениците дело***.

Изведената в когнитивната **линия на енциклопедичното мислене в България в Новото и Най-новото време като приемственост, белязана от *библиографоведското* ниво на информационно моделиране**: **акад. Никола Михов – проф. Тодор Боров – д-р Николай Н. Николаев – проф. Милен Куманов**, е **градивото за проникване на труда *„Енциклопедика"*, в генезиса на енциклопедичното движение у нас като неотделима част от планетарното енциклопедично мислене**.

Компендиумът на проф. Александра Куманова *„Енциклопедика"* е ***енциклопедия по знание и морал***.

Компендиумът посочва онтологичната взаимосвързаност на знанието и морала като *нравствено кредо на изследователя*.

* *Печ. по публ.:* **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Д-р Николай Василев

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ В РАМКИТЕ НА СВЕТОВНАТА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННА ПАРАДИГМА И БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС*

Бидейки създател на **теорията за *информационната среда***, изучавам и практически установявам механизмите за внедряване в реалността на разрядите на идеалното когнитивно мислене. Тъкмо този феномен поражда ***информационното пространство***, чрез което сме свързани в планетарната библио-инфо-ноосфера. По този начин се облагородява, развива и усъвършенства обкръжаващата ни действителност.

Знанието – научно-информационната картина на света – е грандиозна архитектура, която постигат и надграждат изследователите от всички епохи – и в макро-, и в микроплан – като плуралистично диалектическо системологично цяло.

Но съвременната епоха – тази на **информационното – знаниевото общество** – е парадигма, която бележи действащия в нея изследовател с особеност: той – за разлика от предходните времена – не е *„в залата”*, а изследваното от него не е на *„сцената на познанието”*...

Съвременният изследовател – подобно на *квантовите порядъци* – демиург на *менталността и съзнанието* – е генератор на идеи, мислене и представи, които го правят ***субект* на научноизследователския процес**, който вижда ***обекта* на *своето* изследване *неразделно от себе си***: **няма *обект* без *субект* и няма *субект* без *обект*** (**А. А. Ухтомски**).

Компендиумът *„Енциклопедика”*, който е посветен на **структурирането на научно-информационна картина на актуалните днес *енциклопедии – знаниевите панорами на света***, – е **метабиблиографско справочно-информационно съоръжение – информационно-търсеща система по планетарния *енциклопедизъм***, поднасяно на вниманието на научната общност като **модел на уникална – единствената по рода си, първата отечествена енциклопедия по Православието**, проявявайки съзнанието – да не е *наративно* изложение на реалиите, а да е ***когнитивен* инструмент за научноизследователски актове**.

Израстването на **енциклопедизма** от **лоното на световната универсална библиография** (на която авторът на компендиума – проф. Александра Куманова е активен изследовател!) е разкрито в труда като **парадигмален modus vivendi на всички времена**, но в съвременната епоха **енциклопедизмът** е и **явно *метазнание*, фундирано от най-уплътнената – като текст – вторично-документалната информация**.

Описаното в компендиума ***енциклопедично мислене* в рамките на световната справочно-информационна парадигма** позволява да бъде видян **българският принос**

като елемент от световната информатизация:

- д-р Петър Берон – в пределите на ***диференцираната отраслова*** **синтагма на познание на XIX в.** *и*

- акад. Никола Михов – проф. Тодор Боров – д-р Николай Н. Николаев – проф. Милен Куманов – в руслото на ***интердисциплинарната хуманитарна*** **синтагма на универсалното познание на XX-XXI в**.

За света чрез *това* изложение България става венценосна в енциклопедичното дело.

Но и за България планетарното енциклопедично мислене е като на длан чрез компендиума.

Публикуването в качеството на интродукция към компендиума на *Енциклопедията* на проф. Милен Куманов *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”* е триумф на **сливане на научноизследователските и образователните традиции** – **еманация на *енциклопедизма***.

Компендиумът *„Енциклопедика”* възпитава любознателност, вкус към системното енциклопедично знание. Той въвежда в мироздaнието от енциклопедии – отечествени и чуждестранни – като в единен познаваем обозрим справочно-информационен космос, пребиваването в който е увлекателно, поучително и ефективно за осъществяването на когнитивни проучвания.

„Енциклопедика” е **полифункционален справочник по световната знаниева парадигма**. Той разкрива **мащабите на образованието в универсалната информационно-комуникативна сфера** като **база за получаване не само на научна, но и на обща култура**, която е **елемент от когнитивното поведение в повсеместната планетарна информатизация без граници на нашето време**.

Този компендиум показва, че, **когато обучаваме студентите**, **ние ги въвеждаме в планетарната информационна среда**, и това в XXI в. правим на **езика на научната култура и библиографски базираната компаративистична когнитология**.

* *Печ. по публ.:* **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев

FOUNDATIONS OF THE BULGARIAN *ENCYCLOPEDICS* – AND THE ACME OF PARAGON IN THE *ENCYCLOPEDIA ORTHODOXY IN BULGARIA**

The compendium *Encyclopedica: The Orthodoxy in Bulgaria: Short Historical Encyclopedia* by Prof. Alexandra Kumanova is the first in its kind in this very important problematic of the contemporary dynamical and ever transforming information environment, because the encyclopedias are the steady cognitive *modus vivendi* of the information-knowledge society and their knowing and operating with them is of paramount importance for any effective and perspective large-scale information modeling.

Bulgaria is a poor country form Southeastern Europe and nevertheless it succeeds relative fast to gain European standard in the end of XIX and the beginning of XX c. But it is very behind the compilation and the edition of encyclopedias.

The development of the bibliography and its advancement on world level by Acad. Nikola Mihov and Prof. Todor Borov give the possibility to their followers Dr. Nikolay N. Nikolaev and Prof. Milen Kumanov to promote and develop the encyclopedism in Bulgaria.

The paragons of this development are ***Short Bulgarian Encyclopedia*** (in 5 vol. – Sofia, 1963-1969),

Encyclopedia Bulgaria (in 5 vol. – Sofia, 1978-1996) and many historical encyclopedias as ***The Orthodoxy in Bulgaria*** (Sofia, 2023; 2024).

Namely the last one is completed posthumousely and prepared by Prof. Alexandra Kumanova (along with her team) – a spouse of the recently deceased encyclopedist – a historian, bibliographer and archivist, who rebuild this 222 in order, reference-encyclopaedic edition of the author – a historian, bibliographer and archivist – which is the first and one in its kind on the Orthodoxy in Bulgaria, in order to present and promote theoretically the principles of the encyclopedics as a cognitive reference-information picture of the universal encyclopaedic movement, examined as a semiological entity and presented as a culturological bibliographic cognitive universal atlas, implanted in the bosom of the world universal bibliography – a cognitive comparative pluralistic metabibliographic view of the knowledge.

Her compendium consists of 3 structural clusters:

1. **Cadastral tree of the universal encyclopedism** – the synthesis is made on the basis of a comparative analysis of 84 encyclopedias in as a whole 1523 typographic units of different editions, written in 16 languages;

2. **The toposes of the universal encyclopedism** – a phenomenological summary of the national and regional encyclopedias and various encyclopaedic schools;

3. **Genesis and genome of the encyclopaedic thought** – a quintessence of the longstanding experience of the author – bibliographer, cognitologist, philosopher and encyclopaedic semiotist of the information space – biblio-info-noosphere, which elements are

mastered in the information environment of the whole giant stream of the cultural perpetuity.

The compendium *Encyclopedica: The Orthodoxy in Bulgaria: Short Historical Encyclopedia* surmounted simultaneously the Euro-centric and the American-centric thinking on the encuclopedism, mapping without demarcation boundaries the modern encyclopedic editions from their real cognitive reference-information importance.

This is really valuable contribution not only to the Bulgarian, but also to the world information science.

In the work are not omitted the Russian and the Anglo-American encyclopaedic schools, which produce the first manuals-guides on the encyclopedias all over the world.

The compendium *Encyclopedica: The Orthodoxy in Bulgaria: Short Historical Encyclopedia* by Prof. Alexandra Kumanova places the Bulgarian semiological cognitive and comparative information library-bibliographic school along with the two mention above schools of pioneers.

It is undoubtedly that with the present edition – an immortal crown of the encyclopedism of Prof. Milen Kumanov – and also a natural acquisition of the **Bulgarian semiological cognitive and comparative information library-bibliographic school**, which as early as 2010 creates the first trilingua of the library and information activities in XXI century – *see*: its new *e*-edition in 2017:

[1] The *English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност* / Comp. J. V. **Richardson** ... [и др.]; managing ed. S. **Denchev**; ed.-in-chief A. **Kumanova**; ed. board R. **Burger** ... [и др.]; lang. ed. N. **Vasilev** ... [и др.]; techn. ed. N. **Vasilev**, V. **Stefanova**; rev. F. **Mainhard** ... [и др.]. [2] The *Russian–Bulgarian–English dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност* / сост. Э. Р. **Сукиасян** ... [и др.]; отв. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; редкол. Р. **Бургер** ... [и др.]; яз. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; техн. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. [3] The *Bulgarian–English–Russian dictionary of library and information terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност* / съст. А. **Куманова** ... [и др.]; отг. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; ред. кол. Р. **Бургер** ... [и др.]; граф. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; ез. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 818 с.: с 1 ил., 6 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 18**)

Други съст.: А. **Куманова**, Э. Р. **Сукиасян**, В. В. **Зверевич**, Дж. В. **Ричардсън**; други ред.: Ч. **Грибъл**, И. Л. **Линден**, П. **Полански**, Б. **Шафнер**, Я. Л. **Шрайберг**, Н. **Василев**, М. **Максимова**, Ц. **Найденова**, С. **Бойчева**, А. **Даскалов**, Р. **Симеонова**, Т. **Дерменджиева**, Д. **Ралева**, Б. **Николова**; други граф. ред.: Б. **Николова**, Б. **Апостолова**; други рец.: Н. **Казански**, М. **Младенова**, Д. **Христозов**, С. **Илиева**. – Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог.

E ISBN 978-619-185-276-5
1 изд. 2010.
ISBN 978-954-8887-93-9
ISSN 1314-2526

* *Print. after the publ.:* **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном/ ; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Prof. Irina Linden, PhD

ОСНОВИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* – И ВЪРХОВОТО ПОСТИЖЕНИЕ НА *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”**

Компендиумът *„Енциклопедика*: *„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”* на проф. Александра Куманова е първият по рода си в тази извънредно важна тематика за съвременната динамично и особено ускорено постоянно трансформиращата се информационна среда, защото **енциклопедиите** са **устойчивият когнитивен modus vivendi на информационното – знаниевото общество**, и познаването им и боравенето с тях е от **първостепенно значение за всяко ефективно и перспективно широкомащабно информационно моделиране**.

България е бедна страна от Югоизточна Европа и въпреки това тя успява сравнително бързо да се европеизира през края на XIX и началото на XX в.

Но тя изостава твърде много с издаването на енциклопедии.

Развитието на библиографията и издигането ѝ на световно равнище от акад. Никола Михов и проф. Тодор Боров дава възможност на техните ученици д-р Николай Н. Николаев и проф. Милен Куманов да подготвят и развият енциклопедизма в България.

Върховете на това развитие са ***„Кратка българска енциклопедия”*** (В 5 т. – София, 1963-1969), ***„Енциклопедия България”*** (В 7 т. – София, 1978-1996) и историческата енциклопедия ***„Православието в България”*** (В 1 т. – София, 2023; 2024)

Именно последната е завършена посмъртно и подготвена от проф. Александра Куманова (с екип) – съпруга на напусналия ни наскоро енциклопедист проф. Милен Куманов, която надстроява това 222 по ред справочно-енциклопедично издание на автора – историк, библиограф, архивист и първо по Православието в България, за **да изложи и развие теоретично основите на енциклопедиката като когнитивна справочно-информационна картина на универсалното енциклопедично движение на планетата**, разгледано като семиологично цяло и представено в качеството на **културологичен библиографски когнитивен планетарен атлас, вкоренен в лоното на световната универсална библиография – когнитивна компаративистична плуралистична метабиблиографска панорама на знанието**.

Нейният уникален компендиум се състои от три **структурни клъстера**:

1. Кадастралното дърво на универсалния енциклопедизъм – синтезът е осъществен на базата на компаративистичния анализ на 84 енциклопедии в общо 1 523 типографски единици на различни издания, които са написани на 16 езика;

2. Топосите на универсалния енциклопедизъм – направено е феноменологично обобщение на националните и регионални енциклопедии и на различните енциклопедични школи;

3. Генезис и геном на енциклопедичното мислене – тук авторката излага квинтесенцията на своя дългогодишен опит като библиограф, библиографовед, когнитолог, философ –

енциклопедичен семиотик на информационното пространство – библио-инфо-ноосферата, разряди и императиви от което се внедряват в информационната среда в целия гигантски поток на културата.

Компендиумът *„Енциклопедика: „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* преодолява едновременно и европоцентричното, и американоцентричното мисления за енциклопедизма, картографирайки без демаркационни линии актуалните енциклопедични издания от гледна точка на тяхната **реална когнитивна справочно-информационна тежест**.

Той е наистина ценен принос не само в българската, но и в световната информационна наука.

Не са отминати в изданието **Руската** и **Англо-американската енциклопедични школи**, родили **първите учебници – пътеводители по енциклопедиите на света**.

Компендиумът ***„Енциклопедика: „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** на проф. Александра Куманова позиционира **Българската семиологична когнитивна и компаративистична информологична библиотечно-библиографска школа** до посочените две – школите на първопроходците.

Този извод се налага категорично с *настоящото издание*, и то идва логично и закономерно – като **безсмъртен венец на енциклопедизма на проф. Милен Куманов**, но и като естествен ръст на **Българската семиологична когнитивна и компаративистична библиотечно-библиографска информологична школа**, която още през 2010 г. даде на света **първата трилингва на XXI в. по библиотечна и информационна дейност** – *вж:* нейното Ново *е*-издание през 2017 г.:

[1] The *English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност* / Comp. J. V. **Richardson** ... [и др.]; managing ed. S. **Denchev**; ed.-in-chief A. **Kumanova**; ed. board R. **Burger** ... [и др.]; lang. ed. N. **Vasilev** ... [и др.]; techn. ed. N. **Vasilev**, V. **Stefanova**; rev. F. **Mainhard** ... [и др.]. [2] The *Russian–Bulgarian–English dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност* / сост. Э. Р. **Сукиасян** ... [и др.]; отв. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; редкол. Р. **Бургер** ... [и др.]; яз. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; техн. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. [3] The *Bulgarian–English–Russian dictionary of library and information terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност* / съст. А. **Куманова** ... [и др.]; отг. ред. С. **Денчев**; глав. ред. А. **Куманова**; ред. кол. Р. **Бургер** ... [и др.]; граф. ред. Н. **Василев** ... [и др.]; ез. ред. Н. **Василев**, В. **Стефанова**; рец. Ф. **Майнхард** ... [и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 818 с.: с 1 ил., 6 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers; 18**)

Други съст.: А. **Куманова**, Э. Р. **Сукиасян**, В. В. **Зверевич**, Дж. В. **Ричардсън**; други ред.: Ч. **Грибъл**, И. Л. **Линден**, П. **Полански**, Б. **Шафнер**, Я. Л. **Шрайберг**, Н. **Василев**, М. **Максимова**, Ц. **Найденова**, С. **Бойчева**, А. **Даскалов**, Р. **Симеонова**, Т. **Дерменджиева**, Д. **Ралева**, Б. **Николова**; други граф. ред.: Б. **Николова**, Б. **Апостолова**; други рец.: Н. **Казански**, М. **Младенова**, Д. **Христозов**, С. **Илиева**. – Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог.

E ISBN 978-619-185-276-5
1 изд. 2010.
ISBN 978-954-8887-93-9
ISSN 1314-2526

* *Печ. по публ.:* **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София: За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Проф. д-р Ирина Линден

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР 7

I. ОПИТ ЗА ПОСТРОЯВАНЕ НА КАДАСТРАЛНО ДЪРВО НА ПЛАНЕТАРНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ 45

I. I. Въведение 45

I. II. Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес 52

I. III. Хронологичен дискурс на енциклопедизма 71

I. IV. Картографиране на енциклопедизма по топоними на изданията 78

I. IV. I. Ключ на топонимите на изданията на универсалните енциклопедии (***по местоиздаване на публикациите***) 85

I. IV. I. I. ... по *градове* (*държави*) 85

I. IV. I. II. ... по *държави* (*градове*) 94

I. IV. I. III. ... по *страни*, *посочени в издателските данни с* ***колективен автор*** *(без град)* (***издателства и други учреждения и организации***) 103

I. V. Сводове на енциклопедиите по томове 105

I. V. I. Многотомни енциклопедии 105

I. V. II. Еднотомни енциклопедии 112

I. VI. Културологично обобщение 113

II. ТОПОСИ НА УНИВЕРСАЛНИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ 116

II. I. ЧУЖДЕСТРАННИ НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ 116

II. I. I. ПЕРСИЙСКА (ИРАНСКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 116

II. I. II. ЛАТИНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 117

II. I. III. КИТАЙСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 122

II. I. IV. ВИЗАНТИЙСКА (ГРЪЦКА) ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 123

II. I. V. ФРЕНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 124

II. I. VI. БРИТАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 128

II. I. VII. НЕМСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 129

II. I. VIII. АМЕРИКАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 131

II. I. IX. ИСПАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 132

II. I. X. ИТАЛИАНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 133

II. I. XI. РУСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 134

II. I. XII. УНГАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 137

II. I. XIII. ПОЛСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 137

II. I. XIV. РУМЪНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ 138

II. II. ЧУЖДЕСТРАННИ *ПРАВОСЛАВНИ* ЕНЦИКЛОПЕДИИ И ИЗДАТЕЛСКИТЕ ИМ ТРАДИЦИИ В БЪЛГАРИЯ (*хронологично*) 139

II. III. ЧУЖДЕСТРАННИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*) 144

II. IV. БЪЛГАРСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*) 145

II. IV. I. ... ОТ ТЯХ – ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологично*) 148

II. IV. II. ... ОТ ТЯХ – ЕНЦИКЛОПЕДИИ ЗА *ПРАВОСЛАВИЕТО* 149

II. V. БИБЛИОГРАФИ – ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА 150

II. V. I. Руска школа 150

II. V. II. Англо-американска школа 151

II. VI. Феноменологично обобщение 153

III. ГЕНЕЗИСЪТ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ: ГЕНОМ 154

III. I. Енциклопедия на учебното знание – същностнохуманитарна проблематика на Ранното средновековие. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.) 154

III. I. I. Паметникът от VI в. на хуманитарната библиография и енциклопедизма „*Наставления за духовното и светското четене*" на Касиодор Сенатор 154

III. I. II. Роля на препоръчителната литература на хуманитарната универсална библиография на Касиодор Сенатор „*Наставления ...*" (VI в.) през VIII-XIV в. 161

III. II. Коренище на дифузна трансмисия на структурирането на информацията в универсалните енциклопедии и клонящите към тях трудове, написани на *гръцки* (VI-IX в.), *старославянски* (IX-XI в.) и *латински* език (XIII-XV в.) 163

III. II. I. Проекции на енциклопедизма в Средните векове в Източната традиция и славянската духовност и славянските литератури (IX-XI в.) 164

III. II. I. I. Универсални енциклопедии, *написани на гръцки език*, в които *библиографският* елемент е водещ 165

III. II. I. II. Универсални енциклопедии, *написани на латински език*, в които *философският* елемент е водещ 166

III. II. II. Рецепция на византийския модел на Християнството в енциклопедизма през втората половина на IX в. 167

III. II. III. *Старобългарският* енциклопедичен антологичен „*Симеонов сборник*" (IX-X в.) – междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI-IX в.) и на *латински* енциклопедии (XIII-XV в.) и протограф на „*Светославов изборник*" (XI в.) 181

III. II. III. I. Преписи на старобългарския енциклопедичен антологичен „*Симеонов сборник*" (IX-X в.) – българският културен модел на единство на философско-библиографската концептуална платформа (XI-XIV в.) 190

III. II. III. II. Разпространение в славянския свят през XIV и XV в. на библиографския списък, поместен в първия „*Симеонов сборник*" от X в., съставен от Всеруския митрополит от български произход Св. Киприан, принадлежащ към Търновската книжовна школа като резултат от нормативизма на правописно-езиковата реформа на Св. Патриарх Евтимий 193

III. II. III. III. Исихазмът – проява на философската платформа на високите предренесансови художествено-естетически образци на стила „плетение словес" (XIV-XV в.) 197

III. II. III. IV. Нова сръбско-българска редакция на индекса на позволените и забранените книги в дамаскините от XVIII в. – отблясък на библиографския списък, поместен в първия „*Симеонов сборник*" от X в. 205

III. II. IV. Проекции на енциклопедизма в Средните векове (Арабския ренесанс) 206

III. II. IV. I. Хронотоп 206

III. II. IV. II. Класификационна схема 209

III. II. IV. III. Инструментариум. Философска принадлежност 211

III. III. Историографско обобщение 212

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 218

Цитирана литература, представена във вид на *систематизирана препоръчителна* библиография по *енциклопедика* 229
Именен показалец 253
Списък на илюстрациите 255

ДЕЙКСИС НА БИБЛИОГРАФСКИЯ РЕДАКТОР / Никола Казански 261

ДЕЙКСИС НА БИБЛИОГРАФСКИЯ РЕДАКТОР / Николай Василев 263

***ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОТО МИСЛЕНЕ* В РАМКИТЕ НА СВЕТОВНАТА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННА ПАРАДИГМА И БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС / Стоян Денчев** 265

FOUNDATIONS OF THE BULGARIAN *ENCYCLOPEDICS* – AND THE ACME OF PARAGON IN THE *ENCYCLOPEDIA ORTHODOXY IN BULGARIA* / Irina Linden 267

ОСНОВИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* – И ВЪРХОВОТО ПОСТИЖЕНИЕ НА *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”* / Ирина Линден 269

CURRICULUM VITAE 283

Синопсис на *български* 284
Синопсис на *руски* 284
Синопсис на *английски* 285
Синопсис на *немски* 285
Синопсис на *френски* 285

СЪДЪРЖАНИЕ 273
СОДЕРЖАНИЕ 277
CONTENTS 281

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ 7

I. ПОПЫТКА ПОСТРОЕНИЯ КАДАСТРАЛЬНОГО ДРЕВА ПЛАНЕТАРНОГО ЭНЦИКЛОПЕДИЗМА 45

I. I. Введение 45

I. II. Универсальные энциклопедии, имеющие активный справочно-информационный вес сегодня 52

I. III. Хронологический дискурс энциклопедизма 71

I. IV. Картографирование энциклопедизма по топонимам изданий 78

I. IV. I. Ключ топонимов изданий универсальных энциклопедий (***по месту издания публикаций***) 85

I. IV. I. I. ... по *городам* (*государствам*) 85

I. IV. I. II. ... по *государствам* (*городам*) 94

I. IV. I. III. ... по *странам*, *указанным в издательских данных с* ***коллективным авторством*** *(без города)* **(*издательства и другие учреждения и организации*)** 103

I. V. Своды энциклопедий по томам 105

I. V. I. Многотомные энциклопедии 105

I. V. II. Однотомные энциклопедии 112

I. VI. Культурологическое обобщение 113

II. ТОПОСЫ УНИВЕРСАЛЬНОГО ЭНЦИКЛОПЕДИЗМА 116

II. I. ИНОСТРАННЫЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ЭНЦИКЛОПЕДИИ 116

II. I. I. ПЕРСИДСКАЯ (ИРАНСКАЯ) ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 116

II. I. II. ЛАТИНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 117

II. I. III. КИТАЙСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 122

II. I. IV. ВИЗАНТИЙСКАЯ (ГРЕЧЕСКАЯ) ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 123

II. I. V. ФРАНЦУЗСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 124

II. I. VI. БРИТАНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 128

II. I. VII. НЕМЕЦКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 129

II. I. VIII. АМЕРИКАНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 131

II. I. IX. ИСПАНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 132

II. I. X. ИТАЛЬЯНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 133

II. I. XI. РУССКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 134

II. I. XII. ВЕНГЕРСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 137

II. I. XIII. ПОЛЬСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 137

II. I. XIV. РУМЫНСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ 138

II. II. ИНОСТРАННЫЕ *ПРАВОСЛАВНЫЕ* ЭНЦИКЛОПЕДИИ И ИХ ИЗДАТЕЛЬСКИЕ ТРАДИЦИИ В БОЛГАРИИ (*хронологически*) 139

II. III. ИНОСТРАННЫЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологически*) 144

II. IV. БОЛГАРСКИЕ ЭНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологически*) 145

II. IV. I. ... ИЗ НИХ – ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭНЦИКЛОПЕДИИ (*хронологически*) 148

II. IV. II. ... ИЗ НИХ – ЭНЦИКЛОПЕДИИ О *ПРАВОСЛАВИИ* 149

II. V. БИБЛИОГРАФЫ – ИССЛЕДОВАТЕЛИ ЭНЦИКЛОПЕДИЗМА 150

II. V. I. Русская школа 150

II. V. II. Англо-американская школа 151

II. VI. Феноменологическое обобщение 153

III. ГЕНЕЗИС ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ: ГЕНОМ 154

III. I. Энциклопедия учебного знания – сущностно-гуманитарная проблематика Раннего средневековья. Коренище диффузной трансмиссии структурирования информации в универсальных энциклопедиях и приближающихся к ним трудах, написанных на *греческом* (VI-IX вв.), *старославянском* (IX-XI вв.) и *латинском* языках (XIII-XV вв.) 154

III. I. I. Памятник гуманитарной библиографии и энциклопедизма VI в. *„Наставления о духовном и светском чтении”* Кассиодора Сенатора 154

III. I. II. Роль рекомендуемой литературы гуманитарной универсальной библиографии *„Наставлений ...”* Кассиодора Сенатора (VI в.) в VIII-XIV вв. 161

III. II. Корневище диффузной трансмиссии структурирования информации в универсальных энциклопедиях и приближающихся к ним трудах, написанных на *греческом* (VI-IX вв.), *старославянском* (IX-XI вв.) и *латинском* языках (XIII-XV вв.) 163

III. II. I. Проекции энциклопедизма в Средние века в Восточной традиции и славянской духовности и славянских литературах (IX-XI вв.) 164

III. II. I. I. Универсальные энциклопедии, *написанные на греческом языке*, в которых ведущим является *библиографический* элемент 165

III. II. I. II. Универсальные энциклопедии, *написанные на латинском языке*, в которых ведущим является *философский* элемент 166

III. II. II. Рецепция византийской модели Христианства в энциклопедизме во второй половине IX в. 167

III. II. III. *Староболгарский* энциклопедический антологический *„Симеонов сборник”* (IX-X вв.) – промежуточное по хронологии место между написанными на *греческом* (VI-IX вв.) и на *латинском* энциклопедиями (XIII-XV вв.) и протограф *„Святославова изборника”* (XI в.) 181

III. II. III. I. Списки староболгарского энциклопедического антологического *„Симеонова сборника”* (IX-X вв.) – болгарской культурной модели единства философско-библиографической концептуальной платформы (XI-XIV вв.) 190

III. II. III. II. Распространение в славянском мире в XIV и XV вв. библиографического списка, помещенного в первый *„Симеонов сборник”* X в., составленный митрополитом всея Руси болгарского происхождения Св. Киприаном, принадлежащим к Тырновской книжной школе, как результат нормативизма реформы правописания и языка Св. Патриарха Евтимия 193

III. II. III. III. Исихазм – проявление философской платформы высоких доренессансовых художественно-эстетических образцов стиля „плетения словес” (XIV-XV вв.) 197

III. II. III. IV. Новая сербско-болгарская редакция индекса позволенных и запрещенных книг в дамаскинах XVIII в. – отблеск библиографического списка, помещенного в первом *„Симеоновом сборнике”* X в. 205

III. II. IV. Проекции энциклопедизма в Средние века (Арабский ренессанс) 206

III. II. IV. I. Хронотоп 206

III. II. IV. II. Классификационная схема 209

III. II. IV. III. Инструментариум. Философская принадлежность 211

III. III. Историографическое обобщение 212

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 218

Цитируемая литература, представленная в виде *систематизированной рекомендательной* библиографии по *энциклопедике* 229
Именной индекс 253
Список иллюстраций 255

ДЕЙКСИС БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО РЕДАКТОРА / Никола Казански 261

ДЕЙКСИС БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО РЕДАКТОРА / Николай Василев 263

***ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ* В РАМКАХ МИРОВОЙ СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ ПАРАДИГМЫ И ВКЛАД БОЛГАРИИ / Стоян Денчев** 265

FOUNDATIONS OF THE BULGARIAN *ENCYCLOPEDICS* – AND THE ACME OF PARAGON IN THE *ENCYCLOPEDIA ORTHODOXY IN BULGARIA* / Irina Linden 267

ОСНОВЫ БОЛГАРСКОЙ *ЭНЦИКЛОПЕДИКИ* – И ВЕЛИЧАЙШЕЕ ДОСТИЖЕНИЕ *ЭНЦИКЛОПЕДИИ „ПРАВОСЛАВИЕ В БОЛГАРИИ"* / Ирина Линден 269

CURRICULUM VITAE 283

Синопсис на *болгарском* 284
Синопсис на *русском* 284
Синопсис на *английском* 285
Синопсис на *немецком* 285
Синопсис на *французском* 285

СЪДЪРЖАНИЕ 271
СОДЕРЖАНИЕ 275
CONTENTS 279

CONTENTS

INTRODUCTION 7

I. TEST FOR BUILDING OF CADASTRAL TREE OF THE UNIVERSAL ENCYCLOPEDISM 45

I. I. Preface 45

I. II. Universal encyclopedias with active reference-information impact today 52

I. III. Chronological discourse of the encyclopedism 71

I. IV. Map-making of the encyclopedism by the toponymy of editions 78

I. IV. I. Key to the toponymy of editions of the universal encyclopedias (*by place of publication*) 85

I. IV. I. I. ... by cities (*states*) 85

I. IV. I. II. ... by states (*cities*) 94

I. IV. I. III. ... by countries, *with collective authorship (without city)* **(publishers and other *institutions*)** 103

I. V. Sets of the encyclopedias by volumes 105

I. V. I. Multivolume encyclopedias 105

I. V. II. Single-volume encyclopedias 112

I. VI. Culturological summary 113

II. TOPOS OF THE UNIVERSAL ENCYCLOPEDISM 116

II. I. FOREIGN NATIONAL AND REGIONAL ENCYCLOPEDIAS 116

II. I. I. PERSIAN (IRANIAN) ENCYCLOPEDIA 116

II. I. II. LATIN ENCYCLOPEDIA 117

II. I. III. CHINESE ENCYCLOPEDIA 122

II. I. IV. BYZANTINE (GREEK) ENCYCLOPEDIA 123

II. I. V. FRENCH ENCYCLOPEDIA 124

II. I. VI. BRITISH ENCYCLOPEDIA 128

II. I. VII. GERMAN ENCYCLOPEDIA 129

II. I. VIII. AMERICAN ENCYCLOPEDIA 131

II. I. IX. SPANISH ENCYCLOPEDIA 132

II. I. X. ITALIAN ENCYCLOPEDIA 133

II. I. XI. RUSSIAN ENCYCLOPEDIA 134

II. I. XII. HUNGARIAN ENCYCLOPEDIA 137

II. I. XIII. POLISH ENCYCLOPEDIA 137

II. I. XIV. ROMANIAN ENCYCLOPEDIA 138

II. II. FOREIGN *ORTHODOX* ENCYCLOPEDIAS AND THEIR PUBLISHING TRADITIONS IN BULGARIA (*chronologically*) 139

II. III. FOREIGN HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS (*chronologically*) 144

.

II. IV. BULGARIAN ENCYCLOPEDIAS (*chronologically*) 145

II. IV. I. ... – HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS (*chronologically*) 148

II. IV. II. ... – *ORTHODOX* ENCYCLOPEDIAS 149

II. V. BIBLIOGRAPHERS – RESEARCHERS OF THE ENCYCLOPEDISM 150

II. V. I. Russian school 150

II. V. II. Anglo-Ameridn school 151

II. VI. Phenomenological summary 153

III. THE GENESIS OF THE ENCYCLOPEDIC THINKING: GENOME 154

III. I. Encyclopedia of training knowledge – essential and humanitarian problematics of the Early Middle Ages 154

III. I. I. The monument of VI c. of the humanitarian bibliography and encyclopedism *An Introduction to Divine and Human Readings* by Cassiodorus Senator 154

III. I. II. Impact of advisable literature of the humanitarian universal bibliography of Cassiodorus Senator *An Introduction* (VI c.) during VIII-XIV c. 161

III. II. Cluster of the diffusion transmission of the structuring of information in the universal encyclopedias and related to them works, written in *Greek* (VI-IX c.), *Old Slavonic* (IX-XI c.) and *Latin* (XIII-XV c.) 163

III. II. I. Projections of the encyclopedism in the Middle Ages in the Eastern tradition and Slavic spirituality and Slavonic literatures (IX-XI c.) 164

III. II. I. I. Universal encyclopedias in *Greek* with *bibliography* as a leading element 165

III. II. I. II. Universal encyclopedias in *Latin* with *philosophy* as a leading element 166

III. II. II. Reception of the Byzantine model of Christianity in the encyclopedism during the second half of IX c. 167

III. II. III. Old Bulgarian *encyclopedic anthology Symeonov sbornik* (IX-X c.) an intermediate place between the encyclopedias in *Greek* (VI-IX в.) and in *Latin* (XIII-XV c.) and protograph of *Svetoslavov sbornik* (XI c.) 181

III. II. III. I. Transcripts of the Old Bulgarian *encyclopedic anthology Symeonov sbornik* (IX-X c.) – the Bulgarian cultural model of unity of the philosophical-bibliographical conceptual platform (XI-XIV c.) 190

III. II. III. II. Disseminated in the Slavic world in XIV and XV c. according to the bibliographic list in the first *Symeonov sbornik of* X c., compiled by All Russian bishop of Bulgarian origin St. Cyprian from the Tarnovo Literary School as a result of the normativism of the orthography and linguistic reform of St. Patriarch Evtimiy 193

III. II. III. III. Hesychasm – a manifestation of the philosophical platform of the high Pre-Renaissance artistic and esthetical patterns of stile *pletenie sloves* (XIV-XV c.) 197

III. II. III. IV. New Serbian-Bulgarian edition of the Index of allowed and prohibited books in damaskins of XVIII c. – a reflection from the bibliographic list, encompassed in the first *Symeonov sbornik of* X c. 205

III. II. IV. Projections of the encyclopedism in the Middle Ages (Arab Renaissance) 206

III. II. IV. I. Chronotope 206

III. II. IV. II. Classification scheme 209

III. II. IV. III. Instruments. Philosophical affiliation 211

III. III. Historiographical summary 212

CONCLUSION 218

References in a form of *systematized advisable* bibliography in encyclopedics 229
Index of names 253
List of illustrations 255

DEIXIS OF THE BIBLIOGRAPHIC EDITOR / Nikola Kazanski 261

DEIXIS OF THE BIBLIOGRAPHIC EDITOR / Nikolay Vasilev 263

***ENCYCLOPEDIC THOUGHT* IN THE FRAMEWORK OF THE UNIVERSAL REFERENCE-INFORMATION PARADIGM AND THE BULGARIAN CONTRIBUTION / Stoyan Denchev** 265

FOUNDATIONS OF THE BULGARIAN *ENCYCLOPEDICS* – AND THE ACME OF PARAGON IN THE *ENCYCLOPEDIA ORTHODOXY IN BULGARIA* / Irina Linden 267

ОСНОВИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* – И ВЪРХОВОТО ПОСТИЖЕНИЕ НА *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”* / Ирина Линден 269

CURRICULUM VITAE 283

Synopsis in *Bulgarian* 284
Synopsis in *Russian* 284
Synopsis in *English* 285
Synopsis in *German* 285
Synopsis in *French* 285

СЪДЪРЖАНИЕ 271
СОДЕРЖАНИЕ 275
CONTENTS 279

CURRICULUM VITAE

ВАСИЛЕВ Николай, ас. д-р (България)
ВАСИЛЕВ Николай, асс. д-р (Болгария)
VASILEV Nikolay, Assist. Prof. PhD (Bulgaria)

ГИЛЯРЕВСКИЙ Руджеро, проф. д.ф.н. (Россия)
ГИЛЯРЕВСКИ Руджеро, проф. д.ф.н. (Русия)
GILYAREVSKY Ruggero, Prof. DSc (Russia)

ДЕНЧЕВ Стоян, акад. проф. д.ик.н. (България)
ДЕНЧЕВ Стоян, акад. проф. д.эк.н. (Болгария)
DENCHEV Stoyan, Acad. Prof. DSc (Bulgaria)

КАЗАНСКИ Никола, доц. д-р (България)
КАЗАНСКИ Никола, доц. д-р (Болгария)
KAZANSKI Nikola, Assoc. Prof. PhD (Bulgaria)

КУМАНОВА Александра, акад. проф. д.п.н. (България)
КУМАНОВА Александра, акад. проф. д.пед.н. (Болгария)
KUMANOVA Alexandra, Acad. Prof. DSc (Bulgaria)

ЛИНДЕН Ирина, проф. д-р (Россия, США)
ЛИНДЕН Ирина, проф. д-р (Русия, САЩ)
LINDEN Irina, Prof. PhD (Russia, USA)

Куманова, Александра. Енциклопедика : Компендиум по планетарния свод от общи универсални енциклопедии / Александра Куманова – авт. ; Отг. ред.: Руджеро Гиляревский ; Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – 4. изд. – Авангард Прима, 2025. – 286 с. : със 120 ил. – Библиогр.: 1 274 назв. : 1 054 ном. и 220 неном. библиогр. записа на *16 езика (англ., бълг., гр., исп., ит., кит., лат., нем., пол., рум., рус., старогр., унг., фарси, фр. и хинди)*. – (Факлоносци ; XXXVIII)

Юбил. изд., посв. на 1600-год. от основаването на Константинополския университет (425), наречен по-късно Магнаура (855), и неговата Библиотека ; 75-год. от създаването на Държавния библиотекарски институт – днес: Университет по библиотекознание и информационни технологии – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентското научно общество при УниБИТ.

Посв. на Милен Куманов.
База на *е*-библиотека UNIVERSALICA.
ISBN 978-619-279-108-7 ; E ISBN 978-619-279-109-4
1. изд. – 2023.
2. изд. – 2024.
3. изд. – 2025.

СИНОПСИС

„Енциклопедика” на проф. Александра Куманова е първият по рода си когнитивен труд в изследваната комплексна научно-приложна сфера, преподавана от 2003 г. за първи път в рамките на учебния процес по ядрото от библиотечно-информационни дисциплини в катедра „Библиотечни науки” (*в годините – и други названия*) на Университета по библиотекознание и информационни технологии.

Компендиумът се състои от три клъстера: 1. Кадастралното дърво на универсалния енциклопедизъм – синтезът е осъществен на базата на компаративистичния анализ на 84 енциклопедии в общо 1 523 типографски единици на различни издания, които са написани на 16 езика; 2. Топосите на универсалния енциклопедизъм – феноменологично обобщение на националните и регионални енциклопедии и на различните енциклопедични школи; 3. Генезис и геном на енциклопедичното мислене – квинтесенция на дългогодишния опит на автора – библиограф, библиографовед, когнитолог, философ – енциклопедичен семиотик на информационното пространство – библио-инфо-ноосферата, разряди и императиви от което се внедряват в информационната среда в целия гигантски поток на културната вечност.

Ключови думи: *Енциклопедика – Булгарика* – световни топоси на информатизацията – хипертекст – информационно моделиране

СИНОПСИС

„Энциклопедика” проф. Александры Кумановой является первым в своем роде когнитивным трудом в исследуемой комплексной научно-прикладной сфере, преподаваемой с 2003 г. впервые в рамках учебного процесса по ядру библиотечно-информационных дисциплин на кафедре библиотечных наук (*в разные годы – и другие названия*) Университета библиотековедения и информационных технологий.

Компендиум состоит из трех кластеров: 1. Кадастровое древо универсального энциклопедизма – синтез осуществлен на базе компаративистического анализа 84 энциклопедий в 1 523 типографических единицах разных изданий, написанных на 16 языках; 2. Топосы универсального энциклопедизма – феноменологическое обобщение национальных и региональных энциклопедий и разных энциклопедических школ; 3. Генезис и геном энциклопедического мышления – квинтессенция многолетнего опыта автора – библиографа, библиографоведа, когнитолога, философа – энциклопедического семиотика информационного пространства – библио-инфо-ноосферы, разряды и императивы которого внедряются в информационную среду в целом гигантском потоке культурной вечности.

Ключевые слова: *Энциклопедика – Булгарика* – мировые топосы информатизации – гипертекст – информационное моделирование

SYNOPSIS

Encyclopedica by Prof. Alexandra Kumanova is the first in its kind cognitive work in the studied complex research and applied field, taught from 2003 on for the first time in the framework of the training process on the cluster of library and information subjects in a Department of Library Sciences at the University of Library Sciences and information Technologies.

The compendium consists of 3 clusters: 1. Cadastral tree of the universal encyclopedism – the synthesis is made on the basis of a comparative analysis of 84 encyclopedias in as a whole 1 523 typographic units of different editions, written in 16 languages; 2. The toposes of the universal encyclopedism – a phenomenological summary of the national and regional encyclopedias and various encyclopaedic schools; 3. Genesis and genome of the encyclopaedic thought – a quintessence of the longstanding experience of the author – bibliographer, cognitologist, philosopher and encyclopaedic semiotist of the information space – biblio-info-noosphere, which elements are mastered in the information environment of the whole giant stream of the cultural perpetuity.

Keywords: *Encyclopedica – Bulgarica* – world toposes of the informatization – hypertext – information modelling

ZUSAMMENFASSUNG

„Enzyklopädika" von Prof. Alexandra Kumanova ist die erste kognitive Arbeit dieser Art in dem erforschten komplexen wissenschaftlichen und angewandten Bereich, das seit 2003 im Rahmen des Ausbildungsprozesses in den Kernfächern von Bibliotheks- und Informationsdisziplinen am Institut für Bibliothekswissenschaft (in verschiedenen Jahren wurde es auch anders genannt) an der Universität für Bibliothekswissenschaft und Informationstechnologie unterrichtet wird.

Das Kompendium besteht aus drei Clustern: 1. Universeller Stammbaum der Enzyklopädien, der auf der Grundlage einer vergleichenden Analyse von 84 Enzyklopädien mit insgesamt 1 523 typografischen Einheiten in verschiedenen Ausgaben in16 Sprachen als Synthese ausgearbeitet wurde; 2. Topoi der Universalenzyklopädie – eine phänomenologische Verallgemeinerung nationaler und regionaler Enzyklopädien und verschiedener Enzyklopädieschulen; die Entstehung und das Genom des enzyklopädischen Denkens als die Quintessenz der langjährigen Erfahrung der Autorin, die als Bibliographin, Bibliographie- und Kognitionswissenschaftlerin, wie auch Philosophin sich den Namen gemacht hat. Sie ist also eine enzyklopädische Semiotikerin des Informationsraums – der Biblio-Info-Noosphäre, in dessen Kategorien und Imperative die Informationsumwelt als gesamter gigantischer Strom der kulturellen Ewigkeit eingeführt wird.

Schlüsselwörter: *Encyclopedica – Bulgarica* – Welttopoi der Informatisierung – Hypertext – Informationsmodellierung

RÉSUMÉ

Encyclopedica de Prof. Alexandra Kumanova est le premier ouvrage cognitive dans le domaine scientifique et appliqué, enseigné de 2003 pour la première fois dans le cadre d'enseignement en sciences de bibliothèque et d'information à la Chaire des sciences de bibliothèque dans l'Université des sciences de bibliothèque et des technologies informationnelles.

Le compendium comprend 3 unités: 1. Arbre cadastral de l'encyclopédisme universel – la synthèse est faite sur le fond d'une analyse comparative de 84 encyclopédies englobant 1 523 entités typographiques de differentes editions en 16 langues; 2. Les lieux de l'encyclopédisme universel – un sommaire phénoménologique des encyclopédies nationals et régionales et les écoles encyclopédiques divers; 3. La genèse et le genome de la pensée encyclopédique – une quintessence de l'experience à long terme de l'autheur – bibliographe, cognitologue, philosophe et sémiologue encyclopédique de l'espace informationnel – biblio-info-noosphère, dont les elements sont forms dans l'environnement informationnel du torrent énorme global de la perpétuité culturelle.

Mots-clés: *Encyclopedica – Bulgarica* – lieux universels de l'informatisation – hypertexte – modèle informationnel

ЕНЦИКЛОПЕДИКА

Компендиум
за библиотеките

Автор:
Проф. д.п.н. Александра Куманова

Дейксис, графическа и библиографска редакция:
Д-р Николай Василев

4. издание

Българска

Редакция,
предпечатна подготовка,
техническа редакция
и компютърна графика:
Д-р Николай Василев

Коректор:
Цветана Найденова

Печатни коли 17, 88
Формат 70/100/32

ISBN 978-619-279-108-7
E ISBN 978-619-279-109-4

© Авангард Прима
София, 2025